TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO TELEVİZYON SİNEMA
ANABİLİM DALI

TV DİZİSİ SEYİRCİLERİNİN ADALET ANLAYIŞLARI: 3 POPÜLER DİZİNİN İZLEYİCİLERİ ÜZERİNE NİCEL BİR ARAŞTIRMA

Yüksek Lisans Tezi

Muslu Caner NEZİR

Ankara - 2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO TELEVİZYON SİNEMA
ANABİLİM DALI

TV DİZİSİ SEYİRCİLERİNİN ADALET ANLAYIŞLARI: 3 POPÜLER DİZİNİN İZLEYİCİLERİ ÜZERİNE NİCEL BİR ARAŞTIRMA

Yüksek Lisans Tezi

Muslu Caner NEZİR

Tez Danışmanı
Dr. Öğretim Üyesi Engin SARI

Ankara - 2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO TELEVİZYON SİNEMA
ANABİLİM DALI

Muslu Caner NEZİR

TV DİZİSİ SEYİRCİLERİNİN ADALET ANLAYIŞLARI: 3 POPÜLER DİZİNİN İZLEYİCİLERİ ÜZERİNE NİCEL BİR ARAŞTIRMA

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı:
Dr. Öğretim Üyesi Engin SARI

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	**İmzası**
1 - Dr. Öğr. Üyesi Engin SARI	
2 - Doç. Dr. Aydın Özsoy	
3 - Doç. Dr. Oğuzhan Taş	

Tez Sınavı Tarihi:
14.06.2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (19./06./2019.)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

Muslu Caner NEZİR

İmzası

C. NEZİR

ÖNSÖZ

Bu çalışma, hem Türkiye'de iletişim çalışmaları alanındaki, hem de alanda etkinlik gösteren öğrencilerden biri olarak kendimdeki eksiklikler hakkında kaygılanırken, eksikliklerime rağmen alana duyduğum ilgi sayesinde bazı katkılar yapabileceğimi düşündüğüm bir dönemde gerçekleştirildi. Söz konusu dönem aynı zamanda, alana katkı yapmak konusunda hem dışsal koşullardan, hem de yine dışsal boyutları olan kişisel nedenlerden dolayı arzu ettiğim şekilde çalışamadığım bir dönem oldu. Bu dönemde, alandaki çalışmalarımı devam ettirebilmem konusunda bana her zaman olduğu gibi yol gösteren hocam ve danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Engin Sarı'ya, danışmanım aracılığıyla verdiği araştırma fikirleriyle içinde bulunduğum dar alanda yaratıcı bir kanal açmama yardım eden Dr. Öğretim Üyesi Çağla Karabağ Sarı'ya, çalışmam süresince yardım ve desteklerini esirgemeyen ailem ve arkadaşlarıma teşekkür ederim. Sevgili annem Zeliha Hanım'a da tüm süreçte yanımda olduğu için, ayrıca teşekkür ederim. Her işimde olduğu gibi, bu çalışmayı da onun desteğiyle tamamladım.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER I

TABLO LİSTESİ IV

GİRİŞ 1

TELEVİZYON VE DİZİLER 1
SEYİRCİLER VE ADALET 4

1. KAVRAMLAR, DÜŞÜNCELER VE VERİ ALANI 7

1.1. "İZLEYİCİ" ÜZERİNE 7
1.2. ADÂLET ANLAYIŞI VE ADÂLETİN GÖRELİLİĞİ 11
1.2.1. Suç ve Ceza Kavramları Üzerine Düşünmek: Hukuk İçi- Hukuk Dışı Adalet İkilemi 12
1.2.2. "Suç ve Ceza" Üzerine Düşünmek: Bireysel Suç - Toplumsal Suç 17
1.2.3. Cezanın Amacı: Öç Almak - Suçtan Caydırmak 21
1.3. ÜÇ POPÜLER DİZİ VE SEYİRCİLERİ 23
1.3.1. Dizilerin Seçimi 23
1.3.2. Yaklaşım ve Teknik 26

2. BULGULAR: GENEL GÖRÜNÜM 32

2.1. GRUPLANDIRILAN VERİLER 32
2.2. ÇUKUR DİZİSİ GENEL GÖRÜNÜM 33
2.2.1. Çukur Demografik Dağılım 33
2.2.2. Çukur Medya Kullanım Düzeyleri 36
2.2.3. Çukur ve Adalet Soruları 41
2.2.3.1. Çukur'un "Düşman" Kahramanı 41
2.2.3.2. Çukur Seyircisi ve Hukuk İçi Adalet 43
2.2.3.3. Çukur Seyircisi ve Islah Edici Ceza 45
2.2.3.4. Çukur Seyircisi ve Suçun Toplumsallığı 46
2.3. EŞKIYA DÜNYAYA HÜKÜMDAR OLMAZ DİZİSİ GENEL GÖRÜNÜM 47
2.3.1. Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz Demografik Dağılım 47
2.3.2. Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz Medya Kullanım Düzeyleri 49
2.3.3. Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz ve Adalet Soruları 53
2.3.3.1. "Masa"nın Erkek Kahramanı 53
2.3.3.2. "Eşkıya" Seyircisi ve Hukuk Dışı Adalet 54
2.3.3.3. "Eşkıya" Seyircisi ve Öç Almacı Ceza 55
2.3.3.4. "Eşkıya" Seyircisi ve Suçun Toplumsallığı 56
2.4. SEN ANLAT KARADENİZ DİZİSİ GENEL GÖRÜNÜM 56
2.4.1. Sen Anlat Karadeniz Demografik Dağılım 56
2.4.2. Sen Anlat Karadeniz Medya Kullanım Düzeyleri 59
2.4.3. Sen Anlat Karadeniz ve Adalet Soruları 63
2.4.3.1. Eril Metnin Kadın Okuyucusu ve Kadın Kahraman 63
2.4.3.2. S.A.K. Seyircisi ve Duruma Göre Değişen Hukuk İçi Adalet Tercihi 64
2.4.3.3. S.A.K. Seyircisi ve Kötü Karakter İçin Islah Edici Ceza 66
2.4.3.4. S.A.K. Seyircisi ve Kötü Karakterin Suçlarının Toplumsallığı 66
2.5. GENEL GÖRÜNÜM: GENEL BİR DEĞERLENDİRME 67
2.5.1. Demografik Dağılım: Genç, Bekâr, Yüksek Eğitimli, "Düşük Gelirli" 67
2.5.2. Medya Kullanımları: Televizyon ve Dizilerin Sarsılmayan Yeri 69
2.5.3. Adalet Soruları Üzerine: Egemen ve Muhalif Okumalar 71
2.5.3.1. Dizi Kahramanına Dair Sorular 71
2.5.3.2. Tüm Diğer Adalet Soruları 72

3. İZLEYİCİ VE ADALET: BULGULAR 77

3.1. HUKUK İÇİ VEYA HUKUK DIŞI ADALET 77

3.1.1. Çukur Dizisi ve Hukuk İçi Adalet - Hukuk Dışı Adalet 77

3.1.1.1. Çukur Hakkında: Suç Mahallesi mi Yoksa Adaletli Bir Mahalle mi? 78

3.1.1.2. Çocuk İstismarcısına Cezayı Kim Kesmeli? 87

3.1.1.3. Vartolu'nun Mahalleye Yaptıkları Üzerine 97

3.1.1.4. Mahallenin Geleceği Hakkında 105

3.1.2. Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz Dizisi ve Hukuk İçi Adalet- Hukuk Dışı Adalet 112

3.1.2.1. "Masa" Hakkında: Suçlu mu Yoksa Adaletli mi? 112

3.1.2.2. Hızır Eşini Aldattığında 120

3.1.3. Sen Anlat Karadeniz Dizisi ve Hukuk İçi Adalet - Hukuk Dışı Adalet 130

3.1.3.1. Vedat'ın Nefes'e Yaptıkları Hakkında 131

3.1.3.2. Cemil'in Tahir'den İntikam İsteği Üzerine 132

3.1.3.3. Kaleli Ailesi Hakkında Düşünce 132

3.2. CEZANIN AMACI 139

3.2.1. Çukur Dizisi ve Cezanın Amacı Üzerine 140

3.2.1.1. Çocuk İstismarcısına Cezayı Kim Kesmeli? 141

3.2.2. Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz Dizisi ve Cezanın Amacı Üzerine 145

3.2.2.1. Masaya İhanet Etmenin Cezası 145

3.2.3. Sen Anlat Karadeniz Dizisi ve Cezanın Amacı Üzerine 153

3.2.3.1. Suçlu - Kötü Karakter (Vedat) Nasıl Cezalandırılmalı? 153

3.3. SUÇUN TEMELLERİ VE SORUMLULUĞU: BİREYSEL Mİ YOKSA TOPLUMSAL MI? 160

3.3.1. Çukur Dizisi ve Suçun Sorumluluğu Üzerine 160

3.3.1.1. Vartolu Neden Suç İşler? 161

3.3.1.2. Çukur Neden Suç İşler? 162

3.3.2. Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz Dizisi ve Suçun Sorumluluğu Üzerine 169

3.3.2.1. Hızır Neden Suç İşler? 169

3.3.3. Sen Anlat Karadeniz Dizisi ve Suçun Sorumluluğu Üzerine 170

3.3.3.1. Vedat Neden Suç İşler? 171

3.4. İZLEYİCİ VE ADALET: EGEMEN VE MUHALİF OKUMALAR BAĞLAMINDA GENEL BİR DEĞERLENDİRME 177

3.4.1. Hukuk İçi veya Hukuk Dışı Adalet Üzerine 178

3.4.2. Cezanın Amacı Üzerine 182

3.4.3. Suçun Temelleri ve Sorumluluğu Üzerine 185

4. TARTIŞMA VE DEĞERLENDİRME 189

4.1. EGEMEN VE MUHALİF OKUMALAR: ORTALARDA SALINAN SARKAÇ 189

4.2. ADALETİN GÖRELİLİĞİ VE SINIFSAL KONUMLAR 194

4.2.1. "Sınıf"ın Çerçevesini Çizmek 194

4.2.2. Alt-Orta Sınıfın "Meşru" Olana Yakınlığı 202

4.2.2.1. Hukuk İçi - Hukuk Dışı Adalet İkiliği Bağlamında Okumalar 202

4.2.2.2. Cezanın Amacı Bağlamında Okumalar 203

4.2.3. Suçun Temelleri ve Sorumluluğu Bağlamında Alt Sınıfın Metinle Özdeşleşmesi 205

4.3. SINIFSAL KONUMLARI ETKİSİZ BIRAKAN MEDYA KÜLTÜRÜ VE "YILDIZ"LAR 207

4.4. ADALETİN GÖRELİLİĞİ VE CİNSİYET KONUMU: KADINLAR 210

4.4.1. Hukuk İçi - Hukuk Dışı Adalet İkiliği Bağlamında Kadınlar 210

4.4.2. Cezanın Amacı Bağlamında Kadınlar 212

4.4.3. Suçun Temelleri ve Sorumluluğu Bağlamında Kadınlar 213

4.5. "MEŞRU" OLANA YAKINLIĞIN İKİ ETKENİ: SOL GÖRÜŞ VE BÜYÜK YAŞ 215

4.6. İKİ FARKLI EKSENDE BENZER EĞİLİMİN ETKENLERİ: SERMAYE VE DÜNYA GÖRÜŞÜ 218

SONUÇ 220

KAYNAKÇA ..... İ

EKLER ..... **V**

ÖZET ..... **xiii**

ABSTRACT ..... **xiv**

Tablo Listesi

Tablo 1. Çukur Cinsiyet Dağılımı 33
Tablo 2. Çukur Yaş Dağılımı 34
Tablo 3. Çukur Medeni Hâl Dağılımı 34
Tablo 4. Çukur Eğitim Durumu Dağılımı 34
Tablo 5. Çukur Meslek Dağılımı 35
Tablo 6. Çukur Gelir Durumu Dağılımı 35
Tablo 7. Çukur Dünya Görüşü Dağılımı 36
Tablo 8. Çukur Gazete Okuma Durumu Dağılımı 37
Tablo 9. Çukur Gazete Mecra Dağılımı 37
Tablo 10. Çukur Sosyal Medya Kullanım Dağılımı 37
Tablo 11. Çukur Televizyon Seyretme Durumu Dağılımı 38
Tablo 12. Çukur Televizyon Seyredilen Mecra Dağılımı 38
Tablo 13. Çukur Program Türleri Seyretme Dağılımı 38
Tablo 14. Çukur Dizi Seyretme Durumu Dağılımı 39
Tablo 15. Çukur Dizi Seyredilen Mecra Dağılımı 40
Tablo 16. Çukur Dizilerin Kimlerle Seyredildiğine Dair Dağılım 40
Tablo 17. Çukur Dizi Seyretme Nedeni Dağılımı 40
Tablo 18. Çukur Kahraman Kimdir Dağılım 41
Tablo 19. Çukur Koçova Hakkında Düşünce Dağılımı 43
Tablo 20. Çukur Çocuk İstismarcısı Hakkında Düşünce Dağılım 43
Tablo 21. Vartolu'nun Mahalleye Yaptıkları Üzerine Dağılım 44
Tablo 22. Çukur'un Sonu Ne Olmalıdır Dağılım 44
Tablo 23. Çukur Vartolu Neden Suç İşler Dağılım 46
Tablo 24. Çukur Halkı Neden Suç İşler Dağılım 46
Tablo 25.E.D.H.O Cinsiyet Dağılımı 47
Tablo 26.E.D.H.O Yaş Dağılımı 47
Tablo 27. E.D.H.O Medeni Hâl Dağılımı 47
Tablo 28. E.D.H.O Eğitim Durumu Dağılımı 48
Tablo 29. E.D.H.O Meslek Dağılımı 48
Tablo 30. E.D.H.O Gelir Durumu Dağılımı 48
Tablo 31. E.D.H.O Dünya Görüşü Dağılımı 49
Tablo 32. E.D.H.O Gazete Okuma Durumu Dağılımı 50
Tablo 33. E.D.H.O Gazete Mecra Dağılımı 50
Tablo 34. E.D.H.O Sosyal Medya Kullanım Dağılımı 50
Tablo 35. E.D.H.O Televizyon Seyretme Durumu Dağılımı 51
Tablo 36. E.D.H.O Televizyon Seyredilen Mecra Dağılımı 51
Tablo 37. E.D.H.O Program Türleri Seyretme Dağılımı 51
Tablo 38. E.D.H.O Dizi Seyretme Durumu Dağılımı 52
Tablo 39. E.D.H.O Dizi Seyredilen Mecra Dağılımı 52
Tablo 40. E.D.H.O Dizilerin Kimlerle Seyredildiğine Dair Dağılım 52
Tablo 41. E.D.H.O Dizi Seyretme Nedeni Dağılımı 53
Tablo 42. E.D.H.O Kahraman Kimdir Dağılım 53
Tablo 43. E.D.H.O Masa Hakkında Düşünce Dağılımı 54
Tablo 44. E.D.H.O Hızır'ın Eşini Aldatmasına Dair Düşünce Dağılım 55

Tablo 45. E.D.H.O Masaya İhanet Edenlerin Öldürülmesi Hakkında Dağılım 55
Tablo 46. E.D.H.O Hızır Neden Suç İşler Dağılım 56
Tablo 47. S.A.K Cinsiyet Dağılımı 57
Tablo 48. S.A.K Yaş Dağılımı 57
Tablo 49. S.A.K Medeni Hâl Dağılımı 57
Tablo 50. S.A.K Eğitim Durumu Dağılımı 57
Tablo 51. S.A.K Meslek Dağılımı 58
Tablo 52. S.A.K Gelir Durumu Dağılımı 58
Tablo 53. S.A.K Dünya Görüşü Dağılımı 58
Tablo 54. S.A.K Gazete Okuma Durumu Dağılımı 59
Tablo 55. S.A.K Gazete Mecra Dağılımı 59
Tablo 56. S.A.K Sosyal Medya Kullanım Dağılımı 60
Tablo 57. S.A.K Televizyon Seyretme Durumu Dağılımı 60
Tablo 58. S.A.K Televizyon Seyredilen Platform Dağılımı 60
Tablo 59. S.A.K Program Türleri Seyretme Dağılımı 61
Tablo 60. S.A.K Dizi Seyretme Durumu Dağılımı 61
Tablo 61. S.A.K Dizi Seyredilen Mecra Dağılımı 62
Tablo 62. S.A.K Dizilerin Kimlerle Seyredildiğine Dair Dağılım 62
Tablo 63. S.A.K Dizi Seyretme Nedeni Dağılımı 62
Tablo 64. S.A.K Kahraman Kimdir Dağılım 63
Tablo 65. S.A.K Vedat'ın Nefes'e Yaptıkları ile İlgili Düşünce Dağılımı 64
Tablo 66. S.A.K Cemil'in Vedat ile İşbirliği Yapması Dağılım 64
Tablo 67. S.A.K Kaleli Ailesi Hakkında Düşünce Dağılım 65
Tablo 68. S.A.K Vedat Cezasını Nasıl Çekmelidir Dağılımı 66
Tablo 69. S.A.K Vedat Neden Suç İşler Dağılımı 66
Tablo 70. Çukur Cinsiyet - Koçova Hakkında Düşünce 78
Tablo 71. Çukur Yaş - Koçova Hakkında Düşünce 80
Tablo 72. Çukur Medeni Hâl - Koçova Hakkında Düşünce 81
Tablo 73. Çukur Eğitim Durumu - Koçova Hakkında Düşünce 82
Tablo 74. Çukur Meslek - Koçova Hakkında Düşünce 83
Tablo 75. Çukur Gelir Durumu - Koçova Hakkında Düşünce 84
Tablo 76. Çukur Dünya Görüşü - Koçova Hakkında Düşünce 85
Tablo 77. Çukur Cinsiyet - Çocuk İstismarcısı Hakkında 88
Tablo 78. Çukur Yaş - Çocuk İstismarcısı Hakkında 89
Tablo 79. Çukur Medeni Hâl - Çocuk İstismarcısı Hakkında 90
Tablo 80. Çukur Eğitim Durumu - Çocuk İstismarcısı Hakkında 91
Tablo 81. Çukur Meslek - Çocuk İstismarcısı Hakkında 92
Tablo 82. Çukur Gelir Durumu - Çocuk İstismarcısı Hakkında 93
Tablo 83. Çukur Dünya Görüşü - Çocuk İstismarcısı Hakkında 95
Tablo 84. Çukur Cinsiyet - Vartolu'nun Mahalleye Yaptıkları Üzerine 98
Tablo 85. Çukur Yaş - Vartolu'nun Mahalleye Yaptıkları Üzerine 99
Tablo 86. Çukur Medeni Hâl - Vartolu'nun Mahalleye Yaptıkları Üzerine 100
Tablo 87. Çukur Eğitim Durumu - Vartolu'nun Mahalleye Yaptıkları Üzerine 100
Tablo 88. Çukur Meslek - Vartolu'nun Mahalleye Yaptıkları Üzerine 102
Tablo 89. Çukur Gelir Durumu - Vartolu'nun Mahalleye Yaptıkları Üzerine 103
Tablo 90. Çukur Dünya Görüşü - Vartolu'nun Mahalleye Yaptıkları Üzerine 103

Tablo 91. Çukur Cinsiyet - Çukur'un Sonu Ne Olmalıdır? 105
Tablo 92. Çukur Yaş - Çukur'un Sonu Ne Olmalıdır? 106
Tablo 93. Çukur Medeni Hâl - Çukur'un Sonu Ne Olmalıdır? 107
Tablo 94. Çukur Eğitim Durumu - Çukur'un Sonu Ne Olmalıdır? 107
Tablo 95. Çukur Meslek - Çukur'un Sonu Ne Olmalıdır? 109
Tablo 96. Çukur Gelir Durumu - Çukur'un Sonu Ne Olmalıdır? 110
Tablo 97. Çukur Dünya Görüşü - Çukur'un Sonu Ne Olmalıdır? 111
Tablo 98. E.D.H.O Cinsiyet - Masa Hakkında Düşünce Dağılımı 113
Tablo 99. E.D.H.O Yaş - Masa Hakkında Düşünce Dağılımı 114
Tablo 100. E.D.H.O Medeni Hâl - Masa Hakkında Düşünce Dağılımı 115
Tablo 101. E.D.H.O Eğitim Durumu - Masa Hakkında Düşünce Dağılımı 115
Tablo 102. E.D.H.O Meslek - Masa Hakkında Düşünce Dağılımı 117
Tablo 103. E.D.H.O Gelir Durumu - Masa Hakkında Düşünce Dağılımı 118
Tablo 104. E.D.H.O Dünya Görüşü - Masa Hakkında Düşünce Dağılımı 119
Tablo 105. E.D.H.O Cinsiyet - Hızır'ın Eşini Aldatmasına Dair 121
Tablo 106. E.D.H.O Yaş - Hızır'ın Eşini Aldatmasına Dair 123
Tablo 107. E.D.H.O Medeni Hâl - Hızır'ın Eşini Aldatmasına Dair 124
Tablo 108. E.D.H.O Eğitim Durumu - Hızır'ın Eşini Aldatmasına Dair 125
Tablo 109. E.D.H.O Meslek - Hızır'ın Eşini Aldatmasına Dair 126
Tablo 110. E.D.H.O Gelir Durumu - Hızır'ın Eşini Aldatmasına Dair 128
Tablo 111. E.D.H.O Dünya Görüşü - Hızır'ın Eşini Aldatmasına Dair 129
Tablo 112. S.A.K Cinsiyet - Kaleli Ailesi Hakkında Düşünce 133
Tablo 113. S.A.K Yaş - Kaleli Ailesi Hakkında Düşünce 135
Tablo 114. S.A.K Medeni Hâl - Kaleli Ailesi Hakkında Düşünce 135
Tablo 115. S.A.K Eğitim Durumu - Kaleli Ailesi Hakkında Düşünce 136
Tablo 116. S.A.K Meslek - Kaleli Ailesi Hakkında Düşünce 137
Tablo 117. S.A.K Gelir Durumu - Kaleli Ailesi Hakkında Düşünce 138
Tablo 118. S.A.K Dünya Görüşü - Kaleli Ailesi Hakkında Düşünce 138
Tablo 119. E.D.H.O Cinsiyet - Masaya İhanet Edenlerin Öldürülmesi 146
Tablo 120. E.D.H.O Yaş - Masaya İhanet Edenlerin Öldürülmesi 147
Tablo 121. E.D.H.O Medeni Hâl - Masaya İhanet Edenlerin Öldürülmesi 148
Tablo 122. E.D.H.O Eğitim Durumu - Masaya İhanet Edenlerin Öldürülmesi 148
Tablo 123. E.D.H.O Meslek - Masaya İhanet Edenlerin Öldürülmesi 150
Tablo 124. E.D.H.O Gelir Durumu - Masaya İhanet Edenlerin Öldürülmesi 151
Tablo 125. E.D.H.O Dünya Görüşü - Masaya İhanet Edenlerin Öldürülmesi 151
Tablo 126. S.A.K Cinsiyet - Vedat Cezasını Nasıl Çekmelidir? 154
Tablo 127. S.A.K Yaş - Vedat Cezasını Nasıl Çekmelidir? 155
Tablo 128. S.A.K Medeni Hâl - Vedat Cezasını Nasıl Çekmelidir? 156
Tablo 129. S.A.K Eğitim Durumu - Vedat Cezasını Nasıl Çekmelidir? 156
Tablo 130. S.A.K Meslek - Vedat Cezasını Nasıl Çekmelidir? 157
Tablo 131. S.A.K Gelir Durumu - Vedat Cezasını Nasıl Çekmelidir? 158
Tablo 132. S.A.K Dünya Görüşü - Vedat Cezasını Nasıl Çekmelidir? 159
Tablo 133. Çukur Cinsiyet - Çukur Halkı Neden Suç İşler? 163
Tablo 134. Çukur Yaş - Çukur Halkı Neden Suç İşler? 164
Tablo 135. Çukur Medeni Hâl - Çukur Halkı Neden Suç İşler? 164
Tablo 136. Çukur Eğitim Durumu - Çukur Halkı Neden Suç İşler? 165

Tablo 137. Çukur Meslek - Çukur Halkı Neden Suç İşler?..... 166
Tablo 138. Çukur Gelir Durumu - Çukur Halkı Neden Suç İşler? 167
Tablo 139. Çukur Dünya Görüşü - Çukur Halkı Neden Suç İşler? 168
Tablo 140. S.A.K Cinsiyet - Vedat Neden Suç İşler?..... 171
Tablo 141. S.A.K Yaş - Vedat Neden Suç İşler?..... 172
Tablo 142. S.A.K Medeni Hâl - Vedat Neden Suç İşler?..... 173
Tablo 143. S.A.K Eğitim Durumu - Vedat Neden Suç İşler?..... 173
Tablo 144. S.A.K Meslek - Vedat Neden Suç İşler?..... 174
Tablo 145. S.A.K Gelir Durumu - Vedat Neden Suç İşler? 175
Tablo 146. S.A.K Dünya Görüşü - Vedat Neden Suç İşler? 175

GİRİŞ

Televizyon ve Diziler

Kamusal iletişim söz konusu olduğunda, kullanılan araçların giderek artan çeşitliliğine ve teknolojisinden kullanıcısına kadar tüm boyutlarıyla daha karmaşık bir hâl almasına rağmen televizyon, tüm bu ortamlar içinde önemini yitirmeyen, yeni iletişim ortamına bir şekilde uyumlanarak varlığını ve toplum yaşamındaki yerini sürdüren çok önemli bir araçtır. Erol Mutlu'nun (Mutlu, 1991: 10) "içimizden biri" ve "ailemizin üyesi" diyerek hâne içindeki önemine dikkat çektiği televizyonun özel alanda tuttuğu yere dair, Orhan Tekelioğlu'nun yerli diziler üzerine yazdığı gazete yazılarından oluşan kitabının arka kapağında yer alan "Zaman zaman izlediğimiz zaman zaman sadece baktığımız ama her daim karşısında konumlandığımız, evin eşyalarının bile kendisine çevrildiği bir merkez. Kaç ekran olursa olsun, öncelik televizyonda" cümleleri ilham vericidir (Tekelioğlu, 2017). Kamusal iletişimin, özel alanın bu kadar içine girmesi söz gelimi basın ve radyo gibi geleneksel, internet ve mobil teknolojiler gibi yeni medya ortamlarıyla da mümkün olmuştur ancak televizyon, özel alanın kendisine göre düzenlendiği, hâne içindeki varlığı belki de en belirleyici olan araçtır. Bu noktada Henri Lefebvre'nin otomobil için kullandığı *kral nesne* ve *kılavuz şey* kavramları akla gelmektedir. Lefebvre modern yaşamın kral nesnesi olarak gördüğü otomobili, kent yaşamını belirleyen, kentin düzeninin kendisine uygun olarak kurulduğu, kısacası kamusal mekânı belirleyen bir araç olarak sunar (Lefebvre, 2007: 115). Hâne içindeki düzen kendisine göre kurulan ve ailenin bir üyesi benzetmesi ile anılacak kadar gündelik hayatın parçası olan televizyon da (yeni iletişim ortamında teknolojide ve kullanım pratiklerinde gerçekleşen tüm dönüşümlere rağmen) özel alanın kral nesnesi sayılabilir. Üstelik, özel alanın düzenlenişini belirleyecek kadar önemli olan bu araç, bütün toplumsal alanlar boyutunda kapsayıcı öneme sahiptir. Klaus Bruhn Jensen, Claude Levi Strauss'un

totemizmdeki hayvanların kendileriyle düşünülen, kendileri aracılığıyla anlamlar inşa edilen ve yaşamın kendileri aracılığıyla düşünüldüğü simgeler olduklarını anlatırken kullandığı *düşünmek için iyi*[1] tâbirinden esinlenerek, medya için bir tâbir kullanır: *Düşünmek için kurumlar*. Bu kullanımla kastettiği, medya kurumlarının ekonomik örgütlenmeler olmasının yanında, toplumda anlamı üreten ve yayan kurumlar olmaları nedeniyle, toplumsal ölçekte bir düşünümselliği mümkün kılan yapılar olduklarıdır (Jensen, 2002: 6-7). Bu yaklaşıma göre medyayı, kendileri aracılığıyla düşünülen, toplumsal anlamların kendileri aracılığıyla dolayımlandığı ve inşa edildiği kurumlar şeklinde tanımlayabiliriz. Televizyonu da bu anlamda kendisi aracılığıyla düşünülen, toplumsal yaşamın anlamları kendisi dolayımıyla inşa edilen ortamlardan biri, hatta hâne içindeki belirleyici konumu nedeniyle belki de en önemlisi olarak görebiliriz. Bu yüzden, insanların televizyonda seyrettikleri içerikler üzerinden onların adalet anlayışları veya herhangi bir konudaki düşünceleri araştırılabilir. Hâne içinin kral nesnesi, hâne dışı kamusal alanla da yapısal ilişki içinde, toplumsal anlamların inşa edilmesi süreçlerinin tam ortasında, çok önemli bir araçtır. Televizyon, yeni medya çağının karmaşık ve iç içe geçmiş iletişim ortamlarında dahi önemini yitirmeden, bu yeni ortama uyumlanarak ve çapraz kullanımlar ile daha geniş bir alana nüfuz ederek kullanılmaya devam etmektedir. "(...) televizyonun popülerliği azalmak şöyle dursun yıllar içinde artmaya devam ediyor; yeni medya mecralarının (yaygın internet erişimi ve akıllı telefonlar sağolsun) yardımıyla bu etkinin derinliği ve kapsamı gitgide genişliyor ve her geçen gün toplumun kılcallarına doğru daha da yayılıyor." (Tekelioğlu, 2017; 8).

Televizyondaki program türleri içinde ise dramaların önemli bir yeri vardır. Türkiye'de özel kuruluşların yayın hayatına başladığı 1990'lı yıllardan itibaren, çok kanallı yayıncılık ortamında, "başarılı" olan televizyon dramaları, Türk televizyonlarında

[1] Claude Levi Strauss'un ilk olarak 1962'de yayınladığı, Le Totémisme aujourd'hui adlı çalışmada kullandığı bir tâbir. ("Günümüzde Totemizm" başlığı ve Kasım Akbaş'ın çevirisi ile Türkçe olarak 2018'de Nora Kitap'tan yayınlanmıştır.)

önemini artırmıştır (Çelenk, 2005: 291; Tanrıöver, 2012: 47-48). Günümüzde de her dönem reyting oranlarından, oyuncularının üne kavuşarak *yıldız* olmaları ve kamusal birer karaktere dönüşmelerinden de anlaşılacağı gibi, televizyon dramaları önemini sürdürmektedir.

Televizyon dramalarının kendi içinde üç önemli biçimi vardır: her bölümünde ayrı bir olay örgüsü olan, kendi içinde başlayıp biterek kapanan bölümlerden oluşan *diziler*, bütünlüklü bir öyküsü olan ve bu öykünün bölümlere yayılarak aktarıldığı *seriyaller* ve yine bütünlüklü bir öykünün çok daha uzun süreye, yıllara yayıldığı, zaman zaman yeni karakterlerin katılımıyla devam eden *süren seriyaller* (Çelenk, 2005: 290-291; Özsoy, 2011: 130). Türkiye'de yapılan televizyon dramalarının birçoğu, seriyal veya süren seriyal biçiminde hazırlanmaktadır. Ancak, bu bilimsel tasnif bir tarafa, yaygın ve gündelik kullanımda bu dramalar *diziler* diye anılmaktadır. Türkiye'de televizyon dramaları üzerine yapılmış olan birçok çalışmada olduğu gibi, bu çalışmada da *dizi* kullanımı tercih edilmiştir.

RTÜK'ün 2018 yılında yayınladığı güncel Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması'nda, televizyon seyircisi tarafından en çok takip edilen ikinci program türü olarak diziler karşımıza çıkmıştır. Araştırmaya göre, televizyon seyircilerinin aylık ortalama gün sayısı bakımından en çok takip ettikleri program türü ayda 24 gün ile haberler, ayda 15 gün ile yerli diziler olmuştur. Çalışma, yerli dizilerin televizyonda en çok izlenen ikinci program türü olduğunu, yani önemini sürdürdüğünü göstermiştir (RTÜK, 2018: 14).

Dizi piyasasının son dönemlerde Türkiye'de dikkat çeken, önemli bir özelliği de bir ihracat endüstrisi haline gelmiş olmasıdır. Ticari olarak, yılda 350 milyon dolarlık bir

ihracat kalemi haline gelen, hükûmet desteği de alan[2] ve aynı zamanda (bence tartışmalı da olsa) *yumuşak güç*[3] şeklinde bile anılmaya başlayan, yani uluslararası kültürel hegemonya aracı olarak görülen diziler, git gide daha önemli bir medya ürünü olmaya devam etmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan Adayı Binali Yıldırım da 2019 yılı Türkiye yerel seçimleri sürecinde Arnavutköy'de yaptığı konuşmada "Arnavutköy'e Türkiye'nin en büyük film platosunu kuruyoruz. Dünyanın dört bir yanında seyredilen Türk dizileri Arnavutköy'de çekilecek. Dört bin gencimize orada iş, aş imkanı olacak. Hayırlı uğurlu olsun."[4] demiştir. Belediye başkan adaylarının seçim vaatlerinin arasında yer alacak kadar önemsenen, ekonomik bir değer ve kültürel hegemonya aracı olarak görülen dizi piyasası, aynı zamanda istihdam kapısı olarak da önemsenmektedir.

Seyirciler ve Adalet

Son dönemlerde Türkiye'de televizyon dizileri üzerine yapılacak genel ve kabaca bir gözlemle, uyarlama ve yerli dizilerin önemli bir kısmında şiddet ve suç unsurlarının yer aldığı görülecektir. Televizyon dizilerinde dikkat çeken bu unsurlar, elbette süregiden bir çelişki, bir mücadele anlatısı içinde yer almaktadır. Şiddet, suç ve mücadelenin iç içe kurulduğu bu dramaların anlatıları, *adalet* kavramını da akla getirmektedir.

Araştırmanın hareket noktası olan genel soru, dizi içeriklerinde kendini gösteren suç ve ceza olgularının akla getirdiği *adalet* kavramını sorgulamak üzere ortaya çıkan, "Dizi seyircileri dizilerdeki olaylara nasıl bir adalet anlayışı ile yaklaşmaktadır?" sorusu

[2] Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy, 2019 yılı Mart ayı başında yaptığı açıklamada, yeni sinema yasasında ihracat ürünü olan, ülkenin tanıtımına katkı sağlayan dizilerin devlet tarafından da desteklenmesine dair hükümler olduğunu ve bu piyasayı önemsediklerini bildirmiştir. https://www.haberturk.com/bakan-ersoy-film-ihracatinda-amerika-dan-sonra-ikinci-siradayiz-2391655-ekonomi Erişim tarihi: 07.04.2019

[3] Yurtdışına dizi ihracatı yapan firmalardan birinin sahibi İzzet Pino ile 2018 yılı Ağustos ayında yapılan bir röportajda, yazısının başında, "yumuşak güç" tâbiri kullanılmıştır. Bu röportajda Pino, 2023 yılında ihracat hacminin 1 milyar dolara çıkmasını hedeflediklerini söylemiştir. https://www.aksam.com.tr/roportaj/ortadogudan-avrupaya-100-ulkeye-dizi-dizi-ihracat/haber-763542 Erişim tarihi: 07.04.2019

[4] https://www.cnnturk.com/turkiye/binali-yildirim-turkiyenin-en-buyuk-film-platosunu-arnavutkoye-kuruyoruz Erişim tarihi: 07.04.2019

olmuştur. Bu soru temelinde, dizilerde sürekli işlenen suç ve ceza olgusunu izleyicilerin nasıl bir adalet anlayışıyla anlamlandırdıklarını, yorumladıklarını anlamaya yönelik yeni sorular ve araştırma eksenleri üzerinden çalışma yapılmıştır.

Ön gözlem ve düşünce aşamasında, dizilerdeki olaylar üzerinden suç ve ceza kavramları etrafında adalet konusunu incelerken çalışmayı yönlendirecek olan bu "büyük soru"nun, dizilerin izleyicileri üzerinde düğümlendiği açıktır. Adalet kavramı ile televizyon dizilerinin buluşturulacağı araştırma nesnesi alanı, dizilerin üretildikleri toplumsal dönemin ve koşulların ekonomi-politiği ile üretim süreçleri noktasında veya dizi içerikleri üzerinde de bir şekilde konumlandırılabilirdi. Böylece araştırma sorusu da adalet kavramı bağlamında, içeriğin üretim süreci veya medya metninin yüklendiği anlamlar üzerinde kurulabilirdi. Ancak nesne alanı olarak üretim koşul ve süreçlerinin veya medya metninin değil, seyircinin seçilmesi ve genel sorunun da bu doğrultuda kurulması, bir tercihtir. Bu tercihin kişisel ve genel nedenleri vardır. Kişisel nedenler, araştırmacının bu aşamadaki akademik ilgisinin iletişim alanında makro yapıların çözümlenmesine veya medya metinlerini incelemeye yönelik değil, medyayı kullananlara yani izleyiciye yönelik olması ve danışman ile yapılan görüşmelerde kendisinin fikir ve önerilerinin bu ilgiye uygun düşmüş olmasıdır.[5] Bu kişisel temel üzerine yapılan genel bir gözlem ile Türkiye'de televizyon ve diziler üzerine yakın dönemde bazı lisansüstü çalışmalar yapıldığı ancak birçoğunun cinsiyet ve çeşitli toplumsal kimliklerle ilgili temsil çalışmaları oldukları görülmüştür. İzleyici üzerine yapılan çalışmaların ise önemli bir kısmının *"etki"* çalışması olduğu, yani aslında medyanın izleyicisine ne yaptığına dair ilgi üzerine temellenmiş, erken dönem Amerikan iletişim araştırmalarının genel mantığı altında gelişmiş çalışmalar olduğu

[5]Bu aşamada, her zaman olduğu gibi yol gösterici olan hocam ve danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Engin Sarı ile fikir ve önerileri ilham kaynağı olan Dr. Öğretim Üyesi Çağla Karabağ Sarı'ya teşekkür ederim.

gözlemlenmiştir.[6] İzleyicinin medya metinleri karşısında konumlanma biçimlerini, medya metinlerini okuma biçimlerini gözeten çalışma sayısının oldukça az olması, bu tercihin genel nedeni olmuştur.

Bu tercih ışığında, Jane Stokes'un medya ve iletişim çalışmaları söz konusu olduğunda araştırma nesnesini temel alarak metodolojik yolculuğu sürdürmeye yönelik *How to Do Media and Cultural Studies* adlı çalışmasında (2003) yaptığı tasnif, diziler üzerine yapılan bu çalışmada yol gösterici olmuştur. Stokes söz konusu çalışmasında, yaygın olan metodolojik ayrımın, *nitel* ve *nicel* şeklinde iki kategori üzerinden yapıldığını ancak bunun yapay ve zararlı bir ayrım olduğunu bildirir. Devamında bizleri, medya ve iletişim alanında araştırma nesnesi üzerinden düşünerek, medya metinleri ve kültürel metinleri analiz etmek, medya kuruluşları ve kültür endüstrilerini araştırmak ve izleyicileri incelemek şeklinde üçlü bir ayrım üzerinden düşünmeye davet eder (Stokes, 2003). Bu araştırmanın üzerine kurulduğu, yukarıda sözü edilen soru ve metodolojik düşünme biçimi, teknik olarak Stokes'un bu sınıflandırması üzerinden çalışmaya imkân vermiştir. Yani bu araştırma, "izleyicileri incelemek" kategorisinin üzerinde yükselmiştir.

[6]İzleyici üzerinde medyanın etkilerine yönelik, medya ve iletişim çalışmaları alanında yapılmış yakın dönem çalışmalara bazı örnekler:
Muhammed Yusuf - Arap Topluluklarında Türk Televizyon Dizilerinin Yeri ve Önemi (Yüksek Lisans Tezi - İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo-Tv Sinema Anabilim Dalı-2014).
Şebnem Kadıoğlu - Pembe Dizilerin Kadınlar Üzerindeki Etkisi (Yüksek Lisans Tezi - Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo-Televizyon-Sinema Anabilim Dalı-2010).
Ümmühan Yılmaz - TV Dizilerinin Gençler Üzerinde Tüketim Kültürü Oluşturma Süreci ve Yaşam Tarzına Etkileri (Yüksek Lisans Tezi - İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Medya ve Kültürel Çalışmalar-2013).

1. KAVRAMLAR, DÜŞÜNCELER VE VERİ ALANI

1.1. "İzleyici" Üzerine

Medya ve iletişim çalışmaları alanında izleyici üzerine düşünceler, iletişim araştırmalarının tarihi kadar eskiye dayanır. Bu tarihsel süreç, izleyicinin pasif veya aktif olması varsayımları etrafında süregelmiştir. Süreç, "edilgin" izleyicinin "etkilenmesinden", "etkin" izleyicinin medyayı tekil olarak "kullanmasına", oradan da yine aktif izleyicinin medyayı çok daha karmaşık toplumsal ve kültürel bağlamlar içinden okuması anlayışına doğru dönüşmüştür (Roscoe, Marshall ve Gleeson, 2005). İzleyiciye yaklaşımda sözü edilen ilk aşama, *etki paradigması* olarak bilinen Amerikan iletişim çalışmalarına tekabül eder. İkinci aşama, yani izleyicinin edilgin ve etkiye maruz kalan pasif bir kitle olduğuna dair yaklaşımdan sonra gelen, izleyiciyi kendi ihtiyaçları çerçevesinde bireysel olarak kullanan bir "aktif özne" olarak gören yaklaşım, önemli bir dönüşüm aşamasıdır. Bu dönüşüm, Elihu Katz'ın çalışmaları ile temellenen *Kullanımlar ve Doyumlar* yaklaşımı ile gerçekleşmiştir. Bu dönüşümle birlikte, kamusal iletişim süreçlerinde iktidar, ekrandan alınarak aktif anlamlandırma sürecini gerçekleştiren izleyiciye doğru kaydırılmıştır (Lewis, 2010: 351). Yukarıda sözü edilen üçüncü aşama, kültürel çalışmalar geleneği içinden gelişmiştir. Birmingham Çağdaş Kültürel Araştırmalar Merkezi'nin 1968-1979 arası ikinci müdürlüğünü yapmış, geleneğin simge ismi olan Stuart Hall'ün ilk olarak 1973 yılında *Televizyon Söyleminde Kodlama ve Kodaçımı* adıyla yayınlanmış olan makalesi, bu sosyal, karmaşık ve aktif izleyici anlayışının gelişebilmesine olanak sağlayan kavramsal bir temel oluşturmuştur.

Stuart Hall, sözü edilen *Kodlama ve Kodaçımı* çalışmasında *kodlama* derken medya metinlerinin medya kurumları ve profesyonellerince oluşturulma sürecini, *kodaçımı* derken de medya izleyicisinin söz konusu metinleri alımlaması ve "okuması" sürecini kasteder. Kodlama sürecinin, ister istemez toplumda hâkim olan birtakım kodların ve

söylemlerin içinden şekillenen bir süreç olması itibariyle, izleyicinin okuma çerçevesini kısmen çizdiğini varsayar. Ancak yine de bu durumu, izleyicinin metni okuma aşamasında anlamın inşasına aktif bir şekilde katılmasına engel olarak görmez. Yani Hall, kodlama ne biçimde olursa olsun, medya metinlerinde ne kadar üretenlerin arzu ettikleri bir anlamsal çerçeve yüklü olursa olsun, izleyicinin metni farklı şekillerde okuma imkânının, sınırlandırılmış olsa da mümkün olduğunu kabul eder. Bu bağlamda ona göre, izleyici için her medya metninin üç farklı şekilde okunması mümkündür: *Egemen (hâkim/yeğlenen) okuma, tartışmacı (müzakereci) okuma, karşıt (muhalif) okuma:*

> "Birincisi, doğal, meşru, kaçınılmaz, bir toplumsal düzenin ve bir meslek evreninin anlayış biçimi gibi görünen hegemonik bakış açılarına uygun düşer. İkincisi, iletiyi bir başka izafet çerçevesine, karşıt bir dünya görüşüne göre (örneğin "ulusal çıkarı", "sınıf çıkarına" çevirerek) yorumlar. Tartışmacı kod ise kısmen egemen anlamları ve değerleri benimseyen, ancak yaşanan bir durumdan, örneğin ait olunan grupla ilgili çıkarlardan genellikle paylaşılan tanımlamalara karşı çürütücü tezler çıkaran karşıt mantıkların bir karması, karşıtlık ve uyum öğelerinin bir karışımıdır." (Mattelart ve Mattelart, 1998: 87-88).

Kısaca bu şekilde özetlenen üç okuma biçiminden ilki, egemen veya hâkim okuma, izleyicinin medya metnini, onu kuranların arzu ettikleri ve kodladıkları anlamsal çerçeve içinde ele almasıdır, medya içeriklerini hazırlayanlar tarafından tercih edilen okuma biçimi budur.

> "Her toplum / kültür, değişen kapalılık derecelerinde, toplumsal, kültürel ve politik dünyayla ilgili sınıflandırmalarını dayatma eğilimindedir. Bunlar (teksesli ya da rakipsiz olmasa da) baskın bir kültürel düzen kurar. Bu "baskın söylem yapıları" sorunu, can alıcı önemdedir. Toplumsal hayatın değişik alanlarının, söylemsel egemenlik alanları şeklinde haritası çıkarılmış, bunlar baskın ya da seçilmiş anlamlar içinde hiyerarşik olarak örgütlendirilmiştir.[...] "Saptanmış" (determined) değil baskın demekteyiz, çünkü bir olayı birden fazla 'haritalandırma' içinde düzenlemek, sınıflandırmak ve kodaçımlamak her zaman mümkündür. Ama bir 'tercih edilen okumalar' alanı bulunduğu için 'baskın' diyoruz; bu (tercih edilen okumalar-ç.n.) hem kendilerine [atfedilen]

kurumsal/politik/ideolojik düzenleri içermekte, hem de kendileri kurumsallaşmaktadırlar" (Hall, 2005: 93-94)[7].

"Çok alışılmadık olmadığı sürece, kodlama, kodaçımlamanın işleme alanının kimi sınır ve parametrelerini kurabilir. Sınırlar olmasaydı, izleyiciler bir mesajı istedikleri herhangi bir şekilde okuyabilirdi. Kuşkusuz bu tür toptan yanlış anlamalar vardır. Ama çoğunlukla rastlanan, kodlama ve kodaçımlama momentleri arasındaki bir miktar karşılılıktır; aksi takdirde etkili bir iletişimsel alışverişten hiçbir şekilde sözedemezdik" (Hall, 2005: 96).

Görüldüğü gibi, Hall'e göre egemen okuma biçimi, aynı zamanda kodlama aşamasının kısmen sınırlandırdığı anlamsal çerçeve içinde gerçekleşir.

Tartışmacı / müzakereci okuma, kodlanan ve kodlayanlar tarafından, algılanması arzu edilen anlamlarla karşıt anlamların bir arada olduğu bir kodaçımlama sürecine işaret eder.

"İkinci konumumuz, müzakereli kod konumudur. [...] Müzakereli versiyon içindeki kodaçımlama, uyumlu ve karşıt elementlerin bir karışımını içerir: Büyük anlamlandırmalar (soyutlamalar) yapmak için egemen tanımların meşruluğunu kabul ederken, daha kısıtlı, durumsal (yerleşik) bir düzeyde, kendi kurallarını koyar -kuralın istisnalarıyla çalışır" (Hall, 2005: 96 - 97).

Karşıt / muhalif okuma ise, izleyicilerin medya içeriklerini kodlayanların istediklerinin tam tersi bir yönde anlamlandırması, metinde hâkim olan anlamlara karşı çıkmasıdır.

"Son olarak, izleyicinin söylemi harfi ve yananlamsal olarak mükemmelen anlaması, ama mesajı global olarak aksi yönde kodaçımlaması mümkündür. Kişi mesajın bütüncüllüğünü bozarak, tercih ettiği kodla, alternatif bir referans çerçevesi içinde yeniden kurar. İzleyicinin ücretlerin kısılması üzerine bir tartışmayı dinlemesi, ama "ulusal çıkarlar" sözünü her duyuşunda bunu "sınıf çıkarı" olarak "okuması" buna bir örnektir. Kişi karşıt kod olarak adlandıracağımız bir kod içinde hareket etmektedir" (Hall, 2005: 97).

İçeriğinde hukuki veya ahlaki suçların ve cezaların olduğu televizyon dizilerindeki olaylar üzerinden izleyicilerin adalet anlayışlarının sorgulanması, izleyicinin medya metinlerini, onları üretenlerin amaç ve niyetlerinden veya metinlerin taşıdığı ideolojik

[7] Bu çalışmada kullanılan, Simon During'in "The Cultural Studies Reader" adlı çalışmasında "Encoding, Decoding" başlığıyla yer alan, Hall'ün çalışmasının kısaltılmış bir versiyonunun, Şahinde Yavuz'un derlemesinde (2005) yer alan çevirisidir (çev. Yiğit Yavuz).

yükten kısmen bağımsız bir şekilde okumalarının mümkün olduğunu ortaya koyan Hall'ün kavramsal anlatısı ile uyumlu bir çerçeve sunmaktadır. Adalet anlayışlarının farklılığının sorgulanması adaletin göreliliğini, farklı okuma biçimlerinin mümkün olduğunun kabul edilmesi ise okuma biçimlerinin göreliliğini imler.

Her ne kadar bu, asıl olarak Hall'ün çizdiği bu çerçeveyi sorgulamaya ve farklı okuma biçimlerini ortaya koyarak izleyicinin medya metinlerini nasıl okuduğu ile ilgili bir çıkarım yapmaya yönelik bir çalışma olmasa da, farklı okuma biçimlerinin mümkün olması düşüncesi, çalışmanın temelinde yer alan "adalet" kavramının göreliliği ile birlikte düşünülerek yola çıkılmıştır. Bu çerçevede dizi seyircilerinin suç, ceza ve adalet üzerine görüşlerinin kendi içinde bulundukları birçok etken ve koşul içinden farklılaşacağı ve dolayısıyla dizi anlatısı üzerinden adalet anlayışlarını sorgulamaya yönelik olarak sorulacak olan sorulara da söz konusu anlatıları farklı şekillerde okuyarak, farklı yanıtlar verebilecekleri varsayılmıştır. Kısacası, izleyici medya metinlerini farklı şekillerde okuyabilen toplumsal bir fail, adalet kavramı ise göreli bir kavram olarak ele alınmıştır. Bu çalışmanın ilerideki bölümlerinde, veriler üzerine betimleyici anlatımlar ve izleyicilerin çeşitli demografik özellikleri ile ilişkili olarak adaletin görelilik eksenleri etrafında değerlendirmeler yapılırken, farklılaşan okuma biçimleri üzerine Stuart Hall'ün çizdiği kavramsal çerçeve kullanılarak da değerlendirmeler yapılmıştır.

Bu çalışmada, Türkiye'de hem gündelik yaşamda hem de akademik alanda yaygın olarak *izleyici* şeklinde kullanımı yaygınlaşmış olan kavram ile birlikte, *seyirci* sözcüğünün de dönüşümlü olarak kullanıldığını belirtmekte yarar vardır.

1.2. Adâlet Anlayışı ve Adâletin Göreliliği[8]

İzleyicilerin dizilerdeki olaylara nasıl bir adalet anlayışı ile yaklaştıklarına dair soru ile başlayan süreçte, bu soruya yanıt verebilmek için daha başka büyük sorulara sürüklenmeden evvel, adaletin kendisinin ne olduğuna dair bir tartışmaya kapsamlı şekilde girmek bu çalışmanın işi olmasa da adaletin göreliliği varsayımı üzerinde durmakta fayda vardır.

Adalet Kavramı adlı çalışmasında Anıl Çeçen *adalet* kavramı için, "hukuk ve felsefenin ana konularından biri" diye söz eder. Hemen ardından, söz konusu çalışmayı *adaletin göreliliği* temeli üzerinde kurduğunu ifade eder (Çeçen, 1993: 7). Çeçen, adalet kavramının sözlükte genel olarak yasalara uygunluk anlamında ele alındığını belirtir. Adaletin bu hâkim algılanışının adaletin yasaların ötesindeki boyutlarını ihmal ettiğini de ekler. (Çeçen, 1993: 18). Devamında, adaletin *etik* ile ilişkisine de değinir. Adaletin hukuki boyutları yanında, formel hukukun dışında, etik alanında ele alınacak boyutları olduğunu ortaya koyar: "Adalet hem etik hem de hukuksal değer yargılarıyla içerik kazanır ve anlamı belirlenir." (Çeçen, 1993: 19). Görüldüğü gibi, esasen hukuksal adaletin görünümlerini ele alan çalışmasının henüz baş sayfalarından birinde adaletin hukuk dışı görünümleri de olduğunu, hem hukuk hem de etiğin alanında değerlendirilebilecek boyutları olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca yukarıdaki cümlede Çeçen'in "değer yargılarıyla" ifadesinde aynı zamanda, kitabının temel savı da saklıdır: Adalet görelidir. Değer yargıları değişken olduğundan, adalet anlayışı da değişkendir. Ayrıca söz konusu çalışmasında Çeçen, adaletin görelilik ölçütleri olarak da "zaman, yer, sınıf ve görüş" ölçütlerini vermiştir (Çeçen, 1993: 174-188). Her ne kadar bu

[8] Adalet düşüncesi üzerine, bu araştırmaya kavramsal bir temel sağlayan çalışmalarla birlikte birçok kaynak incelenmiştir. Bunların içinden adaletin göreliliği konusunda genel kabul görmüş bir çerçeveyi sağlayan kaynaklar seçilerek kullanılmıştır. Adaletin, suçun, cezanın ne olduğu veya ne olması gerektiğine dair yanıtlar veren yaklaşımlar değil, adaletin farklı bağlamlarda birçok biçimi olduğuna ve her biçimin de toplum içinde göreli anlamlar etrafında algılanabileceğine yönelik kavramsal temeli sağlayan çalışmalar tercih edilmiştir.

ölçütler de esasen hukuksal adaletin ölçütleri olarak verilse de, bu çalışma kapsamında adalet yalnızca hukuksal temelde ele alınmadığı ve adaletin hukuk içi veya hukuk dışı boyutlarına dair çeşitli düzeylerde sorular sorulduğu için, bu ölçütler de çalışma bağlamına uygun olarak değerlendirilmiştir. Kısacası, hukuksal veya ahlaki, suçlar ve cezalar hakkında geliştirilen sorular üzerinden adalet anlayışı sorgulanmıştır. Bu sorgulama için, üç temel eksen belirlenmiş ve çalışma bu üç eksen üzerinden ilerlemiştir. Bunlar, formel hukuk içi yöntemlerle veya formel hukukun dışında yöntemlerle adaletin sağlanması; cezanın bir tür kısas anlayışıyla ve acımasızca, suçlu görülene zarar verme hırsıyla veya suçluya mümkün olduğunca az zarar vermek ve bu sırada onu ve toplumun diğer fertlerini suçtan mümkün olan en yüksek düzeyde uzak tutabilmek kaygısı ile verilmesi ve suçun temelinde yatan güdüler ile buna bağlı olarak suçun sorumluluğunun da bireysel temelli veya bireyi aşan yapısal-toplumsal temelli olduğuna dair, ikili zıtlıklar içinde hangi yaklaşımın tercih edileceğini görmeye yönelik eksenlerdir.

1.2.1. Suç ve Ceza Kavramları Üzerine Düşünmek: Hukuk İçi- Hukuk Dışı Adalet İkilemi

İlham Rahimov'un *Suç ve Ceza* adlı çalışmasının Türkçe baskısına yazdığı Sunuş kısmında Metin Feyzioğlu, suç ve ceza kavramlarının tarihsel olarak farklı bağlamlar içinde farklı anlam çerçeveleri içinden dönüşerek bugünlere gelmiş olduğunu ve bu kavramların "insanlık tarihi kadar kadim" olduğunu belirtir. Aynı zamanda, bu kavramların birer hukuk kavramı niteliğine görece geç evrildiklerini ancak daha öncesinde dini ve felsefi yorumlar içinden tarih boyunca tartışılarak bugüne geldiklerini söyler (Rahimov, 2014). Söz konusu çalışmanın henüz başında Rahimov, "Ceza ifadesi gerçek hayatta birçok anlamda; ahlâk, din, terbiye başta olmak üzere birçok alanda kullanılmaktadır." (2014: 9) der. Genel anlamıyla ceza kavramı, kişinin gerçekleştirdiği

bir cürümden dolayı maruz kaldığı yaptırıma atıfla kullanılır ve söz konusu fiilin karşılığında verilen cezanın faili bazı sıkıntılara maruz bıraktığı farz edilir. Hukuk alanında ise, ceza hukukunun temeli olan iki kavrama dönüşür, suç ve ceza. Rahimov, Rusçada, "ceza" anlamında üç farklı kavramın var olduğundan bahseder: *Nakazaniye, kara, vozmezdiye*. Bu kavramlardan ilkinin, genel olarak günlük hayat ve ceza hukukunda kullanılan, yaygın kavram olduğunu, seküler ve dini referanslı olarak çok geniş bir yaptırımlar alanının kavramı olarak kullanıldığını; diğer ikisinin ise daha çok dini referansla, suç karşısında verilen ilahi karşılık anlamları etrafında dolaştığını belirtir. Suç ve Ceza düşüncesinin tarihinde çok önemli olduğunu söyleyebileceğimiz Dostoyevski'nin Suç ve Ceza adlı romanında, en geniş referanslı kullanılan birinci kavramın ve dini referanslı kullanılan üçüncü kavramın yer aldığını, ikincisinin ise hiç geçmediğini aktarır. Türkçede ise, "ceza" sözcüğünün bu bağlamdaki tüm anlamları kapsadığını, hukuk alanında olduğu gibi, genel olarak toplum bilincinde de suçun karşılığı olan yaptırım için aynı kelimenin kullanıldığını ekler (Rahimov, 2014: 9-10). Yani, daha çok ceza hukuku üzerine, meselenin kültürel, ekonomik, toplumsal boyutlarını ve toplumun profesyonel hukuk alanı dışında kalan alanlarıyla ilişkisini de ihmal etmeden yeniden düşünmeyi amaçlayan söz konusu çalışma dahi, tıpkı Anıl Çeçen'in "adalet" kavramı için söylediği gibi, daha baştan "suç" ve "ceza"nın hukuki biçimleriyle beraber, birçok farklı kültürel biçimlerinin de var olduğunu kabul etmiştir.

Alman filozof Karl Jaspers, Almanya'nın Nazizm konusunda ulusal sorumluluğu üstlenmesi gerekliliğine dair 1946 tarihli *Suçluluk Sorunu* adlı çalışmasında, meseleyi çözümlemek için aynı zamanda suçlarla ilgili kavramsal bir tasnif de sunar (Jaspers, 2015). Jaspers'in tanımladığı suç türlerinden ilki, *cezai suç*tur. "Nesnel bir biçimde kanıtlanabilir ve şüpheye yer bırakmayacak denli açık yasaları ihlal eden eylemler" cezai suçtur. Bu suç türü için cezaya takdir yetkisi, mahkemelerindir. İkincisi, *siyasi suç*tur. "Devlet adamlarının ve bir devlete yurttaşlık bağıyla bağlı herkesin eylemlerine

dayanır." Bir ülkenin nasıl yönetildiği meselesinin, o ülkenin tüm yurttaşlarının ortak sorumluluğu altında bulunduğuna dair bir varsayıma dayanır. Daha çok uluslararası bir bağlamda ele alınmış olan bu suç türü, bir devletin ve ulusun yapıp ettikleri konusunda uluslararası bir sorumluluğa sahip olduğuna, bu sorumluluğu tek tek tüm yurttaşların da üstlenmesi gerektiğine dair bir sava dayanır. Devletlerin yurttaşlarıyla beraber sorumlu olduğu uluslararası bu suç türü için verilecek olan cezaya yetkili yargı mercii, uluslararası alanda güçlü olanların, galip gelenlerin otoritesi ve iradesidir. Üçüncüsü, *ahlaki suç*tur. Bu suç türü, bireysel bir suç türü olarak sunulmuştur. Birey olarak eyleyen insanın, eylemlerinden ahlaki olarak sorumlu olduğuna dair bir sav üzerine kuruludur. Sözgelimi siyasi ve askeri, farklı otoritelerin emirlerini yerine getirdiğinde dahi, insanın bireysel olarak ahlaki suç işlemiş olabileceği vurgulanır. Emredilmiş olsa da her eylem ahlaki sorumluluğa tâbidir. Bu suç türünde yargı mercii, kişinin kendi vicdanıdır. Dördüncüsü, *metafizik suç*tur. İnsanları, dünyadaki her haksızlık ve adaletsizlikten, özellikle de kendi zamanında ve bilgisi dahilinde gerçekleşen haksızlıklardan, topyekûn sorumlu tutan bir yaklaşıma dayanır. Bunları engellemek için elinden geleni yapmayan herkesin, suça ortak olduğunu varsayar. Başkalarının hayatı söz konusuyken, onları korumak için kendi hayatını tehlikeye atmaktan imtinâ etmenin, hukuki, siyasi ve ahlaki bakımdan kavranamayacak kadar farklı bir suçluluk duygusuna ve durumuna yol açacağı belirtilir. Sonuçta, kendi hayatını tehlikeye atmak yerine başkasının hayatına mâlolan haksızlıkları bir kenardan seyretmenin de zorunlu bir durum değil, bir tür tercih olduğu varsayımı hâkimdir. Bu suç türünün cezalandırılması konusunda yargı yetkisi, yalnızca Tanrı'ya aittir (Jaspers, 2015: 56-58). Ayrıca Jaspers'e göre, hukukun alanına giren suç türleri ilk ikisidir: Cezai suç ve siyasi suç. Son ikisi, yani ahlaki ve metafizik suç, formel hukukun alanı içinde değildir (Jaspers, 2015: 63).

Görüldüğü gibi, Jaspers için de suç ve ceza hukukun olduğu kadar başka alanların da konusudur. Sonuç itibariyle, tıpkı ceza hukuku üzerine, hukuk düşüncesinden daha

geniş bir soyutlama düzeyi ile meselenin hukuku da çevreleyen toplumsal koşullarını ihmal etmeden düşünen Rahimov'un, çalışmasının henüz başında kabul ettiği gibi, Almanya'nın siyasal sorumluluğu üzerine düşünen Jaspers de suçun yalnızca hukukun alanında değerlendirilemeyecek boyutlarının da var olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum, suç ve ceza meselesinin, yalnızca hukuki değil, çok daha geniş ve karmaşık bir toplumsal çerçeveden düşünülebileceğini gösterir.

Hilmi Ziya Ülken, ahlak felsefesini *teorik felsefe, sanat felsefesi ve pratik felsefe* diye en temelde üç büyük kategori içinde düşündüğü genel felsefe alanının pratik felsefe başlığı altında konumlandırdığı (Ülken, 2016: 13) *Ahlâk* adlı çalışmasında, ahlak felsefesi içinden "yaptırımcılık" meselesi üzerinde durmuştur. Yani bir nevi, yukarıda sözü edilen iki düşünürün hukuki olmaktan daha başka boyutları da olduğunu ortaya koydukları "suç" ve onun sonucunda ortaya çıkan "ceza" meselesini, ahlak felsefesi üzerine yazdığı kitapta doğrudan "suç ve ceza" başlığı altında olmasa da "yaptırımcılık" başlığı altında değerlendirir. Buradan anlaşılacağı üzere, mesele "etik" alanının bir konusu olarak da ele alınabilir (Ülken, 2016: 273-279). Ülken, insan eyleminin insanın kendi iradesiyle yapılmasına rağmen tamamen özgür ve bağımsız şekilde gerçekleştirilen bir şey olmadığını söyler. Özetle, nasıl davranacağımızı belirlerken, sonucunda ne tür tepkilere maruz kalabileceğimizi hesap ettiğimizi söyler. Buradan hareketle, davranışımızın "yanlışlığı" sonucunda maruz kalabileceğimiz reaksiyonların "ceza", "yanlış" olduğu kabul edilen davranışların da suç kategorisinde değerlendirilebileceği söylenebilir. Tıpkı sözü edilen diğer iki düşünür gibi Ülken de toplum içinde gerçekleştirilen eylemin ve karşılığında maruz kalınacak olan cezanın hukuki ve diğer toplumsal boyutlarına dair kavramsallaştırma yapar. Toplumda insanın davranış özgürlüğünü kısıtlayan ve eylemini tamamen özgür iradesiyle gerçekleştirmesine izin vermeyen toplumsal yaptırımcılık biçimlerini, şöyle sınıflandırır:

Tabii yaptırımcılık doğaya, doğal güçlere ve kurallara aykırı hareket edilmesi durumunda doğanın verdiği tepkidir. "Sıhhatine bakmayan kimse hastalanır. Ateşle oynayan kişi elini yakar." (Ülken, 2016: 273). *Dini yaptırımcılık*, dindar kişilerin inandığı mistik ödül ve ceza korkusudur. Dindar kişileri iyilik yapmaya teşvik edenin, cennet arzusu, cehennem korkusu, Allah'ın lütfunu kazanma arzusu veya kaybetme korkusu gibi şeyler olduğunu söyler. *Hukuki yaptırımcılık* kanunlara karşı koyan davranışlar gerçekleştirildiğinde ortaya çıkan hukuki ve siyasi tepki üzerine kuruludur. İşte bu noktada "sosyal tepkinin", "ceza hukuku" şeklinde kendini gösterdiğini söyler. *Fikri yaptırımcılık* ise, sağduyuya uygun düşmeyen davranış biçimlerine karşı koymak için ortaya çıkan toplumsal bir yaptırımcılık gücü olarak tanımlanır. *Ahlaki yaptırımcılık* ise, hem dışsal, hem de içsel boyutları olan bir yaptırımcılık biçimi olarak ortaya konur. Doğru eylem için övgüye mazhar olma, yanlış eylem için kınanma gibi dışsal boyutlarının yanında, manevi tatmin veya vicdani rahatsızlık gibi içsel boyutları da vardır. Ülken bu noktada, ahlaki yaptırımcılığın diğerlerine göre daha önemsiz olduğuna dair görüşlerin doğru olmadığını da ekler. Ahlaki yaptırımcılığın daha az etkili olduğuna ve hiyerarşik olarak hukuki yaptırımcılıktan daha aşağıda yer aldığına dair yaygın kanaatin yanlış olduğunu söyler. Ahlaki yaptırımcılığın hukuki yaptırımcılıktan daha az önemli olmadığı gibi, aynı zamanda hukuki ve fikri yaptırımcılıktan daha geniş bir toplumsal alanı kapsadığını da ifade eder (Ülken, 2016: 273-274). Ülken'in söz konusu kavramsallaştırması ve tasnifi, toplum yaşamında suç ve cezanın birçok farklı veçheleriyle ele alınabileceğini ortaya koymuştur. Hatta ahlaki yaptırımcılığın diğerlerine göre daha geniş bir alanda işlediğini ve diğerlerinden daha az önemli olmadığını vurgulaması, asıl olarak etik alanında incelenmeye değecek kadar ahlak içi işleyen boyutları olduğunu gösterir. Görüldüğü gibi, Çeçen'in hukuki ve hukuk dışı boyutlarıyla birlikte göreli olduğunu ifade ettiği "adalet" kavramının unsurları olan

"suç" ve "ceza"ya dair farklı anlatılar, bu kavramları da hem hukuk içinde hem de hukuk dışında değerlendirmişlerdir.

Hem hukuk alanı içinden, hem de felsefe alanından farklı kişilerin meseleye hem hukuki hem de hukuk dışı boyutlarıyla yaklaşmalarına dayanarak, suç ve ceza konusu hukuk içi ve hukuk dışı boyutlarıyla birlikte ele alınmıştır. Bu noktada, yukarıda belirtilen büyük sorunun (Dizi seyircileri dizilerdeki olaylara nasıl bir adalet anlayışı ile yaklaşmaktadır?) izinde, hukukun içinden ele alınabilecek olan adalet meselesinin, aslında profesyonel hukukla ilgili olduğu kadar hukuk dışında toplumsal anlayışların da konusu olduğu kabul edilerek, dizi seyircilerinin adaleti hukuk içi mi, hukuk dışı mı kabul ettiklerine dair bir araştırma sorusu ortaya çıkmıştır. Bu soru aynı zamanda, araştırmanın ve izleyicilere yöneltilen soruların üzerinde yükseldiği üç eksenden birini oluşturmuştur. Bu eksen, seyircilerin adaleti formel olarak hukuk içi mi, yoksa hukuk dışı yöntemlerle mi arzuladıkları ile ilgilidir. Adaletin hukuk içi ve hukuk dışı anlamları ve boyutlarının olduğunu ve bunların hukuksal adaletten daha önemsiz anlamlar olmadıklarını gösteren, ispat eden yukarıdaki adalet tasniflerinin tümü, bu eksenin bir dayanağıdır. Ancak Jaspers ve Ülken'in sözü edilen suç ve yaptırım ile ilgili kavramsal çerçeveleri, bu çalışmada izleyicisi araştırılan dizilerin içeriklerine dair izleyicilerin adalet anlayışlarını sorgularken kullanılmaya ve daha detaylı, hukuk içi veya hukuk dışı adaletin çeşitli biçimleri bağlamında değerlendirmeler yapmaya uygun olmadığı için, yalnızca hukuk içi – hukuk dışı adalet sorgulamasının yapılabilirliğine temel oluşturan kuramsal kaynaklar olarak kalmışlardır.

1.2.2. **"Suç ve Ceza" Üzerine Düşünmek: Bireysel Suç - Toplumsal Suç**

Dostoyevski'nin, ilk olarak hukuk alanını akla getiren kavramlar olan suç ve ceza kavramlarını, ahlaki ve vicdani yönleriyle ve sorumluluk sorunsalıyla birlikte, güçlü bir psikolojik sorgulamaya tâbi tuttuğu romanı *Suç ve Ceza* üzerine düşünmek de, farklı

düşünürlerce farklı boyutlarıyla tasnif edilmiş olan suç ve cezanın niteliği üzerine kafa yormak için verimli olabilir. Gary Saul Morson'un 2016 yılında yayınlanan *The Disease of Theory: Crime and Punishment at 150* adlı yazısında, Cemal Bâli Akal'ın da 2014 yılında yayınlanan *Hukuk Öğrencisi Raskolnikov Suç ve Ceza'yı Okumaya Mahkûm Edildi* adlı yazısında belirttikleri gibi, Dostoyevski *Suç ve Ceza*'da suçun nedenlerini sorgulamıştır (Morson, 2016: 7; Akal, 2014: 92). Her iki yazar da, *Suç ve Ceza*'ya bakarak, Dostoyevski'nin baş karakter Raskolnikov üzerinden, birçok farklı yönden suç ile suçun nedenlerini ve koşullarını sorguladığını anlatırlar. Suça neden olan olası koşullar ve nedenlerin suça gerçekten yol açan unsurlar olup olmadığını birçok farklı olası koşul ve neden bakımından incelerler. Her ikisi de detaylıca birçok sorgulama yaparlar, ancak temelde her ikisinin de yaptığı, suçun özgür irade ve seçime mi tâbi, yoksa koşullarca belirlenen bir zorunluluk mu olduğuna dair sorgulamadır.

Morson, Suç ve Ceza'nın yazıldığı tarihsel koşullara değinerek işe başlar. Çar 2. Alexander'ın, Suç ve Ceza'nın yayınlanmasından 4 yıl evvel köleliği kaldırdığını, onun döneminde üniversiteye özgürlük geldiğini ve basın sansürünün azaldığını belirtir. Çar'ın tahta çıkışından itibaren Rusya'da bir entelijansiyanın ortaya çıkışına ortam hazırlayan özgürlükçü politikalarından söz eder. Ve bu özgürlük ortamında ortaya çıkan entelektüellerin aykırı fikirlerinin ve teorilerinin, birçok zararlı eyleme yol açtığını, bu dönemde ortaya atılan birçok fikir ve teorinin, devrimci şiddette buluştuğunu söyler. Çar'ın, devrimci teröristler tarafından öldürüldüğünü de söyleyerek, kendi oluşturduğu özgürlük ortamının imkân tanıdığı fikirlerin sahipleri tarafından öldürüldüğünü de ima etmiş olur. Sonrasında Suç ve Ceza üzerine bir değerlendirmeye girişir, Raskolnikov'un kendi suçunu bir suç değil, daha fazla insanın iyiliği için gerekli olan bir seçim veya gerçekleştirilmesi zorunlu olan bir görev olarak gördüğü noktalara değinir. Neticede, hayalci ve kendi kafasında geliştirdiği fikirler ile yaptığını meşrulaştırmaya çalışan bir çılgın olan Raskolnikov'un yaptığının düpedüz bir suç olduğuna bağlanan birçok

çıkarımda bulunur. Gerçek hayata dokunmayan teoriler, düşünceler ve hayaller üzerinden düşünen ve hareket edenlerin, kendi iç tutarlılıkları bile olmayan sağlıksız insanlar olduklarına dair görüşler sunar. Yazının genelinden anlaşılmaktadır ki, yazara göre Dostoyevski de yarattığı karakter Raskolnikov karşısında, kendisi ile benzer bir yerde konumlanmaktadır. Sonuç itibariyle suça ilişkin gerekçelerin birçoğunu sağlıksız bulur ve Raskolnikov'un öldürdüğü tefeci kadının masum kardeşi Lizaveta'yı da öldürmeye mecbur kalması üzerinden giderek, ne kadar gerekçelendirilmeye çalışılırsa çalışılsın, suçun her zaman için masum insanlara da zarar verebileceğini vurgulayan çıkarımlarda bulunur. Tüm bu anlatı boyunca, yukarıda sözü edilen Çar 2. Alexander'ın kendi yarattığı özgürlük ortamında devrimciler tarafından suikaste maruz kalmasından söz ederken takındığı tavrı devam ettirir ve yazı boyunca uygun gördüğü noktalarda, devrimci şiddetin bugün de güncelliğini koruduğuna dikkat çeker. İdeolojik hayalperestliğin eyleme döküldüğü noktada ağır sonuçları olduğuna dair tespitlerde bulunur. Soyut düşüncelere boğulmuş Raskolnikov'un hayalci düşünceleri üzerinden, meseleyi, entelektüel çevrelerce teorize edilen ideolojik anlatıların bir tür hastalık, veba olduğuna bağlar. Bu vebanın tedavisine dair romanda verilen iki reçeteden bahseder. Görkemli teorilerin gölgesinde yaşayan sıradışı, dramatik kahramanların karşısında, inançlı bir şekilde yaşayan sıradan insanlar olmak, birinci reçete olarak sunulur. Dostoyevski'nin, Raskolnikov'un arkadaşı Razumihin'i, onun görkemli teorileri karşısındaki sıradan seçenek olarak sunduğunu ifade eder. İkinci reçete ise dînîdir. Raskolnikov'a yüksek sesle kutsal kitap okuyan Sonya da bu ikinci reçetenin sembolüdür. Yazar, Dostoyevski'nin roman boyunca Razumihin'in dünyevi, Sonya'nın uhrevi reçetesini, aralarında bir tercih yapmadan Raskolnikov'un işlediği suçu meşrulaştırdığı görüşlerinin karşısında sunduğunu belirtir. Ancak kapanışı başarısız bulur, çünkü bu bölümde roman boyunca özenle işlenen sıradan alternatifin tamamen unutulduğunu, Sonya'nın dini, uhrevi reçetesinin ön planda olduğunu söyler. Sonuçta,

Raskolnikov'un pişmanlığının, kitaptaki psikolojik realizmden değil, kutsal kitap hikâyesinden temellendiğini vurgular. Yani yazar kısmen (bitişteki dini alternatife yönelmeyi takdir etmese de), kitabının baş karakteri Raskolnikov'un karşısında, onu yaratan Dostoyevski'nin tarafında, yani doğrudan böyle bir şey ifade etmemiş olsa da anlaşıldığı kadarıyla suçun sorumluluğunun failde olduğunu, suçun koşullar tarafından belirlenmiş ve zorunlu bir eylem olmadığını düşünen, ahlaki sorumluluğun ağır basması gerektiğine inananların tarafında görünmektedir.

Akal ise, romanda suçun işlendiği koşulları tespit eder, sıralar ve Dostoyevski'nin bu koşullar karşısındaki duruşuna değinir. Kısaca, tüm toplumsal, çevresel etkilere ve Raskolnikov'un içinde bulunduğu ekonomik koşullara değinir ve Dostoyevski'nin suçu bunların hiçbirine bağlamadığını söyler. Çünkü Dostoyevski'nin özgür iradeye dayalı ve dolayısıyla kişisel sorumluluğu ön plana çıkaran suç anlayışına yakın olduğunu belirtir. Raskolnikov'un bir tür delilik hâli içinde olduğunu da saptar, ancak yine aynı sebeplerle, deliliğin de ahlaki bir sorumluluğu olmaması sebebiyle, Dostoyevski'nin suçun koşulu olarak buna da itibar etmediğini ifade eder. Zaten roman boyunca Dostoyevski'nin, karakterlerini eylemlerine iten koşulları detaylıca ve hakkınca araştırmadığını veya yeterince üzerinde durmadığını ima eder. Ancak yalnızca Raskolnikov'a dînî bir bakış sunarak meseleyi ilahi bir adalet anlayışı zeminine getiren Sonya'yı fahişeliğe iten sebepleri ve koşulları hakkınca değerlendirdiğini söyler. Böyle yaparak, aslında diğer karakterleri için yapmayarak ortaya koyduğu "serbest seçim" iddiasının çürümesine yol açtığını da ekler. Dostoyevski'nin bizi getirdiği noktada, yazara göre, Raskolnikov seçimi Tanrısal iradeye karşı yapmıştır. Yani özgür bir seçim söz konusudur ve bu seçim ahlâka uygun değildir. Yazar, Dostoyevski'ye göre bu cinayeti azmettirenlerin, materyalist, nihilist moda ile birlikte, gücü hakla özdeşleştirenler olduğu sonucuna varır. Akal, doğrudan doğruya açıkça söze dökmese de, diğer karakterleri suça iten koşulları yeterince irdelemeyen veya geçerli görmeyen Dostoyevski'nin Sonya söz konusu

olduğunda, yani ilahi adalet zemininde düşünmek söz konusu olduğunda karakterine sahip çıkmak için onu ahlaksızlığa iten koşulları fazlasıyla göz önünde bulundurduğunu belirterek, suçun belirlenmiş olduğuna dair yaklaşımı benimsediğini doğrudan ifade etmese de, bu yaklaşımı da göz ardı etmeden düşünmeye yakın olduğunu belli etmektedir.

Dizi seyircilerinin dizilerdeki hadiseler hakkındaki düşüncelerine dayanarak adalet anlayışının göreliliğini sorgulamak üzere yapılan bu çalışma için, Dostoyevski'nin Suç ve Ceza'sı üzerinden düşüncelerle suçun sorumluluğu meselesine getirilmiş bu iki farklı bakış açısının da göreli olduğu varsayılan "adalet" algısı hakkında yorum yapmaya katkıda bulunabileceği düşünülmüştür. Özellikle demografik değişkenler (dünya görüşü, cinsiyet, eğitim durumu, gelir durumu, yaş, medeni hâl, meslek) bağlamında suçun temelinde yatan güdülerin ve buna bağlı olarak suçun sorumluluğunun kişisel mi, yoksa toplumsal mı olduğuna dair yaklaşımlardaki farklılıkların, adalet konusuna farklı yaklaşımlarda etkisi olup olmadığı merak konusu olmuştur. Bu bağlamda "dizi seyircilerinin suçun sorumluluğunun, dolayısıyla suça temel oluşturan etkenlerin kişisel mi yoksa toplumsal mı olduğu hakkında ne düşündükleri" sorusu, başta verilen dizi seyircilerinin dizilerdeki olaylara nasıl bir adalet anlayışı ile yaklaştıklarına dair genel soru ışığında geliştirilen sorulardan ikincisi olmuştur. Bu soru, araştırmanın adaletin göreliliğine dair değerlendirilecek ikinci eksenini oluşturmuştur.

1.2.3. Cezanın Amacı: Öç Almak - Suçtan Caydırmak

Antik Yunan'dan başlayarak, iyinin ve kötünün, doğrunun ve yanlışın ne olduğu üzerine, dolayısıyla suçun ve cezanın nitelikleri üzerine düşünceler vardır. Ancak bugünkü ceza hukukunun temeli, modern zamanlarda, reform ve hümanizm hareketleri ile atılmıştır. 17. yüzyıldan itibaren ceza hukukunun temelinde yatan ilkeler şekillenmeye başlamıştır. Montesquieu'nun 1748 tarihli Yasaların Ruhu adlı

çalışmasından büyük ölçüde etkilenen, modern ceza hukukunun kurucu düşünürü sayılan Cesare Beccaria da 1764'te Suçlar ve Cezalar Hakkında adlı eserini yayınlamıştır. Beccaria, suç ve ceza düşüncesini "toplum sözleşmesi" anlayışına dayandırır. Toplumun tüm fertlerinin, başkalarını kendini korumakla yükümlü kılmak için, kendi özgürlüklerinin mümkün olan en küçük kısmından feragat ettiklerini düşünür. Bu en küçük özgürlük parçacıklarının toplamı, cezalandırma hakkını oluşturur. "Cezanın amacının, sadece, suçlunun yeniden topluma zarar vermesine engel olmak ve başkalarını aynı şeyi yapmaktan alıkoymak ile kayıtlı olduğuna" inanır. Cezanın, mümkün olan en uzun süre kişiyi suçtan uzak tutacak şekilde ancak kişinin fiziksel varlığına da mümkün olan en az zararı verecek şekilde olması gerektiğini söyler (Rahimov, 2014: 30; Beccaria, 2018: 69-70). Buradan hareketle, izleyicilerin cezalar konusunda acımasız olup olmadıkları da sorgulanmıştır. Beccaria'nın sözünü ettiği, hukuki suç ve cezadır. Ancak bu çalışma için hukuk içi ve hukuk dışı olması fark etmeksizin cezalar konusunda izleyicilerin, "topluma mümkün olan en fazla fayda ve suçluya mümkün olan en az zararı verme yanlısı mı yoksa suçluya öç alırcasına acımasızca zarar vermek yanlısı mı?" olduklarına dair bir soru daha akla gelmiştir. Bu üçüncü soru ise araştırmanın üçüncü eksenini oluşturmuştur. Böylece adaletin göreliliğine dair sorgulamanın bir boyutu da bu konudaki yaklaşım biçimleri olmuştur.

Kısacası, dizi seyircilerinin adalet anlayışlarının göreliliğine, yani bu anlayışların ne şekilde farklılaştığına yönelik üç ana eksen, adaletin hukuk içi mi, yoksa hukuk dışı mı sağlanması gerektiğine, suçun temelinde yatan güdü ile suçun sorumluluğunun kişisel mi yoksa toplumsal mı olduğuna ve cezaların öç almacı bir motivasyon ile acımasız şekilde mi yoksa suçlu için en az zarar ve toplum için en yüksek fayda anlayışı ile mi verilmesi gerektiğine dair sorgulama eksenleri olmuştur.

1.3. Üç Popüler Dizi ve Seyircileri

1.3.1. Dizilerin Seçimi

Araştırmanın nesne alanı olan televizyon seyircilerinin adalet anlayışlarını sorgulamak üzere, üç televizyon dizisi belirlenmiştir: *Çukur* (Sinan Öztürk - Özgür Sevimli, 2017'den itibaren) *Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz* (Onur Tan, 2015'ten itibaren) ve *Sen Anlat Karadeniz* (Emre Kabakuşak, Osman Sınav, Yusuf Ömer Sınav ve Veli Çelik, 2018'den itibaren). Bu üç dizinin seçilmiş olmasının nedenleri, izleyici oranlarının yüksek olması ve içeriklerinde şiddet ve bununla bağlantılı olarak da suç olgusunun olmasıdır. Araştırmanın tasarlanmasına, 2018 yılının Nisan ayı başında başlandı. Araştırmanın tasarlanması aşamasında, 2015 yılında yayına başlamış olan ve ATV'de yayınlanan *Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz* adlı dizinin, 3. sezonu devam etmekteydi. Yine bir ATV dizisi olan ve 2018 yılı Ocak ayında başlamış olan *Sen Anlat Karadeniz* dizisi, ilk sezonundaydı. Show TV'de yayınlanan ve 2017 Ekim ayında yayınlanmaya başlamış olan *Çukur* adlı dizi de yine ilk sezonunda, yayındaydı. Üç dizinin de muhtelif internet sitelerinde açıklanan reyting oranlarının yüksek olduğu sıklıkla gözlemlendi. *Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz* dizisi üç sezondur devam eden ve hâlâ izlenme oranı yüksek olan bir dizi olarak, *Sen Anlat Karadeniz* ve *Çukur* dizileri ise ilk sezonlarında yüksek izlenme oranları ve sıklıkla haberlere yansıyan tartışmalı içerikleri ile dikkat çekmiştir. Bu iki dizinin tartışmalı içerikleri, RTÜK İletişim Merkezi'ne 2018 yılının ilk yarısında yapılan izleyici şikâyetlerinin sayısından da anlaşılmaktadır. Diziler türünde izleyici şikâyetlerinin söz konusu dönem için toplam sayısı 31762 iken, bu sayının 11728'i *Çukur*, 8149'u ise *Sen Anlat Karadeniz* dizisine yönelik olmuştur.[9] Özellikle *Sen Anlat Karadeniz* adlı dizinin ilk bölümündeki kadına şiddet sahnesi çok yankı yapmış, yayınlandığı dönemde epeyce tartışılmıştır. Yoğun

[9] Şikâyet sayıları ile ilgili veriler, RTÜK Kamuoyu, Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi'ne yazdığım dilekçeye verilen 14.08.2018 tarihli yanıt yazısı ile tarafıma bildirilmiştir.

şikâyet ve tartışmaların konusu olan bu iki dizi ve içeriği itibariyle suça dair konuları çokça işleyen *Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz* dizisi, adaletin göreliliğinin çeşitli şekillerde sorgulanması için uygun görülmüştür.

Çukur dizisinin öyküsü, "Koçova Mahallesi" adlı bir mahallede geçmektedir. Çukur, mahallede yaşayanların oraya verdikleri isimdir. Bu mahalle, yıllar önce gençliğinde oraya gelmiş ve oranın "babası" olmuş İdris Koçovalı (Ercan Kesal) ve ailesi tarafından yönetilen, uyuşturucu işine asla izin verilmeyen ama bunun dışında her türlü yasa dışı işin yapıldığı bir mahalledir. Çukur'un "babası" İdris Koçovalı ve ailesinin silah ticareti bile yaptırdığı, yasa dışı işlerin yapıldığı bir mekândır. Çukur'a polis bile giremez, gireceği zaman da önceden haber verir. Çukur kendi adaletini kendi sağlar. Hatta dizinin başında Koçovalı ailesinin oğlu Kahraman Koçovalı (Mustafa Üstündağ), çocuk istismarcısı bir adamı başını taşla ezerek öldürür, yani cezayı kendisi keser. Bir gün Çukur'a Vartolu Saadettin (Erkan Kolçak Köstendil) adında biri gelir. Mahallede uyuşturucu imalatı yapmak ister, İdris reddeder. Bunun üzerine Vartolu, İdris'in büyük oğlu Kahraman'ı öldürür. Bunun karşılığında Koçovalılar onun adamlarını öldürürler, düşmanlık büyür gider. Bir süre sonra, Vartolu Saadettin'in, İdris'in gençliğinde birlikte olduğu bir konsomatris kadından doğan oğlu Salih olduğu ortaya çıkar. İdris'in haberi olmadan, o hapisteyken doğan ve İdris'in eşinin isteğiyle mahallede başka bir adamla evlendirilen Mihriban'ın (Gamze Dar) oğlu Salih. Evlendirildiği adam Mihriban'ı öldürmüş ve Salih de doğuda bir akrabanın yanına gönderilmiştir. Salih, kendisine sahip çıkacak kimsesi olmadığı için çocukluğunda kötü koşullarda yaşamış ve suça bulaşmıştır. Büyüyüp güçlendiğinde, İdris'ten öcünü almak için doğduğu mahalle olan Çukur'a geri dönmüştür. Çukur'da İdris'in küçük oğlu Yamaç (Aras Bulut İynemli) liderliğinde mücadele devam ederken, Yamaç'ın ağabeyi olan Selim Koçovalı (Öner Erkan) ise, küçüklüğünden beri ailesi tarafından ikinci plana atıldığı gerekçesiyle, Vartolu ve ailenin diğer düşmanları ile işbirliği yapar. Böylece suçun içinde yaşayan

Koçovalı ailesi ve mahallede yaşayanlar, bir başka suçlu ve dizinin kötü karakteri olan Saadettin ile sürüp giden bir düşmanlığın içine girmiş olur.

Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz adlı dizinin konusu, silah ticareti üzerine kuruludur. Dizi anlatısı, bir masa etrafında düzenli olarak toplanan ve silah ticareti yapan bir grup suç örgütü liderinin ilişkileri üzerinden ilerler. Masada, dış güçlerin destekçisi ve temsilcisi olan örgüt liderleri ve yalnızca kendi çıkarını düşünen, hiçbir milli kaygısı olmayan çıkarcı örgüt liderleri olduğu gibi, milli ve devletin çıkarlarını gözeten bir aile ve o ailenin "reisi" Hızır Çakırbeyli de (Oktay Kaynarca) vardır. Hızır'a bu işler, ölen ağabeyinden miras kalmıştır. Masadaki diğer kişilerin aksine, Hızır'ın düzenli bir aile hayatı, kuvvetli aile bağları vardır. Hızır aynı zamanda devletle ilişkisi olan ve zaman zaman desteklenen, devletin çıkarlarını düşünen ve uyuşturucu ticareti, terör örgütleriyle silah ticareti gibi işlere karşı çıkan biridir. Kendi eşi Meryem Çakırbeyli'yi de (Deniz Çakır) zaman zaman aldatan, ancak bir şekilde affedilen bir karakterdir.

Sen Anlat Karadeniz adlı dizi, henüz 16 yaşındayken babası tarafından Vedat Sayar (Mehmet Ali Nuroğlu) adlı bir iş adamına verilmiş, 24 yaşına kadar nikâhsız alıkonulmuş ve işkenceye maruz kalmış olan Nefes (İrem Helvacıoğlu) adında bir kadının öyküsü üzerine bir dramadır. Nefes'in, kendisini zorla alıkoyan adamdan bir de çocuğu da vardır. Nefes bir gün, Trabzon'dan İstanbul'a evlerine ziyarete gelen, ticari ilişki içinde bulundukları bir ailenin otomobiline gizlice binerek Trabzon'a kaçar. Araçlarına binerek Trabzon'a kaçtığı Kaleli ailesinin küçük oğlu Tahir (Ulaş Tuna Astepe) Nefes'e sahip çıkar. Tahir'in ailesi kadını kabullenmek istemez, "kocası" olarak bildikleri Vedat'ın yanına geri göndermek isterler. Ancak Tahir onu bırakmak istemez. Böylece iki aile arasında sürüp giden bir çatışma durumu başlar. Kimi zaman birbirlerine işkence ederler, yaralarlar. Bu arada Tahir'in kendi köyünden bir ailenin kızı Mercan (Belfu Benian) ile ailelerin ticari ilişkileri gereği evlendirilmesi söz konusu olur

ancak bu ilişki evlilik gerçekleşmeden son bulur. Bunun üzerine, Mercan'ın babası Cemil Dağdeviren de (Hilmi Özçelik) Tahir ve ailesine düşman olarak Vedat ile işbirliği içine girer. Böylece Vedat Sayar ve Kaleli ailesi arasındaki çatışma sürüp gider.

1.3.2. **Yaklaşım ve Teknik**

Bu üç dizinin izleyicilerine yönelik olarak yapılan bu çalışma, yukarıda sözü edilen üç temel soru ve bunlara bağlı olarak ortaya koyulan üç ana eksen etrafında dizi içerikleri ile ilgili hazırlanan soruların izleyicilere yöneltilmesi ile yapılmış, Aysel Aziz'in *yaygın gözlem yöntemi* diye andığı türden, bir tür *tarama araştırması*dır (Aziz, 2017: 82-83). Keith Punch'ın tarifine göre (Punch, 2003: 1-4), *küçük ölçekli niceliksel tarama çalışması* kategorisine girdiği söylenebilecek olan bu çalışma, mümkün olduğunca çok sayıda dizi seyircisine ulaşarak doldurtulacak sormaca formları temelinde, sorulara verilen yanıtların çeşitli değişkenler bazında oransal dağılımlarına bakılarak, bu değişkenler bağlamında oransal farklılaşmaların ortaya koyulacağı, böylelikle adaletin çeşitli değişkenlere göre görünümlerini çıkarsamaya dayalı bir araştırma olarak tasarlanmıştır.

Her ne kadar sormaca formları üzerinden yüzdelik dağılımlar ile ifadesini bulan verilerle yapılmış olması bakımından nicel bir çalışma olsa da, formlardaki soruların hazırlanma mantığı istatistik bilgisine dayanmamaktadır. İstatistiksel yöntem, teknik ve ölçeklerin kullanılmasına imkân veren bir temele sahip olmasa da, çeşitli değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koyduktan sonra bu ilişkilere yorumsamacı bir tavırla yaklaşılan, ancak bir tür betimleyici istatistik çalışması olduğu söylenebilir. Niceliksel veriye yorumsamacı bir tavırla yaklaşmak, kimi yaklaşımlar tarafından alışılmamış bir durum olarak görülse de bunun yapılması iletişim çalışmalarının ruhuna uygundur. Birçok farklı araştırma alanını, disipliner yaklaşımları bir arada buluşturarak toplumsal bilginin ilişkisel ve disiplinler arası bir tavırla üretilmesi imkân ve zenginliğini bize

sağlayan bu alanın, metodolojik konumlanma bakımından da farklı çalışma biçimi, yaklaşım, teknik ve bakış açılarını bir arada kullanması bir sorun değil, bir imkân ve zenginlik olarak görülebilir. Bu yaklaşım, yukarıda sözü edilen Jane Stokes'un, medya çalışmalarında metodolojik konumları nicel ve nitel yaklaşımlar olarak ayırmanın yanlış olduğuna dair tavrıyla da uyumludur. Araştırma nesnesi medyanın metin ile ilişki içinde anlamlar inşa eden izleyicisi olan bu çalışma, veri setini nicel sormaca formları ile toplayan ancak yorumsamacı bir tavırla değerlendirmeye tâbi tutan bir araştırmadır.

Her üç dizi için de ayrı ayrı sormaca formları hazırlanmış ve bu formların her biri, ilgili dizinin kendi seyircisine yönelik olarak uygulanmıştır.Anket soruları, üç tür soru grubu olarak hazırlanmıştır. Birinci soru grubu, izleyicilerin demografik durumuna dair veriyi toplamaya yönelik hazırlanmış ve cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, meslek, gelir durumu ve dünya görüşünü öğrenmeye yöneliktir. İkinci soru grubu, katılımcıların genel olarak medya okuryazarlık durumları ve dizi seyretme durumları hakkında bilgi toplamaya yönelik hazırlanmış, medya kullanım düzeyi sorularıdır. Bu ilk iki grup sorular, her üç dizi anketinde de ortak kullanılmış sorulardır. Üçüncü grup sorular ise, her dizinin kendi içeriği hakkında daha önce belirtilen, araştırmanın temel eksenini oluşturan üç boyut ekseninde hazırlanmış olan ve her üç dizi anketinde de farklı, doğrudan ilgili dizinin içeriği ile ilgili sorulardır. Bu sorular, yanıtları demografik sorularla toplanan verilerle ilişkileri bağlamında, Anıl Çeçen'in adaletin görelilik ölçütleri olarak bildirdiği "zaman, yer, sınıf, görüş" kategorilerinden de esinlenerek değerlendirmeye tâbi tutulmak üzere hazırlanmıştır. Birinci grup yani demografik sorular 7 tane, ikinci grup yani medya kullanım ve dizi seyretme durumlarına dair sorular ise 10 tanedir. Üçüncü grup yani dizi içerikleri ile ilgili sorular, Çukur dizisi için 7 tane, Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisi için 5 tane, Sen Anlat Karadeniz dizisi için ise 6 tanedir. Bu soruların her dizi için ayrı ayrı birer tanesi, ilgili dizinin kahramanının kim olduğuna dair sorulardır. Bu dizi kahramanı soruları, adaletin

göreliliğini sorgulamak konusunda doğrudan bir değerlendirme yapmak için değilse de diğer sorular üzerine yapılacak olan değerlendirmelere yerine göre katkıda bulunabilir, diye hazırlandı. Üç dizide de kahramanın kim olduğuna dair sorular, dizide kodlanan kahramanla izleyicilerin kahraman olarak gördükleri kişilerin örtüşüp örtüşmediği, yani bu konuda okuma biçimlerinin ne ölçüde egemen veya muhalif olduğu bağlamında, ilgili bölümlerde değerlendirilmiştir. Ayrıca Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisinde kahraman seçeneklerinden biri olan Hayriye Çakırbeyli (Sabina Toziya) karakteri, yani Hızır'ın annesi; Sen Anlat Karadeniz dizisinde de Osman Hoca (Sait Genay) karakteri, Jaspers'in metafizik suç ve Ülken'in dini yaptırımcılık kategorileri içinden hukuk dışı adaletin bir biçimi olarak düşünülebilecek, *dinsel adalet* anlayışına yakın olma durumları ile birlikte değerlendirilmek üzere, dinsel adaleti temsil eden kahraman adayları olarak hazırlandı. Çünkü her iki karakter de dizi anlatısı içinde, başlarına gelen olaylar karşısında ailelerini dini söylemlerle teselli etmeye veya güç vermeye çalışmaktadır. Sen Anlat Karadeniz dizisinde kahraman seçeneklerinden biri olan Avukat Esma (Duygu Üstünbaş) karakteri ise formel hukukun mücadelesini veren karakter olarak, izleyicilerin hukuki içi adaleti isteme durumlarıyla birlikte düşünülerek, birbirini destekleyen sonuçlar çıkarsa değerlendirmek üzere seçeneklere konuldu. Ancak ilerleyen bölümlerde de görüleceği gibi, kahraman olarak Hayriye Çakırbeyli ve Osman Hoca hemen hemen hiç işaretlenmemiştir. Bu nedenle, hukuk dışı adaletin dinsel biçiminin tercihi üzerine ayrıca bir yorum ya da katkı yapmaya yetecek bir sonuç elde edilememiştir. Aynı durum, Avukat Esma karakteri için de geçerlidir. Hukuk içi formel adaletin tercih edilme durumları çalışma boyunca ele alınsa da dizi kahramanı sorusu bu değerlendirmelere katkıda bulunmaya izin veren bir sonuç vermemiştir.

Dizilerin içerikleri ile ilgili olan bu adalet soruları ve soruların seçenekleri, kendi çevremden dizileri takip eden kişilerle görüşmeler sırasında, onların önemsedikleri ve

öne çıkardıkları genel durumlar veya dizi içeriğindeki bazı özel olaylar dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Dizi anketleri, Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz adlı dizinin üçüncü, Sen Anlat Karadeniz ve Çukur adlı dizilerin ise ilk sezonları sona erdikten ve o sezonun son bölümleri yayınlandıktan sonra, o zamana kadarki hikâyelerle ilgili genel sorularla hazırlanmış ve 2018 yılı Temmuz ayında uygulanmaya başlanmıştır. Her üç dizinin de yeni sezonlarının başladığı Eylül ayı sonu ve Ekim ayı başlarına kadar ulaşılabilen izleyicilere sormaca formları uygulanmaya devam edilmiştir. Dizilerin olay akışı önceki sezonda kaldığı yerden çok fazla ileri gitmeden, çok fazla bir değişiklik olmadan evvel, anketler sonlandırılmıştır.

Sormaca formları, katılımcılara internet üzerinden ve elden doldurtulmuş, bir kısmı da sorular izleyicilere okunarak tarafımdan doldurulmuştur. Hatta bazen, yakın çevremden formları yanıtlayabilecek izleyicilere ulaşan kişilere internet üzerinden gönderilerek, bu kişilerin izleyicilere soruları yöneltmesi ve yanıtları anlık olarak internet üzerinden işaretlemeleri suretiyle uygulanmıştır. Yani anketler, Aysel Aziz'in *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri* adlı kitabında "Sormacanın Uygulanması" başlığı altında bildirdiği sormaca formu uygulama tekniklerinden, *Anketör uygulaması, deneğin doldurması ve internet yoluyla uygulama* biçimlerinin bir sentezi olarak uygulanmıştır (Aziz, 2017: 109 - 117).

Araştırma, üç dizinin izleyicilerinin dizi içeriklerine dair hazırlanan sorulara verecekleri yanıtlar üzerinden, adalet anlayışlarının hangi etkenlere göre değişkenlik gösterdiğine bakmak üzere hazırlanmış ve hazırlanan sorular araştırmanın imkân ve sınırlılıkları dahilinde mümkün olan en yüksek sayıda seyirciye uygulanmıştır. (Çukur dizisi anketi 207 kişiye, Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisi anketi 208 kişiye, Sen Anlat Karadeniz dizisi anketi ise 124 kişiye uygulanmıştır.) Bu dizilerin seyircilerinden

örneklem seçerken, kendi imkânlarım dahilinde kendi çevremden başlamak suretiyle, anketi dolduranların da kendi çevrelerindeki kişilere anketi ulaştırması veya haberdâr etmesi şeklinde bir yayılıma izin vererek, ulaşabildiğim kadar kişiye ulaşma yolunu seçtim. Dizinin katılımcısı olan kişilere ulaşabildiğim ölçüde hiçbir kritere göre ayrım yapmaksızın anketleri uyguladım. Ayrıca, internet üzerinden hazırladığım soru formunu dizilerin en çok takip edilen sosyal medya hesaplarının yöneticilerine göndererek, onların grupta paylaşmaları ve sosyal medya hesaplarını takip eden kişilerden anketi dolduranların da başka kişilere veya sosyal medya hesaplarına soru formunun internet bağlantısını iletmeleri yoluyla aynı işlemi internet ortamında da uyguladım. Bu, Aysel Aziz'in *Kartopu Örnekleme* başlığı altında söz ettiği örnekleme tekniğine (Aziz, 2017: 55 - 56). ve *basit tesadüfi örnekleme* diye adlandırılan yönteme uygun düşen bir örnekleme biçimidir (Aziz, 2017: 51 - 52). Böylesi örneklemin, evreni yani bu dizilerin tüm seyircilerini temsil düzeyini gösterecek bir ölçütüm olmamakla birlikte, iki dizi için toplam 200'er kişinin üzerinde, diğer bir dizi için ise toplam 100 kişinin üzerinde bir katılım sayısının kayda değer olacağı düşünülebilir. Buna ek olarak, araştırmada ortaya konması veya resmedilmesi düşünülen nokta adaletin göreliliği olduğundan, göreliliğin, ortaya konulabilmesi için mutlak genellemeye ihtiyaç duymayan bir kavram olduğu da açıktır. Bir konudaki yaklaşımlarda görelilik olduğuna dair varsayım, bir olgunun küçük istisnaları kabul edilse de neredeyse kesin olarak şu veya bu şekilde var olduğuna dair iddialara kıyasla, daha kolay ispatlanabilir bir niteliğe sahiptir. Çünkü görelilik olduğunu söylemek, söz gelimi adalet anlayışlarının genel olarak bir tür yaklaşımdan yana olduğunu söylemeye kıyasla anlamı itibariyle "Kesin olarak şu şekildedir." benzeri yargılara daha az imkân veren bir iddiadır. Yine de ulaşılabilen kişi sayısı, dizilerin sezon tatilinin bitip de anketlerde sorulan soruların kapsadığı dönemin üzerine yeni bölümlerinin başladığı haftalara kadar olan süre ve araştırmayı yürüten kişi olarak

benim kendi çevrem, kendi imkânlarım ile sınırlanmıştır. Bu sınırlılık, aynı zamanda araştırmanın genel katılımcı sayısının sınırlılığını belirlemiştir.

Tüm bu çerçevede hazırlanmış olan sorulara verilen yanıtlar, adaletin formel hukuk içinde veya hukuk dışı yöntemlerle sağlanması, cezanın amacının suçluya zarar vererek öç almak veya suçluya mümkün olduğunca az zarara vererek suçtan uzak tutmaya çalışmak olması ve suçların temelinde yatan nedenler ile buna bağlı olarak sorumluluğun da kişisel veya kişiye dışsal-toplumsal olması şeklinde formüle edilen üç araştırma ekseninde değerlendirilmiştir. Değerlendirme, demografik değişkenler ile adalet sorularına verilen yanıtların üç eksen üzerinde hangi tarafa yakın olduğuna göre yapılmıştır. Anıl Çeçen'in adaletin görelilik ölçütleri dediği *sınıf, yer, zaman ve görüş* etkenleri de değerlendirmede ölçüt olarak alınmıştır. Yaşa bağlı olarak ortaya çıkan adalet anlayışı ayrımları zaman ölçütüne, dünya görüşüne bağlı olarak ortaya çıkan adalet anlayışı ayrımları ise görüş ölçütüne gönderme yapılarak değerlendirilmiştir. Yer ölçütü, katılımcıların tamamı kendi çevremden kişiler olduğu için bu araştırma bağlamında işlevsiz olmuştur. Ancak araştırmanın sonuçlarını değerlendirirken asıl önemli olan değerlendirme ölçütü, *sınıf* olmuştur. Katılımcıların toplumdaki sınıfsal konumları bağlamında değerlendirme, Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'nün tabakalaşma kuramına göre yapılmıştır. Ayrıca, adaletin göreliliği medya karşısında izleyici konumu dolayımı ile, medya metni ile izleyicilerin buluştuğu bir alanda değerlendirildiği için, tüm bu veri setindeki anlamlı ayrımlar ortaya konurken bir yandan da Hall'ün kavramsallaştırdığı okuma biçimleri bağlamında değerlendirme yapılmıştır.

2. BULGULAR: GENEL GÖRÜNÜM

Bu bölümde, Şener Büyüköztürk'ün (2018: 21) *frekans dağılımı* şeklinde ifade ettiği veriler, yani üç dizinin de anketlerinin tüm sorularına verilen yanıtların dağılımı gösterilmektedir.

2.1. Gruplandırılan Veriler

Üç dizinin de içerikleri ile ilgili hazırlanmış olan sorulara verilen yanıtlar birtakım demografik veriler ekseninde değerlendirileceği için, üçü için de ortak 7 adet demografik soru hazırlanmıştır. Bu soruların arasında yer alan eğitim, gelir ve dünya görüşü sorularına verilen yanıtlar için, gruplandırılarak anlamlandırma yoluna gidilmiştir.

Eğitim durumu için, "okur-yazar değil, okur-yazar okula gitmemiş, ilkokul, ortaokul" seçenekleri "düşük eğitimli" şeklinde, "lise" seçeneği orta eğitimli şeklinde, "üniversite" ile "lisansüstü" seçenekleri ise yüksek eğitimli şeklinde sınıflandırılmış, böylece eğitim durumu söz konusu olduğunda, "düşük eğitimli", "orta eğitimli", "yüksek eğitimli" şeklinde üç kategori oluşturulmuştur.

Gelir durumu sorusu söz konusu olduğunda, ankette "0-1000 TL", "1000-1600 TL", "1600-2500 TL", "2500-3500 TL", "3500-4500 TL", "4500-5500 TL" ve "5500 TL üzeri" şeklinde yer alan seçenekler, "0-1000 TL" ve "1000-1600 TL" seçenekleri "çok düşük gelirli" şeklinde, "1600-2500 TL", "2500-3500 TL", "3500-4500 TL" ve "4500-5500 TL" seçenekleri "düşük gelirli" şeklinde, "5500 TL üzeri" seçeneği ise "normal sınır ve üstü" şeklinde tasnif edilmek suretiyle değerlendirilmiştir. Bu sınıflandırmada ölçüt, araştırmaya hazırlık aşamasının geliştiği 2018 yılındaki asgari ücret ve çeşitli haber sitelerinde yayınlanan, sendikaların yaptığı açlık ve yoksulluk sınırı değerleri olmuştur. 1600 TL o tarihlerde aşağı-yukarı asgari ücrete ve sendikaların açıkladığı açlık sınırına tekabül etmekteydi. 5500 TL ise sendikaların açıkladığı yoksulluk sınırı

civarında bir miktar olduğundan, normal sınır olarak kabul edilmiş, bunun aşağısında geliri olan aileler "düşük gelirli" olarak değerlendirilmiştir.

Katılımcıların dünya görüşlerini öğrenmeye yönelik hazırlanan ve muhafazakâr, dindar, cumhuriyetçi/Kemalist, milliyetçi, sosyal demokrat, sosyalist, ulusalcı ve diğer (yazınız) şeklinde seçeneklendirilen soruda ise seçenekler, "sol görüşlüler" ve "sağ görüşlüler" şeklinde tasnif edilmiştir. Muhafazakâr, dindar ve milliyetçi seçeneklerini işaretleyenler sağ görüşlü; cumhuriyetçi/Kemalist, sosyal demokrat, sosyalist ve ulusalcı seçeneklerini işaretleyenler ise sol görüşlü olarak değerlendirmeye alınmıştır. Dünya görüşünü öğrenmeye yönelik bu sorunun katılımcılara yöneltilen seçenekleri, Kadir Has Üniversitesi Türkiye Çalışmaları Merkezi'nin yapmış olduğu Türkiye Sosyal - Siyasal Eğilimler Araştırmaları'nın sonuç raporlarına bakılarak, oradaki dünya görüşü kategorilerine göre belirlenmiştir.[10]

2.2. Çukur Dizisi Genel Görünüm

2.2.1. Çukur Demografik Dağılım

Dizi içeriğiyle ilgili soruların değerlendirme ölçütü olarak kullanılacak olan demografik verileri toplamaya yönelik olarak hazırlanmış olan 7 soruya ait, Çukur dizisi anketine katılanların verdikleri yanıtların dağılımı tablolarda gösterilmektedir.

Cinsiyet

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Erkek	102	49,3	49,3	49,3
Kadın	105	50,7	50,7	100,0
Toplam	207	100,0	100,0	

Tablo 1. Çukur Cinsiyet Dağılımı

Çukur dizisi anketine katılan toplam 207 katılımcıdan 102'si erkek, 105'i kadındır. Erkekler, toplam katılımcı miktarının yüzde 49,3'üne, kadınlar ise yüzde 50,7'sine tekabül etmektedir.

[10]http://ctrs.khas.edu.tr/25/turkiye-siyasal-sosyal-egilimler-anketleri (Erişim tarihi: 06.06.2018)

Yaş

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
18'den küçük	10	4,8	4,8	4,8
18 - 25 arası	**71**	**34,3**	**34,3**	39,1
25 - 35 arası	**101**	**48,8**	**48,8**	87,9
35 - 45 arası	16	7,7	7,7	95,7
45 - 55 arası	8	3,9	3,9	99,5
55 - 65 arası	1	0,5	0,5	100,0
Toplam	207	100,0	100,0	

Tablo 2. Çukur Yaş Dağılımı

Yaş tablosunda da görüldüğü gibi, toplam katılımcı sayısının yüzde 48,8'i 25-35 yaş arası katılımcılardır. 18-25 yaş arası katılımcılar toplamın yüzde 34,3'ünü teşkil etmektedir. Yüzde 4,8 oranında katılımcı 18 yaşından küçüktür. Yüzde 7,7 oranında 35-45 yaş arası, yüzde 3,9 45-55 yaş arası katılımcı vardır. 55-65 yaş aralığında ise yalnızca 1 kişi katılmıştır.

Medeni Hâl

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Evli	61	29,5	29,5	29,5
Bekâr	**138**	**66,7**	**66,7**	96,1
Boşanmış/Dul	8	3,9	3,9	100,0
Toplam	207	100,0	100,0	

Tablo 3. Çukur Medeni Hâl Dağılımı

Çukur dizisi katılımcılarının yüzde 29,5'i evli, yüzde 66,7'si bekâr, yüzde 3,9'u da boşanmış/dul seçeneğini işaretlemiştir.

Eğitim Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Düşük eğitimli	16	7,7	7,7	7,7
Orta eğitimli	37	17,9	17,9	25,6
Yüksek eğitimli	**154**	**74,4**	**74,4**	100,0
Toplam	207	100,0	100,0	

Tablo 4. Çukur Eğitim Durumu Dağılımı

Eğitim durumuna göre dağılıma bakıldığında, katılımcıların çoğunluğunun yüksek eğitimli olduğu görülmektedir. Yüksek eğitimliler yüzde 74,4 oranında, orta eğitimliler yüzde 17,9 oranında, düşük eğitimliler ise yüzde 7,7 oranında dağılıma sahiptir.

Meslek

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Esnaf	8	3,9	3,9	3,9
Sanatçı	6	2,9	2,9	6,8
Ev Hanımı	15	7,2	7,2	14,0
İşçi	20	9,7	9,7	23,7
Öğrenci	**58**	**28,0**	**28,0**	51,7
Memur	**30**	**14,5**	**14,5**	66,2
Emekli	1	0,5	0,5	66,7
İşsiz	21	10,1	10,1	76,8
Diğer	48	23,2	23,2	100,0
Toplam	207	100,0	100,0	

Tablo 5. Çukur Meslek Dağılımı

Çukur dizisi anketi katılımcılarının yüzde 3,9'u esnaf, yüzde 2,9'u sanatçı, yüzde 7,2'si ev hanımı, yüzde 9,7'si işçi, yüzde 28'i öğrenci, yüzde 14,5'i memur, yüzde 0,5'i emekli, yüzde 10,1'i işsiz, yüzde 23,2'si ise diğer seçeneğini işaretlemiştir. Diğer seçeneğini işaretleyenlerin yazdıkları meslek adlarına bakıldığında ise yine öğretmen, kameraman, biyolog, hekim, farklı ifadelerle yazılmış olsa da yine öğrenci, akademisyen, muhasebeci vesair yanıtların yazıldığı görülmüştür. Yani yazılanlar arasında sınıfsal olarak hazırlanmış olan seçeneklerden farklı bir uğraşı ifade eden bir meslek adı yazılmamış olup, yazılan meslek adları bir şekilde hazırlanmış olan seçeneklere yakındır. Farklı meslek grubu başlığı açarak değerlendirmeye değer bir tablo söz konusu değildir.

Ailenin Aylık Geliri

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Çok düşük gelirli	35	16,9	16,9	16,9
Düşük gelirli	**140**	**67,6**	**67,6**	84,5
Normal sınır ve üstü	32	15,5	15,5	100,0
Toplam	207	100,0	100,0	

Tablo 6. Çukur Gelir Durumu Dağılımı

Çukur dizisi anketine katılan toplam 207 kişiden 35'i çok düşük gelirli, 140'ı düşük gelirli, 32'si ise normal sınır ve üstünde gelire sahip olan kişilerdir. Çok düşük gelirliler toplamın yüzde 16,9'una, düşük gelirliler toplamın yüzde 67,6'sına, normal sınır ve üstünde gelire sahip olanlar ise toplamın yüzde 15,5'ine tekabül etmektedir.

Dünya Görüşü

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Sağ görüşlüler	**88**	**42,5**	**42,5**	42,5
Sol görüşlüler	**99**	**47,8**	**47,8**	90,3
Diğer	20	9,7	9,7	100,0
Toplam	207	100,0	100,0	

Tablo 7. Çukur Dünya Görüşü Dağılımı

Dünya görüşüne göre dağılımda, tıpkı cinsiyet değişkeninde olduğu gibi, diğer değişkenlere kıyasla biraz daha homojene yakın bir durum söz konusudur. 88 kişi olan sağ görüşlüler toplam katılımcı miktarının yüzde 42,5'i, 99 kişi olan sol görüşlüler toplam katılımcı miktarının yüzde 47,8'idir. "Diğer" seçeneğini işaretleyen 20 kişi ise, toplam sayının yüzde 9,7'sini oluşturmaktadır.

Çukur dizisi söz konusu olduğunda, 7 adet demografik veri toplamaya yönelik sorudan yalnızca cinsiyet ve dünya görüşü sorularında katılımcıların verilen seçeneklere göre dağılımı birbirine yakın oranlarda olmuştur. Diğer değişkenlerde homojen bir katılım söz konusu olamamıştır. Araştırmanın kendi sınırlılıkları içinde homojen dağılım sağlanamamış olan değişkenlere göre yapılacak değerlendirmenin, diğerlerine nispeten daha az sağlam olacağı kabul edilebilir olsa da, yine de tüm değişkenlere göre ulaşılabilmiş olan katılımcıların verdikleri yanıtlar değerlendirmeye tâbi tutulmuştur.

Çukur dizisi anketine katılanların demografik durumunu özetlemek gerekirse, hemen hemen yarı yarıya erkek ve kadın katılımcılardan, yüzde 80'in üzerinde 18-35 yaş aralığındaki gençlerden oluşan, çoğunluğu bekâr, yüzde 75'e yakın oranda yüksek eğitimli, öğrenci ve memur oranı nispeten yüksek, çoğunluğu düşük gelirli (açlık sınırı üzerinde, yoksulluk sınırı altında gelire sahip) ve birbirine yakın oranda sol ve sağ görüşlülerden oluşan bir Çukur izleyici kitlesine ulaştığımız söylenebilir.

2.2.2. Çukur Medya Kullanım Düzeyleri

Katılımcıların medya kullanım düzeylerini ve sıklıklarını ortaya koymak üzere, üç dizi için ortak 10 soru hazırlanmıştır. Bu 10 soru ekseninde, Çukur dizisi anketine katılan dizi seyircilerinin medya kullanım düzeyleri tablolarda görülmektedir.

Gazete haberlerini ne sıklıkla okursunuz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç okumam.	8	3,9	3,9	3,9
Ara sıra okurum.	**79**	**38,2**	**38,2**	42,0
Haftada birkaç gün okurum.	45	21,7	21,7	63,8
Her gün mutlaka okurum.	**75**	**36,2**	**36,2**	100,0
Toplam	207	100,0	100,0	

Tablo 8. Çukur Gazete Okuma Durumu Dağılımı

Katılımcıların yüzde 3,9'unun gazete haberlerini hiç okumadığı, yüzde 38,2'sinin ara sıra okuduğu, yüzde 21,7'sinin haftada birkaç gün okuduğu, yüzde 36,2'sinin ise her gün mutlaka okuduğu görülmektedir.

Gazete haberlerini nereden okursunuz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Basılı gazete alırım.	13	6,3	6,3	6,3
İnternetten okurum.	**194**	**93,7**	**93,7**	100,0
Toplam	207	100,0	100,0	

Tablo 9. Çukur Gazete Mecra Dağılımı

Çukur dizisi anketine katılanların yalnızca yüzde 6,3'ü basılı gazete aldığını, geriye kalan yüzde 93,7'si gazete haberlerini internetten okuduğunu söylemiştir.

Kullandığınız sosyal medya hesaplarını ve kullanım sıklığınızı işaretleyiniz.

	Hiç kullanmam.	Arada bir/nadiren kullanırım.	Haftada bir kullanırım.	Birkaç günde bir kullanırım.	Sürekli kullanırım.
Facebook	%16,9	%23,2	%6,8	%17,4	%35,7
Twitter	%46,4	%15,5	%6,8	%8,2	%23,2
Instagram	%12,6	%10,1	%8,2	%10,6	%58,5
Diğer	%55,1	%15,9	%6,3	%7,7	%15,0

Tablo 10. Çukur Sosyal Medya Kullanım Dağılımı

Facebook, Twitter, Instagram ve diğer sosyal medyayı kullanma oranlarına bakıldığında, sürekli kullanım oranının kendi içinde en yüksek olduğu dijital sosyal ortamın Instagram, ondan sonra gelenin ise Facebook olduğu dikkat çekiyor. Katılımcıların yüzde 55,1 oranında bu üç sosyal medya hesabı haricinde başka bir sosyal medya kullanmadıkları görülmektedir. Katılımcıların en düşük oranda sürekli kullandığı ve en yüksek oranda hiç kullanmadıkları sosyal medya hesabının ise Twitter olması dikkat çekmektedir.

Ne sıklıkla televizyon seyredersiniz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Ara sıra, denk geldikçe seyrederim.	**114**	**55,1**	**55,1**	55,1
Haftada birkaç gün düzenli olarak seyrederim.	65	31,4	31,4	86,5
Her gün düzenli olarak seyrederim.	28	13,5	13,5	100,0
Toplam	207	100,0	100,0	

Tablo 11. Çukur Televizyon Seyretme Durumu Dağılımı

Çukur izleyicisi katılımcıların yüzde 55,1'i genel olarak televizyonu ara sıra, denk geldikçe seyrettiğini, yüzde 31,4'ü haftada birkaç gün düzenli olarak seyrettiğini, yüzde 13,5'i ise her gün düzenli olarak seyrettiğini ifade eden kişilerdir.

Televizyon programlarını hangi platformdan seyredersiniz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Dijital platformlar	34	16,4	16,4	16,4
Kablo TV	54	26,1	26,1	42,5
Uydu	**71**	**34,3**	**34,3**	76,8
Çatı anteni	9	4,3	4,3	81,2
Bilgisayar	23	11,1	11,1	92,3
Mobil cihazlar (Telefon, tablet vs.)	16	7,7	7,7	100,0
Toplam	207	100,0	100,0	

Tablo 12. Çukur Televizyon Seyredilen Mecra Dağılımı

Televizyon programlarını dijital platformlardan takip ettiğini ifade edenler yüzde 16,4, kablolu televizyon kullananlar yüzde 26,1, uydu anteni ile izleyenler yüzde 34,3, çatı anteni kullananlar yüzde 4,3, bilgisayardan (yani internet üzerinden) seyredenler yüzde 11,1, telefon, tablet gibi mobil cihazları kullanarak izleyenler ise yüzde 7,7'dir.

Tablodaki program türlerini takip etme sıklığınızı işaretleyiniz.

	Hiç seyretmem	Denk geldikçe seyrederim	Haftada bir seyrederim	Birkaç günde bir seyrederim	Her gün seyrederim
Diziler	%4,3	%35,7	%30,4	%19,3	%10,1
Filmler	%5,8	%46,9	%18,8	%21,3	%7,2
Haberler	%5,8	%31,4	%8,7	%17,4	%36,7
Tartışma programları	%27,1	%46,4	%10,6	%11,6	%4,3
Belgeseller	%13,4	%48,3	%13,5	%14,5	%10,1
Yarışma programları	%26,6	%51,2	%11,1	%7,2	%3,9
Magazin programları	%55,1	%36,2	%2,4	%3,9	%2,4
Eğlence programları	%38,2	%44,4	%7,2	%5,3	%4,8
Kadın programları	%63,8	%29,0	%4,3	%1,9	%1,0
Spor programları	%42,0	%28,5	%9,7	%11,6	%8,2
Dini programlar	%49,8	%40,1	%6,3	%2,4	%1,4

Tablo 13. Çukur Program Türleri Seyretme Dağılımı

Televizyon program türlerinden hangilerini ne sıklıkla takip ettiklerine dair sorulan soruya Çukur dizisi izleyicilerinin verdikleri yanıtların dağılımı, tabloda görüldüğü

gibidir. Her gün seyredilme oranı diğerlerine göre yüksek olan (yüzde 36,7) program türü, haber programları olmuştur. Dizilerle ilgili böyle bir durum söz konusu değildir. Bu nedenle katılımcıların çok sıkı ve sürekli dizi takipçisi olduklarına dair bir izlenim olmamakla birlikte, haftada bir seyredilme oranı diğer bütün program türlerinden yüksek olan program türü ise, dizilerdir (Yüzde 30,4). Ancak Çukur dizisinin seyircisi olduğunu baştan beyan ve kabul etmiş olan katılımcıların yüzde 4,3 oranında dizileri hiç seyretmediğini ifade eden seçeneği işaretlemiş olmaları da ayrıca dikkat çekicidir. Ayrıca, Türkiye'de genel medya kullanım düzeyi ile ilgili birinci elden veriye sahip olmamamıza ve aslında bu konu çalışmanın asıl konusuyla ilgili olmamasına rağmen, her gün belgesel seyretme oranı ile her gün dizi seyretme oranının aynı olması ve magazin, kadın, spor programları ve dini programların hiç seyredilmeme oranlarının oldukça yüksek olması da bir yandan ironik ve düşündürücü bulgular olarak kayda geçmekle birlikte, bir yandan kısmen de olsa katılımcıların dörtte üçüne yakın oranda yüksek eğitim düzeyinde olmalarından kaynaklı bir medya kullanım durumu olduğu düşünülebilir.

Dizi seyretme durumunuza ilişkin aşağıdaki seçeneklerden size uygun olanı işaretleyiniz.

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Yalnızca Çukur dizisini seyrederim.	42	20,3	20,3	20,3
Beğendiğim birkaç diziyi seyrederim.	**152**	**73,4**	**73,4**	93,7
Her gün başka bir dizi seyrederim.	13	6,3	6,3	100,0
Toplam	207	100,0	100,0	

Tablo 14. Çukur Dizi Seyretme Durumu Dağılımı

Katılımcıların dizileri takip etme durumları ile ilgili bu soruya verilen yanıtlara bakıldığında, katılımcıların yüzde 20,3 oranında yalnızca Çukur dizisini seyrettiklerini, yüzde 73,4 oranında beğendikleri birkaç diziyi seyrettiklerini, yüzde 6,3 oranında ise her gün başka bir dizi seyrettiklerini beyan ettikleri görülüyor. Katılımcıların yüksek oranda beğendikleri birkaç diziyi seyrettikleri görülmektedir. Bu soruya muhatap oldukları dönemde yayında olan birkaç başka diziyi seyrettikleri anlamına gelebileceği gibi, katılımcıların yakın zamanda seyrettikleri başka dizilerin de olduğunu veya dizi

seyretme durumlarının genel olarak geniş zamanda yalnızca Çukur dizisine bağlı olmadığını vurgulamak için bu seçeneği işaretlemiş olabilecekleri de düşünülebilir.

TV dizisi bölümlerini nereden seyredersiniz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Televizyondan seyrederim.	**129**	**62,3**	**62,3**	62,3
İnternetten seyrederim.	78	37,7	37,7	100,0
Toplam	207	100,0	100,0	

Tablo 15. Çukur Dizi Seyredilen Mecra Dağılımı

Katılımcıların yüzde 62,3'ünün dizileri televizyon ortamından takip ettikleri, yüzde 37,7'sinin ise internet ortamından seyrettikleri görülmektedir. Bu durum, geleneksel televizyon ortamının bu anketin katılımcıları açısından hâlâ yeni araçlardan daha yüksek oranda kullanıldığını gösterir.

Dizileri kimle birlikte seyredersiniz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Ailemle / ev halkı ile birlikte seyrederim.	**109**	**52,7**	**52,7**	52,7
Arkadaşlarımla birlikte seyrederim.	11	5,3	5,3	58,0
Yalnız başıma seyrederim.	87	42,0	42,0	100,0
Toplam	207	100,0	100,0	

Tablo 16. Çukur Dizilerin Kimlerle Seyredildiğine Dair Dağılım

Dizi filmleri aileyle birlikte seyrettiğini ifade edenlerin oranı yüzde 52,7'dir. Yüzde 42 oranında ise yalnız başına seyretme oranı olduğu görülüyor. Arkadaşlarla birlikte seyretme oranı ise yalnızca yüzde 5,3'tür.

Neden dizi seyredersiniz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Vakit geçirmek/eğlenmek için.	**154**	**74,4**	**74,4**	74,4
Hayattaki gerçekleri yansıttığı için.	11	5,3	5,3	79,7
Dizi karakterlerinde kendimi bulduğum için.	15	7,2	7,2	87,0
Seyretmeye değer başka şeyler olmadığı için.	27	13,0	13,0	100,0
Toplam	207	100,0	100,0	

Tablo 17. Çukur Dizi Seyretme Nedeni Dağılımı

Katılımcılardan yüzde 74,4'ü dizileri vakit geçirmek/eğlenmek için, yüzde 5,3'ü hayattaki gerçekleri yansıttığı için, yüzde 7,2'si dizi karakterlerinde kendilerini buldukları için, yüzde 13'ü ise seyretmeye değer başka şeyler olmadığı için takip ettiklerini belirtmişlerdir. Yüksek oranda, vakit geçirmek veya eğlenmek için dizi seyretme durumu olduğu görülmektedir. Bu anket için seyircinin dizi ile kurduğu ilişki,

gerçek hayatla çok alakalı görmeden, vakit geçirme amaçlı bir izleme etkinliği şeklinde gerçekleşmektedir.

Görüldüğü gibi Çukur dizisi anketine katılanların çoğu az veya çok gazete okuyucusu, genellikle gazete haberlerini internet üzerinden okuyan, sosyal medya kullanım düzeyi yüksek, televizyonu takip eden ve genellikle uydu, kablo veya dijital platformlardan izleyen; haber, dizi ve belgesel seyreden; dizi takip etme oranı yüksek, dizileri çoğunlukla televizyon cihazı üzerinden ve ailesiyle birlikte veya yalnız başına, eğlenmek ve vakit geçirmek için seyreden kişilerden oluşmaktadır.

2.2.3. Çukur ve Adalet Soruları

2.2.3.1. Çukur'un "Düşman" Kahramanı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
İdris Baba	19	9,2	9,2	9,2
Yamaç Koçovalı	**93**	**44,9**	**44,9**	54,1
Vartolu Saadettin	**67**	**32,4**	**32,4**	86,5
Diğer	28	13,5	13,5	100,0
Toplam	207	100,0	100,0	

Tablo 18. Çukur Kahraman Kimdir Dağılım

Çukur dizisinin kahramanı ile ilgili soruya verilen yanıtların yüzde 9,2'si İdris Baba'yı, yüzde 44,9'u Yamaç Koçovalı'yı, yüzde 32,4'ü Vartolu Saadettin'i, yüzde 13,5'i ise diğer kişileri işaret etmektedir. Diğer seçeneğini işaretleyenler arasında, dizinin yan karakterlerinden birkaçının adını yazanlar olmuştur. Yamaç Koçovalı ve Vartolu Saadettin'i dizinin kahramanı olarak görme oranlarının yüksek olduğu açıktır.

Çukur dizisinde ise, cinsiyet dağılımı homojendi. Zaten dizinin kahramanı olarak verili seçenekler arasında bir kadın seçenek yoktu, çünkü ön plana çıkan kadın karakter yoktu. Ancak, diğer seçeneğini işaretleyerek başka karakterlerin de kahraman olarak yazılması mümkün iken, diğer seçeneğinin işaretlenme oranı da zaten düşük kalmış, işaretleyenler de kadın karakterlerden birini yazmamışlar, yine yan-erkek karakterleri yazmışlardır. Bu dizinin anlatısı içinde her ne kadar tarafların hepsi yasa dışı, hukuksal olarak suç sayılabilecek faaliyetler içinde olsalar da, dizi anlatısında doğru taraf olarak sunulan,

yani kahraman olarak kodlanmış olan Koçovalı ailesinin mensubu olan karakter kadar yüksek olmasa da yüzde 30'dan yüksek oranda "düşman" karakter Vartolu'nun işaretlenmiş olması da dikkate değerdir. Yani bu dizide de, yüzde 30'un üzerinde katılımcının, dizinin kahramanı konusunda karşıt okuma yaptıkları söylenebilir.

Bu soruya verilen yanıtlar, diğer dizilerin anketlerine kıyasla bu dizinin anketinde demografik veya medya kullanımı ile ilgili sorulardan hangisinde farklılık olduğuna bakılarak değerlendirilecek olursa, diğer dizi anketlerinin aksine kadın ve erkeklerin birbirine yakın oranda olduğu, cinsiyet dağılımının homojen olduğu ve diğer dizi anketlerinin aksine, sol görüşlülerin oranının sağ görüşlü katılımcılara yakın, her ikisinin de yüzde 40-50 aralığında olduğu dikkate alınabilir. Kadın ve erkeklerin kahraman olarak hangi seçenekleri işaretlediklerine bakıldığında, her iki cinsiyet için de yüzde 45'e yakın çevrelerde yüzdeler oranında Yamaç, yüzde 30'un üzerinde de Vartolu seçeneğinin işaretlendiği görüldü. Yani kadınların bir seçeneği, erkeklerin ise diğer seçeneği yoğun olarak işaretlemeleri söz konusu olmamıştır. Ancak dünya görüşü söz konusu olduğunda, Yamaç'ı kahraman olarak görme oranı sağ görüşlülerde yüzde 51,1, sol görüşlülerde ise yüzde 46,5; Vartolu'yu kahraman olarak görme oranı ise sağ görüşlülerde yüzde 28,4, sol görüşlülerde ise yüzde 34,3'tür. Her ne kadar aradaki farklar çok fazla olmasa da, sol görüşlülerin sağ görüşlülere kıyasla daha düşük oranda Yamaç'ı, daha yüksek oranda Vartolu'yu işaretlemiş oldukları görülmektedir. Hâkim olan ve tüm dizi anlatısının kendilerinin hâkim pozisyonundan yazılmış olduğu Koçovalı ailesinin değil de, onların yüzünden zorlukla yaşamış olan ve düşman karakter olarak sunulan Vartolu'nun tarafını tutma oranı, sol görüşlülerde daha yüksek olmuştur.

2.2.3.2. Çukur Seyircisi ve Hukuk İçi Adalet

Çukur dizisi seyircisine yönelik olarak, adaletin formel hukuk içi mi yoksa bunun dışında mı gerçekleşmesini daha çok tercih edeceklerine yönelik olarak hazırlanan sorulara verilen yanıtların genel dağılımı, aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir.

Polisin giremediği, her türlü suçun işlendiği ancak uyuşturucuya izin verilmeyen Koçova Mahallesi ile ilgili ne düşünürsünüz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Bir suç mahallesidir.	**138**	**66,7**	**66,7**	66,7
Adaletli bir mahalledir.	52	25,1	25,1	91,8
Diğer	17	8,2	8,2	100,0
Toplam	207	100,0	100,0	

Tablo 19. Çukur Koçova Hakkında Düşünce Dağılımı

Bu soruda birinci seçenek, adaletin hukuk içi algılandığına, ikinci seçenek ise adaletin hukuk dışı algılandığına yorumlanmak üzere hazırlandı.

Katılımcıların yüzde 66,7'si Çukur'un bir suç mahallesi olduğuna dair birinci seçeneği, yüzde 25,1'i adaletli bir mahalle olduğuna dair seçeneği, yüzde 8,2'si ise diğer seçeneğini işaretlemişlerdir. Görüldüğü gibi, seçeneklerden ilki çok daha yüksek oranda işaretlenmiştir.

Kahraman Koçovalı'nın, sübyancı adamın kafasını ezmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Haklıdır, cezasını vermiştir.	69	33,3	33,3	33,3
Onun yaptığı da suçtur, cezayı mahkemeler vermelidir.	**134**	**64,7**	**64,7**	98,1
Sapıklık cezasını Allah'tan bulmalıydı.	4	1,9	1,9	100,0
Toplam	207	100,0	100,0	

Tablo 20. Çukur Çocuk İstismarcısı Hakkında Düşünce Dağılım

Bu soruda, birinci seçenek hukuk dışı bir adalet anlayışı olduğunu, ikinci seçenek hukuksal adalet anlayışı olduğunu, üçüncü seçenek ise yine hukuk dışı ve dinsel bir adalet anlayışı olduğunu göstermek üzere hazırlandı. Katılımcıların yüzde 33,3'ü "Haklıdır, cezasını vermiştir." seçeneğini, yüzde 64,7'si "Onun yaptığı da suçtur, cezayı mahkemeler vermelidir." şeklindeki seçeneği, yüzde 1,9'u ise "Sapıklık cezasını Allah'tan bulmalıdır." seçeneğini işaretlemiştir. Bu üçüncü seçenek, aynı zamanda, hukuk dışı adaletin, Jaspers'in metafizik suç ve Ülken'in dini yaptırımcılık kavramları çerçevesinde düşünülerek bir tür dinsel adalet kavrayışına yorumlanabilecek bir seçenek

olarak hazırlanmıştı. Ancak görüldüğü üzere işaretlenme oranı çok düşük kalmıştır. Bu nedenle, hukuk dışı adaletin dinsel biçimi üzerine ayrıca bir değerlendirme yapmaya gerek kalmamıştır.

Vartolu'nun, Kahraman Koçovalı'yı öldürmesi ve Çukur'la uğraşması hakkında ne düşünüyorsunuz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Vartolu haklıdır, annesinin ölümünün ve yaşadıklarının karşılığını vermektedir.	35	16,9	16,9	16,9
Vartolu haksızdır, Çukur'un düzenini bozmamalı, Çukur ailesine zarar vermemelidir.	45	21,7	21,7	38,6
Çukur'daki herkes gibi o da suçludur, hepsi ile birlikte cezalandırılmalıdır.	**127**	**61,4**	**61,4**	100,0
Toplam	207	100,0	100,0	

Tablo 21. Vartolu'nun Mahalleye Yaptıkları Üzerine Dağılım

Bu soru, ilk iki şıkkı hukuk dışı adalete olan inancın, üçüncü şık ise hukuki adalete olan inancın göstergesi olarak hazırlandı.

Katılımcıların yüzde 16,9'u birinci seçeneği, yüzde 21,7'si ikinci seçeneği, yüzde 61,4'ü ise üçüncü seçeneği işaretlemişlerdir. Bu soruda, formel adalete yani hukuk içi adaleti uygun görenlere yönelik üçüncü seçeneğin diğerlerine kıyasla oldukça yüksek oranda işaretlendiği görülmüştür.

Sizce Çukur'un sonu ne olmalıdır?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Devlet Çukur'a müdahale etmeli, düzeni sağlamalı, Koçovalı ailesi dahil herkes yargılanmalıdır.	**109**	**52,7**	**52,7**	52,7
Çukur, çocukluğundan beri eziyet çeken Vartolu'nunhâkimiyetinde devam etmelidir.	17	8,2	8,2	60,9
Çukur, başındaki tüm belalardan kurtulmalı, Koçovalı ailesi yeniden hâkim olmalıdır.	81	39,1	39,1	100,0
Toplam	207	100,0	100,0	

Tablo 22. Çukur'un Sonu Ne Olmalıdır Dağılım

Çukur'un akıbetinin ne olması gerektiğine dair bu soruda, ilk seçenek adaletin hukuk içi algısına, ikinci ve üçüncü seçenekler ise adaletin hukuk dışı algısına dayandırılacak yanıtlar olarak hazırlanmıştır.

Bu soruya katılımcıların yüzde 52,7'si birinci seçeneği, yüzde 8,2'si ikinci seçeneği, yüzde 39,1'i ise üçüncü seçeneği işaretleyerek yanıt vermişlerdir. Bu soruda ikinci ve üçüncü seçenekler, yani adaletin hukuk dışı tecellisine yönelik olan seçenekler toplam yüzde 47,3 oranında; adaletin hukuk içi tecellisine yönelik seçenekler ise yüzde 52,7

oranında işaretlenmiştir. Bu soruda oranlar birbirine yakındır, ancak yine de hukuk içi adalet seçeneği biraz daha yüksek oranda işaretlenmiştir.

Özetle, Çukur dizisi anketine katılanlar, adaletin hukuk içi veya hukuk dışı sağlanması gerektiğine dair soruların çoğunda yüksek oranda, genellikle yüzde 60'ın üzerinde formel hukuk içi adaleti imleyen seçeneği işaretlemişlerdir.

2.2.3.3. Çukur Seyircisi ve Islah Edici Ceza

Çukur dizisi seyircileri için, suçluya öç alma duygusu ile acımasızca yaklaşmaya dayanan cezalar mı yoksa mümkün olduğunca az zarar vererek toplumun fertlerini suçtan alıkoymaya yönelik cezalar mı verilmesi gerektiğine dair hazırlanan soru, hukuk içi-hukuk dışı adaletin sorgulandığı, bir önceki bölümde gösterilen sorulardan biridir, yani iki bağlam için da ortak kullanılacak bir sorudur: "Kahraman Koçovalı'nın, sübyancı adamın kafasını ezmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?" şeklindeki soruya verilen yanıtlar, Tablo 20'de gösterilmiştir. Bu soru, cezanın amaca bağlamında yeniden değerlendirmeye tâbi tutulurken, sözü edilen öldürme eylemi acımasızca bir eylem olduğundan bunu doğru ve uygun gören birinci seçenek ile Rahimov'un öç almaya ve kısasa dayanan boyutlarını ortaya koyduğu (Rahimov, 2014: 20-27) dinsel bir adalet anlayışına yönelik olan üçüncü seçenek, öç almaya yönelik ceza anlayışı olduğuna; ikinci seçenek ise aslında doğrudan böyle bir şeyin ifadesi olmasa da, meseleyi hukuk alanına çekmek bakımından acımasızca öç almak anlayışı yerine suçtan alıkoymaya yönelik ceza anlayışı olduğuna yorumlanmıştır. Tablo 20'de görüldüğü gibi, bu soruda katılımcıların yüzde 64,7'si, öç almacı olmayan ceza anlayışına karşılık gelen ikinci seçeneği işaretlemişlerdir.

2.2.3.4. Çukur Seyircisi ve Suçun Toplumsallığı

Vartolu Saadettin neden suç işleyen biridir?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Psikopat ve kötü biri olduğu için.	8	3,9	3,9	3,9
Çocukluğundan beri yaşadıklarının etkisinden dolayı.	**155**	**74,9**	**74,9**	78,7
Aile eksikliğinden dolayı.	36	17,4	17,4	96,1
Eğitim hizmeti alamadığı için.	8	3,9	3,9	100,0
Toplam	207	100,0	100,0	

Tablo 23. Çukur Vartolu Neden Suç İşler Dağılım

Bu soruda birinci seçenek suçun sorumluluğunun bireysel olduğunu, ikinci, üçüncü ve dördüncü seçenekler ise bunun aksine, yaşam koşullarının etkisiyle gerçekleştiğini düşünenlere yönelik olarak hazırlandı.

Vartolu'nun neden suç işlediğine dair bu soruda, katılımcıların yüzde 3,9'u psikopat ve kötü biri olduğu için, yüzde 74,9'u çocukluğundan beri yaşadıklarının etkilerinden dolayı, yüzde 17,4'ü aile eksikliğinden, yüzde 3,9'u ise eğitim hizmeti alamadığı için suç işlediğini düşünmüştür. Yani, suçun sorumluluğunun bireysel olduğuna yönelik seçeneği işaretleme oranı çok düşük kalmıştır.

Çukur'da yaşayanların işledikleri suçlar hakkında ne düşünüyorsunuz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Suç düzenine ayak uydurmayı kendileri tercih etmişlerdir.	74	35,7	35,7	35,7
İçinde doğdukları koşullardan dolayı suçla yaşamaya mecbur kalmışlardır.	**133**	**64,3**	**64,3**	100,0
Toplam	207	100,0	100,0	

Tablo 24. Çukur Halkı Neden Suç İşler Dağılım

Bu soruda birinci seçenek suçun temelinde yatan güdülerin ve sorumluluğunun kişisel, ikinci seçenek ise toplumsal olduğunu düşünenlere yönelik olarak hazırlanmıştır.

Bu soruda, yüzde 35,7 oranında birinci seçenek, yüzde 64,3 oranında ise ikinci seçenek işaretlenmiştir. Yine suçun sorumluluğunun yapısal yönlerine karşılık gelecek olan seçeneğin oldukça yüksek oranda işaretlendiği bir durum söz konusudur.

Çukur dizisi anketine katılanların, yüksek oranda suçun toplumsal boyutlarını ihmal etmeyenlerden oluştuğu görülmektedir.

2.3. Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz Dizisi Genel Görünüm

2.3.1. Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz Demografik Dağılım

Cinsiyet

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Erkek	**154**	**74,0**	**74,0**	74,0
Kadın	54	26,0	26,0	100,0
Toplam	208	100,0	100,0	

Tablo 25.E.D.H.O Cinsiyet Dağılımı

Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisi anketine katılan toplam kişi sayısı 208'dir. Bunlardan 154'ü erkek, 54'ü kadındır. Çukur dizisi anketinde erkek ve kadın katılımcıların sayısı birbirine yakındı. Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisinde ise erkek katılımcı oranı yüzde 74, kadın katılımcı oranı yüzde 26'dır. Yaklaşık olarak erkek katılımcı sayısının üçte biri oranında kadın katılımcı olmuştur.

Yaş

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
18'den küçük	20	9,6	9,6	9,6
18 - 25 arası	**57**	**27,4**	**27,4**	37,0
25 - 35 arası	**89**	**42,8**	**42,8**	79,8
35 - 45 arası	33	15,9	15,9	95,7
45 - 55 arası	8	3,8	3,8	99,5
55 - 65 arası	1	,5	,5	100,0
Toplam	208	100,0	100,0	

Tablo 26.E.D.H.O Yaş Dağılımı

Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisi katılımcılarının yüzde 27,4'ü 18-25 yaş aralığındadır. Yüzde 42,8 oranında ise 25-35 yaş aralığında katılımcı olmuştur. Yani, bu dizinin katılımcı sayısının toplam yüzde 70,2'si 18-35 yaş arasındadır. Bu dizinin anketinde de katılımcıların büyük çoğunluğu gençlerden oluşmaktadır.

Medeni Hâl

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Evli	80	38,5	38,5	38,5
Bekâr	**123**	**59,1**	**59,1**	97,6
Boşanmış/Dul	5	2,4	2,4	100,0
Toplam	208	100,0	100,0	

Tablo 27. E.D.H.O Medeni Hâl Dağılımı

Bu ankete katılanların yüzde 38,5'i evli, yüzde 59,1'i bekâr, yüzde 2,4'ü ise boşanmış/dul katılımcılardır.

Eğitim Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Düşük eğitimli	35	16,8	16,8	16,8
Orta eğitimli	60	28,8	28,8	45,7
Yüksek eğitimli	**113**	**54,3**	**54,3**	100,0
Toplam	208	100,0	100,0	

Tablo 28. E.D.H.O Eğitim Durumu Dağılımı

Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisi anketine katılanların yüzde 16,8'i düşük eğitimli, yüzde 28,8'i orta eğitimli, yüzde 54,4'ü ise yüksek eğitimlidir. Bu dizinin de yüksek eğitimli katılımcı oranının yüksek olduğu görülmektedir.

Meslek

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Esnaf	23	11,1	11,1	11,1
Sanatçı	6	2,9	2,9	13,9
Ev Hanımı	13	6,3	6,3	20,2
İşçi	**34**	**16,3**	**16,3**	36,5
Öğrenci	**54**	**26,0**	**26,0**	62,5
Memur	**31**	**14,9**	**14,9**	77,4
Çiftçi	1	0,5	0,5	77,9
Emekli	2	1,0	1,0	78,8
İşsiz	12	5,8	5,8	84,6
Diğer	32	15,4	15,4	100,0
Toplam	208	100,0	100,0	

Tablo 29. E.D.H.O Meslek Dağılımı

Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisi anketine katılanların yüzde 11,1'i esnaf, yüzde 2,9'u sanatçı, yüzde 6,3'ü ev hanımı, yüzde 16,3'ü işçi, yüzde 26'sı öğrenci, yüzde 14,9'u memur, yüzde 0,5'i (yalnızca 1 kişi) çiftçi, yüzde 1'i (yalnızca 2 kişi) emekli, yüzde 5,8'i işsizdir. Yüzde 15,4 oranında ise meslek olarak "diğer" seçeneğini işaretlemiş olan katılımcı vardır. Diğer seçeneğini işaretleyen katılımcılar içinde, mühendis, teknisyen, tekniker, öğretmen ve benzeri, seçeneklerde sunulan meslek gruplarından bazılarının içinde değerlendirilebilecek nitelikte farklı yanıtlar yazanlar olmuştur.

Ailenin Aylık Geliri

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Çok düşük gelirli	35	16,8	16,8	16,8
Düşük gelirli	**151**	**72,6**	**72,6**	89,4
Normal sınır ve üstü	22	10,6	10,6	100,0
Toplam	208	100,0	100,0	

Tablo 30. E.D.H.O Gelir Durumu Dağılımı

Aylık gelire göre dağılıma bakıldığında, katılımcıların yüzde 16,8'inin çok düşük gelirli, yüzde 72,7'sinin düşük gelirli, yüzde 10,6'sının ise normal sınır ve üstünde gelire sahip olduğu görülmektedir. Görüldüğü gibi, katılımcıların çok büyük çoğunluğu düşük gelirli diye sınıflandırdığımız, açlık sınırının üstünde,yoksulluk sınırının altında bir gelire sahiptir.

Dünya Görüşü

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Sağ görüşlüler	**123**	**59,1**	**59,1**	59,1
Sol görüşlüler	72	34,6	34,6	93,7
Diğer	13	6,3	6,3	100,0
Toplam	208	100,0	100,0	

Tablo 31. E.D.H.O Dünya Görüşü Dağılımı

Dünya görüşüne dair soruda, sağ görüşleri işaretleyenlerin sayısı 123, toplam katılımcı miktarı içindeki oranı yüzde 59,1'dir. Sol görüşlülerin sayısı 72, oranı ise yüzde 34,6'dır. "Diğer" seçeneğini işaretleyenler ise 13 kişi ve toplam sayının yüzde 6,3'üdür. Diğer seçeneğini işaretleyenlerin içinde siyasi görüşünün olmadığını, dinini, ırkını ve ülkesini çok sevdiğini ve Müslüman olduğunu ifade edenler olmuştur. Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisi anketi katılımcılarının büyük kısmının sağ görüşlülerden oluştuğu görülmektedir.

Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisi anketindeki genel durumu özetlemek gerekirse, yaklaşık dörtte üçü erkek, yüzde 70'in üzerinde 18-35 yaş aralığında, yaklaşık olarak yüzde 60'ı bekâr ve yaklaşık olarak yüzde 55'i yüksek eğitimli, dörtte birinden fazlası öğrenci ve toplamda yüzde 30 civarı işçi ile memur olan, neredeyse dörtte üçü açlık sınırının üzerinde ve yoksulluk sınırının altında gelire sahip, yüzde 60'a yakın oranda sağ görüşlülerden oluşan bir katılımcı kümesi olduğu görülmektedir.

2.3.2. Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz Medya Kullanım Düzeyleri

Katılımcıların medya kullanım düzeylerini ölçmek için üç dizi için ortak hazırlanmış olan 10 soruya verilen yanıtlara göre Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisi anketine katılan dizi seyircilerinin medya kullanım düzeyleri tablolarda görülmektedir.

Gazete haberlerini ne sıklıkla okursunuz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç okumam.	23	11,1	11,1	11,1
Ara sıra okurum.	**90**	**43,3**	**43,3**	54,3
Haftada birkaç gün okurum.	35	16,8	16,8	71,2
Her gün mutlaka okurum.	**60**	**28,8**	**28,8**	100,0
Toplam	208	100,0	100,0	

Tablo 32. E.D.H.O Gazete Okuma Durumu Dağılımı

Gazete haberlerini hiç okumayan katılımcıların toplam katılımcı sayısına oranı yüzde 11,1, ara sıra okuyanların oranı yüzde 43,3, haftada birkaç gün okuyanların oranı yüzde 16,8, her gün mutlaka okuyanların oranı ise yüzde 28,8'dir. İçlerinde en yüksek oranın, yüzde 43,3 ile gazete haberlerini ara sıra okuyanlara ait olduğu görülmektedir.

Gazete haberlerini nereden okursunuz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Basılı gazete alırım.	22	10,6	10,6	10,6
İnternetten okurum.	**186**	**89,4**	**89,4**	100,0
Toplam	208	100,0	100,0	

Tablo 33. E.D.H.O Gazete Mecra Dağılımı

Gazete haberlerini internetten okuyanların oranı yüzde 89,4, basılı gazete alanların oranı ise yüzde 10,6'dır. Katılımcıların neredeyse tamamına yakınının internetten haber okudukları görülmektedir.

Kullandığınız sosyal medya hesaplarını ve kullanım sıklığınızı işaretleyiniz.

	Hiç kullanmam.	Arada bir/nadiren kullanırım.	Haftada bir kullanırım.	Birkaç günde bir kullanırım.	Sürekli kullanırım.
Facebook	%13,0	%20,7	%5,3	%14,4	%46,6
Twitter	%53,4	%14,4	%6,7	%9,1	%16,3
Instagram	%15,9	%14,4	%7,7	%9,1	%52,9
Diğer	%48,6	%16,8	%7,7	%6,3	%20,7

Tablo 34. E.D.H.O Sosyal Medya Kullanım Dağılımı

Bu soruya verilen yanıtların dağılımına bakıldığında, sürekli kullanım oranı yüksek olan sosyal medya hesaplarının Instagram ve Facebook olduğu görülüyor. Hiç kullanılmama oranı yüksek olanlar ise Twitter ile diğer sosyal ortamlardır. Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisi anketine katılanlar, Instagram ve Facebook'u nispeten diğerlerinden daha yoğun olarak kullanmaktadırlar.

Ne sıklıkla televizyon seyredersiniz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Ara sıra, denk geldikçe seyrederim.	**84**	**40,4**	**40,4**	40,4
Haftada birkaç gün düzenli olarak seyrederim.	75	36,1	36,1	76,4
Her gün düzenli olarak seyrederim.	49	23,6	23,6	100,0
Toplam	208	100,0	100,0	

Tablo 35. E.D.H.O Televizyon Seyretme Durumu Dağılımı

Katılımcıların yüzde 40,4'ü televizyonu ara sıra, yüzde 36,1'i haftada birkaç kez düzenli olarak, yüzde 23,6'sı ise her gün düzenli olarak seyreden kişilerdir.

Televizyon programlarını hangi platformdan seyredersiniz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Dijital platformlar	24	11,5	11,5	11,5
Kablo TV	41	19,7	19,7	31,3
Uydu	**93**	**44,7**	**44,7**	76,0
Çatı anteni	9	4,3	4,3	80,3
Bilgisayar	18	8,7	8,7	88,9
Mobil cihazlar (Telefon, tablet vs.)	23	11,1	11,1	100,0
Toplam	208	100,0	100,0	

Tablo 36. E.D.H.O Televizyon Seyredilen Mecra Dağılımı

Televizyonun takip edildiği ortam ise, yüzde 44,7 oranında uydu olarak görünmektedir. Yüzde 19,7 oranında katılımcı kablolu televizyondan, yüzde 11,5'i dijital platformlardan, yüzde 11,1'i ise mobil cihazlardan takip ettiğini söylemiştir.

Tablodaki program türlerini takip etme sıklığınızı işaretleyiniz.

	Hiç seyretmem	Denk geldikçe seyrederim	Haftada bir seyrederim	Birkaç günde bir seyrederim	Her gün seyrederim
Diziler	%3,8	%23,1	%29,3	%21,6	%22,1
Filmler	%6,7	%47,1	%14,4	%18,8	%13,0
Haberler	%6,7	%29,3	%11,1	%16,3	%36,5
Tartışma programları	%35,1	%37,5	%13,0	%7,7	%6,7
Belgeseller	%19,2	%40,4	%14,4	%14,4	%11,5
Yarışma programları	%33,7	%42,8	%9,6	%8,2	%5,8
Magazin programları	%54,8	%30,8	%7,7	%4,3	%2,4
Eğlence programları	%38,9	%40,9	%10,6	%4,8	%4,8
Kadın programları	%72,6	%18,3	%5,3	%1,9	%1,9
Spor programları	%40,4	%24,5	%8,7	%9,6	%16,8
Dini programlar	%39,4	%42,3	%7,7	%7,7	%2,9

Tablo 37. E.D.H.O Program Türleri Seyretme Dağılımı

Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisi katılımcılarının farklı türlerde televizyon programlarını takip etme durumlarını gösteren tabloda görüldüğü gibi her gün seyredilme oranı diğer program türlerine göre daha yüksek olan türler, yüzde 36,5 oranıyla haberler, yüzde 22,1 oranıyla diziler, yüzde 16,8 oranıyla spor programları, yüzde 13 oranıyla filmler ve yüzde 11,5 oranıyla belgesellerdir. Öte yandan birçok

program türünün hiç seyredilmeme oranı oldukça yüksek olmakla birlikte, hiç seyredilmeme oranı en yüksek olan program türü, yüzde 72,6 oranıyla kadın programlarıdır. Yüzde 54,8 oranında katılımcının hiç seyretmediği diğer program türü ise magazin programlarıdır. Haber ve spor programlarının nispeten yüksek oranda takip ediliyor olması ile kadın ve magazin programlarının oldukça yüksek oranlarda hiç takip edilmiyor olması, bu anketin katılımcılarının yüzde 74 oranında erkeklerden oluşmasıyla birlikte düşünülebilir.

Dizi seyretme durumunuza ilişkin aşağıdaki seçeneklerden size uygun olanı işaretleyiniz.

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Yalnızca Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz seyrederim.	61	29,3	29,3	29,3
Beğendiğim birkaç diziyi seyrederim.	**135**	**64,9**	**64,9**	94,2
Her gün başka bir dizi seyrederim.	12	5,8	5,8	100,0
Toplam	208	100,0	100,0	

Tablo 38. E.D.H.O Dizi Seyretme Durumu Dağılımı

Katılımcılardan yüzde 29,3'ü yalnızca Çukur dizisini, yüzde 64,9'u beğendiği birkaç diziyi, yüzde 5,8'i ise her gün başka bir diziyi seyretmektedir.

TV dizisi bölümlerini nereden seyredersiniz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Televizyondan seyrederim.	**149**	**71,6**	**71,6**	71,6
İnternetten seyrederim.	59	28,4	28,4	100,0
Toplam	208	100,0	100,0	

Tablo 39. E.D.H.O Dizi Seyredilen Mecra Dağılımı

Ankete katılanların yüzde 71,6'sı dizi bölümlerini televizyondan, yüzde 28,4'ü ise internet bağlantısı kullanarak izlediğini bildirmiştir.

Dizileri kimle birlikte seyredersiniz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Ailemle / ev halkı ile birlikte seyrederim.	**120**	**57,7**	**57,7**	57,7
Arkadaşlarımla birlikte seyrederim.	6	2,9	2,9	60,6
Yalnız başıma seyrederim.	82	39,4	39,4	100,0
Toplam	208	100,0	100,0	

Tablo 40. E.D.H.O Dizilerin Kimlerle Seyredildiğine Dair Dağılım

Yüzde 57,7 oranında katılımcı dizileri ailesi/ev halkı ile birlikte, yüzde 39,4 oranında katılımcı yalnız başına, yüzde 2,9 oranında katılımcı ise arkadaşlarıyla birlikte seyretmeyi tercih edenlerdir. Görüldüğü gibi bu anketin katılımcıları da yüksek oranda ev içi bir etkinlik olarak, aileleri ile birlikte dizi seyretmektedir.

Neden dizi seyredersiniz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Vakit geçirmek/eğlenmek için.	**122**	**58,7**	**58,7**	58,7
Hayattaki gerçekleri yansıttığı için.	38	18,3	18,3	76,9
Dizi karakterlerinde kendimi bulduğum için.	23	11,1	11,1	88,0
Seyretmeye değer başka şeyler olmadığı için.	25	12,0	12,0	100,0
Toplam	208	100,0	100,0	

Tablo 41. E.D.H.O Dizi Seyretme Nedeni Dağılımı

Neden dizi seyredildiğine dair soruya, katılımcıların yüzde 58,7'si vakit geçirmek/eğlenmek için, yüzde 18,3'ü hayattaki gerçekleri yansıttığı için, yüzde 11,1'i dizi karakterlerinde kendimi bulduğum için, yüzde 12'si ise seyretmeye değer başka şeyler olmadığı için yanıtını vermiştir. Katılımcıların yarısından fazlası dizi seyretmeyi bir eğlence ve vakit geçirme aracı olarak görmektedir.

Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisi anketinin katılımcılarının medya kullanım durumlarına genel olarak bakıldığında, çoğunluğu gazete okuyan, sosyal medyayı aktif kullanma ve televizyon seyretme oranı yüksek, çoğunluğu televizyonu uydu, kablolu televizyon hizmeti veya dijital platformlardan takip eden, sıklıkla seyretme oranının yüksek olduğu program türleri haberler, diziler, spor programları, filmler ve belgeseller olan bir katılımcı grubu olduğu görülmektedir. Dizileri seyretme konusunda ise, çoğunluğu birden fazla diziyi sürekli takip eden, dizileri televizyon cihazından ve yüksek oranda vakit geçirmek, eğlenmek için takip eden bir grup oldukları gözlenmiştir.

2.3.3. Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz ve Adalet Soruları

2.3.3.1. "Masa"nın Erkek Kahramanı

Sizce Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisinin kahramanı kimdir?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hızır Çakırbeyli	**161**	**77,4**	**77,4**	77,4
Ünal Kaplan	13	6,3	6,3	83,7
Meryem Çakırbeyli	21	10,1	10,1	93,8
Hayriye Çakırbeyli (Hızır'ın annesi)	3	1,4	1,4	95,2
Diğer	10	4,8	4,8	100,0
Toplam	208	100,0	100,0	

Tablo 42. E.D.H.O Kahraman Kimdir Dağılım

Dizinin kahramanı ile ilgili soruda, katılımcıların yüzde 77,4'ü Hızır Çakırbeyli seçeneğini, yüzde 10,1'i Meryem Çakırbeyli seçeneğini, yüzde 6,3'ü Ünal Kaplan seçeneğini, yüzde 1,4'ü Hızır karakterinin annesi Hayriye Çakırbeyli karakterini, yüzde 4,8 oranında katılımcı ise diğer seçeneğini işaretlemiştir. Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisinin katılımcıları, dörtte üçe yakın oranda erkeklerden oluşmaktadır. Bu suç dizisinin senaryosu ise zaten eril bir anlatı içinden kurulmuştur. Dizinin eril anlatısı içinde, vatansever bir kahraman olarak kodlanan suç örgütü liderinin yüksek oranda kahraman olarak görülmesi, bu dizinin çoğunluğu erkek olan katılımcılarının, dizinin kahramanına dair Hall'ün okuma biçimlerinden biri olarak kavramsallaştırdığı "egemen okuma" biçimine denk düşen bir okuma gerçekleştirdiklerini gösterir.

2.3.3.2. "Eşkıya" Seyircisi ve Hukuk Dışı Adalet

Etrafında toplanılan "masa" ve yapılan silah ticareti hakkında ne düşünüyorsunuz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Yapılan suçtur, masa da bir suç örgütüdür.	86	41,3	41,3	41,3
Kendi içinde adaletli bir masadır. Devletin ve milletin çıkarlarına hizmet ettiği sürece faydalı bir ticarettir.	**122**	**58,7**	**58,7**	100,0
Toplam	208	100,0	100,0	

Tablo 43. E.D.H.O Masa Hakkında Düşünce Dağılımı

Bu soruda birinci seçenek, adaletin hukuk içi algılandığına, ikinci seçenek ise adaletin hukuk dışı algılandığına yorumlanmak üzere hazırlandı.

Katılımcıların yüzde 41,3 oranında yapılan silah ticaretinin yanlış olduğuna dair birinci seçeneği, yüzde 58,7 oranında ise kendi içinde adaletli ve devletin çıkarlarına hizmet eden yönleri nedeniyle faydalı bir ticari etkinlik olduğuna dair ikinci seçeneği işaretledikleri görülmektedir.Bu soruda dikkat çeken, katılımcıların çoğunun formel hukukun dışında bir adalet anlayışına yönelik seçeneği işaretlemiş olmalarıdır.

Hızır eşini aldattığında sizce ne olmalıydı?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Her şey olması gerektiği gibi oldu, kadın ve çocuğu yurt dışına gidince sorun kalmadı.	**92**	**44,2**	**44,2**	44,2
Meryem onu boşamalıydı.	81	38,9	38,9	83,2
Dostları ve ailesi Hızır'ı ayıplayarak, dışlayarak cezalandırmalıydı.	35	16,8	16,8	100,0
Toplam	208	100,0	100,0	

Tablo 44. E.D.H.O Hızır'ın Eşini Aldatmasına Dair Düşünce Dağılım

Hızır'ın eşini aldatması üzerine ne olması gerektiğine dair bu soruda, ikinci seçenek, yani "Hızır onu boşamalıydı." seçeneği, eşe karşı işlenen aldatma suçunun hukuki olarak cezasının verilmesi gerektiğini belirten, yani bu konuda hukuk içi adaleti isteme seçeneği olarak hazırlanmıştır.

Hızır'ın eşini birlikte aldattığı kadın ve çocuğu gittikten sonra sorun kalmadığını düşünenlerin oranı yüzde 44,2, Meryem'in Hızır'ı boşaması gerektiğini düşünenlerin oranı yüzde 38,9, dostları ve ailesi tarafından ayıplanması ve dışlanarak cezalandırılması gerektiğini düşünenlerin oranı ise yüzde 16,8'dir.

Görüldüğü gibi, Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisinin seyircileri her iki soruda da nispeten daha yüksek oranda adaletin formel hukukun dışında sağlanması gerektiğine dair hazırlanan seçenekleri işaretlemişlerdir.

2.3.3.3. "Eşkıya" Seyircisi ve Öç Almacı Ceza

Masaya ihanet edenlerin öldürülmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Olması gereken budur, masaya ihanetin bedeli böyle ödenmelidir.	**152**	**73,1**	**73,1**	73,1
Doğru değildir, yanlışından dönmesi için başka türlü cezalar verilmelidir.	56	26,9	26,9	100,0
Toplam	208	100,0	100,0	

Tablo 45. E.D.H.O Masaya İhanet Edenlerin Öldürülmesi Hakkında Dağılım

Her ne kadar bu soruda sorulan mesele tüm seçenekleriyle hukuk dışı bir duruma işaret ediyor olsa da, acımasız veya ıslah edici ceza anlayışının hukuk dışı meselelerde de değerlendirme konusu yapılabilir. Birinci seçenek cezanın öç alma duygusuyla ve acımasızca verilmesi gerektiğine, ikinci seçenek ise tam tersine az zarar vererek, öç duygusundan uzak verilmesi gerektiğine dair görüşlerin karşılığı olarak hazırlandı.

Katılımcıların yüzde 73,1'i öç almacı cezaya yönelik hazırlanan birinci seçeneği, yüzde 26,9'u ise ikinci seçeneği işaretlemiştir. Yani Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz izleyicilerinin yüksek oranda öç almacı adalet yanlısı oldukları görülmüştür.

2.3.3.4. "Eşkıya" Seyircisi ve Suçun Toplumsallığı

Hızır Çakırbeyli neden yasa dışı işlerin içindedir?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Bu işler kendisine de uygun olduğu için, kendi tercihiyle.	24	11,5	11,5	11,5
Böyle yasa dışı işler yapan bir ailenin içine doğduğu için.	**88**	**42,3**	**42,3**	53,8
İçinde yaşadığı hayatın ve çevrenin etkisinden dolayı.	**96**	**46,2**	**46,2**	100,0
Toplam	208	100,0	100,0	

Tablo 46. E.D.H.O Hızır Neden Suç İşler Dağılım

Hızır Çakırbeyli'nin neden yasa dışı işlerin içinde olduğuna dair bu soruya verilen yanıtlara bakıldığında, yüzde 11,5 oranında kendi tercihiyle yaptığına dair birinci seçeneğin, yüzde 42,3 oranında yasa dışı işler yapan bir ailede doğduğundan dolayı bu işlerin içinde olduğuna dair ikinci seçeneğin, yüzde 46,2 oranında ise içinde yaşadığı çevrenin etkisinden dolayı suçlu olduğuna dair üçüncü seçeneğin işaretlendiği görülmektedir. Katılımcıların ezici çoğunluğu, Hızır'ın bireysel değil, toplumsal sebeplere dayalı olarak suçun içinde olduğunu düşünmektedir. Yani, suçun toplumsal koşullar altında geliştiğini düşünmektedirler.

2.4. Sen Anlat Karadeniz Dizisi Genel Görünüm

2.4.1. Sen Anlat Karadeniz Demografik Dağılım

Dizilerin anlatılarıyla ilgili olan ve adaletin göreliliği konusunda inceleme ekseni olarak ele aldığımız üç temel kavramsal ayrımın karşılığını bulduğu soruların, değerlendirme ölçütü olarak demografik veriler kullanılacaktır. Bu nedenle, katılımcıların demografik özelliklerine dair verileri toplamaya yönelik olarak, üç dizi için de ortak hazırlanmış olan 7 soruya ait, Sen Anlat Karadeniz dizisi anketine katılanların verdikleri yanıtların dağılımı tablolarda gösterilmektedir.

Cinsiyet

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Erkek	34	27,4	27,4	27,4
Kadın	**90**	**72,6**	**72,6**	100,0
Toplam	124	100,0	100,0	

Tablo 47. S.A.K Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyete göre dağılım tablosunda görüldüğü gibi, katılımcıların yüzde 72,6'sı kadın, yüzde 27,4'ü erkektir. Bu dizinin anketine katılan toplam izleyici sayısı olan 124 kişiden 90'ı, yani neredeyse dörtte üçüne yakın oranda katılımcı kadın olmuştur.

Yaş

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
18'den küçük	6	4,8	4,8	4,8
18 - 25 arası	**45**	**36,3**	**36,3**	41,1
25 - 35 arası	**50**	**40,3**	**40,3**	81,5
35 - 45 arası	12	9,7	9,7	91,1
45 - 55 arası	10	8,1	8,1	99,2
55 - 65 arası	1	0,8	0,8	100,0
Toplam	124	100,0	100,0	

Tablo 48. S.A.K Yaş Dağılımı

Sen Anlat Karadeniz dizisinin anketine katılan 124 kişinin yüzde 40,3'üne tekabül eden 50 kişi 25-35 yaş aralığında, yüzde 36,3'üne tekabül eden 45 kişi ise 18-25 yaş aralığındadır. Bu durumda, katılımcıların toplam yüzde 76,6'sı 18-35 yaş aralığındadır. Bu da dizinin anket katılımcılarının çoğunlukla gençlerden oluştuğunu gösterir.

Medeni Hâl

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Evli	39	31,5	31,5	31,5
Bekâr	**78**	**62,9**	**62,9**	94,4
Boşanmış/Dul	7	5,6	5,6	100,0
Toplam	124	100,0	100,0	

Tablo 49. S.A.K Medeni Hâl Dağılımı

Katılımcıların medeni durumunu gösteren tabloya göre, yüzde 31,5 oranında evli, yüzde 62,9 oranında bekâr, yüzde 5,6 oranında ise boşanmış/dul katılımcı olmuştur.

Eğitim Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Düşük Eğitimli	12	9,7	9,7	9,7
Orta Eğitimli	24	19,4	19,4	29,0
Yüksek Eğitimli	**88**	**71,0**	**71,0**	100,0
Toplam	124	100,0	100,0	

Tablo 50. S.A.K Eğitim Durumu Dağılımı

Katılımcıların yüzde 71'i yüksek eğitimli, yüzde 19,4'ü orta eğitimli, yüzde 9,7'si ise düşük eğitimlidir. Çok yüksek oranda yüksek eğitimlilerin olması dikkat çekicidir.

Meslek

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Esnaf	3	2,4	2,4	2,4
Sanatçı	2	1,6	1,6	4,0
Ev Hanımı	**18**	**14,5**	**14,5**	18,5
İşçi	**14**	**11,3**	**11,3**	29,8
Öğrenci	**37**	**29,8**	**29,8**	59,7
Memur	**14**	**11,3**	**11,3**	71,0
Çiftçi	1	0,8	0,8	71,8
Emekli	1	0,8	0,8	72,6
İşsiz	10	8,1	8,1	80,6
Diğer	24	19,4	19,4	100,0
Toplam	124	100,0	100,0	

Tablo 51. S.A.K Meslek Dağılımı

Mesleklere göre dağılıma bakıldığında, tabloda görüldüğü gibi, en yüksek oran yüzde 29,8 ile öğrencilere aittir. Ev hanımları yüzde 14,5, işçiler yüzde 11,3, diğer seçeneğini işaretleyenler ise yüzde 19,4'tür. Ancak diğer seçeneğini işaretleyenlerin kendi yazdıkları meslek adına bakıldığında, çoğunun yine işçi veya memur olarak çalışıyor olması muhtemel kişiler oldukları görülmektedir. (Öğretmen, gazeteci, muhasebeci, özel sektör gibi yanıtlar verilmiştir.)

Ailenin Aylık Geliri

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Çok Düşük Gelirli	18	14,5	14,5	14,5
Düşük Gelirli	**90**	**72,6**	**72,6**	87,1
Normal Sınır ve Üstü	16	12,9	12,9	100,0
Toplam	124	100,0	100,0	

Tablo 52. S.A.K Gelir Durumu Dağılımı

Aylık gelire göre dağılıma bakıldığında, katılımcıların yüzde 72,6'sının, açlık sınırının üstünde ve yoksulluk sınırının altında bir gelir düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Yüzde 14,5 oranında katılımcı açlık sınırının altında yaşayan çok düşük gelirlilerden, yüzde 12,9 oranında katılımcı ise yoksulluk sınırı ve üzeri gelirlilerden oluşmaktadır.

Dünya Görüşü

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Sağ Görüşlüler	**70**	**56,5**	**56,5**	56,5
Sol Görüşlüler	45	36,3	36,3	92,7
Diğer	9	7,3	7,3	100,0
Toplam	124	100,0	100,0	

Tablo 53. S.A.K Dünya Görüşü Dağılımı

Sen Anlat Karadeniz dizisi anketine katılanların yüzde 56,5'i sağ görüşlülerden, yüzde 36,3'ü sol görüşlülerden, yüzde 7,3'ü ise anket sorularında yer alan, sonradan sağ görüşlü ve sol görüşlü olarak tasnif edilen seçeneklerden birini işaretlememiş ve diğer seçeneğini işaretlemiş kişilerden oluşmaktadır.

Sen Anlat Karadeniz dizisi anketine katılanların demografik durumuna genel olarak bakıldığında, neredeyse dörtte üçe yakın oranda kadın, dörtte üçten fazla oranda 18-35 yaş aralığındaki genç, yüzde 60'tan fazla oranda bekâr, yüzde 70'in üzerinde yüksek eğitim düzeyinde, yüzde 30'a yakın oranda öğrenci, yüzde 15'e yakın oranda ev hanımı, yüzde 10'un üzerinde memur ve yine yüzde 10'dan fazla işçi, yüzde 70'in üzerinde düşük gelirli, yüzde 60'ın üzerinde sağ görüşlü ve yüzde 35'in üzerinde sol görüşlü katılımcılardan oluştuğu görülmüştür.

2.4.2. Sen Anlat Karadeniz Medya Kullanım Düzeyleri

Bu dizinin katılımcılarının medya kullanım düzey ve sıklıklarını gösteren tablolar, aşağıdadır.

Gazete haberlerini ne sıklıkla okursunuz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç okumam.	12	9,7	9,7	9,7
Ara sıra okurum.	**56**	**45,2**	**45,2**	54,8
Haftada birkaç gün okurum.	17	13,7	13,7	68,5
Her gün mutlaka okurum.	**39**	**31,5**	**31,5**	100,0
Toplam	124	100,0	100,0	

Tablo 54. S.A.K Gazete Okuma Durumu Dağılımı

Sen Anlat Karadeniz dizisi seyircilerinin yüzde 45,2'si gazete haberlerini ara sıra, yüzde 31,5'i her gün, yüzde 13,7'si haftada birkaç gün okuyanlardan, yüzde 9,7'si ise hiç okumayanlardan oluşmaktadır.

Gazete haberlerini nereden okursunuz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Basılı gazete alırım.	15	12,1	12,1	12,1
İnternetten okurum.	**109**	**87,9**	**87,9**	100,0
Toplam	124	100,0	100,0	

Tablo 55. S.A.K Gazete Mecra Dağılımı

Katılımcıların yüzde 87,9'u gazete haberlerini internetten takip ettiklerini, yüzde 12,1'i ise basılı gazete alarak takip ettiklerini bildirmişlerdir.

Kullandığınız sosyal medya hesaplarını ve kullanım sıklığınızı işaretleyiniz.

	Hiç kullanmam.	Arada bir/nadiren kullanırım.	Haftada bir kullanırım.	Birkaç günde bir kullanırım.	Sürekli kullanırım.
Facebook	%22,6	%30,6	%1,6	%12,1	%33,1
Twitter	%54,0	%12,9	%5,6	%8,1	%19,4
Instagram	%19,4	%9,7	%5,6	%5,6	%59,7
Diğer	%48,4	%14,5	%7,3	%8,0	%21,8

Tablo 56. S.A.K Sosyal Medya Kullanım Dağılımı

Sosyal medya kullanım düzeylerine bakıldığında, sürekli kullanım oranı en yüksek olan sosyal medya hesabının, katılımcıların yüzde 59,7'sinin sürekli kullandığı Instagram olduğu görülmektedir. Bunu yüzde 33,1 ile Facebook, yüzde 21,8 ile diğer sosyal medya hesapları seçeneği, yüzde 19,4 ile Twitter takip etmektedir. Katılımcıların en yüksek oranda hiç kullanmadıklarını ifade ettikleri sosyal medya hesabı ise yüzde 54 oranıyla Twitter olmuştur.

Ne sıklıkla televizyon seyredersiniz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Ara sıra, denk geldikçe seyrederim.	**55**	**44,4**	**44,4**	44,4
Haftada birkaç gün düzenli olarak seyrederim.	**46**	**37,1**	**37,1**	81,5
Her gün düzenli olarak seyrederim.	23	18,5	18,5	100,0
Toplam	124	100,0	100,0	

Tablo 57. S.A.K Televizyon Seyretme Durumu Dağılımı

Televizyonun seyredilme oranlarına bakıldığında, yüzde 44,4 oranında katılımcının ara sıra, denk geldikçe seyrettiği, yüzde 37,1 oranında katılımcının haftada birkaç gün seyrettiği, yüzde 18,5 oranında katılımcının ise her gün düzenli olarak seyrettiği görülmektedir.

Televizyon programlarını hangi platformdan seyredersiniz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Dijital platformlar	15	12,1	12,1	12,1
Kablo TV	**30**	**24,2**	**24,2**	36,3
Uydu	**48**	**38,7**	**38,7**	75,0
Çatı anteni	4	3,2	3,2	78,2
Bilgisayar	14	11,3	11,3	89,5
Mobil cihazlar (Telefon, tablet vs.)	13	10,5	10,5	100,0
Toplam	124	100,0	100,0	

Tablo 58. S.A.K Televizyon Seyredilen Platform Dağılımı

Katılımcıların yüzde 12,1'i televizyonu dijital platformlardan, yüzde 24,2'si kablolu televizyon hizmeti üzerinden, yüzde 38,7'si uydu anteni bağlı televizyon üzerinden, yüzde 3,2'si eski tip çatı anteninden, yüzde 11,3'ü bilgisayar kullanarak, yüzde 10,5'i ise mobil cihazları kullanarak seyretmektedir.

Tablodaki program türlerini takip etme sıklığınızı işaretleyiniz.

	Hiç seyretmem	Denk geldikçe seyrederim	Haftada bir seyrederim	Birkaç günde bir seyrederim	Her gün seyrederim
Diziler	%3,2	%36,3	%17,7	%25,8	%16,9
Filmler	%3,2	%58,1	%19,4	%14,5	%4,8
Haberler	%4,0	%34,7	%7,3	%15,3	%38,7
Tartışma programları	%33,1	%47,6	%5,6	%9,7	%4,0
Belgeseller	%18,5	%50,0	%8,1	%12,9	%10,5
Yarışma programları	%25,8	%57,3	%6,5	%7,3	%3,2
Magazin programları	%50,0	%37,1	%4,8	%6,5	%1,6
Eğlence programları	%36,3	%48,4	%4,8	%7,3	%3,2
Kadın programları	%61,3	%26,6	%4,8	%3,2	%4,0
Spor programları	%54,8	%29,0	%3,2	%3,2	%9,7
Dini programlar	%46,0	%42,7	%8,1	%2,4	%0,8

Tablo 59. S.A.K Program Türleri Seyretme Dağılımı

Televizyon programları içinde her gün seyredilme oranı en yüksek olanın yüzde 38,7 oranı ile haberler olduğu görülmektedir. Bunu yüzde 16,9 oranıyla diziler takip etmektedir. Yüzde 10,5 oranıyla belgeseller ve yüzde 9,7 oranıyla spor programları da her gün seyredilme konusunda dizileri takip eden iki program türüdür. Hiç seyredilmeme oranı yüksek olan programlar ise yüzde 61,3 oranıyla kadın programları, yüzde 54,8 oranıyla spor programları, yüzde 50 ile magazin programları, yüzde 46,0 oranıyla dini programlar, yüzde 36,3 oranıyla eğlence programları ve yüzde 33,1 oranıyla tartışma programlarıdır.

Dizi seyretme durumunuza ilişkin aşağıdaki seçeneklerden size uygun olanı işaretleyiniz.

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Yalnızca Sen Anlat Karadeniz seyrederim.	19	15,3	15,3	15,3
Beğendiğim birkaç diziyi seyrederim.	**94**	**75,8**	**75,8**	91,1
Her gün başka bir dizi seyrederim.	11	8,9	8,9	100,0
Toplam	124	100,0	100,0	

Tablo 60. S.A.K Dizi Seyretme Durumu Dağılımı

Katılımcıların yüzde 75,8'i beğendiği birkaç diziyi, yüzde 15,3'ü yalnızca Çukur dizisini, yüzde 8,9'u her gün başka bir diziyi takip eden kişilerdir.

TV dizisi bölümlerini nereden seyredersiniz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Televizyondan seyrederim.	**91**	**73,4**	**73,4**	73,4
İnternetten seyrederim.	33	26,6	26,6	100,0
Toplam	124	100,0	100,0	

Tablo 61. S.A.K Dizi Seyredilen Mecra Dağılımı

Televizyon dizilerini internetten takip edenlerin oranı yüzde 26,6, televizyondan takip edenlerin oranı ise yüzde 73,4'tür.

Dizileri kimle birlikte seyredersiniz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Ailemle / ev halkı ile birlikte seyrederim.	**69**	**55,6**	**55,6**	55,6
Arkadaşlarımla birlikte seyrederim.	1	0,8	0,8	56,5
Yalnız başıma seyrederim.	54	43,5	43,5	100,0
Toplam	124	100,0	100,0	

Tablo 62. S.A.K Dizilerin Kimlerle Seyredildiğine Dair Dağılım

Sen Anlat Karadeniz dizisi anketine katılanların yüzde 55,6'sı dizileri ailesiyle, ev halkıyla birlikte seyreden, yüzde 43,5'i yalnız seyreden kişilerden oluşmaktadır. Yalnızca 1 katılımcı ise arkadaşlarıyla birlikte izlediğini bildirmiştir.

Neden dizi seyredersiniz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Vakit geçirmek/eğlenmek için.	**81**	**65,3**	**65,3**	65,3
Hayattaki gerçekleri yansıttığı için.	17	13,7	13,7	79,0
Dizi karakterlerinde kendimi bulduğum için.	9	7,3	7,3	86,3
Seyretmeye değer başka şeyler olmadığı için.	17	13,7	13,7	100,0
Toplam	124	100,0	100,0	

Tablo 63. S.A.K Dizi Seyretme Nedeni Dağılımı

Katılımcılardan yüzde 65,3'ü vakit geçirmek/eğlenmek için, yüzde 13,7'si hayattaki gerçekleri yansıttığı için, yüzde 7,3'ü dizi karakterlerinde kendini bulduğu için, yüzde 13,7'si ise seyretmeye değer başka şeyler olmadığı için dizi seyreden kişilerden oluşmaktadır.

Sen Anlat Karadeniz dizisinin anketine katılanların, değişen sıklıklarla da olsa gazete haberlerini takip eden ve çoğunlukla internetten okuyan, sosyal medya hesaplarını aktif kullanan, televizyonu çoğunlukla uydu, kablo ve dijital platformlar üzerinden takip eden, en sık seyrettiği programlar haber, dizi, belgesel ve spor programları olan bir grup oluşturdukları görülmüştür. Büyük çoğunluğu en azından birkaç diziyi takip eden, dizileri yüksek oranda televizyon cihazı üzerinden ve yüksek oranda aileyle, daha düşük

oranda yalnız başına seyreden, yüksek oranda da vakit geçirmek-eğlenmek için takip eden kişiler oldukları da gözlenmiştir.

2.4.3. Sen Anlat Karadeniz ve Adalet Soruları

2.4.3.1. Eril Metnin Kadın Okuyucusu ve Kadın Kahraman

Sizce Sen Anlat Karadeniz adlı dizinin kahramanı kimdir?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Vedat Sayar	4	3,2	3,2	3,2
Tahir Kaleli	**58**	**46,8**	**46,8**	50,0
Nefes	**53**	**42,7**	**42,7**	92,7
Avukat Esma	2	1,6	1,6	94,4
Osman Hoca	5	4,0	4,0	98,4
Diğer	2	1,6	1,6	100,0
Toplam	124	100,0	100,0	

Tablo 64. S.A.K Kahraman Kimdir Dağılım

Bu dizinin anketine katılanların yüzde 46,8'i dizinin kahramanının Tahir Kaleli olduğunu, yüzde 42,7'si Nefes olduğunu, yüzde 4'ü Osman Hoca olduğunu, yüzde 3,2'si Vedat Sayar olduğunu, yüzde 1,6'sı oranına tekabül eden 2 kişi Avukat Esma olduğunu düşünmektedir. Geriye kalan 2 kişi ise diğer seçeneğini işaretlemiştir. Dizi metninde kahraman olarak kodlanan karakterin Tahir Kaleli olduğu görülmektedir. Ancak, katılımcıları neredeyse dörtte üçe yakın oranda kadınlardan oluşan bu dizi anketinde, Tahir Kaleli ile birlikte yüksek oranda mağdur olan kadın karakterin de kahraman olarak işaretlenmiş olması, bu dizi anketinde katılımcıların bir kısmı dizinin kahramanı konusunda egemen okuma yaparken, önemli bir kısmının ise egemen okuma değil, karşıt bir okuma yaptıkları söylenebilir.

2.4.3.2. S.A.K. Seyircisi ve Duruma Göre Değişen Hukuk İçi Adalet Tercihi

Vedat'ın Nefes'e yaptıklarıyla ilgili ne düşünüyorsunuz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Sonuçta çocuğunun annesidir, istediğini yapar.	1	0,8	0,8	0,8
Suçludur, cezasını mahkeme vermelidir.	**115**	**92,7**	**92,7**	93,5
Suçludur, cezasını Tahir ve Kaleli ailesi vermelidir.	2	1,6	1,6	95,2
Suçludur, Allah'ından bulmalıdır.	6	4,8	4,8	100,0
Toplam	124	100,0	100,0	

Tablo 65. S.A.K Vedat'ın Nefes'e Yaptıkları ile İlgili Düşünce Dağılımı

Bu soruda, ikinci seçenek hukuk içi/formel adaleti isteyenlere yönelik olarak, diğer seçenekler ise hukuk dışı adalet isteyenlere yönelik hazırlandı. Katılımcıların yüzde 92,7'si "Suçludur, cezasını mahkeme vermelidir." seçeneğini işaretlemiştir. Yüzde 4,8 oranına tekabül eden 6 kişi "Suçludur, Allah'ından bulmalıdır." seçeneğini, yüzde 1,6 oranına tekabül eden 2 kişi "Suçludur, cezasını Tahir ve Kaleli ailesi vermelidir." seçeneğini, yüzde 0,8 oranına denk gelen 1 kişi ise, "Sonuçta çocuğunun annesidir, istediğini yapar." seçeneğini işaretlemiştir. Ayrıca, bu sorunun dördüncü seçeneği, formel hukukun dışında kalan ve aynı zamanda Jaspers'ın metafizik suçlar ve Ülken'in dini yaptırımcılık kategorileri çerçevesinde düşünülebilecek bir tür dinsel adalet anlayışı içinde değerlendirilebilirdi, yani hukuk dışı adaletin de dinle ilgili bir boyutuna gönderme yaparak, hukuk dışı adaletin alt kategorisi olarak ele alınabilirdi. Ancak işaretlenme oranı yüzde 5'i bile bulmadığı için, bu seçenek için ayrıca değerlendirme yapmaya gerek kalmamıştır.

Cemil Dağdeviren'in Vedat Sayar'la işbirliği yapması hakkında ne düşünüyorsunuz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Haklıdır, çünkü Tahir kızının gururuyla oynamıştır.	10	8,1	8,1	8,1
Haksızdır, suçlu/kötü bir adamla işbirliği yapması doğru değildir.	**114**	**91,9**	**91,9**	100,0
Toplam	124	100,0	100,0	

Tablo 66. S.A.K Cemil'in Vedat ile İşbirliği Yapması Dağılım

Cemil Dağdeviren'in, dizinin ilk bölümlerinde, Tahir Kaleli'nin kızıyla evlenmemesi nedeniyle Tahir'den intikam almak için suçlu kötü karakter Vedat ile işbirliği yapması hakkında düşünceleri soran bu soruda da ikinci seçenek, hukuk içi adalete, birincisi ise

hukuk dışı adalete gönderme yapmak üzere hazırlandı. Katılımcıların yüzde 91,9 oranında Cemil'in yaptığını yanlış buldukları, yüzde 8,1 oranında ise kızının gururuyla oynanan Cemil'in haklı olduğunu düşündükleri görülmektedir.

Kaleli ailesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Silahlı ve yasa dışı işler yapan, suçlu bir ailedir.	32	25,8	25,8	25,8
Mazlumlara yardım eden adaletli bir ailedir.	**92**	**74,2**	**74,2**	100,0
Toplam	124	100,0	100,0	

Tablo 67. S.A.K Kaleli Ailesi Hakkında Düşünce Dağılım

Bu soruda ise, Kaleli ailesi söz konusu olduğunda birinci seçenek hukuk içi adalet algısı olanlara, ikinci seçenek ise hukuk dışı adalet düşüncesi aklına gelenlere yönelik olarak hazırlandı. Katılımcıların yüzde 74,2'si Kaleli ailesinin mazlumlara yardım eden, adaletli bir aile olduğunu, yüzde 25,8'i ise silahlı ve yasa dışı işler yapan, suçlu bir aile olduğunu düşünmektedir. Yani çoğunluk Kaleli ailesi söz konusu olduğunda hukuk dışı adaleti kabul etmiş, uygun görmüştür.

Sen Anlat Karadeniz dizisi anketinde ise, hukuk içi adalet isteme oranları duruma göre değişkenlik göstermiştir. Kötü-suçlu karakterlerin veya dizi anlatısı içinde kahraman olarak sunulan Tahir Kaleli ve ailesinin karşısında yer alanların yaptıkları yasa dışı etkinlikler söz konusu olduğunda yüzde 90'lar civarında hukuk içi adalet istemişler, ancak kötü karakterler karşısında hukuk içi adalet sağlanamadığından, sonrasında kötü karakterlerle mücadele eden ve şiddete maruz kalan kadını koruyan dizi kahramanı ve ailesine dair görüşlere bakıldığında, yasa dışı ve silahlı eylemleri bulunmasına rağmen Tahir ve ailesi hakkında düşüncelerin adaletli oldukları yönünde olması göstermiştir ki, onların yaptıkları karşısında hukukun gerektirdiği adaleti isteme oranı düşük kalmıştır.

2.4.3.3. S.A.K. Seyircisi ve Kötü Karakter İçin Islah Edici Ceza

Vedat Sayar cezasını nasıl çekmelidir?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Eziyet çekerek, zarar görerek cezasını çekmeli veya ölmelidir.	35	28,2	28,2	28,2
Yargılanarak cezasını çekmeli, topluma kazandırılmalıdır.	**89**	**71,8**	**71,8**	100,0
Toplam	124	100,0	100,0	

Tablo 68. S.A.K Vedat Cezasını Nasıl Çekmelidir Dağılımı

Vedat Sayar'ın olması gereken cezasının ağırlığı ile ilgili görüşleri öğrenmeye yönelik bu soruya verilen yanıtlara bakıldığında, yüzde 71,8 oranında katılımcının Vedat'ın topluma kazandırılmasına yönelik olarak cezalandırılması gerektiğine dair seçeneği, yüzde 28,2 oranında katılımcının ise eziyet çekerek, zarar görerek cezalandırılması gerektiğine dair seçeneği işaretlediği görülmüştür. Yani çoğunluğu kadınlardan oluşan Sen Anlat Karadeniz dizisi anketi katılımcıları, kadına şiddet suçlusu kötü karaktere karşı dahî acımasız ve öç alma duygusuna dayalı bir adaleti değil, onu da ıslah edici bir adaleti uygun görmüşlerdir.

2.4.3.4. S.A.K. Seyircisi ve Kötü Karakterin Suçlarının Toplumsallığı

Vedat Sayar neden suç işleyen biridir?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Psikopat ve kötü biri olduğu için.	40	32,3	32,3	32,3
Çocukluğundan beri yaşadıklarının etkisinden dolayı.	**72**	**58,1**	**58,1**	90,3
İçinde yaşadığı hayatın ve çevrenin etkisinden dolayı.	12	9,7	9,7	100,0
Toplam	124	100,0	100,0	

Tablo 69. S.A.K Vedat Neden Suç İşler Dağılımı

Vedat Sayar'ın neden suçlu olduğuna dair bu soruda, katılımcıların yüzde 58,1'i çocukluğundan beri yaşadığı hayatın etkisiyle, yüzde 32,3'ünün psikopat ve kötü bir insan olduğu için, yüzde 9,7'si ise içinde bulunduğu çevrenin etkileri nedeniyle suçlu olduğunu düşünmektedir. Yani bu soruda katılımcıların yüzde 70'e yakın oranda, kötü ve kadına şiddet suçlusu Vedat karakterinin suçlarının toplumsal nedenleri olabileceğini düşündükleri, suçlarının tek sorumlusunun kendi kötülüğü olmayabileceği yönünde görüş bildirdikleri görülmüştür.

2.5. Genel Görünüm: Genel Bir Değerlendirme

Üç dizi için de hazırlanmış olan anketlerdeki tüm sorulara verilen yanıtların genel dağılımlarının genel bir özetini vermekte fayda vardır. Ancak buna geçmeden belirtmek gerekir ki, bu çalışmada hukuk içi veya hukuk dışı adalet konusunda düşünce temelini oluşturan Jaspers'in suç kuramı ve Ülken'in yaptırımcılık biçimlerine dair tasnifi, yalnızca bu düzeyde değerlendirme yapmaya temel oluşturmakla kalmıştır. Çünkü, soruşturulan mesele ve buna yönelik hazırlanan sorular, söz konusu yaptırımcılık tasnifi ve suç kuramı üzerinden bire bir değerlendirme yapmaya uygun değildir. Zaten çalışmanın amacı da o değildir. Yalnızca, kahramanın kim olduğuna dair sorularda ve bazı suçlar karşısında verilmesi gereken cezalar konusunda *dinsel adalet* anlayışına işaret eden seçeneklerin, hukuk dışı adaletin bir biçimi olarak ayrıca değerlendirilmesi düşünülmüştü. Ancak bu seçenekler, *dinsel adalet* anlayışı kategorisi kurularak değerlendirme yapmaya izin vermeyecek kadar düşük oranda işaretlendiği için, bu değerlendirme de yapılamamıştır. Dolayısıyla, Jaspers'in suç teorisi ve Ülken'in yaptırımcılık sınıflandırması temelinde detaylı bir değerlendirme yerine, hukuk içi - hukuk dışı adalet ikilemi genel düzeyinde değerlendirme yapılmıştır.

2.5.1. **Demografik Dağılım: Genç, Bekâr, Yüksek Eğitimli, "Düşük Gelirli"**

Dizilerin anket katılımcılarının tüm demografik sorulara vermiş oldukları yanıtlarda görüldüğü üzere, Çukur dizisi anketinde erkek ve kadınların toplama olan oranı hemen hemen yarı yarıya; Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisinde erkek katılımcı oranı yaklaşık dörtte üç, kadın katılımcı oranı yaklaşık dörtte bir; Sen Anlat Karadeniz dizisi anketinde ise erkek katılımcı oranı yaklaşık dörtte bir, kadın katılımcı oranı yaklaşık dörtte üçtür. Çukur'da cinsiyet dağılımı dengeli, Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz'da erkekler yoğun, Sen Anlat Karadeniz'de ise yaklaşık aynı oranda kadınlar daha yoğundur.

Yaş durumu, her üç dizinin anketine katılanların da yüzde 70'in üzerinde 18-35 yaş arası gençlerden müteşekkil olduğunu göstermiştir.

Bekâr katılımcı oranları her üç dizide de yüzde 60'lar civarında; evliler ise yüzde 30 dolaylarındadır.

Eğitim durumu, Çukur ve Sen Anlat Karadeniz'de yüzde 70'in üzerinde bir oran ile, Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz'da ise yüzde 50'nin üzerinde oran ile yüksek eğitimli katılımcıların çoğunlukta olduğunu göstermektedir.

Öğrenci ve memurların üç dizi anketinde de benzer oranlarda olduğu: Öğrencilerin yüzde 30'a yakın oranlarda, memurların ise üç dizi için de yüzde 10'un üzerinde olduğu görülmüştür.

"Düşük gelirliler" diye sınıflandırılmış olan, gelir durumu açlık sınırının üstünde, yoksulluk sınırının altında olanlar, üç dizi anketi katılımcılarında da yüzde 70'e yakın oranlardadır.

Çukur dizisinin anketine katılanlar, yüzde 42,5 oranında sağ görüşlülerden, yüzde 47,8 oranında ise sol görüşlülerden oluşurken, diğer iki dizide bunun tam tersine, sol görüşlülerin oranı daha düşük, sağ görüşlülerin oranı ise daha yüksektir. Bu iki dizi katılımcılarında sağ görüşlüler yüzde 60'a yakın, sol görüşlüler ise yüzde 35'e yakın oranlardadır.

Kısacası, üç dizinin anketine katılanların tamamında aşağı-yukarı birbirine benzer olan demografik durumlar, 18-35 yaş aralığı genç, bekâr, yüksek eğitimli, hane geliri açlık sınırının üzerinde fakat yoksulluk sınırının altında olanların çoğunlukta olmasıdır.

2.5.2. **Medya Kullanımları: Televizyon ve Dizilerin Sarsılmayan Yeri**

Üç dizinin anketlerinde de, katılımcıların gazete haberlerini okuma sıklığı konusunda en yüksek oranda ara sıra okuyanlar, ikinci olarak her gün okuyanlar, üçüncü olarak da haftada birkaç gün okuyanlar gelmektedir. Hiç gazete haberi okumayanlar üç dizi anketinde de kendi içinde en düşük orandadır.

Gazete haberlerini internetten okuma oranları her üç anketin katılımcılarında da yüzde 85'in üzerindedir. Basılı gazete alanlar üç dizi katılımcıları içinde de oldukça düşük orandadır.

Sosyal medya hesaplarını kullanma oranları söz konusu olduğunda, üç dizi anketi katılımcılarının da en yüksek oranda (yüzde 50'nin üzerinde) sürekli olarak Instagram'ı kullandıkları görülmüştür. Sürekli kullanım oranı ikinci sırada gelen sosyal medya Facebook, üçüncü sırada ise diğer sosyal medya hesapları ve Twitter gelmektedir.

Televizyonu takip etme konusuna gelince, üç dizinin katılımcıları da en yüksek oranda televizyonu ara sıra, denk geldikçe seyrettiklerini, oransal olarak ikinci sırada haftada birkaç gün seyrettiklerini, son sırada ve en düşük oranda her gün seyrettiklerini ifade etmişlerdir.

Televizyon programlarının takip edildiği ortam olarak, üç dizi katılımcıları da kendi içinde en yüksek oranda uydu anteni ile, ikinci sırada uydudan daha düşük oranda kablolu televizyon hizmeti üzerinden, üçüncü sırada kablolu yayınlardan daha düşük oranda dijital platformlar üzerinden, daha düşük oranlarda ise bilgisayar ve mobil cihazlar üzerinden yani dolayısıyla interneti de kullanarak televizyon seyrettikleri görülmüştür. Çatı antenleri ile karasal yayınlardan televizyon seyretme oranları üç dizi için de en düşük oranlar olarak karşımıza çıkmıştır.

Televizyonda hangi program türlerinin hangi sıklıkla takip edildiğine dair sorudaki dağılıma bakıldığında, üç dizinin anketini yanıtlayan katılımcıların da kendi içinde her gün izleme oranlarının en yüksek olduğu program türleri sırasıyla haberler, diziler, belgeseller ve spor programlarıdır. Aynı şekilde üç anketin katılımcılarının da hiç seyretmediklerini ifade etme oranlarının en yüksek olduğu program türleri, sırasıyla kadın programları, magazin programları, dini programlar, spor programları, eğlence programları ve yarışma programlarıdır. En çok takip edilen program türleri, RTÜK'ün 2018 yılında yayınlanan Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması'ndaki sonuçlarla da benzeşmektedir. Söz konusu araştırmada da aylık toplam gün sayısı bazında en çok izlenen programlar sırasıyla haberler, diziler ve spor programları çıkmıştır (RTÜK, 2018: 53).

Üç dizinin de katılımcılarının, beğendikleri birkaç diziyi takip etme oranlarının en yüksek, yalnızca soruların konusu olan diziyi takip etme oranlarının daha düşük, her gün başka bir dizi takip etme oranlarının ise en düşük olduğu görülmüştür.

Televizyon dizilerini internetten izleme oranı, her üç anketin katılımcılarında da düşük, klasik televizyon üzerinden izleme oranı ise daha yüksektir (yüzde 60 ve yüzde 70'li oranlarda).

Üç dizi anketinde de, katılımcıların en yüksek oranda (yüzde 50'den fazla) televizyon dizisi izleme etkinliğini aileleriyle/ev halkıyla birlikte gerçekleştirdikleri, ikinci olarak, daha düşük oranda dizileri yalnız başlarına izledikleri, çok düşük oranlarda ise arkadaşlarıyla birlikte izledikleri görülmüştür.

Medya kullanım ve dizi takip etme durumları söz konusu olduğunda, özetle üç dizinin anketlerinin katılımcılarının, medya kullanımı konusunda aktif, interneti ve sosyal medyayı aktif olarak kullanan, yazılı haberleri çoğunlukla internet üzerinden takip eden, aynı şekilde televizyonu ve dizileri takip eden ancak televizyon ve dizi seyretme

pratiğini hâlâ yüksek oranda televizyon cihazı üzerinden gerçekleştiren bir izleyici oldukları görülmektedir. Üstelik televizyon seyretme etkinliğinin, nispeten daha yüksek oranda aileyle/ev halkı ile birlikte gerçekleştirildiği de görülmektedir. Tüm bu veriler, televizyon ve dizilerin devam eden önemine ve televizyonun hane içindeki önemli yerine dair Giriş bölümünde bildirilenleri doğrular niteliktedir.

2.5.3. Adalet Soruları Üzerine: Egemen ve Muhalif Okumalar

2.5.3.1. Dizi Kahramanına Dair Sorular

Dizilerin kahramanlarının kim olduğuyla ilgili sorulara verilen yanıtlar söz konusu olduğunda, Çukur dizisini takip eden katılımcılardan yüzde 45'e yakın oranda kişinin dizide de kahraman konumunda kodlanan, mahalleye hükmeden Koçovalı ailesinin küçük oğlu Yamaç Koçovalı'yı, yüzde 32'nin üzerinde katılımcının ise bir çeşit anti kahraman olarak kodlanan, Vartolu Saadettin'i kahraman olarak işaretledikleri, yani muhalif okuma yaptıkları görülmüştür. Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisi söz konusu olduğunda ise, dizide kahraman konumunda kodlanan, suç örgütleri arası işbirliği ve ticaret sürecinin, vatansever ve yerli mafya babası olarak sunulan Hızır Çakırbeyli'nin yüzde 77,4 oranında, Hızır Çakırbeyli'nin eşi Meryem Çakırbeyli'nin ise yüzde 10,1 oranında; yani Hızır ve eşinin toplamda yüzde 90'a yakın oranda katılımcı tarafından kahraman olarak işaretlendikleri görülmüştür. Bu dizide ilgi, metinde de kahraman olarak sunulan karakterde yoğunlaşmıştır. Yani kahraman söz konusu olduğunda, izleyicilerin büyük çoğunluğu egemen bir okuma yapmışlardır. Sen Anlat Karadeniz dizisinde ise, dizi metninde kahraman olarak kodlanan kişi, şiddete maruz kalan kadın karakteri koruyup kollayan Tahir Kaleli karakteridir. Yine yüzde 46,8 oranında katılımcı, dizide kurtarıcı kahraman olarak kodlanan, Kaleli ailesinin oğlu Tahir Kaleli'yi kahraman olarak görmüş ve egemen okuma yapmışlardır. Ancak yüzde 42,7 oranında katılımcı ise şiddete maruz kalan kadın karakter olan Nefes'i kahraman

olarak görmüşlerdir. Bu durumda her ne kadar yüksek oranda kahraman olarak görülen karakterler dizinin iyi karakterleri olsalar da, metinde mazlum olarak kodlanan kadın karakter de yüksek oranda kahraman olarak görülmüştür. Kısacası, Çukur ve Sen Anlat Karadeniz dizilerinin anlatıları içinde kahraman olarak kodlanmış karakterlerin dışında karakterlerin kahraman olarak işaretlenmiş olması, dizi kahramanı konusunda karşıt okumalar yapıldığını göstermiştir.

2.5.3.2. Tüm Diğer Adalet Soruları

Dizi içerikleri ile ilgili, adaletin görelilik eksenleri etrafında sorulan sorulara verilen yanıtların genel durumunu özetlemekte fayda vardır. Çukur dizisi anketine katılanlar, adaletin hukuk içi veya hukuk dışı sağlanması gerektiğine dair soruların tamamında, yüzde 60'ın üzerinde yani yüksek oranlarda hukuk içi adaleti imleyen seçenekleri işaretlemişlerdir. Çukur dizisindeki anlatının geneline bakıldığında, ağırlıklı olarak hukuk dışı adaletin olağan / hâkim anlam olarak sunulduğu görülmektedir. Bu bir suç dizisidir ve yasalar karşısında veya gündelik yaşamın formel hukukun dışında kalan kısımlarında suçlu karakterlerin yapıp ettikleri üzerine kuruludur. Ve bu eylemler dizi anlatısında olumsuz bir temsil biçiminde sunulmamaktadır. Dizinin normali budur, hâkim kod suçun normalliği üzerine, adaletin hukuk dışı sağlandığı bir düzene dair anlamlar üzerine kuruludur. Yani Hall'ün temelini attığı yaklaşıma göre düşünülecek olursa, metin hukuk dışı bir adalet anlayışına göre kodlanmıştır. Bu durumda, hukuk içi adalet anlayışına işaret eden seçenekleri işaretleyenler, dizi metni karşısında muhalif bir okuma yapmış olmaktadır. Çukur dizisi anketine katılanların genel durumuna bakıldığında, daha yüksek oranda hukuk içi adalete yönelik hazırlanan seçeneklerin işaretlenmiş olması, bu bağlamda nispeten daha yüksek oranda muhalif okumalar yapıldığını gösterir.

Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisi seyircilerinde hukuk içi/hukuk dışı adalet konusunda oranlar tersine dönmüş, hukuk dışı adaleti isteme oranları yüzde 60 dolaylarına, hukuk içi adaleti isteme oranı ise yüzde 40'a yakın oranlara gelmiştir. Bu dizi de tıpkı Çukur gibi bir suç dizisidir ve hâkim anlam, hukuk dışı bir adalet anlayışına yönelik olarak kodlanmış görünmektedir. Bu durumda, bu dizinin katılımcılarının genel durumu, daha yüksek oranda egemen okuma yaptıklarını göstermiştir.

Sen Anlat Karadeniz dizisi anketinde ise, hukuk içi adalet isteme oranları duruma göre değişkenlik göstermiştir. Kötü-suçlu karakterlerin veya dizi anlatısı içinde kahraman olarak sunulan Tahir Kaleli ve ailesinin karşısında yer alanların yaptıkları yasa dışı etkinlikler söz konusu olduğunda yüzde 90'lar civarında hukuk içi adalet istemişler, ancak bizzat kahraman ve ailesine dair görüşlere bakıldığında, yasa dışı ve silahlı eylemleri bulunmasına rağmen Tahir ve ailesi hakkında düşüncelerin adaletli oldukları yönünde olması göstermiştir ki, onların yaptıkları karşısında hukukun gerektirdiği adaleti isteme oranı düşük kalmıştır. Bu dizide her ne kadar suçlu/kötü karakterin işlediği suçlar doğru olarak sunulmasa ve öncelikli olarak hukuk içi bir adalet arayışı görülse de, onun yaptıkları karşısında hukuk yetersiz kalmaktadır. Yani diğer dizilerdeki anlatılardan farkı, aslında hukuk içi adalet arzu edilir, ancak her seferinde yetersiz kalır. Kötü karakter/suçlu her zaman formel hukukun karşısında kendini kurtaracak bir yol bulmaktadır. Her ne kadar kötü karakter karşısında formel hukukun ve düzenin temsilcilerinden yardım alınsa da, yetersiz kaldıkları için sonunda suç işlemeye mecbur kalırlar. Bu bağlamda, dizide kötü karakterin ve onun yanında yer alanların yaptıkları karşısında katılımcıların tamamına yakınının hukuk içi adaleti tercih etmiş olmaları, dizi anlatısı içinde çoğu kez sonuçsuz kalan hukuk içi adalet arayışını yine de arzu ettiklerini, kötü karakterin karşısında onunla mücadele eden Tahir Kaleli ve ailesinin yaptıkları hakkında daha çok hukuk dışı adalete yakın bir tavır takınmış

olmaları ise hukuk içi adaletin sağlanamamış olduğu anlatı içinde mecburen hukuk dışı yollarla yapılan mücadeleye destek verdiklerini gösterir. Yani bu dizinin metni karşısında hukuk içi adalet arayışı konusunda da, bu sağlanamayınca mecburen hukuk dışı mücadele konusunda da kodlanan anlamları haklı çıkaran, bir tür egemen okumanın nispeten daha yüksek oranda gerçekleştiği söylenebilir.

Çukur dizisi anketinde, cezanın öç almaya mı yoksa mümkün olan en az zararla en yüksek oranda suçtan alıkoymaya mı yönelik olduğu konusundaki soruda, yine yüzde 60'ın üzerinde öç almacı olmayan, toplumun suçtan alıkoymak gibi bir iyiliğine hizmet edecek olan cezayı uygun bulduklarını ifade etmişlerdir. Çukur dizisinin hâkim anlatısı, öç almacı ve acımasız cezaların haklı gösterildiği bir adalet anlayışı üzerine kuruludur. Ancak katılımcılar daha yüksek oranda, bu kodlama karşısında muhalif bir okuma gerçekleştirmişlerdir.

Sen Anlat Karadeniz dizisi izleyicilerinin de yüksek oranda aynı doğrultudaki seçeneği, yani öç almacı olmayan, daha insaflı ve suçtan alıkoyarak ıslah etmeye yönelik seçeneği işaretledikleri görülmüştür. Bu dizinin hâkim anlatısı bu bağlamda izleyicilerin daha yüksek oranda tercih ettikleri adalet anlayışına değil, tam tersine kötü karakterden (hukuk içi yollarla ve çağdaş formel hukukun gerektirdiği şekilde suçluyu suçtan alıkoymaya yönelik ceza biçimleri yoluyla cezalandırmanın mümkün olmaması sebebiyle) öç almaya ve ona zarar vermeye yönelik bir ceza anlayışına dayanmaktadır. Bu şekilde kodlanan metin karşısında katılımcıların tercih ettikleri seçeneğin daha yüksek oranda tam tersi yönde olması, katılımcıların muhalif okuma gerçekleştirdiklerini gösterir.

Aynı eksende sorulan soru söz konusu olduğunda, Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisi izleyicilerinde durumun değiştiği, katılımcıların daha yüksek oranda öç almacı adalete gönderme yapan seçeneği işaretledikleri görülmüştür. Bu dizide ise hâkim anlatı

kodları, genel olarak suçlu görülene acımasız davranılması gerektiğine yönelik bir adalet anlayışına işaret etmektedir. Bu dizi için katılımcıların, kodlanan ve tercih edilen anlamlara yakın düşündükleri, bir tür egemen okuma yaptıkları görülmüştür.

Suçun bireysel mi, yoksa toplumsal temelli mi olduğuna dair sorularda ise, genel olarak üç dizinin anketinde de değişen oranlarda olsa da yüksek oranlarda suçun toplumsal temellerine dair bir bilince işaret etmek üzere hazırlanan seçenekler işaretlenmiştir. Çukur ve Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizilerinin anlatılarında suçun bireysel veya toplumsal temelli ve bireysel veya toplumsal sorumluluğa tâbi olması gerekliliğine yönelik olarak görülen hâkim kod, suçların temelindeki toplumsal ve çevresel koşulları ihmal etmeyen bir şekilde kurulmuştur. Bu iki dizinin izleyicileri bu bağlamda, daha yüksek oranda egemen okuma yapmış oldular. Yalnızca Çukur dizisi anketinde, Vartolu Saadettin'in neden suçlu olduğuna dair soruda, ağırlıklı kodlama onun çevresel koşullardan dolayı suçlu olduğu yönünde olsa da, bir taraftan kendi psikopat özellikleri de belirtilmektedir. Bu anlamda, bir ölçüde çift anlamlılık söz konusu olan metinde, izleyicilerin çoğunluğu yine suçun toplumsallığına yönelik seçeneklerden yana tercih kullanmışlardır. Sen Anlat Karadeniz dizisinde, her ne kadar çocukluğundan kalma bazı travmaları olduğu gösterilmiş olsa da genel itibariyle suçlu karakterin psikopat bir insan olmasından kaynaklı olarak suç davranışı sergilediğine yönelik bir hâkim kodlama söz konusudur. Dolayısıyla, bu dizinin anketine katılanların da daha yüksek oranda muhalif bir okuma yaptıkları söylenebilir.

Bu hâkim ve muhalif okuma biçimleri, daha önce belirtildiği gibi, Stuart Hall'ün medya metni karşısında metinde kodlanmış hâkim anlamların karşısında izleyicilerin söz konusu hâkim anlamlar doğrultusunda yeğlenen-hâkim okuma biçimi ile birlikte, izleyicinin kendi karmaşık sosyo-kültürel anlam çerçeveleri içinden, söz konusu metni kısmen hâkim anlatıda kodlanan doğrultuda kısmen ise bu kodlanan anlamların

karşısında yer alarak müzakereci bir okuma yapma veya bu anlamların tamamen zıttı doğrultuda muhalif okuma yapma imkanları olduğunu ortaya koymuş olduğu kavramsal çerçevesi ile adaletle ilişkili araştırma eksenleri bağlamında adalet algısının göreli olduğuna dair yaklaşımın bir arada düşünülebileceğini ve adaletin göreliliğinin aynı zamanda medya metnini okuma imkan ve biçimlerinin göreliliği ile örtüştüğünü göstermiştir.Her bir dizi için her bir araştırma ekseni bağlamında katılımcıların hâkim veya muhalif okuma tavrı gösterme durumları değişkenlik göstermiştir.

Üç dizi ile ilgili de ayrı ayrı hazırlanmış olan dizi içerikleri ile ilgili olan ve adaletin göreliliği temelinde belirlenen üç araştırma ekseni temelinde hazırlanmış olan sorularda, genel olarak seçeneklerden bazıları, yani adaletin görelilik ölçütlerinin değişkenlerinden birine işaret eden seçenekler diğerlerine kıyasla daha yüksek oranda işaretlendiği için, değerlendirme konusu olacak olan meselelerde, her dizi için veya her mesele için, duruma ve çeşitli değişkenlere göre değişen ölçülerde, belli bir anlayışa yakın olanların yoğun olduğu görülmüştür. Genel duruma bakıldığında, adaletin görelilik ölçütü olan eksenlerde belli durumlarda belli bir anlayışa karşılık gelen seçenekleri işaretleyenler yoğun olmasına rağmen, yine de çeşitli demografik değişkenler bağlamında verilen yanıtların nasıl farklılaştığı, bundan sonraki bölümlerde değerlendirilecektir.

3. İZLEYİCİ VE ADALET: BULGULAR

Üç diziyle ilgili de, daha evvel sözü edildiği üzere, adaletin hukuk içi veya hukuk dışı algılanmasıyla, cezanın amacına dair öç alma güdüsü veya suçluya mümkün olan en az zararı vererek toplum için mümkün olan en çok caydırıcılığı sağlamak anlayışı arasında hangi tarafa yakın olunduğuyla ve suçların temelinde yatan güdülerin ve suçun sorumluluğunun bireysel mi yoksa toplumsal temelli mi olduğuyla ilgili kurulan karşıtlıklar üzerinden sorular hazırlandı.

3.1. Hukuk İçi veya Hukuk Dışı Adalet

Adaletin hukuk içi veya hukuk dışı biçimde sağlanması konusundaki tercih ve yaklaşımları sorgulamak amacıyla, Çukur dizisi için 4 soru, Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisi için 2 soru, Sen Anlat Karadeniz dizisi için de 3 soru olmak üzere, toplamda 9 soru hazırlanmış ve izleyicilere yöneltilmiştir.

3.1.1. Çukur Dizisi ve Hukuk İçi Adalet - Hukuk Dışı Adalet

Çukur dizisinde, adaletin hukuk içi mi hukuk dışı mı sağlanması gerektiğine dair düşünceleri toplamak için, toplamda dört soru sorulmuştur. Bu dört sorudan bir tanesi, yalnız bunu değil, aynı zamanda cezanın suçluya mümkün olan en az zararı vererek, suçluyu ve diğer toplum fertlerini mümkün olan en yüksek seviyede suçtan uzak tutmak için verilmesi gerektiğine inanan bir hukuk anlayışı mı yoksa kabahatliye zarar vermek hırsına veya kısas anlayışına dayanan bir hukuk anlayışı mı olduğunu da sorgulayacak seçeneklere sahiptir. Bu konuyla ilgili bölümde aynı soru ayrıca incelenecektir. Bu sorular ve sorulara verilen yanıtlar, tüm bağımsız değişkenlere göre tablolarda gösterilmektedir.

3.1.1.1. Çukur Hakkında: Suç Mahallesi mi Yoksa Adaletli Bir Mahalle mi?

Adaletin hukuk içi veya hukuk dışı algılanması ile ilgili Çukur dizisi izleyicisine sorulan ilk soru, şudur:

S: Polisin giremediği, her türlü suçun işlendiği ancak uyuşturucuya izin verilmeyen Koçova Mahallesi ile ilgili ne düşünürsünüz?

1. Bir suç mahallesidir.

2. Adaletli bir mahalledir.

3. Diğer

Bu soruda birinci seçenek, adaletin hukuk içi algılandığına, ikinci seçenek ise adaletin hukuk dışı algılandığına yorumlanmak üzere hazırlandı.

Bu soruya verilen yanıtların, cinsiyet, yaş, medeni hâl, eğitim durumu, meslek, gelir durumu ve dünya görüşüne göre dağılımı, tablolarda görülmektedir:

			Bir suç mahallesidir.	Adaletli bir mahalledir.	Diğer	Toplam
Cinsiyet	Erkek	Sayı	62	32	8	102
		% Cinsiyet içinde	**60,8%**	31,4%	7,8%	100,0%
		% Bu soru içinde	44,9%	61,5%	47,1%	49,3%
		% Toplam içinde	30,0%	15,5%	3,9%	49,3%
	Kadın	Sayı	76	20	9	105
		% Cinsiyet içinde	**72,4%**	19,0%	8,6%	100,0%
		% Bu soru içinde	55,1%	38,5%	52,9%	50,7%
		% Toplam içinde	36,7%	9,7%	4,3%	50,7%
Toplam		Sayı	138	52	17	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	66,7%	25,1%	8,2%	100,0%

Tablo 70. Çukur Cinsiyet - Koçova Hakkında Düşünce

Bu soruya verilen yanıtların cinsiyete göre dağılımını gösteren tabloda görüldüğü üzere Çukur dizisi anketinin toplam katılımcı sayısının yüzde 49,3'ünü oluşturan erkek katılımcılardan yüzde 60,8'i Koçova Mahallesi'nin (Çukur) bir suç mahallesi olduğunu düşünmektedir. Erkeklerin yüzde 31,4'ü "adaletli bir mahalledir" seçeneğini, yüzde 7,8'i ise "diğer" seçeneğini işaretlemiştir. "Diğer" seçeneğini işaretleyenler arasında her iki yanıtı da kabul etmeyen ancak yerine başka bir yanıt koymayan: yanıt açıklamasına "Bir

mahalledir." şeklinde değer içermeyen bir ifade yazan katılımcı olduğu gibi, hem bir suç mahallesi olduğunu hem de kendi içinde adaletli bir mahalle olduğunu söyleyenler de vardır. Bir katılımcıya ise Çukur'un adaletli bir mahalle olduğu yanıtı yetersiz kalmış olacak ki, hem adaletli bir mahalle olduğunu hem de tıpkı kendi mahallesine benzediğini ifade eden bir yanıt yazmıştır. Diğer seçeneğini işaretleyenler arasında, Çukur'un gerçekçi bir mahalle olduğunu söyleyenler de vardır.

Toplam katılımcıların yüzde 50,7'sini oluşturan kadın katılımcıların yüzde 72,4'ü Çukur'un bir suç mahallesi olduğunu ifade eden birinci seçeneği işaretlemiş, yüzde 19'u ise Çukur'un adaletli bir mahalle olduğunu ifade eden ikinci seçeneği işaretlemiştir. Kadınların yüzde 8,6'sı diğer seçeneğini işaretlemiştir. Bunlardan bazıları, Çukur'un bir suç mahallesi olduğuna dair yanıtı yetersiz bulmuş olacaklar ki, Çukur'un kötü bir mahalle olduğuna dair kendi ifadelerini yazmışlardır. İçlerinde, diziyi gerçek hayatla bağdaştırmadığı için böyle bir görüş bildirmeyeceğini yazan da; silah kaçakçılığının suç olduğunu kabul ettiğini ancak tecavüzlerin, çocuk öldürmenin vs. olmadığı için tamamen suç mahallesi demek istemediğini yazan, yani suçlar arasında hiyerarşi kurarak çocuk kaçırma veya öldürme ve tecavüz gibi suçların olmasından iyi olduğunu ifade eden de vardır.

Görüldüğü üzere, Çukur'un bir suç mahallesi olduğunu düşünen kadınların oranı erkeklerden yüzde 11,6 daha fazladır. Ayrıca, Çukur'un nasıl bir mahalle olduğuna dair düşünceleri toplamaya yönelik bu soruda "diğer" seçeneğini işaretleyerek kendi açıklamalarını yazan erkeklerle kadınların yaklaşım biçimleri ve verdikleri yanıtların nitelikleri arasında da farklılık olduğu görülmüştür. Erkekler daha çok Çukur'un iyi bir mahalle olduğu düşüncesini pekiştiren yanıtlar; kadınlar ise daha çok Çukur'un kötü bir mahalle olduğu düşüncesini pekiştiren yanıtlar yazmışlardır.

Bu sorunun her iki seçeneği için de ayrı ayrı o seçeneği işaretleyenlerin cinsiyete göre dağılımlarına bakıldığında da, Çukur'un bir suç mahallesi olduğunu düşünenlerin yüzde

44,9'unun erkek, yüzde 55,1'inin kadın olduğu görülmektedir. Çukur'un adaletli bir mahalle olduğunu düşünenlerin yüzde 61,5'i erkek, yüzde 38,5'i de kadındır. Her iki bakımdan da kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek oranda Çukur'un bir suç mahallesi olduğunu düşündükleri görülmektedir.

			Bir suç mahallesidir.	Adaletli bir mahalledir.	Diğer	Toplam
Yaş	18'den küçük	Sayı	3	7	0	10
		% Yaş içinde	**30,0%**	70,0%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	2,2%	13,5%	0,0%	4,8%
		% Toplam içinde	1,4%	3,4%	0,0%	4,8%
	18 - 25 arası	Sayı	45	20	6	71
		% Yaş içinde	**63,4%**	28,2%	8,5%	100,0%
		% Bu soru içinde	32,6%	38,5%	35,3%	34,3%
		% Toplam içinde	21,7%	9,7%	2,9%	34,3%
	25 - 35 arası	Sayı	69	21	11	101
		% Yaş içinde	**68,3%**	20,8%	10,9%	100,0%
		% Bu soru içinde	50,0%	40,4%	64,7%	48,8%
		% Toplam içinde	33,3%	10,1%	5,3%	48,8%
	35 - 45 arası	Sayı	14	2	0	16
		% Yaş içinde	**87,5%**	12,5%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	10,1%	3,8%	0,0%	7,7%
		% Toplam içinde	6,8%	1,0%	0,0%	7,7%
	45 - 55 arası	Sayı	7	1	0	8
		% Yaş içinde	**87,5%**	12,5%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	5,1%	1,9%	0,0%	3,9%
		% Toplam içinde	3,4%	0,5%	0,0%	3,9%
	55 - 65 arası	Sayı	0	1	0	1
		% Yaş içinde	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	0,0%	1,9%	0,0%	0,5%
		% Toplam içinde	0,0%	0,5%	0,0%	0,5%
Toplam		Sayı	138	52	17	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	66,7%	25,1%	8,2%	100,0%

Tablo 71. Çukur Yaş - Koçova Hakkında Düşünce

Soruya verilen yanıtların yaşa göre dağılımını gösteren tabloda görüldüğü gibi, yaş aralıkları konusunda katılımcı sayıları homojen bir dağılıma sahip değildir. Yaş aralığı18-25 ve 25-35 arasında olan katılımcılar, toplam katılımcı sayısının yüzde 83,1'ini teşkil etmektedir. Toplam katılımcıların büyük çoğunluğunu oluşturan bu iki yaş grubu arasında kıyaslama yapmak gerekirse, 18-25 yaş aralığında Çukur'un bir suç mahallesi olduğunu düşünenlerin oranı yüzde 63,4 ve 25-35 yaş grubunda aynı seçeneği işaretleyenlerin sayısı 68,3'tür. Her ne kadar katılımcıların dikkate değer büyük kısmını oluşturan bu iki yaş grubu için Çukur'un bir suç mahallesi olduğunu düşünenlerin oranı

yaş ile doğru orantılı olarak çok az artış göstermiş olsa da, katılımcı sayısı bakımından oran olarak bu iki yaş grubundan çok daha düşük sayılarda olsa da diğer yaş gruplarının bu seçeneği işaretleme oranına bakıldığında, yaş ilerledikçe bu seçeneği işaretleyenlerin kendi yaş grupları içindeki oranının arttığı gözlenmektedir. Daha sağlıklı bir kıyaslama yapabilmek için her yaş grubunun katılımcı sayısının tıpkı cinsiyet grupları arasında olduğu gibi birbirine yakın olması gerekiyor olsa da, ulaşılabilen kişiler arasından diziyi seyredenlerin sayıca büyük çoğunluğunun 18-35 yaş aralığında olması araştırmanın seyri içinde kendiliğinden gelişen bir sınırlılık olarak ortaya çıktığından, yaş aralıkları arasında katılımcı sayıları bakımından homojen bir dağılım sağlanamamıştır. Yine de görülen tablo, yaş ile Çukur'un suç mahallesi olduğuna dair seçeneği işaretleme oranının arttığını göstermektedir.

			Bir suç mahallesidir.	Adaletli bir mahalledir.	Diğer	Toplam
Medeni Hâl	Evli	Sayı	42	13	6	61
		% Medeni hâl içinde	68,9%	21,3%	9,8%	100,0%
		% Bu soru içinde	30,4%	25,0%	35,3%	29,5%
		% Toplam içinde	20,3%	6,3%	2,9%	29,5%
	Bekâr	Sayı	89	38	11	138
		% Medeni hâl içinde	64,5%	27,5%	8,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	64,5%	73,1%	64,7%	66,7%
		% Toplam içinde	43,0%	18,4%	5,3%	66,7%
	Boşanmış/Dul	Sayı	7	1	0	8
		% Medeni hâl içinde	87,5%	12,5%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	5,1%	1,9%	0,0%	3,9%
		% Toplam içinde	3,4%	0,5%	0,0%	3,9%
Toplam		Sayı	138	52	17	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	66,7%	25,1%	8,2%	100,0%

Tablo 72. Çukur Medeni Hâl - Koçova Hakkında Düşünce

Seyircilerin Koçova Mahallesi'nin adaletli bir mahalle mi yoksa suç mahallesi mi olduğuna dair görüşlerini öğrenmeye yönelik olarak hazırlanmış olan bu soruya verilen yanıtların medeni duruma göre dağılımını gösteren tabloda görüldüğü gibi, evlilerin kendi içinde Çukur'un suç mahallesi olduğunu söyleyen seçeneği işaretleme oranı yüzde 68,9 iken bekârların kendi içinde aynı seçeneği işaretleme oranı yüzde 64,5'tir. Evli katılımcılardan Çukur'un adaletli bir mahalle olduğunu düşünenlerin oranı yüzde 21,3 iken, bekârlardan aynı seçeneği işaretleyenlerin oranı ise yüzde 27,5'tir. Medeni durum

konusunda da katılımcıların dağılımı tıpkı yaş konusunda olduğu gibi homojen değildir. Toplam katılımcı sayısının yalnızca yüzde 29,5'i evli ve yüzde 66,7'si bekârdır. Geriye kalan az sayıda katılımcı ise boşanmış/dul seçeneğini işaretlemiş kişilerdir. Sayıca birbirlerine yakın olmayan evli ve bekâr katılımcıların, Çukur'un adaletli bir mahalle veya suç mahallesi olması konusunda görüşleri arasındaki oransal farkların da çok büyük olmadığı görülmektedir.

			Bir suç mahallesidir.	Adaletli bir mahalledir.	Diğer	Toplam
Eğitim Durumu	Düşük eğitimli	Sayı	5	10	1	16
		% Eğitim içinde	**31,3%**	62,5%	6,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	3,6%	19,2%	5,9%	7,7%
		% Toplam içinde	2,4%	4,8%	0,5%	7,7%
	Orta eğitimli	Sayı	16	19	2	37
		% Eğitim içinde	**43,2%**	51,4%	5,4%	100,0%
		% Bu soru içinde	11,6%	36,5%	11,8%	17,9%
		% Toplam içinde	7,7%	9,2%	1,0%	17,9%
	Yüksek eğitimli	Sayı	117	23	14	154
		% Eğitim içinde	**76,0%**	14,9%	9,1%	100,0%
		% Bu soru içinde	84,8%	44,2%	82,4%	74,4%
		% Toplam içinde	56,5%	11,1%	6,8%	74,4%
Toplam		Sayı	138	52	17	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	66,7%	25,1%	8,2%	100,0%

Tablo 73. Çukur Eğitim Durumu - Koçova Hakkında Düşünce

Bu soruya verilen yanıtların eğitim durumuna göre dağılımını gösteren tabloya bakıldığında, "Bir suç mahallesidir." seçeneğini düşük eğitimlilerin işaretleme oranının kendi içinde yüzde 31,3, orta düzeyde eğitimlilerin işaretleme oranının yüzde 43,2, yüksek eğitimlilerin işaretleme oranının ise yüzde 76 olduğu görülmektedir. "Adaletli bir mahalledir." seçeneğini işaretleme oranı da düşük eğitimlilerde 62,5, orta eğitimlilerde yüzde 51,4 yüksek eğitimlilerde ise yüzde 14,9'dur.

Her ne kadar eğitim durumu konusunda da tıpkı yaş ve medeni durum değişkenlerinde olduğu gibi gruplar sayıca birbirine yakın değilse de (düşük eğitimliler: yüzde 7,7 orta eğitimliler: yüzde 17,9 yüksek eğitimliler: yüzde 74,4) eğitim durumu yükseldikçe her eğitim durumu grubunun kendi içinde Çukur'un suç mahallesi olduğunu düşünme oranı da artmaktadır. Çukur'un adaletli olduğunu düşünme oranı da buna bağlı olarak, eğitim

durumu yükseldikçe azalmaktadır. Eğitim durumuna göre bu soruya verilen yanıtlar, diğer değişkenlerde olduğu gibi düşük oranlarda değil, ciddi oranda farklılaşmıştır.

			Bir suç mahallesidir.	Adaletli bir mahalledir.	Diğer	Toplam
Meslek	Esnaf	Sayı	4	4	0	8
		% Meslek içinde	50,0%	50,0%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	2,9%	7,7%	0,0%	3,9%
		% Toplam içinde	1,9%	1,9%	0,0%	3,9%
	Sanatçı	Sayı	4	2	0	6
		% Meslek içinde	66,7%	33,3%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	2,9%	3,8%	0,0%	2,9%
		% Toplam içinde	1,9%	1,0%	0,0%	2,9%
	Ev Hanımı	Sayı	11	3	1	15
		% Meslek içinde	**73,3%**	20,0%	6,7%	100,0%
		% Bu soru içinde	8,0%	5,8%	5,9%	7,2%
		% Toplam içinde	5,3%	1,4%	0,5%	7,2%
	İşçi	Sayı	12	7	1	20
		% Meslek içinde	60,0%	35,0%	5,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	8,7%	13,5%	5,9%	9,7%
		% Toplam içinde	5,8%	3,4%	0,5%	9,7%
	Öğrenci	Sayı	38	13	7	58
		% Meslek içinde	**65,5%**	22,4%	12,1%	100,0%
		% Bu soru içinde	27,5%	25,0%	41,2%	28,0%
		% Toplam içinde	18,4%	6,3%	3,4%	28,0%
	Memur	Sayı	23	5	2	30
		% Meslek içinde	**76,7%**	16,7%	6,7%	100,0%
		% Bu soru içinde	16,7%	9,6%	11,8%	14,5%
		% Toplam içinde	11,1%	2,4%	1,0%	14,5%
	Emekli	Sayı	0	1	0	1
		% Meslek içinde	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	0,0%	1,9%	0,0%	0,5%
		% Toplam içinde	0,0%	0,5%	0,0%	0,5%
	İşsiz	Sayı	15	4	2	21
		% Meslek içinde	**71,4%**	19,0%	9,5%	100,0%
		% Bu soru içinde	10,9%	7,7%	11,8%	10,1%
		% Toplam içinde	7,2%	1,9%	1,0%	10,1%
	Diğer	Sayı	31	13	4	48
		% Meslek içinde	64,6%	27,1%	8,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	22,5%	25,0%	23,5%	23,2%
		% Toplam içinde	15,0%	6,3%	1,9%	23,2%
Toplam		Sayı	138	52	17	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	66,7%	25,1%	8,2%	100,0%

Tablo 74. Çukur Meslek - Koçova Hakkında Düşünce

Bu sorunun mesleklere göre dağılımı tabloda görülmektedir. Toplam katılımcıların mesleklere göre dağılımı da dengeli değildir. Zaten bu soruda hazırlanan seçenekler de sınıfsal bir farka çok bariz şekilde işaret edecek seçenekler değildir. Bu sebeplerle, mesleklere göre bu soruya verilen yanıtlar arasında var olan oran farklılıklarını mutlak

olarak anlamlı bir farklılığa yorumlamak güç olsa da, özellikle memur, öğrenci ve ev hanımlarının yüzde 70'in üzerinde oranlarda Çukur hakkında "Bir suç mahallesidir." şeklinde düşündükleri dikkate değerdir. Burada, meslek olarak "öğrenci" seçeneğini işaretleyenlerin yüzde 81'inin eğitim durumu olarak üniversite veya lisansüstü eğitimi işaretlediklerini belirtmekte yarar vardır. Tabloda, eğitim düzeyi yükseldikçe Çukur'un bir suç mahallesi olduğunu düşünme oranının yükseldiği gösterilmişti. Öğrenci olanların da ezici çoğunluğunun yüksek eğitim düzeyinde oldukları düşünüldüğünde, öğrencilerin de Çukur hakkında olumsuz düşünmelerinin eğitimin düzeyi ile doğru orantılı olduğu görülmektedir. Aynı şekilde, kadınların erkeklere oranla daha fazla bu seçeneği işaretledikleri görülmüştü. Yine ev hanımlarının da yüzde 70'in üzerinde bir oranla aynı seçeneği işaretleyen üç meslek grubundan biri olarak ortaya çıktığı doğal olarak görülmektedir.

			Bir suç mahallesidir	Adaletli bir mahalledir	Diğer	Toplam
Gelir Durumu	Çok düşük gelirli	Sayı	19	11	5	35
		% Gelir durumu içinde	**54,3%**	31,4%	14,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	13,8%	21,2%	29,4%	16,9%
		% Toplam içinde	9,2%	5,3%	2,4%	16,9%
	Düşük gelirli	Sayı	95	36	9	140
		% Gelir durumu içinde	**67,9%**	25,7%	6,4%	100,0%
		% Bu soru içinde	68,8%	69,2%	52,9%	67,6%
		% Toplam içinde	45,9%	17,4%	4,3%	67,6%
	Normal sınır ve üstü	Sayı	24	5	3	32
		% Gelir durumu içinde	**75,0%**	15,6%	9,4%	100,0%
		% Bu soru içinde	17,4%	9,6%	17,6%	15,5%
		% Toplam içinde	11,6%	2,4%	1,4%	15,5%
Toplam		Sayı	138	52	17	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	66,7%	25,1%	8,2%	100,0%

Tablo 75. Çukur Gelir Durumu - Koçova Hakkında Düşünce

Tabloda, bu soruya verilen yanıtların, katılımcıların ailelerinin gelir durumlarına göre dağılımı görülmektedir. Çok düşük gelir grubundakilerin yüzde 54,3'ü Çukur'un "bir suç mahallesi" olduğunu düşünmektedir. Onlardan biraz daha yüksek gelire sahip olan "düşük gelirli" ulamında yer alan kişilerin ise yüzde 67,9 oranında aynı seçeneği işaretlediği görülmektedir. Normal sınır ve üstü diye ayrılan gelir grubundakilerin ise

yüzde 75'inin Çukur'un suç mahallesi olduğunu düşündükleri görülmektedir. Her ne kadar katılımcıların içinde sayıca ağır basan gelir grubu "orta gelirliler" (yüzde 67,6) olsa da her gelir grubu kendi içinde değerlendirildiğinde, gelirin artması ile Çukur'un suç mahallesi olduğuna dair seçeneğin işaretlenme oranının da arttığı görülmektedir. Aynı şekilde, bu seçeneğin zıttı olarak hazırlanan "Adaletli bir mahalledir." seçeneğinin işaretlenme oranının da gelir arttıkça azaldığı görülmektedir.

			Bir suç mahallesidir	Adaletli bir mahalledir	Diğer	Toplam
Dünya Görüşü	Sağ görüşlüler	Sayı	55	27	6	88
		% Dünya görüşü içinde	**62,5%**	30,7%	6,8%	100,0%
		% Bu soru içinde	39,9%	51,9%	35,3%	42,5%
		% Toplam içinde	26,6%	13,0%	2,9%	42,5%
	Sol görüşlüler	Sayı	73	21	5	99
		% Dünya görüşü içinde	**73,7%**	21,2%	5,1%	100,0%
		% Bu soru içinde	52,9%	40,4%	29,4%	47,8%
		% Toplam içinde	35,3%	10,1%	2,4%	47,8%
	Diğer	Sayı	10	4	6	20
		% Dünya görüşü içinde	50,0%	20,0%	30,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	7,2%	7,7%	35,3%	9,7%
		% Toplam içinde	4,8%	1,9%	2,9%	9,7%
Toplam		Sayı	138	52	17	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	66,7%	25,1%	8,2%	100,0%

Tablo 76. Çukur Dünya Görüşü - Koçova Hakkında Düşünce

Bu soruya verilen yanıtların, katılımcıların dünya görüşlerine göre dağılımı, tabloda gösterilmektedir. Yapılan tasnif ile sağ görüşlüler başlığı altında toplanan dünya görüşü seçeneklerini işaretleyen toplam katılımcı sayısı 88, sol görüşlüler olarak değerlendirmeye alınan katılımcıların toplam sayısı ise 99'dur. Önceki değişkenlere kıyasla, birbirine yakın sayılarda sol ve sağ görüşlü olarak değerlendirilen katılımcı olduğu görülmektedir. Bu sebeple yapılan karşılaştırmanın nispeten isabetli olabileceği söylenebilir. Dünya görüşünün ne olduğuna dair soruda, verili seçenekleri işaretlemek yerine "diğer" seçeneğini işaretleyen ve kendisi bir şeyler yazan toplam 20 kişi olmuştur. Bu 20 kişi, toplam katılımcı sayısının yüzde 10'unu teşkil etmektedir.

Sağ görüşlülerin Çukur için "Bir suç mahallesidir." seçeneğini işaretleme oranı, kendi içinde yüzde 62,5, sol görüşlülerin ise aynı seçeneği işaretleme oranı yüzde 73,7'dir.

Sağ görüşlülerin Çukur için "Adaletli bir mahalledir." seçeneğini işaretleme oranı kendi içinde yüzde 30,7, sol görüşlülerin bu seçeneği işaretleme oranı ise kendi içinde yüzde 21,2'dir.

Her ne kadar, dünya görüşü yelpazesinde sağa yakın duranların da, sola yakın duranların da kendi içlerinde "Bir suç mahallesidir." şeklindeki, hukuk içi adalet anlayışına karşılık gelen seçeneği işaretleme oranları diğer seçeneğe göre yüksek olsa da, bu tablo göstermektedir ki, dünya görüşü yelpazesinde sola yakın olanların sağ taraftakilere kıyasla Çukur'un suç mahallesi olduğunu düşünme oranı yüzde 11,2 daha fazla; adaletli bir mahalle olduğunu düşünme oranı ise yüzde 9,5 daha azdır.

Ayrıca, ayrı ayrı her iki seçeneği işaretleyen toplam katılımcıların kendi içinde dünya görüşüne göre oranlarına bakıldığında, "Bir suç mahallesidir." diyenlerin yüzde 39,9'u sağ görüşlü, yüzde 52,9'u ise sol görüşlüdür. "Adaletli bir mahalledir." seçeneğini işaretleyenlerin de yüzde 51,9'u sağ görüşlü, yüzde 40,4'ü sol görüşlüdür.

Sağ görüşlülerin ve sol görüşlülerin kendi içlerinde iki seçeneği işaretleme oranları da, her iki seçeneği işaretleyen toplam katılımcıların kendi içlerinde sağ görüşlü veya sol görüşlü olma oranları da ayrı ayrı göstermektedir ki, sol görüşlü olanlar sağ görüşlü olanlara kıyasla hukuk içi adaleti temsil edecek olan "Bir suç mahallesidir." seçeneğini oransal olarak daha fazla işaretlemişlerdir.

Çukur'un adaletli bir yer mi yoksa bir suç mahallesi mi olduğuna dair soruya verilen yanıtların tüm bağımsız değişkenlere göre tabloları ve oranlarına bakıldığında, cinsiyet, yaş, eğitim, gelir durumu ve dünya görüşüne göre değişik oranlarda farklılaşma olduğu görülmüştür. Mesleklerde de, Çukur'un suç mahallesi olarak görülme oranının yüksek olduğu üç grup olan memur, öğrenci ve ev hanımı grupları incelendiğinde, öğrencilerin eğitim durumu çoğunlukla devam eden yüksek eğitim olduğu ve ev hanımları grubu da yine cinsiyet değerlendirmesine tâbi olacağından dolayı, bu iki grubun yoğun olarak

verdikleri yanıtların, meslek kategorisi içinde değil, eğitim ve cinsiyet bağlamında değerlendirilmesi gerekli görülmüştür. Kadınların ve yüksek eğitimlilerin diğerlerine oranla daha fazla "Bir suç mahallesidir." seçeneğini işaretledikleri burada da aynı şekilde görülmüştür. Özellikle dünya görüşü ve cinsiyet değişkenlerine göre gözlenen farklılaşmanın, diğer değişkenlere kıyasla daha kuvvetli dayanağı olabileceği değerlendirilmektedir. Çünkü, cinsiyet ve dünya görüşü konusunda katılımcıların sayıca birbirlerine yakın gruplardan oluştuğu, dengeli bir dağılım olduğu görülmektedir. Yaş, eğitim ve gelir durumu konusunda farklı grupların sayıca birbirine yakın dağılım göstermediği görülse de, sorulara verilen yanıtlarda bu değişkenlere bağlı olarak kendi içlerinde oranları farklılaşan yanıtların da dikkate değer olduğu düşünülmektedir. Sonuç olarak, eğitim, gelir düzeyi ve yaş arttıkça Çukur'un bir suç mahallesi olduğuna dair görüşlerin oranı da artmaktadır. Buna ek olarak, kadınların erkeklere, sol görüşlülerin de sağ görüşlülere oranla daha fazla "Bir suç mahallesidir." seçeneğini işaretledikleri görülmektedir. Bu soruda, medeni hâl değişkenine bağlı olarak, Çukur'un nasıl bir mahalle olduğuna dair görüşlerde anlamlandırmaya değer bir farklılaşma olmadığı değerlendirilmektedir.

3.1.1.2. Çocuk İstismarcısına Cezayı Kim Kesmeli?

Çukur dizisi için, adaletin hukuk içi veya hukuk dışı algılanması ile ilgili sorulan ikinci soru, dizinin en başlarında Koçovalı ailesinin oğullarından biri olan Kahraman Koçovalı'nın, çocuk istismarcısı bir adamı kafasını taşla ezerek öldürdüğü, yayınlandığı zamanlarda çok ses getiren sahne üzerinden sorulan şu sorudur:

S: Kahraman Koçovalı'nın, sübyancı adamın kafasını ezmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

1. Haklıdır, cezasını vermiştir.

2. Onun yaptığı da suçtur, cezayı mahkemeler vermelidir.

3. Sapıklık cezasını Allah'tan bulmalıydı.

Bu soruda, birinci seçenek hukuk dışı bir adalet anlayışı olduğunu, ikinci seçenek hukuksal adalet anlayışı olduğunu, üçüncü seçenek ise yine hukuk dışı ve dinsel bir adalet anlayışı olduğunu göstermek üzere hazırlandı. Bu soruda, "Sapıklık cezasını Allah'tan bulmalıydı." şeklindeki üçüncü seçeneği yalnızca 4 katılımcı işaretlediği için, genel olarak bu seçeneği işaretleyenlerin konu üzerine yapılacak değerlendirmede bir etkisi olmayacaktır.

Bu soruya verilen yanıtların cinsiyet, yaş, medeni hâl, eğitim durumu, meslek, gelir durumu ve dünya görüşüne göre dağılımı, tablolarda görülmektedir:

			Haklıdır, cezasını vermiştir.	Onun yaptığı da suçtur, cezayı mahkemeler vermelidir.	Sapıklık cezasını Allah'tan bulmalıydı.	Toplam
Cinsiyet	Erkek	Sayı	42	58	2	102
		% Cinsiyet içinde	41,2%	**56,9%**	2,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	60,9%	43,3%	50,0%	49,3%
		% Toplam içinde	20,3%	28,0%	1,0%	49,3%
	Kadın	Sayı	27	76	2	105
		% Cinsiyet içinde	25,7%	**72,4%**	1,9%	100,0%
		% Bu soru içinde	39,1%	56,7%	50,0%	50,7%
		% Toplam içinde	13,0%	36,7%	1,0%	50,7%
Toplam		Sayı	69	134	4	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	33,3%	64,7%	1,9%	100,0%

Tablo 77. Çukur Cinsiyet - Çocuk İstismarcısı Hakkında

Bu soruya verilen yanıtların, cinsiyete göre dağılımını gösteren tabloya bakıldığında, erkeklerin kendi içinde yüzde 41,2'sinin "Haklıdır, cezasını vermiştir." seçeneğini, yüzde 56,9 oranında "Onun yaptığı da suçtur, cezayı mahkemeler vermelidir." seçeneğini işaretledikleri, geriye kalan az sayıda (2 kişi) erkek katılımcının ise "Sapıklık cezasını Allah'tan bulmalıydı." seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Kadın katılımcıların ise yüzde 25,7'sinin "Haklıdır, cezasını vermiştir." seçeneğini, yüzde 72,4'ünün ise "Onun yaptığı da suçtur, cezayı mahkemeler vermelidir." seçeneğini işaretlediği, geriye kalan 2 kişinin ise "Sapıklık cezasını Allah'tan bulmalıydı." seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Erkek katılımcıların da, kadın katılımcıların da kendi içlerinde oran olarak daha çok bu öldürme cezasını onaylamadıkları, cezayı hukuk

içinde vermek gerektiğini düşündükleri görülse de, kadınlarla erkekler kıyaslandığında kadınların erkeklere oranla yüzde 15,5 daha fazla bu düşüncede oldukları görülmektedir. Aynı şekilde, bu öldürme sahnesi için cezanın bu şekilde verilmiş olmasını doğru bulan erkeklerin sayısı, kadınlardan aynı oranda daha fazladır.

			Haklıdır, cezasını vermiştir.	Onun yaptığı da suçtur, cezayı mahkemeler vermelidir.	Sapıklık cezasını Allah'tan bulmalıydı.	Toplam
Yaş	18'den küçük	Sayı	6	4	0	10
		% Yaş içinde	60,0%	**40,0%**	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	8,7%	3,0%	0,0%	4,8%
		% Toplam içinde	2,9%	1,9%	0,0%	4,8%
	18 - 25 arası	Sayı	31	38	2	71
		% Yaş içinde	43,7%	**53,5%**	2,8%	100,0%
		% Bu soru içinde	44,9%	28,4%	50,0%	34,3%
		% Toplam içinde	15,0%	18,4%	1,0%	34,3%
	25 - 35 arası	Sayı	28	71	2	101
		% Yaş içinde	27,7%	**70,3%**	2,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	40,6%	53,0%	50,0%	48,8%
		% Toplam içinde	13,5%	34,3%	1,0%	48,8%
	35 - 45 arası	Sayı	4	12	0	16
		% Yaş içinde	25,0%	**75,0%**	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	5,8%	9,0%	0,0%	7,7%
		% Toplam içinde	1,9%	5,8%	0,0%	7,7%
	45 - 55 arası	Sayı	0	8	0	8
		% Yaş içinde	0,0%	**100,0%**	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	0,0%	6,0%	0,0%	3,9%
		% Toplam içinde	0,0%	3,9%	0,0%	3,9%
	55 - 65 arası	Sayı	0	1	0	1
		% Yaş içinde	0,0%	**100,0%**	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	0,0%	0,7%	0,0%	0,5%
		% Toplam içinde	0,0%	0,5%	0,0%	0,5%
Toplam		Sayı	69	134	4	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	33,3%	64,7%	1,9%	100,0%

Tablo 78. Çukur Yaş - Çocuk İstismarcısı Hakkında

Bu soruya verilen yanıtların yaşa göre dağılımını gösteren tabloda, Kahraman Koçovalı'nın çocuk istismarcısını kafasını taşla ezerek öldürmesi konusunda "Haklıdır, cezasını vermiştir." seçeneğini işaretleme durumunun, yaş ilerledikçe azaldığı görülmektedir. 18 yaş altı katılımcıların (toplam 10 kişi-toplam katılımcı sayısının yüzde 4,8'i) yüzde 60'ının, "Haklıdır, cezasını vermiştir." seçeneğini işaretledikleri görülmektedir. Bu oran 18-25 yaş aralığında yüzde 43,7'ye, 25-35 yaş aralığında yüzde 27,7'ye, 35-45 yaş aralığında yüzde 25'e düştüğü, daha ileri yaşlardaki az sayıdaki

katılımcılardan ise (toplam 9 kişi) hiçbirinin bu seçeneği işaretlemediği görülmektedir. "Onun yaptığı da suçtur, cezayı mahkemeler vermelidir." seçeneğini işaretleme oranı 18 yaş altında yüzde 40, 18-25 yaş aralığında yüzde 53,5, 25-35 yaş aralığında yüzde 70,3, 35-45 yaş aralığında yüzde 75 olarak görülmektedir. Daha ileri yaşlardaki katılımcıların tamamı bu seçeneği işaretlemişlerdir. "Sapıklık cezasını Allah'tan bulmalıydı." seçeneğini işaretleyen 4 kişiden ise ikisi 18-25, ikisi de 25-35 yaş aralığındadır. Bu üçüncü seçenek, değerlendirmede dikkate alınmaya gerek olmayacak kadar az sayıda katılımcı tarafından işaretlenmiştir. Bu soruda da hukuk dışı adalet anlayışını temsil etmek üzere hazırlanmış olan yanıtın işaretlenme oranı yaş ile ters orantılıdır. Yaş ilerledikçe, hukuk içi adalet anlayışının karşılığı olarak hazırlanmış olan "Onun yaptığı da suçtur, cezayı mahkemeler vermelidir." seçeneğinin işaretlenme oranı artmıştır.

			Haklıdır, cezasını vermiştir.	Onun yaptığı da suçtur, cezayı mahkemeler vermelidir.	Sapıklık cezasını Allah'tan bulmalıydı.	Toplam
Medeni Hâl	Evli	Sayı	13	47	1	61
		% Medeni hâl içinde	21,3%	**77,0%**	1,6%	100,0%
		% Bu soru içinde	18,8%	35,1%	25,0%	29,5%
		% Toplam içinde	6,3%	22,7%	0,5%	29,5%
	Bekâr	Sayı	53	82	3	138
		% Medeni hâl içinde	38,4%	**59,4%**	2,2%	100,0%
		% Bu soru içinde	76,8%	61,2%	75,0%	66,7%
		% Toplam içinde	25,6%	39,6%	1,4%	66,7%
	Boşanmış /Dul	Sayı	3	5	0	8
		% Medeni hâl içinde	37,5%	62,5%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	4,3%	3,7%	0,0%	3,9%
		% Toplam içinde	1,4%	2,4%	0,0%	3,9%
Toplam		Sayı	69	134	4	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	33,3%	64,7%	1,9%	100,0%

Tablo 79. Çukur Medeni Hâl - Çocuk İstismarcısı Hakkında

Bu soruya verilen yanıtların medeni hâl bağlamında dağılımını gösteren tabloya bakıldığında, evlilerin yüzde 21,3'ünün, bekârların yüzde 38,4'ünün, boşanmış/dul katılımcıların ise yüzde 37,5'inin "Haklıdır, cezasını vermiştir." seçeneğini işaretledikleri görülmektedir. "Onun yaptığı da suçtur, cezayı mahkemeler vermiştir." seçeneğinin işaretlenme oranına bakıldığında, evlilerin yüzde 77'si, bekârların yüzde 59,4'ü, boşanmış/dul katılımcıların ise yüzde 62,5'inin bu seçeneği işaretlemiş olduğu

görülmektedir. Çukur mahallesi hakkında düşünce üzerine kurulu önceki sorunun aksine, bu soruya verilen yanıtların dağılımına bakıldığında medeni hâl bağlamında verilen yanıtların oranlarında nispeten daha fazla farklılaşma olduğu görülmektedir. Evli kişilerin çocuk sahibi olma durumu varsayılarak düşünülecek olursa, çocuk istismarına karşı duygusal olarak daha hassas olacakları ve dolayısıyla verilecek olan ceza konusunda da daha acımasız olacakları ve hukuk dışı cezaları uygun görebilecekleri düşünülebilirdi, ancak bu soruya verilen yanıtlar bunun tam tersini göstermektedir. Evliler bekârlara kıyasla bu konuda daha fazla oranda hukuk içi cezalandırmayı uygun görmüşlerdir.

			Haklıdır, cezasını vermiştir.	Onun yaptığı da suçtur, cezayı mahkemeler vermelidir.	Sapıklık cezasını Allah'tan bulmalıydı.	Toplam
Eğitim Durumu	Düşük eğitimli	Sayı	8	7	1	16
		% Eğitim içinde	50,0%	**43,8%**	6,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	11,6%	5,2%	25,0%	7,7%
		% Toplam içinde	3,9%	3,4%	0,5%	7,7%
	Orta eğitimli	Sayı	18	18	1	37
		% Eğitim içinde	48,6%	**48,6%**	2,7%	100,0%
		% Bu soru içinde	26,1%	13,4%	25,0%	17,9%
		% Toplam içinde	8,7%	8,7%	0,5%	17,9%
	Yüksek eğitimli	Sayı	43	109	2	154
		% Eğitim içinde	27,9%	**70,8%**	1,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	62,3%	81,3%	50,0%	74,4%
		% Toplam içinde	20,8%	52,7%	1,0%	74,4%
Toplam		Sayı	69	134	4	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	33,3%	64,7%	1,9%	100,0%

Tablo 80. Çukur Eğitim Durumu - Çocuk İstismarcısı Hakkında

Bu soruya verilen yanıtların eğitim durumuna göre dağılımını gösteren tabloda görüldüğü üzere, düşük eğitim grubundaki katılımcıların yüzde 50'si Kahraman Koçovalı'nın çocuk istismarcısını öldürmesi konusunda "Haklıdır, cezasını vermiştir." yanıtını işaretlemiştir. Orta eğitimli olanlar ise yüzde 48,6 oranında aynı yanıtı vermişlerdir. Yüksek eğitim grubu ise yüzde 27,9 oranında aynı seçeneği işaretlemişlerdir. Buna karşın, "Onun yaptığı da suçtur, cezayı mahkemeler vermelidir." seçeneğini işaretleyen düşük eğitimlilerin kendi içinde oranı yüzde 43,8, orta eğitimlilerin oranı yüzde 48,6, yüksek eğitimlilerin oranı ise yüzde 70,8'dir. Görüldüğü üzere, eğitim düzeyi düşükten ortaya, ortadan yükseğe doğru çıktıkça sözü edilen

öldürme eylemini haklı bulma oranı azalmakta, bu yapılanın suç olduğunu ve cezaların mahkemeler tarafından verilmesi gerektiğini düşünme oranı ise artmaktadır. Özellikle yüksek eğitimliler grubunda bu konuda oransal farklar da artmaktadır.

			Haklıdır, cezasını vermiştir.	Onun yaptığı da suçtur, cezayı mahkemeler vermelidir.	Sapıklık cezasını Allah'tan bulmalıydı.	Toplam
Meslek	Esnaf	Sayı	3	4	1	8
		% Meslek içinde	37,5%	50,0%	12,5%	100,0%
		% Bu soru içinde	4,3%	3,0%	25,0%	3,9%
		% Toplam içinde	1,4%	1,9%	0,5%	3,9%
	Sanatçı	Sayı	2	4	0	6
		% Meslek içinde	33,3%	**66,7%**	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	2,9%	3,0%	0,0%	2,9%
		% Toplam içinde	1,0%	1,9%	0,0%	2,9%
	Ev Hanımı	Sayı	3	12	0	15
		% Meslek içinde	20,0%	**80,0%**	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	4,3%	9,0%	0,0%	7,2%
		% Toplam içinde	1,4%	5,8%	0,0%	7,2%
	İşçi	Sayı	9	10	1	20
		% Meslek içinde	45,0%	50,0%	5,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	13,0%	7,5%	25,0%	9,7%
		% Toplam içinde	4,3%	4,8%	0,5%	9,7%
	Öğrenci	Sayı	21	37	0	58
		% Meslek içinde	36,2%	**63,8%**	0,0%	100,0%
		% Bu soru	30,4%	27,6%	0,0%	28,0%
		% Toplam içinde	10,1%	17,9%	0,0%	28,0%
	Memur	Sayı	5	25	0	30
		% Meslek içinde	16,7%	**83,3%**	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	7,2%	18,7%	0,0%	14,5%
		% Toplam içinde	2,4%	12,1%	0,0%	14,5%
	Emekli	Sayı	0	1	0	1
		% Meslek içinde	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	0,0%	0,7%	0,0%	0,5%
		% Toplam içinde	0,0%	0,5%	0,0%	0,5%
	İşsiz	Sayı	12	8	1	21
		% Meslek içinde	57,1%	38,1%	4,8%	100,0%
		% Bu soru içinde	17,4%	6,0%	25,0%	10,1%
		% Toplam içinde	5,8%	3,9%	0,5%	10,1%
	Diğer	Sayı	14	33	1	48
		% Meslek içinde	29,2%	68,8%	2,1%	100,0%
		% Bu soru içinde	20,3%	24,6%	25,0%	23,2%
		% Toplam içinde	6,8%	15,9%	0,5%	23,2%
Toplam		Sayı	69	134	4	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	33,3%	64,7%	1,9%	100,0%

Tablo 81. Çukur Meslek - Çocuk İstismarcısı Hakkında

Bu soruya verilen yanıtların mesleklere göre dağılımını gösteren tabloya bakıldığında, hukuk içi adaleti uygun görme oranı yüksek olan gruplar, her ne kadar toplamda 6 kişi olsalar da oransal olarak yüzde 66,7 oranıyla sanatçılar, yüzde 68,8 oranıyla diğer

seçeneğini işaretleyen karışık grup, yüzde 63,8 oranıyla öğrenciler, yüzde 80 oranıyla ev hanımları, yüzde 83,3 oranıyla memurlar olarak görünmektedir. Burada sayıca az olan "sanatçı" seçeneğini işaretleyenler ve içlerinde çok sayıda öğretmen, akademisyen ve mühendis vs. meslekleri yazmış olan "diğer" seçeneğini işaretleyen katılımcılar bir tarafa bırakılacak olursa, yine Çukur'un nasıl bir mahalle olduğu ile ilgili sorulan soruya verilen yanıtlarla benzer şekilde memurlar, çoğunluğu yüksek eğitime devam eden öğrenciler ve ev hanımlarının hukuk içi adaletten yana olma oranlarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu noktada, cinsiyet değişkeninde kadınların erkeklere ve meslek değişkeninde ev hanımlarının diğer meslek gruplarına kıyasla daha yüksek oranda "Onun yaptığı da suçtur, cezayı mahkemeler vermelidir." seçeneğini işaretlemiş olmaları ve eğitim durumu konusunda yüksek eğitimlilerin diğerlerine kıyasla daha yüksek oranda, meslek olarak öğrenci seçeneğini işaretlemiş ve yüzde 81'lik çoğunluğu yüksek eğitimlilerden oluşan kişilerin de diğer mesleklere kıyasla çok daha yüksek oranda aynı seçeneği işaretlemiş olmaları, bir arada düşünülebilir. Meslek tablosu bu soru için de cinsiyet ve eğitim durumu konusundaki gözlemi destekleyen sonuçlar vermiştir.

			Haklıdır, cezasını vermiştir	Onun yaptığı da suçtur, cezayı mahkemeler vermelidir	Sapıklık cezasını Allah'tan bulmalıydı	Toplam
Gelir Durumu	Çok düşük gelirli	Sayı	19	14	2	35
		% Gelir durumu içinde	54,3%	**40,0%**	5,7%	100,0%
		% Bu soru içinde	27,5%	10,4%	50,0%	16,9%
		% Toplam içinde	9,2%	6,8%	1,0%	16,9%
	Düşük gelirli	Sayı	39	99	2	140
		% Gelir durumu içinde	27,9%	**70,7%**	1,4%	100,0%
		% Bu soru içinde	56,5%	73,9%	50,0%	67,6%
		% Toplam içinde	18,8%	47,8%	1,0%	67,6%
	Normal sınır ve üstü	Sayı	11	21	0	32
		% Gelir durumu içinde	34,4%	**65,6%**	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	15,9%	15,7%	0,0%	15,5%
		% Toplam içinde	5,3%	10,1%	0,0%	15,5%
Toplam		Sayı	69	134	4	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	33,3%	64,7%	1,9%	100,0%

Tablo 82. Çukur Gelir Durumu - Çocuk İstismarcısı Hakkında

Bu soruya verilen yanıtların gelir durumuna göre dağılımını gösteren tabloya bakıldığında, çok düşük gelirli katılımcıların yüzde 54,3'ünün, düşük gelirli kategorisi altında tasnif edilmiş olan katılımcıların yüzde 27,9'unun, normal sınır ve üstü diye sınıflandırılmış olan katılımcıların ise yüzde 34,4'ünün "Haklıdır, cezasını vermiştir." yanıtını işaretledikleri; aynı şekilde çok düşük gelirlilerin yüzde 40'ının, düşük gelirlilerin yüzde 70,7'sinin, normal sınır ve üstünde gelire sahip olanların ise yüzde 65,6'sının "Onun yaptığı da suçtur, cezayı mahkemeler vermelidir." seçeneğini işaretledikleri görülmektedir. Cezayı mahkemelerin vermesi gerektiğine dair hukuk içi adaletin göstergesi olarak kabul edilecek olan seçeneği işaretleyenlerin her gelir durumu için kendi içindeki oranları, çok düşük gelirlilerden düşük gelirli diye sınıflandırılan gruba geçişte ciddi oranda arttığı görülmektedir. Normal sınır ve üstünde gelire sahip olanlarda ise aynı seçeneği işaretleyenlerin kendi içindeki oranı yüzde 5'in üzerinde azalmaktadır. Daha önceki soruda, gelir durumu ile hukuk içi adaleti isteme durumu birbirine koşut olarak yükselen bir tablo çizmekte iken, bu soruda düşük gelirliler ile normal sınır ve üzerinde gelire sahip olanlar arasındaki fark tersine bir hareket göstermektedir. Ancak, yine de çok düşük gelirliler ile düşük gelirli ve normal sınır ve üzerinde gelire sahip olanlar arasındaki fark çok fazladır. Bu soru için de gelir durumu çok düşük olanlarla diğerleri kıyaslanınca bir artış görülse de, "Gelir durumu arttıkça hukuk içi adalet isteme oranı artmıştır." yargısı önceki soru kadar net söylenebilecek durumda değildir.

			Haklıdır, cezasını vermiştir.	Onun yaptığı da suçtur, cezayı mahkemeler vermelidir.	Sapıklık cezasını Allah'tan bulmalıydı.	Toplam
Dünya Görüşü	Sağ Görüşlüler	Sayı	41	44	3	88
		% Dünya görüşü içinde	46,6%	50,0%	3,4%	100,0%
		% Bu soru içinde	59,4%	32,8%	75,0%	42,5%
		% Toplam içinde	19,8%	21,3%	1,4%	42,5%
	Sol görüşlüler	Sayı	22	76	1	99
		% Dünya görüşü içinde	22,2%	**76,8%**	1,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	31,9%	56,7%	25,0%	47,8%
		% Toplam içinde	10,6%	36,7%	0,5%	47,8%
	Diğer	Sayı	6	14	0	20
		% Dünya görüşü içinde	30,0%	70,0%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	8,7%	10,4%	0,0%	9,7%
		% Toplam içinde	2,9%	6,8%	0,0%	9,7%
Toplam		Sayı	69	134	4	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	33,3%	64,7%	1,9%	100,0%

Tablo 83. Çukur Dünya Görüşü - Çocuk İstismarcısı Hakkında

Bu soruya verilen yanıtların dünya görüşüne göre dağılımını gösteren tabloya bakıldığında görülmektedir ki, "Haklıdır, cezasını vermiştir." seçeneğini sağ görüşlülerin yüzde 46,6'sı, sol görüşlülerin ise yalnızca yüzde 22,2'si işaretlemiştir. "Onun yaptığı da suçtur, cezayı mahkemeler vermelidir." seçeneğini ise sağ görüşlülerin yüzde 50'si, sol görüşlülerin ise yüzde 76,8'i işaretlemiştir. Her iki seçeneği işaretleyen toplam katılımcıların dünya görüşüne göre dağılımına bakıldığında, "Haklıdır, cezasını vermiştir." seçeneğini işaretleyenlerin yüzde 59,4'ünün sağ görüşlü, yüzde 31,9'unun sol görüşlü oldukları; "Onun yaptığı da suçtur, cezayı mahkemeler vermelidir." seçeneğini işaretleyen katılımcıların toplamının ise yüzde 32,8'inin sağ görüşlü, yüzde 56,7'sinin sol görüşlü olduğu görülmektedir.

Hem sağ ve sol görüşlü katılımcıların kendi içlerinde iki seçeneği işaretleme oranlarına, hem de her iki seçeneği işaretleyen toplam katılımcı sayısının sağ ve sol görüşlü olma durumuna göre oransal dağılımına bakıldığında, dünya görüşü yelpazesinde sol görüşlere daha yakın olanların, hukuk içi adaleti öngören seçeneği işaretleme oranları daha yüksektir.

Bu soruda da, tıpkı önceki soruda olduğu gibi, yaş ve eğitim durumu yükseldikçe, hukuk içi adaleti temsil eden seçeneğin işaretlenme oranının arttığı görülmektedir. Yine önceki soruda olduğu gibi, cinsiyete bağlı olarak da hukuk içi veya hukuk dışı adaleti öngörme durumunun farklılaştığı, kadınların erkeklere kıyasla daha fazla hukuk içi adaletin karşılığı olsun diye hazırlanan seçeneği işaretledikleri görülmektedir. Mesleklere bakıldığında, katılımcıların mesleklere göre dağılımı homojen olmadığından ve aslında meslek seçenekleri çok büyük farklılıklar oluşmasına imkan verecek derecede farklı olmamasından kaynaklı, seçenekler arasında meslek bağlamında anlamlandırmadan çok, yine önceki soruda olduğu gibi, eğitim ve cinsiyet bağlamıyla ilişkili biçimde değerlendirilebilecek bir sonuç ortaya çıkmıştır. Memurlar, ev hanımları ve öğrencilerin hukuk içi adaletten yana olmayı temsil eden seçeneği işaretleme oranlarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu noktada, ev hanımlarının diğer meslek gruplarına kıyasla daha fazla oranda "Onun yaptığı da suçtur, cezayı mahkemeler vermelidir." seçeneğini işaretlemiş olmaları, bu soruya verilen yanıtların cinsiyete göre değerlendirildiği verilerde kadınların erkeklere oranla aynı seçeneği daha fazla işaretlemiş olmaları ile meslek olarak öğrenci seçeneğini işaretlemiş ve yüzde 81'lik çoğunluğu yüksek eğitimlilerden oluşan kişilerin de diğer mesleklere kıyasla çok daha yüksek oranda bu seçeneği işaretlemiş olmaları ise, bu soruya verilen yanıtların eğitim durumuna göre dağılım verilerinde eğitim durumu daha yüksek olanların diğerlerine göre daha fazla oranda aynı seçeneği işaretlemiş olmaları ile bir arada düşünülebilir. Yani, meslek tablosu tıpkı bir önceki soruda olduğu gibi bu soruda da cinsiyet ve eğitim durumu konusundaki gözlemi destekleyen sonuçlar vermiştir. Medeni duruma göre bu soruya verilen yanıtlarda ise, evlilerin bekarlara kıyasla daha fazla hukuk içi adaleti öngören seçeneği, bekârların da evlilere kıyasla daha yüksek oranda hukuk dışı adaleti temsil eden seçeneği işaretlemiş oldukları görülmüştür. Gelir durumuna göre bu soruya verilen yanıtlara bakıldığında, önceki soruya kıyasla ufak bir farklılık görülmekte,

hukuk içi adalete işaret eden seçeneğin işaretlenme oranı her ne kadar çok düşük gelirlilerden düşük gelirlilere geçildiğinde çok fazla yükselmiş olsa da, normal sınır ve üzerinde gelire sahip olanlar kendilerinden bir alttaki gelir durumu kategorisi olan düşük gelirlilere göre yüzde 5'in üzerinde daha düşük oranda bu seçeneği işaretlemişlerdir. Yine de çok düşük gelirlilerin düşük ve normal sınır üzerinde gelire sahip olanlara göre aynı seçeneği işaretleme oranı çok azdır. Dünya görüşüne göre de yine tıpkı önceki soruda olduğu gibi sol görüşlülerin sağ görüşlülere kıyasla yüksek oranda hukuk içi adaletin karşılığı olan seçeneği işaretledikleri görülmüştür. Kısacası, bu soruda da eğitim, yaş, cinsiyet, dünya görüşü ve medeni hâl değişkenlerine göre hukuk içi/hukuk dışı adalet öngörüsü farklılık göstermiştir. Gelir durumunda ile hukuk içi adaleti isteme oranı arasındaki doğru orantı tam olarak kurulamasa da, gelir durumunun da bu konuda verilen yanıtları etkileyen bir faktör olduğu, gelir durumu görece yüksek olanların çok düşük gelirlilere kıyasla daha yüksek oranda hukuk içi adalet istedikleri yine görülmektedir.

3.1.1.3. Vartolu'nun Mahalleye Yaptıkları Üzerine

Mahalleye sonradan gelerek, mahalleliye adeta savaş açan ve mahalleyi yöneten ailenin oğullarından birini öldüren Vartolu karakterinin yaptıkları hakkında katılımcıların düşüncelerini sorarak, hukuk içi adaleti mi yoksa hukuk dışı adaleti mi istediklerini ölçmek amaçlanmıştır.

S: Vartolu'nun, Kahraman Koçovalı'yı öldürmesi ve Çukur'la uğraşması hakkında ne düşünüyorsunuz?

1. Vartolu haklıdır, annesinin ölümünün ve yaşadıklarının karşılığını vermektedir.

2. Vartolu haksızdır, Çukur'un düzenini bozmamalı, Çukur ailesine zarar vermemelidir.

3. Çukur'daki herkes gibi o da suçludur, hepsi ile birlikte cezalandırılmalıdır.

Bu soru, ilk iki şıkkı hukuk dışı adalete olan inancın, üçüncü şık ise hukuki adalete olan inancın göstergesi olarak hazırlandı.

Bu soruya verilen yanıtların cinsiyet, yaş, medeni hâl, eğitim durumu, meslek, gelir durumu ve dünya görüşüne göre dağılımı, tablolarda görülmektedir:

			Vartolu haklıdır, annesinin ölümünün ve yaşadıklarının karşılığını vermektedir.	Vartolu haksızdır, Çukur'un düzenini bozmamalı, Çukur ailesine zarar vermemelidir.	Çukur'daki herkes gibi o da suçludur, hepsi ile birlikte cezalandırılmalıdır.	Toplam
Cinsiyet	Erkek	Sayı	20	23	59	102
		% Cinsiyet içinde	19,6%	22,5%	**57,8%**	100,0%
		% Bu soru içinde	57,1%	51,1%	46,5%	49,3%
		% Toplam içinde	9,7%	11,1%	28,5%	49,3%
	Kadın	Sayı	15	22	68	105
		% Cinsiyet içinde	14,3%	21,0%	**64,8%**	100,0%
		% Bu soru içinde	42,9%	48,9%	53,5%	50,7%
		% Toplam içinde	7,2%	10,6%	32,9%	50,7%
Toplam		Sayı	35	45	127	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	16,9%	21,7%	61,4%	100,0%

Tablo 84. Çukur Cinsiyet - Vartolu'nun Mahalleye Yaptıkları Üzerine

Bu soruya verilen yanıtların cinsiyete göre dağılımını gösteren tabloya bakıldığında, adaletin resmi hukuk düzeni içinde sağlanması gerektiğine dair düşüncelerin karşılığı olarak hazırlanan üçüncü seçeneği, yani "Çukur'daki herkes gibi o da suçludur, hepsi ile birlikte cezalandırılmalıdır." seçeneğini işaretleyen erkeklerin kendi içindeki oranı, yüzde 57,8 ve aynı seçeneği işaretleyen kadınların kendi içinde oranı ise yüzde 64,8 olarak görülmektedir. Her ne kadar dizi anlatısı içinde iki farklı taraftan yana olmak anlamına geliyor olsa da, incelenen konu bağlamında hukuk dışı adalet anlayışına karşılık olarak hazırlanmış olan ilk iki seçeneği işaretleme oranı, kadınlar için de erkekler için de üçüncü seçeneği işaretleme oranından daha düşük olsa da, üçüncü seçeneği işaretleme oranı kadınlarda erkeklerden yüzde 7 daha fazladır. Ayrıca, üçüncü seçeneği işaretlemiş olan toplam katılımcıların yüzde 46,5'i erkek, yüzde 53,5'i ise kadındır. Hukuk içi adalet seçeneğini işaretlemiş olan toplam katılımcılar içinde de kadınların oranı erkeklerin oranından biraz daha yüksektir.

			Vartolu haklıdır, annesinin ölümünün ve yaşadıklarının karşılığını vermektedir.	Vartolu haksızdır, Çukur'un düzenini bozmamalı, Çukur ailesine zarar vermemelidir.	Çukur'daki herkes gibi o da suçludur, hepsi ile birlikte cezalandırılmalıdır.	Toplam
Yaş	18'den küçük	Sayı	3	5	2	10
		% Yaş içinde	30,0%	50,0%	20,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	8,6%	11,1%	1,6%	4,8%
		% Toplam içinde	1,4%	2,4%	1,0%	4,8%
	18 - 25 arası	Sayı	16	17	38	71
		% Yaş içinde	22,5%	23,9%	53,5%	100,0%
		% Bu soru içinde	45,7%	37,8%	29,9%	34,3%
		% Toplam içinde	7,7%	8,2%	18,4%	34,3%
	25 - 35 arası	Sayı	13	16	72	101
		% Yaş içinde	12,9%	15,8%	71,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	37,1%	35,6%	56,7%	48,8%
		% Toplam içinde	6,3%	7,7%	34,8%	48,8%
	35 - 45 arası	Sayı	1	6	9	16
		% Yaş içinde	6,3%	37,5%	56,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	2,9%	13,3%	7,1%	7,7%
		% Toplam içinde	0,5%	2,9%	4,3%	7,7%
	45 - 55 arası	Sayı	1	1	6	8
		% Yaş içinde	12,5%	12,5%	75,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	2,9%	2,2%	4,7%	3,9%
		% Toplam içinde	0,5%	0,5%	2,9%	3,9%
	55 - 65 arası	Sayı	1	0	0	1
		% Yaş içinde	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	2,9%	0,0%	0,0%	0,5%
		% Toplam içinde	0,5%	0,0%	0,0%	0,5%
Toplam		Sayı	35	45	127	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	16,9%	21,7%	61,4%	100,0%

Tablo 85. Çukur Yaş - Vartolu'nun Mahalleye Yaptıkları Üzerine

Bu soruya verilen yanıtların yaşa göre dağılımını gösteren tabloya bakıldığında, hukuk içi adaleti öngören "Çukur'daki herkes gibi o da suçludur, hepsi ile birlikte cezalandırılmalıdır." seçeneğini işaretleme oranının, yaş yükseldikçe arttığı görülmektedir. 18 altı yaş grubunda oran kendi içinde yüzde 20 iken, 45-55 yaş grubunda oran yüzde 75'e çıkmıştır. 55-65 yaş grubunda yalnızca 1 katılımcı yer aldığından, onun yanıtı diğer yaş grupları ile kıyaslanamayacaktır.

			Vartolu haklıdır, annesinin ölümünün ve yaşadıklarının karşılığını vermektedir.	Vartolu haksızdır, Çukur'un düzenini bozmamalı, Çukur ailesine zarar vermemelidir.	Çukur'daki herkes gibi o da suçludur, hepsi ile birlikte cezalandırılmalıdır.	Toplam
Medeni Hâl	Evli	Sayı	11	13	37	61
		% Medeni hâl içinde	18,0%	21,3%	60,7%	100,0%
		% Bu soru içinde	31,4%	28,9%	29,1%	29,5%
		% Toplam içinde	5,3%	6,3%	17,9%	29,5%
	Bekâr	Sayı	22	32	84	138
		% Medeni hâl içinde	15,9%	23,2%	60,9%	100,0%
		% Bu soru içinde	62,9%	71,1%	66,1%	66,7%
		% Toplam içinde	10,6%	15,5%	40,6%	66,7%
	Boşanmış/ Dul	Sayı	2	0	6	8
		% Medeni hâl içinde	25,0%	0,0%	75,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	5,7%	0,0%	4,7%	3,9%
		% Toplam içinde	1,0%	0,0%	2,9%	3,9%
Toplam		Sayı	35	45	127	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	16,9%	21,7%	61,4%	100,0%

Tablo 86. Çukur Medeni Hâl - Vartolu'nun Mahalleye Yaptıkları Üzerine

Bu soruya verilen yanıtların medeni duruma göre dağılımını gösteren tabloya bakıldığında, hukuk içi adalet öngören üçüncü seçeneği işaretleme oranının evli katılımcıların kendi içinde yüzde 60,7, bekâr katılımcılarda kendi içinde yüzde 60,9 olduğu görülmektedir. Toplam 8 kişi olan boşanmış/dul seçeneğini işaretleyen katılımcıların ise yüzde 75'i aynı seçeneği işaretlemişlerdir. Bu soru için evliler ile bekârlar arasında hukuk içi veya hukuk dışı adaleti isteme konusunda oransal olarak pek bir farklılık olmamıştır.

			Vartolu haklıdır, annesinin ölümünün ve yaşadıklarının karşılığını vermektedir.	Vartolu haksızdır, Çukur'un düzenini bozmamalı, Çukur ailesine zarar vermemelidir.	Çukur'daki herkes gibi o da suçludur, hepsi ile birlikte cezalandırılmalıdır.	Toplam
Eğitim Durumu	Düşük eğitimli	Sayı	4	5	7	16
		% Eğitim içinde	25,0%	31,3%	**43,8%**	100,0%
		% Bu soru içinde	11,4%	11,1%	5,5%	7,7%
		% Toplam içinde	1,9%	2,4%	3,4%	7,7%
	Orta eğitimli	Sayı	11	12	14	37
		% Eğitim içinde	29,7%	32,4%	**37,8%**	100,0%
		% Bu soru içinde	31,4%	26,7%	11,0%	17,9%
		% Toplam içinde	5,3%	5,8%	6,8%	17,9%
	Yüksek eğitimli	Sayı	20	28	106	154
		% Eğitim içinde	13,0%	18,2%	**68,8%**	100,0%
		% Bu soru içinde	57,1%	62,2%	83,5%	74,4%
		% Toplam içinde	9,7%	13,5%	51,2%	74,4%
Toplam		Sayı	35	45	127	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	16,9%	21,7%	61,4%	100,0%

Tablo 87. Çukur Eğitim Durumu - Vartolu'nun Mahalleye Yaptıkları Üzerine

Bu soru için eğitim gruplarına göre verilen yanıtların dağılımı tabloda görülmektedir. Hukuk içi adalet isteyenlere yönelik olarak hazırlanmış olan üçüncü seçeneği işaretleyenlerin düşük eğitimliler içindeki oranı yüzde 43,8, orta eğitimliler içindeki oranı yüzde 37,8, yüksek eğitimliler içindeki oranı ise yüzde 68,8'dir. Bu soruda önceki sorulara kıyasla, düşük eğitimliler ile orta düzeyde eğitimliler arasındaki oransal farklılık tersine dönmüştür. Orta eğitim grubunda hukuk içi adalet isteyenlere yönelik olarak hazırlanmış olan seçeneği işaretleyenlerin oranı, düşük eğitim grubundaki katılımcıların aynı seçeneği işaretleme oranından yüzde 6 daha az çıkmıştır. Ancak, yüksek eğitimlilere bakıldığında bu oranın kendi içinde yüzde 68,8'e çıktığı görülmektedir. Yani, bu soruda önceki soruların aksine hukuk içi adaleti isteyenlerin oranı düşük eğitimlilerde orta eğitim grubuna göre biraz fazla olsa da, yüksek eğitimliler grubunda yine diğer sorularda olduğu gibi bu oran diğerlerine kıyasla çok daha yüksektir.

			Vartolu haklıdır, annesinin ölümünün ve yaşadıklarının karşılığını vermektedir.	Vartolu haksızdır, Çukur'un düzenini bozmamalı, Çukur ailesine zarar vermemelidir.	Çukur'daki herkes gibi o da suçludur, hepsi ile birlikte cezalandırılmalıdır.	Toplam
Meslek	Esnaf	Sayı	5	0	3	8
		% Meslek içinde	62,5%	0,0%	37,5%	100,0%
		% Bu soru içinde	14,3%	0,0%	2,4%	3,9%
		% Toplam içinde	2,4%	0,0%	1,4%	3,9%
	Sanatçı	Sayı	1	2	3	6
		% Meslek içinde	16,7%	33,3%	50,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	2,9%	4,4%	2,4%	2,9%
		% Toplam içinde	0,5%	1,0%	1,4%	2,9%
	Ev Hanımı	Sayı	3	3	9	15
		% Meslek içinde	20,0%	20,0%	**60,0%**	100,0%
		% Bu soru içinde	8,6%	6,7%	7,1%	7,2%
		% Toplam içinde	1,4%	1,4%	4,3%	7,2%
	İşçi	Sayı	4	4	12	20
		% Meslek içinde	20,0%	20,0%	**60,0%**	100,0%
		% Bu soru içinde	11,4%	8,9%	9,4%	9,7%
		% Toplam içinde	1,9%	1,9%	5,8%	9,7%
	Öğrenci	Sayı	10	13	35	58
		% Meslek içinde	17,2%	22,4%	**60,3%**	100,0%
		% Bu soru içinde	28,6%	28,9%	27,6%	28,0%
		% Toplam içinde	4,8%	6,3%	16,9%	28,0%
	Memur	Sayı	2	7	21	30
		% Meslek içinde	6,7%	23,3%	**70,0%**	100,0%
		% Bu soru içinde	5,7%	15,6%	16,5%	14,5%
		% Toplam içinde	1,0%	3,4%	10,1%	14,5%
	Emekli	Sayı	1	0	0	1
		% Meslek içinde	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	2,9%	0,0%	0,0%	0,5%
		% Toplam içinde	0,5%	0,0%	0,0%	0,5%
	İşsiz	Sayı	2	5	14	21
		% Meslek içinde	9,5%	23,8%	66,7%	100,0%
		% Bu soru içinde	5,7%	11,1%	11,0%	10,1%
		% Toplam içinde	1,0%	2,4%	6,8%	10,1%
	Diğer	Sayı	7	11	30	48
		% Meslek içinde	14,6%	22,9%	62,5%	100,0%
		% Bu soru içinde	20,0%	24,4%	23,6%	23,2%
		% Toplam içinde	3,4%	5,3%	14,5%	23,2%
Toplam		Sayı	35	45	127	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	16,9%	21,7%	61,4%	100,0%

Tablo 88. Çukur Meslek - Vartolu'nun Mahalleye Yaptıkları Üzerine

Bu soruya verilen yanıtların mesleklere göre dağılımına bakıldığında, memurların yüzde 70 ve işsizlerin yüzde 66,7 oranında, ev hanımı, işçi ve öğrencilerin ise yüzde 60 dolaylarında üçüncü şıkkı işaretledikleri görülmektedir. Önceki sorularda ev hanımı öğrenci ve memurların, sorunun kendi içinde adaletin hukuk içi şekilde işlemesi gerektiğine dair düşüncelere karşılık gelmek üzere hazırlanmış olan seçenekleri işaretleme oranları diğer seçeneklere kıyasla daha yüksek çıkmıştı. Bu soruda bunlara ek olarak işçiler ve işsizler de yüksek oranda hukuk içi adalet seçeneğini işaretlemişlerdir.

			Vartolu haklıdır, annesinin ölümünün ve yaşadıklarının karşılığını vermektedir.	Vartolu haksızdır, Çukur'un düzenini bozmamalı, Çukur ailesine zarar vermemelidir.	Çukur'daki herkes gibi o da suçludur, hepsi ile birlikte cezalandırılmalıdır.	Toplam
Gelir Durumu	Çok düşük gelirli	Sayı	8	13	14	35
		% Gelir içinde	22,9%	37,1%	**40,0%**	100,0%
		% Bu soru içinde	22,9%	28,9%	11,0%	16,9%
		% Toplam içinde	3,9%	6,3%	6,8%	16,9%
	Düşük gelirli	Sayı	24	26	90	140
		% Gelir içinde	17,1%	18,6%	**64,3%**	100,0%
		% Bu soru içinde	68,6%	57,8%	70,9%	67,6%
		% Toplam içinde	11,6%	12,6%	43,5%	67,6%
	Normal sınır ve üstü	Sayı	3	6	23	32
		% Gelir içinde	9,4%	18,8%	**71,9%**	100,0%
		% Bu soru içinde	8,6%	13,3%	18,1%	15,5%
		% Toplam içinde	1,4%	2,9%	11,1%	15,5%
Toplam		Sayı	35	45	127	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	16,9%	21,7%	61,4%	100,0%

Tablo 89. Çukur Gelir Durumu - Vartolu'nun Mahalleye Yaptıkları Üzerine

Bu soru için hukuk içi adaleti öngören ve Çukur dizisi içinde hukuk dışı eylemlerde bulunan tarafların her ikisini de suçlu olarak gören ve cezalandırılmaları gerektiğini düşünenlerin gelir grubuna göre oranları, tabloda görüldüğü gibi, çok düşük gelirli katılımcılarda yüzde 40, düşük gelirli katılımcılarda yüzde 64,3, normal sınır ve üstünde gelire sahip olan katılımcılarda ise yüzde 71,9'dur. Görüldüğü gibi, gelir düzeyi arttıkça hukuk içi adalet isteyenlerin kendi gelir grubu içindeki oranları da artmıştır.

			Vartolu haklıdır, annesinin ölümünün ve yaşadıklarının karşılığını vermektedir.	Vartolu haksızdır, Çukur'un düzenini bozmamalı, Çukur ailesine zarar vermemelidir.	Çukur'daki herkes gibi o da suçludur, hepsi ile birlikte cezalandırılmalıdır.	Toplam
Dünya Görüşü	Sağ görüşlüler	Sayı	16	20	52	88
		% Dünya görüş içinde	18,2%	22,7%	**59,1%**	100,0%
		% Bu soru içinde	45,7%	44,4%	40,9%	42,5%
		% Toplam içinde	7,7%	9,7%	25,1%	42,5%
	Sol görüşlüler	Sayı	18	19	62	99
		% Dünya görüş içinde	18,2%	19,2%	**62,6%**	100,0%
		% Bu soru içinde	51,4%	42,2%	48,8%	47,8%
		% Toplam içinde	8,7%	9,2%	30,0%	47,8%
	Diğer	Sayı	1	6	13	20
		% Dünya görüş içinde	5,0%	30,0%	65,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	2,9%	13,3%	10,2%	9,7%
		% Toplam içinde	0,5%	2,9%	6,3%	9,7%
Toplam		Sayı	35	45	127	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	16,9%	21,7%	61,4%	100,0%

Tablo 90. Çukur Dünya Görüşü - Vartolu'nun Mahalleye Yaptıkları Üzerine

Bu soruya verilen yanıtların dünya görüşüne göre dağılımını gösteren tabloya bakıldığında, sağ görüşlülerin kendi içinde "Çukur'daki herkes gibi o da suçludur, hepsi ile birlikte cezalandırılmalıdır." seçeneğini işaretleme oranı yüzde 59,1, sol görüşlülerin kendi içinde aynı seçeneği işaretleme oranı ise yüzde 62,6'dır. Diğer seçeneğini işaretleyen ve kendi dünya görüşünü yazıyla tanımlayanların ise yüzde 65'i bu seçeneği işaretlemiştir. Bu soruda da sol görüşlülerin hukuk içi adalete işaret eden seçeneği işaretleme oranı sağ görüşlülerden yine fazla olmakla birlikte, oranlar arasındaki fark yalnızca yüzde 3,5'tir. Bu oran, önceki sorularda olduğundan daha az bir farktır.

Bu soruya verilen yanıtların tüm değişkenlere göre genel değerlendirmesi yapılacak olursa, yaş ve gelir durumu arttıkça hukuk içi adaleti işaret eden seçeneği işaretleme oranının arttığı, orta eğitim düzeyinde düşük eğitimlilere göre aynı seçeneği işaretleme oranı biraz düşük olsa da, yüksek eğitimlilerde yine diğer eğitim düzeylerine göre bu oranın arttığı görülmüştür. Cinsiyete göre ise, kadınlar erkeklere göre biraz daha fazla oranda bu seçeneği işaretlemişlerdir. Mesleklere göre aynı seçeneği işaretleme oranına gelince, memur, öğrenci ve ev hanımlarının hukuk içi adalet karşılığı olan seçeneği işaretleme oranının tıpkı önceki sorularda olduğu gibi yüksek olduğu görülmüştür. Ev hanımı ve öğrencilerin hukuk içi adalet talebi yine önceki sorularda olduğu gibi cinsiyet ve eğitim durumunda görülen tabloyu destekleyen veriler olarak da değerlendirilebilir. Bu soruda önceki sorulardan farklı olarak, işçi ve işsizlerin de yüzde 60 ve üzeri oranlarda hukuk içi adaleti işaret eden seçeneği işaretledikleri görülmüştür. Medeni duruma göre dağılımda, bu soruda evli ve bekâr katılımcılar arasında aynı seçeneği işaretleme konusunda oransal olarak fazla bir fark görülmemiştir. Dünya görüşü konusunda ise, oran olarak önceki sorularda olduğundan daha düşük, yalnızca yüzde 3,5 oranında da olsa, sol görüşlülerin sağ görüşlülere oranla daha fazla hukuk içi adalet seçeneğini işaretlemiş oldukları gözlenmiştir.

3.1.1.4. Mahallenin Geleceği Hakkında

Dizideki Çukur mahallesinin âkıbetinin ne olması gerektiğine dair genel bir soru üzerinden yine adaletin hukuk içi veya hukuk dışı biçimlerinden hangisine daha yakın durulduğunu yorumlamak istenmiştir.

S: Sizce Çukur'un sonu ne olmalıdır?

1. Devlet Çukur'a müdahale etmeli, düzeni sağlamalı, Koçovalı ailesi dahil herkes yargılanmalıdır.

2. Çukur, çocukluğundan beri eziyet çeken Vartolu'nun hâkimiyetinde devam etmelidir.

3. Çukur, başındaki tüm belalardan kurtulmalı, Koçovalı ailesi yeniden hâkim olmalıdır.

Bu soruda, ilk seçenek adaletin hukuk içi algısına, ikinci ve üçüncü seçenekler ise adaletin hukuk dışı algısına dayandırılacak yanıtlar olarak hazırlanmıştır.

Bu soruya verilen yanıtların cinsiyet, yaş, medeni hâl, eğitim durumu, meslek, gelir durumu ve dünya görüşüne göre dağılımı, tablolarda görülmektedir:

			Devlet Çukur'a müdahale etmeli, düzeni sağlamalı, Koçovalı ailesi dâhil herkes yargılanmalıdır.	Çukur, çocukluğundan beri eziyet çeken Vartolu'nun hâkimiyetinde devam etmelidir.	Çukur, başındaki tüm belalardan kurtulmalı, Koçovalı ailesi yeniden hâkim olmalıdır.	Toplam
Cinsiyet	Erkek	Sayı	49	9	44	102
		% Cinsiyet içinde	**48,0%**	8,8%	43,1%	100,0%
		% Bu soru içinde	45,0%	52,9%	54,3%	49,3%
		% Toplam içinde	23,7%	4,3%	21,3%	49,3%
	Kadın	Sayı	60	8	37	105
		% Cinsiyet içinde	**57,1%**	7,6%	35,2%	100,0%
		% Bu soru içinde	55,0%	47,1%	45,7%	50,7%
		% Toplam içinde	29,0%	3,9%	17,9%	50,7%
Toplam		Sayı	109	17	81	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	52,7%	8,2%	39,1%	100,0%

Tablo 91. Çukur Cinsiyet - Çukur'un Sonu Ne Olmalıdır?

Çukur'un âkıbetinin ne olması gerektiği ile ilgili bu soruda, erkek katılımcıların yüzde 48'i "Devlet Çukur'a müdahale etmeli, düzeni sağlamalı, Koçovalı ailesi dahil herkes yargılanmalıdır." seçeneğini işaretlemişlerdir. Kadın katılımcıların ise yüzde 57,1'i aynı seçeneği işaretlemiştir. Diğer iki seçeneğin aksine, hukuk içi adalet isteyenlere yönelik olarak hazırlanmış olan bu seçenek, erkek ve kadın izleyiciler tarafından yüksek oranda

işaretlenmiş olsa da, kadınların yine erkeklere kıyasla daha yüksek oranda hukuk içi adalet istedikleri görülmektedir.

			Devlet Çukur'a müdahale etmeli, düzeni sağlamalı, Koçovalı ailesi dahil herkes yargılanmalıdır.	Çukur, çocukluğundan beri eziyet çeken Vartolu'nun hâkimiyetinde devam etmelidir.	Çukur, başındaki tüm belalardan kurtulmalı, Koçovalı ailesi yeniden hâkim olmalıdır.	Toplam
Yaş	18'den küçük	Sayı	4	1	5	10
		% Yaş içinde	**40,0%**	10,0%	50,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	3,7%	5,9%	6,2%	4,8%
		% Toplam içinde	1,9%	0,5%	2,4%	4,8%
	18 - 25 arası	Sayı	30	9	32	71
		% Yaş içinde	**42,3%**	12,7%	45,1%	100,0%
		% Bu soru içinde	27,5%	52,9%	39,5%	34,3%
		% Toplam içinde	14,5%	4,3%	15,5%	34,3%
	25 - 35 arası	Sayı	58	7	36	101
		% Yaş içinde	**57,4%**	6,9%	35,6%	100,0%
		% Bu soru içinde	53,2%	41,2%	44,4%	48,8%
		% Toplam içinde	28,0%	3,4%	17,4%	48,8%
	35 - 45 arası	Sayı	11	0	5	16
		% Yaş içinde	**68,8%**	0,0%	31,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	10,1%	0,0%	6,2%	7,7%
		% Toplam içinde	5,3%	0,0%	2,4%	7,7%
	45 - 55 arası	Sayı	6	0	2	8
		% Yaş içinde	**75,0%**	0,0%	25,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	5,5%	0,0%	2,5%	3,9%
		% Toplam içinde	2,9%	0,0%	1,0%	3,9%
	55 - 65 arası	Sayı	0	0	1	1
		% Yaş içinde	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	0,0%	0,0%	1,2%	0,5%
		% Toplam içinde	0,0%	0,0%	0,5%	0,5%
Toplam		Sayı	109	17	81	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	52,7%	8,2%	39,1%	100,0%

Tablo 92. Çukur Yaş - Çukur'un Sonu Ne Olmalıdır?

Çukur'un sonunun ne olması gerektiğine dair görüşleri toplamak üzere hazırlanmış olan bu soruya verilen yanıtların yaşa göre dağılımını gösteren tabloya bakıldığında, hukuk içi adalete gönderme yapmak üzere hazırlanan birinci seçeneği işaretleme oranının 18'den küçük yaş grubunda yüzde 40 iken, 45-55 yaş aralığında yüzde 75'e ulaştığı görülmektedir. Aradaki yaş gruplarında da tabloda görüldüğü gibi, yaş arttıkça oran yükselmiştir. Önceki sorularda olduğu gibi, yaş ile hukuk içi adalet isteme oranı doğru orantılıdır.

			Devlet Çukur'a müdahale etmeli, düzeni sağlamalı, Koçovalı ailesi dahil herkes yargılanmalıdır.	Çukur, çocukluğundan beri eziyet çeken Vartolu'nun hâkimiyetinde devam etmelidir.	Çukur, başındaki tüm belalardan kurtulmalı, Koçovalı ailesi yeniden hâkim olmalıdır.	Toplam
Medeni Hâl	Evli	Sayı	36	1	24	61
		% Medeni hâl içinde	**59,0%**	1,6%	39,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	33,0%	5,9%	29,6%	29,5%
		% Toplam içinde	17,4%	0,5%	11,6%	29,5%
	Bekâr	Sayı	67	16	55	138
		% Medeni hâl içinde	**48,6%**	11,6%	39,9%	100,0%
		% Bu soru içinde	61,5%	94,1%	67,9%	66,7%
		% Toplam içinde	32,4%	7,7%	26,6%	66,7%
	Boşanmış/ Dul	Sayı	6	0	2	8
		% Medeni hâl içinde	75,0%	0,0%	25,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	5,5%	0,0%	2,5%	3,9%
		% Toplam içinde	2,9%	0,0%	1,0%	3,9%
Toplam		Sayı	109	17	81	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	52,7%	8,2%	39,1%	100,0%

Tablo 93. Çukur Medeni Hâl - Çukur'un Sonu Ne Olmalıdır?

Medeni hâl ve bu soruda hukuk içi adaleti öngören seçeneği işaretleme oranları arasındaki ilişkiye bakıldığında, evlilerin yüzde 59 oranında, bekârların ise yüzde 48,6 oranında söz konusu birinci seçeneği işaretledikleri görülmektedir. Toplam 8 kişi olan boşanmış/dul katılımcıların ise yüzde 75'i (6 kişi) bu seçeneği işaretlemiştir.

			Devlet Çukur'a müdahale etmeli, düzeni sağlamalı, Koçovalı ailesi dahil herkes yargılanmalıdır.	Çukur, çocukluğundan beri eziyet çeken Vartolu'nun hâkimiyetinde devam etmelidir.	Çukur, başındaki tüm belalardan kurtulmalı, Koçovalı ailesi yeniden hâkim olmalıdır.	Toplam
Eğitim Durumu	Düşük eğitimli	Sayı	4	1	11	16
		% Eğitim içinde	**25,0%**	6,3%	68,8%	100,0%
		% Bu soru içinde	3,7%	5,9%	13,6%	7,7%
		% Toplam içinde	1,9%	0,5%	5,3%	7,7%
	Orta eğitimli	Sayı	15	2	20	37
		% Eğitim içinde	**40,5%**	5,4%	54,1%	100,0%
		% Bu soru içinde	13,8%	11,8%	24,7%	17,9%
		% Toplam içinde	7,2%	1,0%	9,7%	17,9%
	Yüksek eğitimli	Sayı	90	14	50	154
		% Eğitim içinde	**58,4%**	9,1%	32,5%	100,0%
		% Bu soru içinde	82,6%	82,4%	61,7%	74,4%
		% Toplam içinde	43,5%	6,8%	24,2%	74,4%
Toplam		Sayı	109	17	81	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	52,7%	8,2%	39,1%	100,0%

Tablo 94. Çukur Eğitim Durumu - Çukur'un Sonu Ne Olmalıdır?

Bu soruya verilen yanıtların eğitim durumuna göre dağılımını gösteren tabloya bakıldığında, düşük eğitimlilerin hukuk içi adalet isteyenlere yönelik olarak hazırlanmış olan birinci seçeneği işaretleme oranı kendi içinde yüzde 25, orta eğitimlilerin bu

seçeneği işaretleme oranının kendi içinde yüzde 40,5, yüksek eğitimlilerin aynı seçeneği işaretleme oranı ise kendi içinde yüzde 58,4 olduğu görülmektedir. Düşük eğitimlilerin diğer iki seçeneği işaretleme oranına bakıldığında, mahallenin Vartolu karakterinin hâkimiyetinde devam etmesi gerektiğini düşünenler yüzde 6,3, mahallenin Koçovalı ailesinin hâkimiyetinde, yani dizinin başlangıcında bu suç mahallesine hâkim olan ailenin huzuru bozulmadan önceki halde devam etmesi gerektiğini söyleyenlerin oranı ise yüzde 68,8'dir. Görüldüğü gibi, orta ve yüksek eğitimliler arasında da, hukuk dışı adaleti temsil eden ikinci ve üçüncü seçeneği işaretleyen kişilerin çoğunluğu, mahalleye sonradan gelip düzeni bozan Vartolu'nun değil, mahallenin eskiden beri sahibi olan Koçovalılar'ın hâkim olması gerektiğini düşünmektedir.

			Devlet Çukur'a müdahale etmeli, düzeni sağlamalı, Koçovalı ailesi dahil herkes yargılanmalıdır.	Çukur, çocukluğundan beri eziyet çeken Vartolu'nun hâkimiyetinde devam etmelidir.	Çukur, başındaki tüm belalardan kurtulmalı, Koçovalı ailesi yeniden hâkim olmalıdır.	Toplam
Meslek	Esnaf	Sayı	3	1	4	8
		% Meslek içinde	37,5%	12,5%	50,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	2,8%	5,9%	4,9%	3,9%
		% Toplam içinde	1,4%	0,5%	1,9%	3,9%
	Sanatçı	Sayı	5	0	1	6
		% Meslek içinde	**83,3%**	0,0%	16,7%	100,0%
		% Bu soru içinde	4,6%	0,0%	1,2%	2,9%
		% Toplam içinde	2,4%	0,0%	0,5%	2,9%
	Ev Hanımı	Sayı	9	0	6	15
		% Meslek içinde	**60,0%**	0,0%	40,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	8,3%	0,0%	7,4%	7,2%
		% Toplam içinde	4,3%	0,0%	2,9%	7,2%
	İşçi	Sayı	8	0	12	20
		% Meslek içinde	40,0%	0,0%	60,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	7,3%	0,0%	14,8%	9,7%
		% Toplam içinde	3,9%	0,0%	5,8%	9,7%
	Öğrenci	Sayı	32	4	22	58
		% Meslek içinde	**55,2%**	6,9%	37,9%	100,0%
		% Bu soru içinde	29,4%	23,5%	27,2%	28,0%
		% Toplam içinde	15,5%	1,9%	10,6%	28,0%
	Memur	Sayı	19	3	8	30
		% Meslek içinde	**63,3%**	10,0%	26,7%	100,0%
		% Bu soru içinde	17,4%	17,6%	9,9%	14,5%
		% Toplam içinde	9,2%	1,4%	3,9%	14,5%
	Emekli	Sayı	0	0	1	1
		% Meslek içinde	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	0,0%	0,0%	1,2%	0,5%
		% Toplam içinde	0,0%	0,0%	0,5%	0,5%
	İşsiz	Sayı	8	5	8	21
		% Meslek içinde	38,1%	23,8%	38,1%	100,0%
		% Bu soru içinde	7,3%	29,4%	9,9%	10,1%
		% Toplam içinde	3,9%	2,4%	3,9%	10,1%
	Diğer	Sayı	25	4	19	48
		% Meslek içinde	52,1%	8,3%	39,6%	100,0%
		% Bu soru içinde	22,9%	23,5%	23,5%	23,2%
		% Toplam içinde	12,1%	1,9%	9,2%	23,2%
Toplam		Sayı	109	17	81	207
		% Meslek içinde	52,7%	8,2%	39,1%	100,0%
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	52,7%	8,2%	39,1%	100,0%

Tablo 95. Çukur Meslek - Çukur'un Sonu Ne Olmalıdır?

Bu soruya verilen yanıtların mesleklere göre dağılımını gösteren tabloda görüldüğü üzere, bu soruda hukuk içi adalet anlayışına yönelik olan birinci seçeneği işaretleme oranı yüksek olan meslek grupları, yüzde 83,3 oranı ile toplamda 8 kişi olan sanatçılar, yüzde 63,3 oranında memurlar, yüzde 60 oranında ev hanımlarıdır. Önceki sorularda hep hukuk içi adaleti işaret eden seçeneği yüksek oranda işaretlemiş olan öğrenciler ise

bu soruda ilk defa yüzde 60'ın altında oranda aynı adalet anlayışına işaret eden birinci seçeneği işaretlemişlerdir. Görece bir düşüş olsa da, yüzde 55,2 oranıyla yüksek oranda bu seçeneği işaretledikleri görülmektedir. Yine önceki sorularda olduğu gibi, çoğunluğu yüksek eğitim düzeyinde olan öğrenciler, ev hanımı kadınlar ve memurların hukuk içi adaletten yana oldukları görülmektedir. Memurlar ve bu soruda yüksek oranda hukuk içi adalet seçeneğini işaretlemiş olan sanatçılar bir yana bırakılacak olursa, çoğunluğu yüksek eğitim düzeyinde olan öğrencilerin durumu eğitim değişkeninde yüksek eğitimlilerin aynı seçeneği işaretleme oranları ile ev hanımlarının durumu da cinsiyet değişkeninde kadınların aynı seçeneği işaretleme oranının yüksek olmasıyla bir arada düşünülebilir. Hukuk dışı adaleti işaret eden diğer iki seçeneği işaretleyenlere bakıldığında ise, tüm meslek gruplarında ikisi arasından daha yüksek oranda Koçovalıların hâkimiyetini isteyenlere yönelik hazırlanan seçeneğin işaretlendiği görülmektedir.

			Devlet Çukur'a müdahale etmeli, düzeni sağlamalı, Koçovalı ailesi dahil herkes yargılanmalıdır.	Çukur, çocukluğundan beri eziyet çeken Vartolu'nun hâkimiyetinde devam etmelidir.	Çukur, başındaki tüm belalardan kurtulmalı, Koçovalı ailesi yeniden hâkim olmalıdır.	Toplam
Gelir Durum	Çok düşük gelirli	Sayı	14	4	17	35
		% Gelir içinde	**40,0%**	11,4%	48,6%	100,0%
		% Bu soru içinde	12,8%	23,5%	21,0%	16,9%
		% Toplam içinde	6,8%	1,9%	8,2%	16,9%
	Düşük gelirli	Sayı	78	10	52	140
		% Gelir içinde	**55,7%**	7,1%	37,1%	100,0%
		% Bu soru içinde	71,6%	58,8%	64,2%	67,6%
		% Toplam içinde	37,7%	4,8%	25,1%	67,6%
	Normal sınır ve üstü	Sayı	17	3	12	32
		% Gelir içinde	**53,1%**	9,4%	37,5%	100,0%
		% Bu soru içinde	15,6%	17,6%	14,8%	15,5%
		% Toplam içinde	8,2%	1,4%	5,8%	15,5%
Toplam		Sayı	109	17	81	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	52,7%	8,2%	39,1%	100,0%

Tablo 96. Çukur Gelir Durumu - Çukur'un Sonu Ne Olmalıdır?

Bu soruya verilen yanıtların gelir durumuna göre dağılımını gösteren tabloda görüldüğü gibi, çok düşük gelirlilerin yüzde 40'ı, düşük gelirlilerin yüzde 55,7'si ve normal sınır ve üzerindeki katılımcıların yüzde 53,1'i hukuk içi adalete işaret eden birinci seçeneği işaretlemişlerdir. Her ne kadar normal sınır ve üstü diye tasnif edilmiş olan gelir

grubundakiler kendilerinin bir altındaki düşük gelirlilerden az düşük bir oranda bu seçeneği işaretlemiş olsalar da, yine gelir durumu çok düşük olanlara kıyasla daha yüksek olan katılımcıların durumu hukuk içi değerlendirme oranının daha yüksek olduğu açıktır.

			Devlet Çukur'a müdahale etmeli, düzeni sağlamalı, Koçovalı ailesi dahil herkes yargılanmalıdır.	Çukur, çocukluğundan beri eziyet çeken Vartolu'nun hâkimiyetinde devam etmelidir.	Çukur, başındaki tüm belalardan kurtulmalı, Koçovalı ailesi yeniden hâkim olmalıdır.	Toplam
Dünya Görüşü	Sağ görüşlüler	Sayı	38	9	41	88
		% Dünya görüş içinde	**43,2%**	10,2%	46,6%	100,0%
		% Bu soru içinde	34,9%	52,9%	50,6%	42,5%
		% Toplam içinde	18,4%	4,3%	19,8%	42,5%
	Sol görüşlüler	Sayı	59	6	34	99
		% Dünya görüş içinde	**59,6%**	6,1%	34,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	54,1%	35,3%	42,0%	47,8%
		% Toplam içinde	28,5%	2,9%	16,4%	47,8%
	Diğer	Sayı	12	2	6	20
		% Dünya görüş içinde	60,0%	10,0%	30,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	11,0%	11,8%	7,4%	9,7%
		% Toplam içinde	5,8%	1,0%	2,9%	9,7%
Toplam		Sayı	109	17	81	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	52,7%	8,2%	39,1%	100,0%

Tablo 97. Çukur Dünya Görüşü - Çukur'un Sonu Ne Olmalıdır?

Bu soruya verilen yanıtların dünya görüşüne göre dağılımını gösteren tabloda görüldüğü gibi, sağ görüşlülerin yüzde 43,2'si, sol görüşlülerin ise yüzde 59,6'sı hukuk içi adaleti işaret eden birinci seçeneği işaretlemiştir. Diğer iki seçeneği işaretleyenlerin durumuna bakıldığında ise, yine bu soruya ait önceki tablolarda olduğu gibi daha çok Vartolu'dan değil, Koçovalı ailesinden yana oldukları görülmektedir. Dünya görüşü konusunda diğer seçeneğini işaretlemiş olanların da yüzde 60'ı birinci seçeneği işaretlemiştir. Bu soru için, her iki seçeneği işaretlemiş olan katılımcıların dünya görüşüne göre dağılımına bakıldığında, birinci seçeneği yani hukuk içi adaleti işaret eden seçeneği işaretlemiş olan katılımcılardan yüzde 34,9'u sağ görüşlü, yüzde 54,1'i de sol görüşlüdür. Bu soruda da önceki sorularda olduğu gibi sol görüşlüler daha yüksek oranda hukuk içi adalet öngören seçeneği işaretlemişlerdir.

Bu soruda da, yaş ve eğitim değişkenleri ile hukuk içi adalet isteğine yönelik hazırlanan seçeneği işaretleme oranı doğru orantılıdır. Yaş arttıkça ve eğitim düzeyi yükseldikçe

birinci seçeneğin daha yüksek oranda işaretlendiği görülmüştür. Ayrıca, gelir durumunda da her ne kadar düşük gelirliler ile normal sınır ve üzerinde gelire sahip olanlar arasında durum çok düşük yüzdelerle tersine dönmüş olsa da, benzer bir durum söz konusu olduğu söylenebilir. Çok düşük gelirlilerle daha yüksek gelirliler arasında önemli oransal farklılık görülmüştür. Cinsiyete göre duruma bakıldığında, kadınların erkeklere kıyasla; medeni durum söz konusu olduğunda, evliler bekârlara göre daha yüksek oranda hukuk içi adaleti işaret eden seçeneği işaretlemişlerdir. Meslekler söz konusu olduğunda, daha önceki sorulardaki duruma benzer olarak, memurların, ev hanımlarının ve önceki sorulara kıyasla oransal olarak biraz düşük olsa da bu soru için diğer meslekler arasında nispeten yüksek oranda öğrencilerin hukuk içi adalet algısına yönelik olarak hazırlanmış seçeneği işaretledikleri gözlenmiştir. Bu soruda, her ne kadar toplam sayıları 6 kişi olsa da, sanatçıların da yüksek oranda bu seçeneği işaretledikleri görülmüştür. Dünya görüşüne gelince, yine diğer sorularda olduğu gibi sol görüşlülerin sağ görüşlülere kıyasla daha yüksek oranda hukuk içi adalete yönelik seçeneği işaretledikleri bir durum söz konusudur.

3.1.2. Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz Dizisi ve Hukuk İçi Adalet-Hukuk Dışı Adalet

Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz adlı dizide, adaletin hukuk içi mi hukuk dışı mı sağlanması gerektiğine dair düşünceleri toplamak için, toplamda iki soru sorulmuştur. Bu sorular ve tüm bağımsız değişkenlere göre bu sorulara verilen yanıtlara ait tablolar üzerinden, katılımcıların bu eksendeki yaklaşımları görülmek istenmiştir.

3.1.2.1. "Masa" Hakkında: Suçlu mu Yoksa Adaletli mi?

Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz adlı dizide, silah ticareti yapan bir suç örgütleri şebekesinin etrafında toplanarak yasa dışı işlerini yönettiği "masa" hakkında

katılımcıların görüşlerini alarak hukuk içi / hukuk dışı adalet ayrımında nerede durdukları anlaşılmak istenmiştir.

S: Etrafında toplanılan "masa" ve yapılan silah ticareti hakkında ne düşünüyorsunuz?

1. Yapılan suçtur, masa da bir suç örgütüdür.

2. Kendi içinde adaletli bir masadır. Devletin ve milletin çıkarlarına hizmet ettiği sürece faydalı bir ticarettir.

Bu soruda birinci seçenek, adaletin hukuk içi algılandığına, ikinci seçenek ise adaletin hukuk dışı algılandığına yorumlanmak üzere hazırlandı.

Bu soruya verilen yanıtların, cinsiyet, yaş, medeni hâl, eğitim durumu, meslek, gelir durumu ve dünya görüşüne göre dağılımı, tablolarda görülmektedir:

			Yapılan suçtur, masa da bir suç örgütüdür.	Kendi içinde adaletli bir masadır. Devletin ve milletin çıkarlarına hizmet ettiği sürece faydalı bir ticarettir.	Toplam
Cinsiyet	Erkek	Sayı	59	95	154
		% Cinsiyet içinde	**38,3%**	61,7%	100,0%
		% Bu soru içinde	68,6%	77,9%	74,0%
		% Toplam içinde	28,4%	45,7%	74,0%
	Kadın	Sayı	27	27	54
		% Cinsiyet içinde	**50,0%**	50,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	31,4%	22,1%	26,0%
		% Toplam içinde	13,0%	13,0%	26,0%
Toplam		Sayı	86	122	208
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	41,3%	58,7%	100,0%

Tablo 98. E.D.H.O Cinsiyet - Masa Hakkında Düşünce Dağılımı

Her ne kadar Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisinde erkek katılımcılar (154 kişi) kadın katılımcıların (54 kişi) üç katına yakın sayıda olsalar da her cinsiyet grubunun kendi içinde bu soruya verdikleri yanıtların yüzdelik durumlarına bakıldığında, erkeklerin yüzde 38,3'ünün, kadın katılımcıların ise yüzde 50'sinin hukuk içi adaletin bu sorudaki karşılığı olan "Yapılan suçtur, masa da bir suç örgütüdür." seçeneğini işaretledikleri görülmektedir. Kadınlar her iki seçeneği tam yarı yarıya oranla işaretlemiş, yani kadın katılımcılar kendi içlerinde diğer seçeneğe kıyasla yüksek oranda hukuk içi adalet seçeneğini işaretlememişlerdir. Ancak yine de erkeklerle

kıyaslandıklarında, önceki sorularda da olduğu gibi hukuk içi adaleti tercih etme oranları yüksektir.

			Yapılan suçtur, masa da bir suç örgütüdür.	Kendi içinde adaletli bir masadır. Devletin ve milletin çıkarlarına hizmet ettiği sürece faydalı bir ticarettir.	Toplam
Yaş	18'den küçük	Sayı	3	17	20
		% Yaş içinde	15,0%	85,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	3,5%	13,9%	9,6%
		% Toplam içinde	1,4%	8,2%	9,6%
	18 - 25 arası	Sayı	19	38	57
		% Yaş içinde	33,3%	66,7%	100,0%
		% Bu soru içinde	22,1%	31,1%	27,4%
		% Toplam içinde	9,1%	18,3%	27,4%
	25 - 35 arası	Sayı	44	45	89
		% Yaş içinde	49,4%	50,6%	100,0%
		% Bu soru içinde	51,2%	36,9%	42,8%
		% Toplam içinde	21,2%	21,6%	42,8%
	35 - 45 arası	Sayı	13	20	33
		% Yaş içinde	39,4%	60,6%	100,0%
		% Bu soru içinde	15,1%	16,4%	15,9%
		% Toplam içinde	6,3%	9,6%	15,9%
	45 - 55 arası	Sayı	6	2	8
		% Yaş içinde	75,0%	25,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	7,0%	1,6%	3,8%
		% Toplam içinde	2,9%	1,0%	3,8%
	55 - 65 arası	Sayı	1	0	1
		% Yaş içinde	100,0%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	1,2%	0,0%	0,5%
		% Toplam içinde	0,5%	0,0%	0,5%
Toplam		Sayı	86	122	208
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	41,3%	58,7%	100,0%

Tablo 99. E.D.H.O Yaş - Masa Hakkında Düşünce Dağılımı

Bu soruya verilen yanıtların yaşa göre dağılımını gösteren tabloya göre, genel olarak katılımcılar yüksek oranda diğer seçeneği işaretlemiş olsalar da, yaş yükseldikçe hukuk içi adaleti seçme oranları yükselmiştir. Yaş aralığı 25-35'ten 35-45'e geldiğinde hukuk içi adalet seçeneğini işaretlemiş olanların kendi yaş grubu içindeki oranı yüzde 10 daha az olsa da, genel duruma bakıldığında, 18 yaş altı katılımcılarda yüzde 15 olan hukuk içi adalete dair seçeneği işaretleme oranı, daha ileri yaşlarda artmıştır.

			Yapılan suçtur, masa da bir suç örgütüdür.	Kendi içinde adaletli bir masadır. Devletin ve milletin çıkarlarına hizmet ettiği sürece faydalı bir ticarettir.	Toplam
Medeni Hâl	Evli	Sayı	37	43	80
		% Medeni hâl içinde	**46,3%**	53,8%	100,0%
		% Bu soru içinde	43,0%	35,2%	38,5%
		% Toplam içinde	17,8%	20,7%	38,5%
	Bekâr	Sayı	45	78	123
		% Medeni hâl içinde	**36,6%**	63,4%	100,0%
		% Bu soru içinde	52,3%	63,9%	59,1%
		% Toplam içinde	21,6%	37,5%	59,1%
	Boşanmış /Dul	Sayı	4	1	5
		% Medeni hâl içinde	80,0%	20,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	4,7%	0,8%	2,4%
		% Toplam içinde	1,9%	0,5%	2,4%
Toplam		Sayı	86	122	208
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	41,3%	58,7%	100,0%

Tablo 100. E.D.H.O Medeni Hâl - Masa Hakkında Düşünce Dağılımı

Masa hakkında ne düşünüldüğüne dair bu soruya verilen yanıtların medeni duruma göre dağılımı, tabloda görülmektedir. Evlilerin yüzde 46,3'ü, bekârların ise yüzde 36,6'sı etrafında toplanılarak silah ticareti yapılan masanın bir suç örgütü olduğuna dair birinci seçeneği işaretlemişlerdir.

			Yapılan suçtur, masa da bir suç örgütüdür.	Kendi içinde adaletli bir masadır. Devletin ve milletin çıkarlarına hizmet ettiği sürece faydalı bir ticarettir.	Toplam
Eğitim Durumu	Düşük Eğitimli	Sayı	11	24	35
		% Eğitim içinde	**31,4%**	68,6%	100,0%
		% Bu soru içinde	12,8%	19,7%	16,8%
		% Toplam içinde	5,3%	11,5%	16,8%
	Orta Eğitimli	Sayı	17	43	60
		% Eğitim içinde	**28,3%**	71,7%	100,0%
		% Bu soru içinde	19,8%	35,2%	28,8%
		% Toplam içinde	8,2%	20,7%	28,8%
	Yüksek Eğitimli	Sayı	58	55	113
		% Eğitim içinde	**51,3%**	48,7%	100,0%
		% Bu soru içinde	67,4%	45,1%	54,3%
		% Toplam içinde	27,9%	26,4%	54,3%
Toplam		Sayı	86	122	208
		% Eğitim içinde	41,3%	58,7%	100,0%
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	41,3%	58,7%	100,0%

Tablo 101. E.D.H.O Eğitim Durumu - Masa Hakkında Düşünce Dağılımı

Yukarıdaki tablo bu soruya verilen yanıtların eğitim durumuna göre dağılımını göstermektedir. Hukuk içi adaleti temsil etmesi için hazırlanmış olan birinci seçeneği işaretleyen düşük eğitimlilerin kendi eğitim grupları içindeki oranı yüzde 31,4'tür. Orta

eğitimlilerin ise kendi içlerinde bu seçeneği işaretleme oranı yüzde 28,3'tür. Yüksek eğitimliler söz konusu olduğunda ise oran yüzde 51,3'e çıkmıştır. Her ne kadar orta eğitimlilerde bu sorunun hukuk içi adalet seçeneğini kendi eğitim grubu içindeki işaretleme oranı düşük eğitimlilere kıyasla biraz daha az olsa da, aradaki fark çok düşüktür ve yüksek eğitimliler söz konusu olduğunda bu oran yüzde 51,3'e çıkmış, epeyce yükselmiştir. Eğitim durumunun yükselmesi ile hukuk içi adalete dair seçeneği işaretleme oranı arasındaki doğru orantı, bu soruda da kısmen devam etmektedir.

			Yapılan suçtur, masa da bir suç örgütüdür.	Kendi içinde adaletli bir masadır. Devletin ve milletin çıkarlarına hizmet ettiği sürece faydalı bir ticarettir.	Toplam
Meslek	Esnaf	Sayı	10	13	23
		% Meslek içinde	43,5%	56,5%	100,0%
		% Bu soru içinde	11,6%	10,7%	11,1%
		% Toplam içinde	4,8%	6,3%	11,1%
	Sanatçı	Sayı	5	1	6
		% Meslek içinde	**83,3%**	16,7%	100,0%
		% Bu soru içinde	5,8%	0,8%	2,9%
		% Toplam içinde	2,4%	0,5%	2,9%
	Ev Hanımı	Sayı	7	6	13
		% Meslek içinde	**53,8%**	46,2%	100,0%
		% Bu soru içinde	8,1%	4,9%	6,3%
		% Toplam içinde	3,4%	2,9%	6,3%
	İşçi	Sayı	13	21	34
		% Meslek içinde	38,2%	61,8%	100,0%
		% Bu soru içinde	15,1%	17,2%	16,3%
		% Toplam içinde	6,3%	10,1%	16,3%
	Öğrenci	Sayı	15	39	54
		% Meslek içinde	27,8%	72,2%	100,0%
		% Bu soru içinde	17,4%	32,0%	26,0%
		% Toplam içinde	7,2%	18,8%	26,0%
	Memur	Sayı	13	18	31
		% Meslek içinde	**41,9%**	58,1%	100,0%
		% Bu soru içinde	15,1%	14,8%	14,9%
		% Toplam içinde	6,3%	8,7%	14,9%
	Çiftçi	Sayı	1	0	1
		% Meslek içinde	100,0%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	1,2%	0,0%	0,5%
		% Toplam içinde	0,5%	0,0%	0,5%
	Emekli	Sayı	1	1	2
		% Meslek içinde	50,0%	50,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	1,2%	0,8%	1,0%
		% Toplam içinde	0,5%	0,5%	1,0%
	İşsiz	Sayı	6	6	12
		% Meslek içinde	50,0%	50,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	7,0%	4,9%	5,8%
		% Toplam içinde	2,9%	2,9%	5,8%
	Diğer	Sayı	15	17	32
		% Meslek içinde	46,9%	53,1%	100,0%
		% Bu soru içinde	17,4%	13,9%	15,4%
		% Toplam içinde	7,2%	8,2%	15,4%
Toplam		Sayı	86	122	208
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	41,3%	58,7%	100,0%

Tablo 102. E.D.H.O Meslek - Masa Hakkında Düşünce Dağılımı

Bu soru için, toplam sayısı 10'un üzerinde olup aynı zamanda hukuk içi adaleti öngören birinci seçeneği kendi meslek grubu içinde işaretleme oranı yüzde 50 ve üzerinde olan kişiler, ev hanımları ve işsizler olmuştur. Ev hanımlarının da kendi içinde hukuk içi adalete gönderme yapılan seçeneği işaretleme oranı yüzde 53,8 olmakla birlikte, Çukur

ile ilgili sorularda ev hanımlarının hukuk içi adaletle ilgili seçeneği işaretleme oranları yüzde 60'ın altına düşmediği için, aslında bu meslek grubunda da söz konusu seçeneği işaretleme oranında görece düşüş vardır. Sanatçılar da toplam 6 kişi olmak üzere, yüksek oranda (5 kişi/yüzde 83,3 oranında) bu seçeneği işaretlemişlerdir. Bu dizi için de tıpkı Çukur dizisi katılımcılarında olduğu gibi meslek olarak öğrenci seçeneğini işaretlemiş olanların yüksek oranda (toplam yüzde 61,2) lisans veya lisansüstü eğitim düzeyini işaretlemiş oldukları görülmekle birlikte, Çukur ile ilgili sorularda genellikle hukuk içi adaletle ilgili seçeneği işaretleme oranı yüksek olan öğrencilerin, bu soruda kendi meslek grubu içinde aynı eksendeki seçeneği işaretleme oranı düşük kalmıştır (Yüzde 27,8). Aynı şekilde, Çukur dizisi ile ilgili sorularda hukuk içi adalet seçeneğini işaretleyen memurların oranı da diğer seçenekleri işaretleyenlerden yüksek iken, bu soruda yüzde 41,9'da kalmıştır.

			Yapılan suçtur, masa da bir suç örgütüdür.	Kendi içinde adaletli bir masadır. Devletin ve milletin çıkarlarına hizmet ettiği sürece faydalı bir ticarettir.	Toplam
Gelir Durumu	Çok Düşük Gelirli	Sayı	12	23	35
		% Gelir içinde	**34,3%**	65,7%	100,0%
		% Bu soru içinde	14,0%	18,9%	16,8%
		% Toplam içinde	5,8%	11,1%	16,8%
	Düşük Gelirli	Sayı	60	91	151
		% Gelir içinde	**39,7%**	60,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	69,8%	74,6%	72,6%
		% Toplam içinde	28,8%	43,8%	72,6%
	Normal Sınır ve Üstü	Sayı	14	8	22
		% Gelir içinde	**63,6%**	36,4%	100,0%
		% Bu soru içinde	16,3%	6,6%	10,6%
		% Toplam içinde	6,7%	3,8%	10,6%
Toplam		Sayı	86	122	208
		% Gelir içinde	41,3%	58,7%	100,0%
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	41,3%	58,7%	100,0%

Tablo 103. E.D.H.O Gelir Durumu - Masa Hakkında Düşünce Dağılımı

Bu soruya verilen yanıtların gelir durumuna göre dağılımı, tabloda görülmektedir. Her ne kadar üç gelir grubundan katılımcıların sayısı birbirine yakın olmasa da her gelir grubunun kendi içinde birinci seçeneği işaretleme oranlarına bakıldığında, çok düşük gelirlilerin yüzde 34,3'ünün, düşük gelirli diye sınıflandırılan katılımcıların yüzde

39,7'sinin, normal sınır ve üstünde gelire sahip olanların ise yüzde 63,6'sının hukuk içi adalete gönderme yapmak üzere hazırlanmış olan seçeneği işaretledikleri görülmektedir. Her gelir grubunun, kalan yüzdelik oran kadar kısmı ise "Kendi içinde adaletli bir masadır. Devletin ve milletin çıkarlarına hizmet ettiği sürece faydalı bir ticarettir." seçeneğini işaretlemiştir. Görüldüğü gibi, gelir durumundaki artışla koşut olarak birinci seçeneği işaretleme oranının da arttığı bir tablo söz konusudur.

			Yapılan suçtur, masa da bir suç örgütüdür.	Kendi içinde adaletli bir masadır. Devletin ve milletin çıkarlarına hizmet ettiği sürece faydalı bir ticarettir.	Toplam
Dünya Görüşü	Sağ Görüşlüler	Sayı	38	85	123
		% Dünya görüşü içinde	**30,9%**	69,1%	100,0%
		% Bu soru içinde	44,2%	69,7%	59,1%
		% Toplam içinde	18,3%	40,9%	59,1%
	Sol Görüşlüler	Sayı	44	28	72
		% Dünya görüşü içinde	**61,1%**	38,9%	100,0%
		% Bu soru içinde	51,2%	23,0%	34,6%
		% Toplam içinde	21,2%	13,5%	34,6%
	Diğer	Sayı	4	9	13
		% Dünya görüşü içinde	30,8%	69,2%	100,0%
		% Bu soru içinde	4,7%	7,4%	6,3%
		% Toplam içinde	1,9%	4,3%	6,3%
Toplam		Sayı	86	122	208
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	41,3%	58,7%	100,0%

Tablo 104. E.D.H.O Dünya Görüşü - Masa Hakkında Düşünce Dağılımı

Bu soruya verilen yanıtların dünya görüşüne göre dağılımı, tabloda görülmektedir. Sağ görüşlüler yüzde 30,9 oranında, sol görüşlüler ise yüzde 61,1 oranında birinci seçeneği işaretlemiştir. Dünya görüşü konusunda "diğer" seçeneğini işaretleyen 13 kişinin ise 4'ü (yüzde 30,8) birinci seçeneği, 9'u da (yüzde 69,2) diğer seçeneği işaretlemiştir. Sol görüşlülerin hukuk içi adalete gönderme yapan seçeneği işaretleme oranı, sağ görüşlülerin aynı seçeneği işaretleme oranından yüksektir.

Bu soruya verilen yanıtların tüm demografik değişkenlere göre dağılımına genel bir bakış atılacak olursa, gelir miktarı arttıkça hukuk içi adaletin karşılığı olarak hazırlanan birinci seçeneği işaretleme oranı artmış, yaş söz konusu olduğunda 25-35 ile 35-45 yaş aralıkları arasında ilişki bir miktar tersine dönmüş olsa da, tüm yaş gruplarına birlikte

bakıldığında yaş arttıkça da söz konusu birinci seçeneği işaretleme oranı artmış, eğitim durumu konusunda ise yine düşük ve orta eğitimliler arasında durum küçük bir oranda tersine dönmüş olsa da, düşük ve orta eğitimliler ile yüksek eğitim düzeyindeki katılımcılar arasındaki ilişki bakımından yine eğitim durumu arttıkça aynı seçeneği işaretleme oranı artmıştır. Cinsiyete göre duruma bakıldığında, kadınların yine erkeklere oranla hukuk içi adalet seçeneğini kendi içlerinde daha yüksek oranda işaretledikleri; medeni duruma bakıldığında, evlilerin bekârlara kıyasla daha yüksek oranda söz konusu seçeneği işaretledikleri görülmektedir. Mesleklere göre dağılımda, Çukur dizisi ile ilgili sorularda yüksek oranda hukuk içi adalet öngören memur ve öğrenci meslek gruplarının, bu soruda düşük oranda hukuk içi adalet seçeneğini işaretlemişlerdir. Ancak ev hanımları, kendi içindeki yüzdelik oranı Çukur sorularında olduğundan görece düşük de olsa, bu soruda diğer meslek gruplarına kıyasla daha yüksek oranda hukuk içi adalete gönderme yapmak üzere hazırlanmış olan seçeneği işaretlemişlerdir. Son olarak, dünya görüşüne göre dağılımda görülen manzara ise, sol görüşlülerin Çukur dizisi sorularında olduğu gibi, hukuk içi adalet seçeneğini kendi içinde oransal olarak çok daha fazla işaretlediklerini göstermektedir.

3.1.2.2. Hızır Eşini Aldattığında

S: Hızır eşini aldattığında sizce ne olmalıydı?

1. Her şey olması gerektiği gibi oldu, kadın ve çocuğu yurt dışına gidince sorun kalmadı.

2. Meryem onu boşamalıydı.

3. Dostları ve ailesi Hızır'ı ayıplayarak, dışlayarak cezalandırmalıydı.

Bu soru suçu ve cezayı, dolayısıyla adaleti etik alanının bir konusu olarak da gören, dolayısıyla kadın erkek ilişkilerini de toplumsal olarak suçun ve yaptırımın konusu olarak gören bir yaklaşımla hazırlandı. Bu bağlamda birinci seçenek, erkeğin eşini aldatmasını ahlaki ve toplumsal bir suç olarak görmeyen, normal karşılayanların

görüşünün karşılığı olarak hazırlandı. İkinci seçenek ise, bunu doğru görmeyenlerden, bu suçun karşılığının evliliği bitirmek olduğunu düşünenlerin görüşünün karşılığı olsun diye hazırlandı. Bu seçenek, sözü edilen hukuk dışı, etik alanı içi bir toplumsal "suç" karşılığında da "cezanın" hukuk içi verilmesi gerektiğine karşılık gelmek üzere hazırlandı. Üçüncü seçenek, Jaspers'in kendi özgün bağlamı içinde bireysel olarak ahlaki bakımdan sorumlu olunan bir suç türü olarak ortaya konan ve yaptırım karşılığı da bireysel-vicdani bir yaptırım olarak görülen "ahlaki suç" kategorisinin, başka bağlamlarda anlamsal içeriği farklı kullanılabilecek bir kavram olarak ödünç alınarak, toplumsal yapının ahlaki tepkilerine maruz kalacak bir sorumluluk alanında değerlendirilmesi üzerine kuruldu. Erkeğin aldatmasını ahlaki/fikri yaptırımcılığın konusu olan ahlaki bir suç olarak değerlendirenlerin görüşlerine karşılık olarak hazırlandı. Yani bu soruda, hukuki değil de hukuk dışı bir tür toplumsal adalet anlayışını yansıtacak olan seçenek budur.

Bu soruya verilen yanıtların, cinsiyet, yaş, medeni hâl, eğitim durumu, meslek, gelir durumu ve dünya görüşüne göre dağılımı, tablolarda görülmektedir:

			Her şey olması gerektiği gibi oldu, kadın ve çocuğu yurt dışına gidince sorun kalmadı.	Meryem onu boşamalıydı.	Dostları ve ailesi Hızır'ı ayıplayarak, dışlayarak cezalandırmalıydı.	Toplam
Cinsiyet	Erkek	Sayı	82	42	30	154
		% Cinsiyet içinde	53,2%	**27,3%**	19,5%	100,0%
		% Bu soru içinde	89,1%	51,9%	85,7%	74,0%
		% Toplam içinde	39,4%	20,2%	14,4%	74,0%
	Kadın	Sayı	10	39	5	54
		% Cinsiyet içinde	18,5%	**72,2%**	9,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	10,9%	48,1%	14,3%	26,0%
		% Toplam içinde	4,8%	18,8%	2,4%	26,0%
Toplam		Sayı	92	81	35	208
		% Cinsiyet içinde	44,2%	38,9%	16,8%	100,0%
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	44,2%	38,9%	16,8%	100,0%

Tablo 105. E.D.H.O Cinsiyet - Hızır'ın Eşini Aldatmasına Dair

Bu soruya verilen yanıtların cinsiyete göre oransal dağılımı, tabloda görüldüğü şekildedir. Hızır'ın eşini aldatmış olmasını bir suç olarak görmeyen, olağan karşılayan erkeklerin toplam erkek katılımcılar içindeki oranı, yüzde 53,2'dir. Meryem'in Hızır'ı

boşaması gerektiğini düşünen, yani aldatma olayında adil olanın hukuk içi yollarla yerine getirilmesi gerektiğini düşünen erkeklerin oranı, yüzde 27,3'tür. Hızır'ın ailesi ve dostları tarafından dışlanarak cezalandırılması gerektiğini düşünen erkekler ise geriye kalan yüzde 19,5'lik kısmı oluşturmaktadır. Kadın katılımcıların durumuna bakılacak olursa, yüzde 18,5 oranında onların da Hızır'ın eşini aldattığı ve çocuk sahibi olduğu kadının yurtdışına gitmesi ile sorunun ortadan kalktığını düşündükleri görülmektedir. Yüzde 72,2 oranında bu sorunun hukuk içi adalet seçeneği olan ikinci seçeneği, yani Meryem'in Hızır'ı boşaması gerektiğine dair seçeneği işaretledikleri görülmektedir. Yüzde 9,3 oranında ise, kadınların da aldatmanın yaptırımı olarak aile ve dostların ayıplamasını uygun gördükleri görülmektedir. Sonuç olarak kadınların, aldatma karşısında erkeği suçlu bulma oranlarının da, böylesi bir suçun hukuki yönden, boşanma ile karşılığını bulması gerektiğini düşünme oranlarının da erkeklere kıyasla çok daha yüksek olduğu bir tablo söz konusudur.

			Her şey olması gerektiği gibi oldu, kadın ve çocuğu yurt dışına gidince sorun kalmadı.	Meryem onu boşamalıydı.	Dostları ve ailesi Hızır'ı ayıplayarak, dışlayarak cezalandırmalıydı.	Toplam
Yaş	18'den küçük	Sayı	14	5	1	20
		% Yaş içinde	70,0%	**25,0%**	5,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	15,2%	6,2%	2,9%	9,6%
		% Toplam içinde	6,7%	2,4%	0,5%	9,6%
	18 - 25 arası	Sayı	28	16	13	57
		% Yaş içinde	49,1%	**28,1%**	22,8%	100,0%
		% Bu soru içinde	30,4%	19,8%	37,1%	27,4%
		% Toplam içinde	13,5%	7,7%	6,3%	27,4%
	25 - 35 arası	Sayı	32	41	16	89
		% Yaş içinde	36,0%	**46,1%**	18,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	34,8%	50,6%	45,7%	42,8%
		% Toplam içinde	15,4%	19,7%	7,7%	42,8%
	35 - 45 arası	Sayı	16	14	3	33
		% Yaş içinde	48,5%	**42,4%**	9,1%	100,0%
		% Bu soru içinde	17,4%	17,3%	8,6%	15,9%
		% Toplam içinde	7,7%	6,7%	1,4%	15,9%
	45 - 55 arası	Sayı	2	5	1	8
		% Yaş içinde	25,0%	**62,5%**	12,5%	100,0%
		% Bu soru içinde	2,2%	6,2%	2,9%	3,8%
		% Toplam içinde	1,0%	2,4%	0,5%	3,8%
	55 - 65 arası	Sayı	0	0	1	1
		% Yaş içinde	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	0,0%	0,0%	2,9%	0,5%
		% Toplam içinde	0,0%	0,0%	0,5%	0,5%
Toplam		Sayı	92	81	35	208
		% Yaş içinde	44,2%	38,9%	16,8%	100,0%
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	44,2%	38,9%	16,8%	100,0%

Tablo 106. E.D.H.O Yaş - Hızır'ın Eşini Aldatmasına Dair

Bu soruda, yaş arttıkça aldatmanın, aldatmaya ortak olan kadın yurtdışına gidince sorun olmadığını düşünme oranının azaldığı ve aldatılan kadının aldatan erkeği boşaması gerektiğini düşünme oranının da arttığı görülmektedir. Her iki durum da yalnızca 25-35 yaş aralığından 35-45 yaş aralığına geçişte bir miktar tersine dönmesi söz konusudur. 35-45 yaş aralığı, kendilerinden bir önceki yaş grubuna kıyasla daha fazla oranda aldatmayı normal görmekte ve daha düşük oranda aldatma karşılığında kadının erkeği boşaması gerektiğini düşmektedir. Kısacası bu sorunun hukuk içi adalet öngören seçeneğini işaretleme oranı da yaş ile birlikte artmaktadır, yalnızca 25-35 ile 35-45 yaş aralığı söz konusu olduğunda ilişki bir miktar tersine dönmektedir.

			Her şey olması gerektiği gibi oldu, kadın ve çocuğu yurt dışına gidince sorun kalmadı.	Meryem onu boşamalıydı.	Dostları ve ailesi Hızır'ı ayıplayarak, dışlayarak cezalandırmalıydı.	Toplam
Medeni Hâl	Evli	Sayı	34	32	14	80
		% Medeni hâl içinde	42,5%	40,0%	17,5%	100,0%
		% Bu soru içinde	37,0%	39,5%	40,0%	38,5%
		% Toplam içinde	16,3%	15,4%	6,7%	38,5%
	Bekâr	Sayı	56	46	21	123
		% Medeni hâl içinde	45,5%	37,4%	17,1%	100,0%
		% Bu soru içinde	60,9%	56,8%	60,0%	59,1%
		% Toplam içinde	26,9%	22,1%	10,1%	59,1%
	Boşanmış/ Dul	Sayı	2	3	0	5
		% Medeni hâl içinde	40,0%	60,0%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	2,2%	3,7%	0,0%	2,4%
		% Toplam içinde	1,0%	1,4%	0,0%	2,4%
Toplam		Sayı	92	81	35	208
		% Medeni hâl içinde	44,2%	38,9%	16,8%	100,0%
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	44,2%	38,9%	16,8%	100,0%

Tablo 107. E.D.H.O Medeni Hâl - Hızır'ın Eşini Aldatmasına Dair

Medeni duruma göre dağılımı gösteren tabloya bakıldığında, aldatmaya ortak olan kadının yurtdışına gidişi ile ortada sorun kalmadığını düşünen evlilerin oranı, yüzde 42,5 olarak görülmektedir. Bekârlarda aynı seçeneği işaretleyenlerin tüm bekârlara oranı yüzde 45,5'tir. Hukuk içi adalet talebine karşılık gelen "Meryem onu boşamalıydı." seçeneğini işaretleyen evlilerin oranı yüzde 40, bu seçeneği işaretleyen bekârların oranı ise yüzde 37,4'tür. "Dostları ve ailesi Hızır'ı ayıplayarak, dışlayarak cezalandırmalıydı." şeklindeki üçüncü seçeneği işaretleyen evliler yüzde 17,5, bekârlar ise yüzde 17,1 oranındadır. Bu soruda evli ve bekârlar arasında fazla bir farklılık olmadığı görülmektedir.

			Her şey olması gerektiği gibi oldu, kadın ve çocuğu yurt dışına gidince sorun kalmadı.	Meryem onu boşamalıydı.	Dostları ve ailesi Hızır'ı ayıplayarak, dışlayarak cezalandırmalıydı.	Toplam
Eğitim Durumu	Düşük Eğitimli	Sayı	21	10	4	35
		% Eğitim içinde	60,0%	**28,6%**	11,4%	100,0%
		% Bu soru içinde	22,8%	12,3%	11,4%	16,8%
		% Toplam içinde	10,1%	4,8%	1,9%	16,8%
	Orta Eğitimli	Sayı	37	17	6	60
		% Eğitim içinde	61,7%	**28,3%**	10,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	40,2%	21,0%	17,1%	28,8%
		% Toplam içinde	17,8%	8,2%	2,9%	28,8%
	Yüksek Eğitimli	Sayı	34	54	25	113
		% Eğitim içinde	30,1%	**47,8%**	22,1%	100,0%
		% Bu soru içinde	37,0%	66,7%	71,4%	54,3%
		% Toplam içinde	16,3%	26,0%	12,0%	54,3%
Toplam		Sayı	92	81	35	208
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	44,2%	38,9%	16,8%	100,0%

Tablo 108. E.D.H.O Eğitim Durumu - Hızır'ın Eşini Aldatmasına Dair

Eğitim durumu ile bu soruya verilen yanıtlar arasındaki ilişkiyi gösteren tabloda görüldüğü gibi, düşük eğitimlilerin yüzde 60'ı, orta eğitimlilerin yüzde 61,7'si, yüksek eğitimlilerin ise yüzde 30,1'i Hızır'ın eşini aldatmasını normal karşılamaktadır. Hızır'ın eşi Meryem'in aldatma karşılığında onu boşaması gerektiğini düşünen düşük eğitimlilerin kendi eğitim grubu içindeki oranı yüzde 28,6, orta eğitimlilerin kendi eğitim grubu içindeki oranı yüzde 28,3, yüksek eğitimlilerin kendi eğitim grupları içindeki oranı ise yüzde 47,8'dir. Öte yandan, düşük ve orta eğitimli katılımcıların üçüncü ve hukuk dışı bir yaptırım öngören seçeneği işaretleme oranları yüzde 10'un biraz üzerindeyken, yüksek eğitimlilerin kendi eğitim grubu içinde bu seçeneği işaretleme oranı da yüzde 22,1'dir. Düşük ve orta eğitimliler yüksek yüzdelik oranda aldatma meselesinin kapandığını düşündüğü için, doğal olarak hukuk içi veya hukuk dışı yaptırım öngörme oranları da daha düşüktür. Bu sorudaki dağılım, yüksek eğitimlilerin diğerlerine kıyasla kendi içinde daha yüksek oranda yaptırım öngördüklerini ve aynı zamanda bu yaptırımın hukuk içi olması gerektiğini düşündüklerini göstermektedir.

			Her şey olması gerektiği gibi oldu, kadın ve çocuğu yurt dışına gidince sorun kalmadı.	Meryem onu boşamalıydı.	Dostları ve ailesi Hızır'ı ayıplayarak, dışlayarak cezalandırmalıydı.	Toplam
Meslek	Esnaf	Sayı	13	7	3	23
		% Meslek içinde	56,5%	30,4%	13,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	14,1%	8,6%	8,6%	11,1%
		% Toplam içinde	6,3%	3,4%	1,4%	11,1%
	Sanatçı	Sayı	1	3	2	6
		% Meslek içinde	16,7%	50,0%	33,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	1,1%	3,7%	5,7%	2,9%
		% Toplam içinde	0,5%	1,4%	1,0%	2,9%
	Ev Hanımı	Sayı	3	9	1	13
		% Meslek içinde	23,1%	**69,2%**	7,7%	100,0%
		% Bu soru içinde	3,3%	11,1%	2,9%	6,3%
		% Toplam içinde	1,4%	4,3%	0,5%	6,3%
	İşçi	Sayı	18	11	5	34
		% Meslek içinde	52,9%	32,4%	14,7%	100,0%
		% Bu soru içinde	19,6%	13,6%	14,3%	16,3%
		% Toplam içinde	8,7%	5,3%	2,4%	16,3%
	Öğrenci	Sayı	30	18	6	54
		% Meslek içinde	55,6%	33,3%	11,1%	100,0%
		% Bu soru içinde	32,6%	22,2%	17,1%	26,0%
		% Toplam içinde	14,4%	8,7%	2,9%	26,0%
	Memur	Sayı	11	14	6	31
		% Meslek içinde	35,5%	45,2%	19,4%	100,0%
		% Bu soru içinde	12,0%	17,3%	17,1%	14,9%
		% Toplam içinde	5,3%	6,7%	2,9%	14,9%
	Çiftçi	Sayı	0	0	1	1
		% Meslek içinde	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	0,0%	0,0%	2,9%	0,5%
		% Toplam içinde	0,0%	0,0%	0,5%	0,5%
	Emekli	Sayı	2	0	0	2
		% Meslek içinde	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	2,2%	0,0%	0,0%	1,0%
		% Toplam içinde	1,0%	0,0%	0,0%	1,0%
	İşsiz	Sayı	4	5	3	12
		% Meslek içinde	33,3%	41,7%	25,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	4,3%	6,2%	8,6%	5,8%
		% Toplam içinde	1,9%	2,4%	1,4%	5,8%
	Diğer	Sayı	10	14	8	32
		% Meslek içinde	31,3%	43,8%	25,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	10,9%	17,3%	22,9%	15,4%
		% Toplam içinde	4,8%	6,7%	3,8%	15,4%
Toplam		Sayı	92	81	35	208
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	44,2%	38,9%	16,8%	100,0%

Tablo 109. E.D.H.O Meslek - Hızır'ın Eşini Aldatmasına Dair

Tabloya göre, meslek olarak sanatçı seçeneğini işaretlemiş olan 6 kişiden 3'ünün (yüzde 50) hukuk içi, 2'sinin (yüzde 33,3) hukuk dışı bir tür adaleti tercih ettikleri, yalnızca 1'inin de (yüzde 16,7) aldatma ile ilgili hiçbir yaptırıma gerek görmediği görülmektedir. Ev hanımlarının yüzde 69,2'si, memurların ise yüzde 45,2'si hukuk içi yaptırımı öngören

ikinci seçeneği işaretlemiştir. Yüksek oranda aldatma için bir yaptırım öngören ve yaptırımın da ancak hukuk içi biçimini gerekli ve yeterli gören meslek grupları bunlardır. Çukur dizisi sorularında yüksek oranda hukuk içi adalet öngören öğrenci grubu ise, bu dizi ile ilgili olan bir önceki soruda olduğu gibi bu soruda da hukuk içi adalet isteme oranı konusunda düşük kalmıştır. Hatta yüzde 55,6'lık bir çoğunlukla aldatma ile ilgili yaptırım gerektiğini düşünmemişler ve birinci seçeneği işaretlemişlerdir. Çukur dizisi anketi katılımcıları olan öğrencilerin çoğunluğu yüksek eğitim düzeyinde öğrenciler olduklarından dolayı, öğrencilerin hukuk içi adalete meyilli yanıtları eğitim durumuna göre hukuk içi adalet öngörme durumu ile ilişkili düşünülmüştü. Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisinin anketine katılan öğrencilerin de çoğunluğu yüksek eğitim düzeyinde olmasına rağmen, aldatma olayına yüksek oranda ceza gereği hissetmemeleri durumu, öğrencilerin cinsiyet dağılımına bakmayı gerekli kılmıştır. Öğrenci olan katılımcıların yüzde 81,5'inin erkek olduğu görülmüştür. Dolayısıyla bu soruda öğrenci meslek grubuna dahil olan katılımcıların yüksek oranda aldatmaya ceza öngörmemeleri ve düşük oranda hukuki yaptırım istemeleri durumu, cinsiyete bağlı olarak ortaya çıkan tabloyu destekleyecek bir veri haline gelmiştir. Eğitim durumu yüksek olan öğrenci grubu, çoğunluğu erkek olduğundan, erkeğin aldatmasına yaptırımı gerekli görmemişlerdir.

Bu soruda da yüksek oranda hukuk içi adalet öngören ev hanımı meslek grubunun durumu, cinsiyet bağlamında da ortaya çıkan, kadınların erkeklere oranla yüksek düzeyde hukuk içi adalet yanlısı yanıtlarını destekler nitelikte bir veridir. Aynı şekilde çoğunluğu erkek olan öğrenci meslek grubunun durumu da cinsiyet bağlamında erkeklerin kadınlara kıyasla çok yüksek oranda aldatmaya ceza öngörmemelerini destekleyen bir veridir.

			Her şey olması gerektiği gibi oldu, kadın ve çocuğu yurt dışına gidince sorun kalmadı.	Meryem onu boşamalıydı.	Dostları ve ailesi Hızır'ı ayıplayarak, dışlayarak cezalandırmalıydı.	Toplam
Gelir Durumu	Çok Düşük Gelirli	Sayı	19	8	8	35
		% Gelir içinde	54,3%	**22,9%**	22,9%	100,0%
		% Bu soru içinde	20,7%	9,9%	22,9%	16,8%
		% Toplam içinde	9,1%	3,8%	3,8%	16,8%
	Düşük Gelirli	Sayı	66	60	25	151
		% Gelir içinde	43,7%	**39,7%**	16,6%	100,0%
		% Bu soru içinde	71,7%	74,1%	71,4%	72,6%
		% Toplam içinde	31,7%	28,8%	12,0%	72,6%
	Normal Sınır ve Üstü	Sayı	7	13	2	22
		% Gelir içinde	31,8%	**59,1%**	9,1%	100,0%
		% Bu soru içinde	7,6%	16,0%	5,7%	10,6%
		% Toplam içinde	3,4%	6,3%	1,0%	10,6%
Toplam		Sayı	92	81	35	208
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	44,2%	38,9%	16,8%	100,0%

Tablo 110. E.D.H.O Gelir Durumu - Hızır'ın Eşini Aldatmasına Dair

Gelir durumuna göre bu soruya verilen yanıtların dağılımı, tabloda görülmektedir. Çok düşük gelirlilerin yüzde 54,3'ü, düşük gelirlilerin yüzde 43,7'si, normal sınır ve üstünde gelire sahip olanların yüzde 31,8'i aldatmaya karşılık olarak hukuk içi ve hukuk dışı yaptırımları işaretlememiş, aldatmaya ortak olan kadının gitmiş olması ile ortada sorun kalmadığını ifade eden birinci seçeneği işaretlemişlerdir. Yine çok düşük gelirlilerin yüzde 22,9'u, düşük gelirlilerin yüzde 39,7'si, normal sınır ve üstü gelire sahip olanların ise yüzde 59,1'i hukuk içi adaletin bu sorudaki karşılığı olarak hazırlanmış olan "Meryem onu boşamalıydı." seçeneğini işaretlemişlerdir. Yani, gelir azaldıkça aldatmayı normal görme oranı, gelir arttıkça da meseleye hukuk içinde verilebilecek olan karşılık olan boşanma seçeneğini işaretleme oranı artmaktadır.

			Her şey olması gerektiği gibi oldu, kadın ve çocuğu yurt dışına gidince sorun kalmadı.	Meryem onu boşamalıydı.	Dostları ve ailesi Hızır'ı ayıplayarak, dışlayarak cezalandırmalıydı.	Toplam
Dünya Görüşü	Sağ Görüşlüler	Sayı	64	41	18	123
		% Dünya görüşü içinde	52,0%	**33,3%**	14,6%	100,0%
		% Bu soru içinde	69,6%	50,6%	51,4%	59,1%
		% Toplam içinde	30,8%	19,7%	8,7%	59,1%
	Sol Görüşlüler	Sayı	23	36	13	72
		% Dünya görüşü içinde	31,9%	**50,0%**	18,1%	100,0%
		% Bu soru içinde	25,0%	44,4%	37,1%	34,6%
		% Toplam içinde	11,1%	17,3%	6,3%	34,6%
	Diğer	Sayı	5	4	4	13
		% Dünya görüşü içinde	38,5%	30,8%	30,8%	100,0%
		% Bu soru içinde	5,4%	4,9%	11,4%	6,3%
		% Toplam içinde	2,4%	1,9%	1,9%	6,3%
Toplam		Sayı	92	81	35	208
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	44,2%	38,9%	16,8%	100,0%

Tablo 111. E.D.H.O Dünya Görüşü - Hızır'ın Eşini Aldatmasına Dair

Tabloda, bu soruya verilen yanıtların dünya görüşüne göre dağılımı görülmektedir. Sağ görüşlüler yüzde 52 oranında, sol görüşlüler ise yüzde 31,9 oranında birinci seçeneği, yani aldatmaya hukuk içi veya hukuk dışı yaptırımı gerekli görmeyen seçeneği işaretlemişlerdir. Sağ görüşlülerin yüzde 33,3'ü, sol görüşlülerin ise yüzde 50'si aldatmanın karşılığında bir kadının eşine verebileceği hukuki yanıtı, yani Meryem'in kendisini aldatan eşini boşaması gerektiğine dair seçeneği işaretlemiştir. Dünya görüşüne göre yine sol görüşlüler sağ görüşlülere kıyasla daha yüksek oranda hukuk içi adalete gönderme yapmak üzere kullanılacak olan seçeneği işaretlemişlerdir.

Bu soruya verilen yanıtları toparlamak gerekirse, gelir arttıkça hukuk içi adaletin bu sorudaki göstergesi olarak değerlendirilecek seçeneği işaretleme oranı da artmıştır. Her ne kadar düşük eğitimliler ile orta düzey eğitimliler birbirine yakın oranda bu seçeneği işaretlemiş olsalar da, bu iki eğitim grubu ile kıyaslandığında yüksek eğitimlilerin daha yüksek oranda aynı seçeneği işaretledikleri görülmüştür. Yani yine yüksek eğitim düzeyine çıkıldıkça hukuk içi adalete dair şıkkı işaretleme oranı da artmıştır. Yine her ne kadar 35-45 yaş aralığındaki katılımcıların aynı seçeneği işaretleme oranı 25-35 yaş aralığına kıyasla biraz düşmüş olsa da, tüm yaş gruplarına bakıldığında bu istisna haricinde genel olarak yaş arttıkça hukuk içi adalete dair seçeneğin işaretlenme oranı da

artmıştır. Cinsiyete göre duruma bakıldığında, yine tüm sorularda olduğu gibi kadın katılımcıların hem de çok yüksek oranda hukuk içi yaptırımı istedikleri görülmektedir. Medeni duruma göre bu soruda hukuk içi adaleti isteyenlere yönelik hazırlanan seçeneği işaretleme oranı arasında anlamlandırılabilecek bir farklılık olmadığı görülmüştür. Mesleklere göre durum ise, ev hanımlarının kendi meslek grubu içinde, diğer meslek gruplarına kıyasla görece daha yüksek oranda hukuk içi adaleti gösterecek olan seçeneği işaretlediklerini göstermektedir. Ayrıca memurların da yine kendi meslek grupları içinde, diğer meslek gruplarına kıyasla görece yüksek oranda aynı seçeneği işaretledikleri görülmüştür. Sanatçılar için de aynı durum söz konusudur ancak toplam sayısının 6 kişi olduğu unutulmamalıdır. Öğrencilerin ise bu soruda yine, Çukur dizisindeki öğrenci katılımcıların sergiledikleri genel yaklaşıma ters şekilde, hukuk içi adalet isteme oranları düşük kalmış, hatta aldatmaya karşılık hiçbir yaptırım önermeyen seçeneği yüksek oranda işaretledikleri gözlenmiştir. Bu durum, öğrencilerin cinsiyet dağılımına bakıldığında daha anlamlı bir hâle gelmiştir. Öğrenci katılımcıların yüzde 81,5'inin erkek olması, cinsiyet bağlamında erkeklerin düşük oranda hukuk içi adalete dair seçeneği, yüksek oranda da hiçbir yaptırım önermeyen seçeneği işaretlemiş olmaları ile birlikte düşünüldüğünde, meslek grubu olarak "öğrenci" seçeneğini işaretlemiş olanların her ne kadar çoğunluğu yüksek eğitim düzeyinde olsalar da cinsiyete bağlı yaklaşımlarının ağır bastığını göstermektedir. Dünya görüşüne bakınca, yine sol görüşlülerin sağ görüşlülere daha fazla hukuki karşılığı işaretledikleri görülüyor.

3.1.3. **Sen Anlat Karadeniz Dizisi ve Hukuk İçi Adalet - Hukuk Dışı Adalet**

Sen Anlat Karadeniz adlı dizide, adaletin hukuk içi mi hukuk dışı mı sağlanması gerektiğine dair düşünceleri toplamak için, toplam üç soru sorulmuştur. Bu sorular ve

tüm bağımsız değişkenlere göre bu sorulara verilen yanıtlara ait tablolar aşağıda gösterilmektedir.

3.1.3.1. Vedat'ın Nefes'e Yaptıkları Hakkında

S: Vedat'ın Nefes'e yaptıklarıyla ilgili ne düşünüyorsunuz?

1. Sonuçta çocuğunun annesidir, istediğini yapar.
2. Suçludur, cezasını mahkeme vermelidir.
3. Suçludur, cezasını Tahir ve Kaleli ailesi vermelidir.
4. Suçludur, Allah'ından bulmalıdır.

Bu soruda ikinci seçenek, adaletin hukuk içi algılandığına, her ne kadar durdukları ahlaki konum birbirinden çok farklı olsa da birinci, üçüncü ve dördüncü seçenekler ise adaletin hukuk dışı biçimlerine denk düşen seçenekler olarak hazırlandı.

Bu soruda, farklı bir durum söz konusu olmuştur. Toplam katılımcı sayısı 124 olan anketin 115 katılımcısı "Suçludur, cezasını mahkeme vermelidir." şeklindeki ikinci seçeneği, yani bu soruda hukuk içi adalete gönderme yapmak üzere hazırlanmış olan seçeneği işaretlemiştir. Bu sayı, toplam katılımcı sayısının yüzde 92,7'sini oluşturmaktadır. Bu kadar yüksek oranda hukuk içi adalet seçeneğinin işaretlendiği bir durumda, verilen yanıtların demografik değişkenlere göre dağılımını yorumlamaya gerek olacak bir tablo ortaya çıkmamıştır. Tüm demografik soruların hemen hemen tüm seçeneklerini işaretlemiş olan katılımcıların kendi toplamı içinde ikinci seçeneği işaretleme oranları yüzde doksanın üzerindedir. Yani bu soruda tüm demografik özelliklere sahip katılımcıların, çok yüksek oranda hukuk içi adaleti öngören seçeneği işaretledikleri görülmüştür.

3.1.3.2. Cemil'in Tahir'den İntikam İsteği Üzerine

S: Cemil Dağdeviren'in Vedat Sayar'la işbirliği yapması hakkında ne düşünüyorsunuz?

1. Haklıdır, çünkü Tahir kızının gururuyla oynamıştır.

2. Haksızdır, suçlu/kötü bir adamla işbirliği yapması doğru değildir.

Bu soru, katılımcıların hukuk içi veya hukuk dışı adalete yaklaşımlarını anlamak için hazırlanmıştır. Dizi karakterlerinden biri olan Cemil'in, kızıyla nişanlıyken evlenmekten vazgeçen Tahir karakterinden ve ailesinden öç almak için, dizinin kötü karakteri Vedat ile işbirliği yapması hakkında ne düşündüklerine yönelik hazırlanmış olan bu soruda birinci seçenek, hukuk dışı bir adalet anlayışı ile suçlu karakterle işbirliği yapmayı uygun görenlere, ikinci seçenek ise suçlu ile işbirliğini uygun görmeyenlere yönelik olarak, hukuk dışı adalet anlayışının karşısında yer aldıklarını göstermek üzere hazırlandı. Ancak, bu soruya verilen yanıtlara bakıldığında, yine bir önceki soruda olduğu gibi, katılımcıların toplamının (124 kişi) yüzde 8,1'inin (10 kişi) hukuk dışı adalet arzusuna işaret eden birinci seçeneği, yüzde 91,9'unun ise hukuk dışı adalet anlayışının karşısında konumlandırılan ikinci seçeneği işaretledikleri görülmüştür. Toplam sayının içinde bu kadar yüksek bir oranda hukuk dışına çıkmama tavrı olması, hangi demografik değişkene bakılırsa bakılsın sonucun yüksek oranda birbirine yakın olmasına yol açmıştır. Bu nedenle bu soruda da dağılım tablolarını kullanmaya ve yorumlamaya gerek kalmamıştır.

3.1.3.3. Kaleli Ailesi Hakkında Düşünce

S: Kaleli ailesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

1. Silahlı ve yasa dışı işler yapan, suçlu bir ailedir.

2. Mazlumlara yardım eden adaletli bir ailedir.

Silah taşıyan ve sıklıkla yasa dışı işler yapan Kaleli ailesi hakkında düşünceleri üzerinden, katılımcıların hukuki ya da hukuk dışı adaleti önceledikleri anlaşılmak üzere

hazırlanmış olan bu soruda birinci seçenek, hukuk içi adalet anlayışına, ikinci seçenek ise hukuk dışı adalet anlayışına yönelik olarak hazırlanmıştır.

Kaleli ailesi hakkında, katılımcıların iki şık arasındaki tercihlerine bakarak hukuk içi veya hukuk dışı adalete yakın olma durumlarını yorumlamak amacıyla sorulmuş olan bu soruda, bu çalışma için hukuk içi adalete işaret ettiği varsayılan birinci seçeneği işaretleme oranı yüzde 25,8, hukuk dışı adalete işaret ettiği düşünülen ikinci seçeneği işaretleme oranı ise yüzde 74,2'dir. Oranlara bakıldığında, Sen Anlat Karadeniz dizisi için sorulan diğer iki soruda da dağılımları değerlendirmeye bile gerek duyulmayacak kadar yüksek oranda hukuk içi adalet seçeneğinin işaretlenmiş olması durumuna ters bir tablo olduğu görülmektedir. Kaleli ailesi hakkında katılımcıların olumlu veya olumsuz düşüncelerini iki seçenekle sorgulayan bu soruda, katılımcıların ciddi oranda hukuk dışı adaletin karşılığı olarak düşünülerek hazırlanan seçeneği işaretledikleri görülmüştür. Her ne kadar katılımcıların çoğunluğunun yanıtların birinde yoğunlaştığı görülse de, yine de değerlendirmeye alınabilecek oranda farklılaşma söz konusu olduğu düşünülmüştür.

Bu soruya verilen yanıtların, cinsiyet, yaş, medeni hâl, eğitim durumu, meslek, gelir durumu ve dünya görüşüne göre dağılımı, tablolarda görülmektedir.

			Silahlı ve yasa dışı işler yapan, suçlu bir ailedir.	Mazlumlara yardım eden adaletli bir ailedir.	Toplam
Cinsiyet	Erkek	Sayı	11	23	34
		% Cinsiyet içinde	**32,4%**	67,6%	100,0%
		% Bu soru içinde	34,4%	25,0%	27,4%
		% Toplam içinde	8,9%	18,5%	27,4%
	Kadın	Sayı	21	69	90
		% Cinsiyet içinde	**23,3%**	76,7%	100,0%
		% Bu soru içinde	65,6%	75,0%	72,6%
		% Toplam içinde	16,9%	55,6%	72,6%
Toplam		Sayı	32	92	124
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	25,8%	74,2%	100,0%

Tablo 112. S.A.K Cinsiyet - Kaleli Ailesi Hakkında Düşünce

Katılımcıların Kaleli ailesi hakkındaki düşüncelerini öğrenmeye yönelik olarak hazırlanmış olan bu soruya verilen yanıtların cinsiyete göre dağılımı, yukarıdaki tabloda görülmektedir. Toplam sayısı 34 ve toplam katılımcıların yüzde 27,4'ünü teşkil eden erkek katılımcılara bakıldığında, kendi içlerinde yüzde 32,4 oranında hukuk içi adalet anlayışına karşılık olarak hazırlanan "Silahlı ve yasa dışı işler yapan suçlu bir ailedir." seçeneğini; yüzde 67,6 oranında ise hukuk sistemi içinden işleyen adaletin tersine, hukuk sistemi dışında düşünülen bir adalet anlayışını temsil eden "Mazlumlara yardım eden adaletli bir ailedir." seçeneğini işaretledikleri görülmektedir. Kadınların ise yüzde 23,3'ü birinci seçeneği, 76,7'si ikinci seçeneği işaretlemişlerdir. Önceki iki soruda, demografik verilere göre Çukur ve Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizilerine ait anketlerde olduğu gibi anlamlı farklılıklar görülmemiş, katılımcıların tamamına yakını hukuk içi adaleti işaret ettiği varsayılan seçenekleri işaretlemişlerdi. Bu soruda sözü geçen diğer iki dizinin anketlerinde görülenlerden farklı bir durum söz konusu olmuş, erkeklerin hukuk içi adalete işaret eden seçeneği işaretleme oranları kadınlara kıyasla yüzde 10'a yakın oranda daha fazla çıkmıştır. Kadınların hukuk içi adalete gönderme yapan seçeneği erkeklere oranla daha az işaretlemiş olmaları, bu dizinin kadına şiddet içeren bir dizi olması ve sözü edilen Kaleli ailesinin şiddet gören kadını koruyan bir aile olması olabilir.

			Silahlı ve yasa dışı işler yapan, suçlu bir ailedir.	Mazlumlara yardım eden adaletli bir ailedir.	Toplam
Yaş	18'den küçük	Sayı	0	6	6
		% Yaş içinde	**0,0%**	100,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	0,0%	6,5%	4,8%
		% Toplam içinde	0,0%	4,8%	4,8%
	18 - 25 arası	Sayı	11	34	45
		% Yaş içinde	**24,4%**	75,6%	100,0%
		% Bu soru içinde	34,4%	37,0%	36,3%
		% Toplam içinde	8,9%	27,4%	36,3%
	25 - 35 arası	Sayı	16	34	50
		% Yaş içinde	**32,0%**	68,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	50,0%	37,0%	40,3%
		% Toplam içinde	12,9%	27,4%	40,3%
	35 - 45 arası	Sayı	3	9	12
		% Yaş içinde	**25,0%**	75,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	9,4%	9,8%	9,7%
		% Toplam içinde	2,4%	7,3%	9,7%
	45 - 55 arası	Sayı	1	9	10
		% Yaş içinde	**10,0%**	90,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	3,1%	9,8%	8,1%
		% Toplam içinde	0,8%	7,3%	8,1%
	55 - 65 arası	Sayı	1	0	1
		% Yaş içinde	**100,0%**	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	3,1%	0,0%	0,8%
		% Toplam içinde	0,8%	0,0%	0,8%
Toplam		Sayı	32	92	124
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	25,8%	74,2%	100,0%

Tablo 113. S.A.K Yaş - Kaleli Ailesi Hakkında Düşünce

Bu soruya verilen yanıtların yaşa göre dağılımını gösteren tabloda görüldüğü gibi, yaş ile herhangi bir seçeneği işaretleme oranları arasında, diğer iki dizinin anketlerinde olduğu gibi doğru orantılı bir ilişki söz konusu değildir.

			Silahlı ve yasa dışı işler yapan, suçlu bir ailedir.	Mazlumlara yardım eden adaletli bir ailedir.	Toplam
Medeni Hâl	Evli	Sayı	8	31	39
		% Medeni hâl içinde	**20,5%**	79,5%	100,0%
		% Bu soru içinde	25,0%	33,7%	31,5%
		% Toplam içinde	6,5%	25,0%	31,5%
	Bekâr	Sayı	21	57	78
		% Medeni hâl içinde	**26,9%**	73,1%	100,0%
		% Bu soru içinde	65,6%	62,0%	62,9%
		% Toplam içinde	16,9%	46,0%	62,9%
	Boşanmış/Dul	Sayı	3	4	7
		% Medeni hâl içinde	42,9%	57,1%	100,0%
		% Bu soru içinde	9,4%	4,3%	5,6%
		% Toplam içinde	2,4%	3,2%	5,6%
Toplam		Sayı	32	92	124
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	25,8%	74,2%	100,0%

Tablo 114. S.A.K Medeni Hâl - Kaleli Ailesi Hakkında Düşünce

Bu soruya verilen yanıtların medeni duruma göre dağılımına bakıldığında, evlilerin yüzde 20,5'inin, bekârların yüzde 26,9'unun, toplamı 7 kişi olan boşanmış/dul katılımcılardan ise 3 tanesinin aynı seçeneği işaretledikleri görülmektedir.

			Silahlı ve yasa dışı işler yapan, suçlu bir ailedir.	Mazlumlara yardım eden adaletli bir ailedir.	Toplam
Eğitim Durumu	Düşük Eğitimli	Sayı	2	10	12
		% Eğitim içinde	**16,7%**	83,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	6,3%	10,9%	9,7%
		% Toplam içinde	1,6%	8,1%	9,7%
	Orta Eğitimli	Sayı	4	20	24
		% Eğitim içinde	**16,7%**	83,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	12,5%	21,7%	19,4%
		% Toplam içinde	3,2%	16,1%	19,4%
	Yüksek Eğitimli	Sayı	26	62	88
		% Eğitim içinde	**29,5%**	70,5%	100,0%
		% Bu soru içinde	81,3%	67,4%	71,0%
		% Toplam içinde	21,0%	50,0%	71,0%
Toplam		Sayı	32	92	124
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	25,8%	74,2%	100,0%

Tablo 115. S.A.K Eğitim Durumu - Kaleli Ailesi Hakkında Düşünce

Eğitime göre dağılıma bakıldığında, düşük ve orta eğitim düzeyindeki katılımcıların yüzde 16,7 oranında, yüksek eğitimli katılımcıların ise yüzde 29,5 oranında birinci seçeneği işaretledikleri görülmektedir. Kaleli ailesinin silahlı ve dolayısıyla yasa dışı hareket eden bir aile olduğunu düşünen az sayıda katılımcı olsa da, eğitim durumu söz konusu olduğunda, eğitim düzeyi yüksek olanların düşük ve orta eğitimlilere kıyasla kendi içlerinde daha yüksek oranda bu düşüncede oldukları görülmüştür. Cinsiyet konusunda hukuk içi-hukuk dışı adaleti öngörme oranlarını daha önceki sorulara kıyasla tersine çevirmiş, yaş ve medeni durum konusunda çok anlamlı ve yorumlanabilecek sonuçlar vermeyen bu soru için, eğitim durumu söz konusu olduğunda yine daha önceki sorulardan alınan sonuçları destekleyen bir durum olduğu görülmüştür. Her ne katılımcıların tamamı yüksek oranda hukuk dışı adalete yönelik olarak hazırlanmış seçeneği işaretlemiş olsalar da, yüksek eğitimliler diğerlerine kıyasla daha yüksek oranda hukuk içi adalete dair şıkkı işaretlemişlerdir.

			Silahlı ve yasa dışı işler yapan, suçlu bir ailedir.	Mazlumlara yardım eden adaletli bir ailedir.	Toplam
Meslek	Esnaf	Sayı	1	2	3
		% Meslek içinde	33,3%	66,7%	100,0%
		% Bu soru içinde	3,1%	2,2%	2,4%
		% Toplam içinde	0,8%	1,6%	2,4%
	Sanatçı	Sayı	1	1	2
		% Meslek içinde	50,0%	50,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	3,1%	1,1%	1,6%
		% Toplam içinde	0,8%	0,8%	1,6%
	Ev Hanımı	Sayı	3	15	18
		% Meslek içinde	16,7%	83,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	9,4%	16,3%	14,5%
		% Toplam içinde	2,4%	12,1%	14,5%
	İşçi	Sayı	1	13	14
		% Meslek içinde	7,1%	92,9%	100,0%
		% Bu soru içinde	3,1%	14,1%	11,3%
		% Toplam içinde	0,8%	10,5%	11,3%
	Öğrenci	Sayı	11	26	37
		% Meslek içinde	**29,7%**	70,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	34,4%	28,3%	29,8%
		% Toplam içinde	8,9%	21,0%	29,8%
	Memur	Sayı	5	9	14
		% Meslek içinde	**35,7%**	64,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	15,6%	9,8%	11,3%
		% Toplam içinde	4,0%	7,3%	11,3%
	Çiftçi	Sayı	0	1	1
		% Meslek içinde	0,0%	100,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	0,0%	1,1%	0,8%
		% Toplam içinde	0,0%	0,8%	0,8%
	Emekli	Sayı	1	0	1
		% Meslek içinde	100,0%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	3,1%	0,0%	0,8%
		% Toplam içinde	0,8%	0,0%	0,8%
	İşsiz	Sayı	1	9	10
		% Meslek içinde	10,0%	90,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	3,1%	9,8%	8,1%
		% Toplam içinde	0,8%	7,3%	8,1%
	Diğer	Sayı	8	16	24
		% Meslek içinde	33,3%	66,7%	100,0%
		% Bu soru içinde	25,0%	17,4%	19,4%
		% Toplam içinde	6,5%	12,9%	19,4%
Toplam		Sayı	32	92	124
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	25,8%	74,2%	100,0%

Tablo 116. S.A.K Meslek - Kaleli Ailesi Hakkında Düşünce

Sen Anlat Karadeniz dizisi anketinde bu soruya verilen yanıtların mesleklere göre dağılımını gösteren tabloya bakıldığında, meslek gruplarının kendi meslekleri içinde birinci seçeneği işaretleme oranlarının düşük kaldığı görülmektedir. Daha önceki sorularda yüksek oranda hukuk içi adaletli ilgili seçeneği işaretlemiş olan memur, öğrenci ve ev hanımı gibi meslek gruplarında da durum benzer görünmektedir.

			Silahlı ve yasa dışı işler yapan, suçlu bir ailedir.	Mazlumlara yardım eden adaletli bir ailedir.	Toplam
Gelir Durumu	Çok Düşük Gelirli	Sayı	3	15	18
		% Gelir içinde	**16,7%**	83,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	9,4%	16,3%	14,5%
		% Toplam içinde	2,4%	12,1%	14,5%
	Düşük Gelirli	Sayı	24	66	90
		% Gelir içinde	**26,7%**	73,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	75,0%	71,7%	72,6%
		% Toplam içinde	19,4%	53,2%	72,6%
	Normal Sınır ve Üstü	Sayı	5	11	16
		% Gelir içinde	**31,3%**	68,8%	100,0%
		% Bu soru içinde	15,6%	12,0%	12,9%
		% Toplam içinde	4,0%	8,9%	12,9%
Toplam		Sayı	32	92	124
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	25,8%	74,2%	100,0%

Tablo 117. S.A.K Gelir Durumu - Kaleli Ailesi Hakkında Düşünce

Gelir durumuna göre dağılıma bakıldığında, tabloda görüldüğü üzere, çoğunluk hukuk dışı adalet için hazırlanmış olan ikinci seçeneği işaretlemiş olsa da, diğer seçeneği işaretleme oranının çok düşük gelirlilerde yüzde 16,7, düşük gelirlilerde yüzde 26,7, normal sınır ve üzerinde gelire sahip katılımcılarda ise yüzde 31,3 olduğu görülmektedir. Birinci seçeneği, yani hukuk içi adalete gönderme yapılmak üzere hazırlanmış olan seçeneği işaretleme durumunda, gelir durumuyla doğru orantılı olarak yine göreli bir artış söz konusudur.

			Silahlı ve yasa dışı işler yapan, suçlu bir ailedir.	Mazlumlara yardım eden adaletli bir ailedir.	Toplam
Dünya Görüşü	Sağ Görüşlüler	Sayı	15	55	70
		% Dünya görüşü içinde	**21,4%**	78,6%	100,0%
		% Bu soru içinde	46,9%	59,8%	56,5%
		% Toplam içinde	12,1%	44,4%	56,5%
	Sol Görüşlüler	Sayı	14	31	45
		% Dünya görüşü içinde	**31,1%**	68,9%	100,0%
		% Bu soru içinde	43,8%	33,7%	36,3%
		% Toplam içinde	11,3%	25,0%	36,3%
	Diğer	Sayı	3	6	9
		% Dünya görüşü içinde	33,3%	66,7%	100,0%
		% Bu soru içinde	9,4%	6,5%	7,3%
		% Toplam içinde	2,4%	4,8%	7,3%
Toplam		Sayı	32	92	124
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	25,8%	74,2%	100,0%

Tablo 118. S.A.K Dünya Görüşü - Kaleli Ailesi Hakkında Düşünce

Bu soruya verilen yanıtların dünya görüşüne göre dağılımını gösteren tabloya bakıldığında, toplam 70 kişi olan sağ görüşlülerin yüzde 21,4'ünün, toplam 45 kişi olan

sol görüşlülerin ise yüzde 31,1'inin birinci seçeneği, yani Kaleli ailesinin silahlı ve yasa dışı işler yapan suçlu bir aile olduğunu söyleyen seçeneği işaretledikleri görülmüştür. Bu sorunun hukuk içi adalete gönderme yapmak üzere hazırlanmış olan seçeneğini işaretleyenlerin kendi görüş grupları içindeki oranları, sol görüşlüler için sağ görüşlülerden yüzde 10'a yakın oranda daha yüksektir.

Her ne kadar bu soruya verilen yanıtlarda genel ağırlık hukuk dışı adalete gönderme yapmak üzere hazırlanmış olan ikinci seçenekte olsa da, yine de demografik değişkenlere göre verilen yanıtlara genel olarak bakılacak olursa, bu soruda cinsiyet, eğitim durumu, gelir durumu ve dünya görüşü bağlamında katılımcıların yanıtlarının oransal olarak farklılaştığı görülmüştür. Cinsiyet konusunda, diğer iki diziye ait daha önceki sorularda olduğunun tersine yönde bir farklılaşma gözlenmiştir. Bu sefer diğer sorularda olduğunun aksine, erkekler kadınlara kıyasla daha yüksek oranda hukuk içi adalete gönderme yapılacak olan seçeneği işaretlemişlerdir. Eğitim, gelir ve dünya görüşü söz konusu olduğunda yine diğer iki diziye ait sorularda olduğu gibi bir farklılaşma görülmüştür. Eğitim durumu yüksek eğitim olanlar, daha alt düzeyde eğitimlilere kıyasla; gelir durumu daha yüksek olanlar, daha düşük olanlara kıyasla daha yüksek oranda hukuk içi adalet seçeneğini işaretlemişlerdir. Dünya görüşü sola yakın olanlar yine daha yüksek oranda hukuk içi adalete gönderme yapmak üzere hazırlanmış olan birinci seçeneği işaretlemişlerdir.

3.2. Cezanın Amacı

Beccaria'nın temelini atmış olduğu modern ceza hukukunda yer alan, cezanın amacının hem suçlunun işlediği suçu tekrarlamasına hem de toplumun diğer fertlerinin benzer davranışta bulunmasına engel olmak ilkesini kabul etmek ile bu ilkenin tersine, cezanın amacının bir tür öç almak olduğuna inanmak arasında kurulan karşıtlık üzerinden, dizileri izleyen katılımcıların hangi tarafta durduklarını anlamaya yönelik olarak sorular

hazırlanmıştır. Her ne kadar bu konudaki kavramsal çerçeve çağdaş ceza hukukunun temelinde yatan bazı düşünürlerden ödünç alınmış olsa da, bu çalışma kapsamında bu çerçeve yalnızca ceza hukuku ile sınırlı kalmayarak, geniş anlamıyla hukuk içi veya hukuk dışı "suç" kavramının çalışmaya özgü geniş bağlamı ve kuşatıcılığı içinden, adaletin göreliliği konusunda değerlendirme yapmak üzere kullanılmaktadır. Katılımcılara, cezanın amacının ne olarak görüldüğü meselesiyle ilgili üç dizi için de birer soru yöneltilmiştir.

3.2.1. **Çukur Dizisi ve Cezanın Amacı Üzerine**

Çukur dizisi seyircileri için, mümkün olduğunca hem suçluya en az zararı vererek suçu tekrarlamasını engellemek hem de başkalarının aynı eylemi işlemesine engel olmak yönünde, topluma bir tür fayda devşirmek amacındaki cezalandırma ile bunun aksine suçluya mümkün olduğunca fazla zarar vererek öç almak amacı güden cezalandırma arasından hangisinin tercih edildiğine yönelik olarak sorulmuş olan soru, hukuk içi-hukuk dışı adalet anlayışlarının sorgulandığı bölüm ile ortak hazırlanmış olan bir sorudur.Bu sorunun seçenekleri, ilgili bölümde hukuk içi-hukuk dışı adaleti isteme durumları bağlamında değerlendirildiği gibi, burada da cezanın amacının ne olduğuna, cezanın neden verildiğine dair bağlam içinde değerlendirilmiştir. Çukur dizisi için, sorular hazırlanırken aslen hukuk içi/hukuk dışı adalet bağlamında düşünülen bir soru her ne kadar suçluya az zarar ve topluma mümkün olan en yüksek caydırıcılık faydasını sağlayacak olan ceza ve böyle bir adalet anlayışını doğrudan yansıtmaya yönelik bir seçeneği olmasa da, buna yorumlanabilecek bir seçeneği ve tam tersi bir ceza ve adalet anlayışını yansıtacak seçenekleri ile, bu bağlamda da yorumlanmıştır:

3.2.1.1. Çocuk İstismarcısına Cezayı Kim Kesmeli?

S: Kahraman Koçovalı'nın, sübyancı adamın kafasını ezmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

1. Haklıdır, cezasını vermiştir.

2. Onun yaptığı da suçtur, cezayı mahkemeler vermelidir.

3. Sapıklık cezasını Allah'tan bulmalıydı.

Bu soruda, sözü edilen öldürme eylemi acımasızca bir eylem olduğundan bunu doğru ve uygun gören birinci seçenek ile Rahimov'un öç almaya ve kısasa dayanan boyutlarını ortaya koyduğu (Rahimov, 2014: 20-27) dinsel bir adalet anlayışına yönelik olan üçüncü seçenek, öç almaya yönelik ceza anlayışı olduğuna; ikinci seçenek ise aslında doğrudan böyle bir şeyin ifadesi olmasa da, meseleyi hukuk alanına çekmek bakımından acımasızca öç almak anlayışı yerine suçtan alıkoymaya yönelik ceza anlayışı olduğuna yorumlanacaktır. Bu çalışmanın 1.2'nci bölümünde anlatılan metafizik suçlar ve karşılığında dini yaptırımlarla karakterize olduğu söylenebilecek olan, "dinsel adalet", bir tür hukuk dışı adalet biçimidir. Ancak, aynı zamanda dinsel adalet, çağdaş ceza hukukunun öngördüğü suçluya az zarar ve suçtan mümkün olduğunca yüksek derecede caydırma anlayışının aksine bir ceza anlayışı olan öç almacı adalet ile de bağlantılıdır (Rahimov, 2014: 20-27). Bu nedenle üçüncü seçenek de bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Bu soruya verilen yanıtların geneline bakıldığında, toplam 69 kişinin "Haklıdır, cezasını vermiştir." şeklindeki birinci seçeneği, toplam 4 kişinin "Sapıklık cezasını Allah'tan bulmalıdır." şeklindeki üçüncü seçeneği, toplam 134 kişinin ise "Onun yaptığı da suçtur, cezayı mahkemeler vermelidir." şeklindeki ikinci seçeneği işaretledikleri görülmektedir. Bu soruda, cezanın amacının öç almak olduğuna ve cezanın hırsla suçluya zarar vererek yerine getirilmesi gerektiğine yorumlanacak olan seçeneklerden biri olan "Sapıklık

cezasını Allah'tan bulmalıydı." seçeneğini çok az kişinin işaretlemiş olması sebebiyle, bu seçeneği işaretleyenlerin oranları fazla dikkate değer değildir.

Bu soruya verilen yanıtların cinsiyet, yaş, medeni hâl, eğitim durumu, meslek, gelir durumu ve dünya görüşüne göre dağılımı, "3.1.1. Çukur Dizisi ve Hukuk İçi Adalet - Hukuk Dışı Adalet" başlıklı bölümün altında yer alan, "3.1.1.2. Çocuk İstismarcısına Cezayı Kim Kesmeli?" başlığı altında verilen Tablo 77-83 arasındaki tablolarda görülmektedir.

Bu soruya verilen yanıtların cinsiyete göre dağılımını gösteren Tablo 77'ye bakıldığında, cezaya kısas anlayışıyla ve öç alma mantığıyla yaklaşmayan, bu soru bağlamında bunun tam tersi bir anlayışa işaret olarak değerlendirilecek olan ikinci seçeneği işaretleyen erkeklerin kendi cinsiyet grupları içindeki oranının yüzde 56,9, aynı seçeneği işaretleyen kadınların ise kendi cinsiyet grupları içindeki oranının yüzde 72,4 olduğu görülmektedir. Erkeklerin kadınlara kıyasla daha yüksek oranda öç almacı adalet biçimini, kadınların ise erkeklere kıyasla daha yüksek oranda suçluyu hukuk yoluyla ıslah etmek şeklindeki adalet biçimini tercih ettikleri söylenebilir.

Bu soruya verilen yanıtların yaşa göre dağılımı Tablo 78'de gösterilmektedir. Cezanın amacının öç almak olduğuna dair düşünceleri temsil edecek olan birinci ve üçüncü seçeneği değil de tam tersine cezanın amacının kişiyi ve toplumu suçtan uzak tutmaya yönelik bir ıslah etme olduğuna dair düşünceleri temsil edecek olan ikinci seçeneği işaretleyenlerin oranı, 18 yaş altı katılımcılarda yüzde 40 iken, yaş ilerledikçe bu seçeneği işaretleme oranının düzenli olarak arttığı görülmekte ve hatta yalnızca 1 kişi olan 55-65 yaş aralığındaki katılımcının yanıtı da görülecek olursa bu yaş grubunda oranın yüzde 100'e ulaştığı görülmektedir. Öç almacı adalet anlayışını temsil etmek üzere değerlendirilecek birinci seçeneği işaretleme oranı da yaş yükseldikçe düşmektedir.

Medeni duruma göre dağılıma bakıldığında, Tablo 79'da görüldüğü gibi, evlilerin yüzde 77'si, bekârların ise yüzde 59,4'ü ikinci seçeneği; evlilerin yüzde 21,3'ü, bekârların ise yüzde 38,4'ü birinci seçeneği işaretlemiştir. Öç almaya yönelik ceza anlayışı bekâr katılımcılarda evlilere oranla, suçtan alıkoymaya yönelik ceza anlayışı ise evlilerde bekârlara oranla daha yüksektir.

Eğitim durumuna göre dağılıma bakıldığında, Tablo 80'de görüldüğü gibi, düşük eğitimlilerin yüzde 50'si, orta eğitimlilerin yüzde 48,6'sı, yüksek eğitimlilerin ise yüzde 27,9'u birinci seçeneği, yani öç almaya ve suçluya zarar vermeye yönelik ceza anlayışına yorumlanacak olan seçeneği işaretlemişlerdir.

Tablo 81'de görülen mesleklere göre dağılıma bakıldığında, meslek olarak sanatçı seçeneğini işaretlemiş olan toplam 6 kişinin yüzde 66,7'sinin (4 kişi) ikinci seçeneği işaretledikleri görülmektedir. Toplam sayısı 10 kişiden az olduğundan, diğer meslek grupları kadar dikkate değer olmasa da sanatçılar söz konusu olduğunda ikinci seçeneği işaretleme oranı yüksek çıkmıştır. Bunun haricinde, ev hanımlarının yüzde 80'i, öğrencilerin yüzde 63,8'i, memurların yüzde 83,3'ü aynı seçeneği işaretlemiştir. Daha önceki sorularda da değerlendirildiği üzere Çukur dizisi katılımcılarından öğrenci olanların yüzde 81'lik çoğunluğu yüksek eğitim düzeyinde eğitim görenlerdir. Bu bağlamda, öğrencilerin ikinci seçeneği yüksek oranda işaretlemiş olmaları, eğitim durumu ile bağlantılı olarak da düşünülmelidir. Ev hanımlarının da yüksek oranda aynı seçeneği işaretlemiş olmaları, kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek oranda aynı seçeneği işaretlemiş olmaları ile bir arada düşünülebilir.

Bu soruya verilen yanıtların gelir durumuna göre dağılımını gösteren Tablo 82'ye bakıldığında, çok düşük gelirlilerin yüzde 54,3'ünün, düşük gelirlilerin yüzde 27,9'unun, normal sınır ve üstü diye sınıflandırılan gelir düzeyine sahip olanların ise yüzde 34,4'ünün birinci seçeneği, yani öç almacı adalet anlayışına yönelik olarak

değerlendirilecek olan ve değerlendirmeye değecek sayıda katılımcı tarafından işaretlenmiş olan seçeneği işaretledikleri görülmüştür. Gelir durumuna göre genellikle hazırlanan seçeneklerin işaretlenme oranlarının düzenli olarak yükseldiği veya azaldığı bu çalışmada, bu soru için farklı bir tablo ortaya çıkmıştır. Gelir durumu çok düşükten düşük gelirli seçeneğine yükseldiğinde, öç almaya yönelik adalet anlayışını temsil eden seçeneği işaretleme oranı azalmış, ancak daha üst düzey gelir durumu olan normal sınır ve üstü gelir durumuna gelindiğinde aynı seçeneği işaretleme oranının tekrar bir miktar arttığı görülmüştür. Gelir durumuyla doğru veya ters orantılı olarak düzenli azalma veya artış durumu söz konusu değildir.

Dünya görüşüne göre dağılıma bakıldığında (Tablo 83), sağ görüşlülerin kendi içinde yüzde 46,6 oranında, sol görüşlülerin ise kendi içinde yüzde 22,2 oranında birinci seçeneği, yani öç almaya yönelik, suçluya zarar vermeye yönelik adalet anlayışına gönderme yapmak üzere kullanılacak olan seçeneği işaretledikleri görülmektedir. Bunun aksine, suçluya zarar verme değil suçluyu ıslah etme anlayışı ile cezalandırmaya yönelik adalet anlayışına yorumlanacak olan ikinci seçeneği işaretleme oranı da sağ görüşlülerde yüzde 50, sol görüşlülerde yüzde 76,8'dir.

Bu sorudaki genel duruma bakıldığında, erkeklerin kadınlara kıyasla daha yüksek oranda öç almacı adalet anlayışına yönelik değerlendirilecek olan birinci seçeneği işaretledikleri görülmektedir. Yaş ilerledikçe bu seçeneği işaretleme oranının düştüğü, eğitim yükseldikçe de aynı şekilde bu seçeneği işaretleme oranının daha düşük eğitimlilere kıyasla düştüğü bir tablo söz konusudur. Meslek söz konusu olduğunda, ev hanımlarının yüzde 80'i, öğrencilerin yüzde 63,8'i, memurların yüzde 83,3'ü ikinci seçeneği işaretlemiştir. Yani bu meslek gruplarının öç almacı adalet anlayışına yönelik olarak değerlendirilecek olan birinci seçeneği işaretleme oranları düşüktür. Daha önceki sorularda da değerlendirildiği üzere Çukur dizisi katılımcılarından öğrenci olanların

yüzde 81'lik çoğunluğu yüksek eğitim düzeyinde eğitim görenlerdir. Bu bağlamda, öğrencilerin ikinci seçeneği yüksek oranda, ilk seçeneği ise düşük oranda işaretlemiş olmaları, eğitim durumu ile bağlantılı olarak düşünülmelidir. Ev hanımlarının da yüksek oranda ikinci, düşük oranda birinci seçeneği işaretlemiş olmaları, kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek oranda ikinci, daha düşük oranda birinci seçeneği işaretlemiş olmaları ile bir arada düşünülebilir. Memurların da birinci seçeneği işaretleme oranları düşüktür. Bekârlar, evlilere kıyasla kendi içlerinde daha yüksek oranda birinci seçeneği işaretlemişlerdir. Gelir durumu söz konusu olduğunda, bu soruda gelir durumu ile seçeneklerin işaretlenme oranları arasında düzenli bir artma veya azalma olmadığı, birinci seçeneğin işaretlenme oranının düşük gelirlilerde çok düşük gelirlilere kıyasla daha düşük, normal sınır ve üstünde gelire sahip olanlarda ise düşük gelirlilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ancak yine de, çok düşük gelirlilerle diğerleri arasındaki farka bakılınca, çok düşük gelirlilerin cezanın ıslah edici veya suçtan caydırıcı kaygılarla verilmesi gerektiğine yorumlanacak olan ikinci seçeneği işaretleme oranlarının çok daha düşük olduğu görülüyor. Sol görüşlülerin ise sağ görüşlülere kıyasla kendi içlerinde çok daha düşük oranda birinci seçeneği, yüksek oranda ikinci seçeneği işaretledikleri görülmektedir. Cinsiyet, yaş, eğitim, meslek ve dünya görüşü değişkenlerinde, çeşitli şekillerde, öç almacı adalet anlayışını veya bunun karşısında konumlandırılan suçluyu ıslah ve insanları suçtan alıkoyma amaçlı adalet anlayışını temsil etmek üzere kullanılacak seçeneklerin işaretlenme oranları farklılaşmıştır.

3.2.2. Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz Dizisi ve Cezanın Amacı Üzerine

Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz adlı dizinin seyircileri için, bu konuyu değerlendirmek üzere, bir soru sorulmuştur.

3.2.2.1. Masaya İhanet Etmenin Cezası

S: Masaya ihanet edenlerin öldürülmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?

1. Olması gereken budur, masaya ihanetin bedeli böyle ödenmelidir.

2. Doğru değildir, yanlışından dönmesi için başka türlü cezalar verilmelidir.

Bu soru, bir suç örgütü olan "masa"nın kendi içinde gerçekleştirilen bir ceza ve infaz biçimi üzerine, hukuk dışı bir meselenin kendi içinden, yani hukuk dışı adalet bağlamı içinde hazırlanmış bir sorudur. Birinci seçenek, sözü edilen suç örgütünün hukuk dışı faaliyetleri sırasında kendi içinde verdiği acımasızca ölüm cezasını doğru bulmak anlamında, öç almacı ve acımasız ceza anlayışına gönderme yapmak üzere hazırlandı. İkinci seçenek ise bunun tam tersine, hatadan dönmeye yönelik ve yaşama şansı vererek düzeltmeyi öngören bir ceza anlayışına gönderme yapacaktır. Elbette burada bağlam kavram setlerinin ödünç alındığı modern ceza hukukunun temel düşüncesinde yer alan suçluya az zararla suçlu ve toplumu en yüksek düzeyde suçtan uzak tutabilme ile suçluya öç alma mantığı ile ağır cezalar verme arasında kurulan karşıtlığın içinden alındığı profesyonel hukuk alanı bağlamı değil, bir suç anlatısı içinden gelişen hukuk dışı bir bağlamdır. Ancak zaten daha önce de belirtildiği üzere, kavram setleri hukuk felsefesinden ödünç alınmakla beraber bu çalışmada bağlam yer yer hukuk dışı alanlara kaydırılarak kullanılmıştır. Bu soru da bu durumun bir örneğidir.

Bu soruya verilen yanıtların cinsiyet, yaş, medeni hâl, eğitim durumu, meslek, gelir durumu ve dünya görüşüne göre dağılımı, tablolarda görülmektedir:

			Olması gereken budur, masaya ihanetin bedeli böyle ödenmelidir.	Doğru değildir, yanlışından dönmesi için başka türlü cezalar verilmelidir.	Toplam
Cinsiyet	Erkek	Sayı	126	28	154
		% Cinsiyet içinde	81,8%	**18,2%**	100,0%
		% Bu soru içinde	82,9%	50,0%	74,0%
		% Toplam içinde	60,6%	13,5%	74,0%
	Kadın	Sayı	26	28	54
		% Cinsiyet içinde	48,1%	**51,9%**	100,0%
		% Bu soru içinde	17,1%	50,0%	26,0%
		% Toplam içinde	12,5%	13,5%	26,0%
Toplam		Sayı	152	56	208
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	73,1%	26,9%	100,0%

Tablo 119. E.D.H.O Cinsiyet - Masaya İhanet Edenlerin Öldürülmesi

Her ne kadar Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisine ait bu anketin toplam erkek katılımcı sayısı 154, toplam kadın katılımcı sayısı 54 olsa da, kadın katılımcılar kendi içlerinde, erkek katılımcılar da kendi içlerinde verdikleri yanıtların yüzdeleri bakımından değerlendirilecektir. Bu soruya erkekler kendi cinsiyet grupları içinde yüzde 81,8 oranında, kadınlar ise kendi cinsiyet grupları içinde yüzde 48,1 oranında "Olması gereken budur, masaya ihanetin bedeli böyle ödenmelidir." yanıtını vermişlerdir. Dolayısıyla erkekler yüzde 18,2 oranında, kadınlar ise yüzde 51,9 oranında "Doğru değildir, yanlışından dönmesi için başka türlü cezalar verilmelidir." seçeneğini işaretlemişlerdir. Erkeklerin kadınlara kıyasla çok daha yüksek oranda öç almacı ve suçluya hırsla ceza vermeye yönelik adalet anlayışına işaret eden birinci seçeneği işaretledikleri görülmektedir.

			Olması gereken budur, masaya ihanetin bedeli böyle ödenmelidir.	Doğru değildir, yanlışından dönmesi için başka türlü cezalar verilmelidir.	Toplam
Yaş	18'den küçük	Sayı	18	2	20
		% Yaş içinde	90,0%	**10,0%**	100,0%
		% Bu soru içinde	11,8%	3,6%	9,6%
		% Toplam içinde	8,7%	1,0%	9,6%
	18 - 25 arası	Sayı	43	14	57
		% Yaş içinde	75,4%	**24,6%**	100,0%
		% Bu soru içinde	28,3%	25,0%	27,4%
		% Toplam içinde	20,7%	6,7%	27,4%
	25 - 35 arası	Sayı	64	25	89
		% Yaş içinde	71,9%	**28,1%**	100,0%
		% Bu soru içinde	42,1%	44,6%	42,8%
		% Toplam içinde	30,8%	12,0%	42,8%
	35 - 45 arası	Sayı	23	10	33
		% Yaş içinde	69,7%	**30,3%**	100,0%
		% Bu soru içinde	15,1%	17,9%	15,9%
		% Toplam içinde	11,1%	4,8%	15,9%
	45 - 55 arası	Sayı	4	4	8
		% Yaş içinde	50,0%	**50,0%**	100,0%
		% Bu soru içinde	2,6%	7,1%	3,8%
		% Toplam içinde	1,9%	1,9%	3,8%
	55 - 65 arası	Sayı	0	1	1
		% Yaş içinde	0,0%	**100,0%**	100,0%
		% Bu soru içinde	0,0%	1,8%	0,5%
		% Toplam içinde	0,0%	0,5%	0,5%
Toplam		Sayı	152	56	208
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	73,1%	26,9%	100,0%

Tablo 120. E.D.H.O Yaş - Masaya İhanet Edenlerin Öldürülmesi

55-65 yaş arasında olan 1 katılımcının ikinci seçeneği işaretlemiş olması bir tarafa bırakılacak olursa, 18'den küçük yaştaki katılımcılarda yüzde 90 olan birinci seçeneği işaretleme oranının yaş ilerledikçe azaldığı ve 45-55 yaş grubunda yüzde 50'ye kadar düştüğü görülmektedir. İkinci seçeneği işaretleme oranı da normal olarak yaşla birlikte yükselmiştir.

			Olması gereken budur, masaya ihanetin bedeli böyle ödenmelidir.	Doğru değildir, yanlışından dönmesi için başka türlü cezalar verilmelidir.	Toplam
Medeni Hâl	Evli	Sayı	60	20	80
		% Medeni hâl içinde	75,0%	25,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	39,5%	35,7%	38,5%
		% Toplam içinde	28,8%	9,6%	38,5%
	Bekâr	Sayı	88	35	123
		% Medeni hâl içinde	71,5%	28,5%	100,0%
		% Bu soru içinde	57,9%	62,5%	59,1%
		% Toplam içinde	42,3%	16,8%	59,1%
	Boşanmış/ Dul	Sayı	4	1	5
		% Medeni hâl içinde	80,0%	20,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	2,6%	1,8%	2,4%
		% Toplam içinde	1,9%	0,5%	2,4%
Toplam		Sayı	152	56	208
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	73,1%	26,9%	100,0%

Tablo 121. E.D.H.O Medeni Hâl - Masaya İhanet Edenlerin Öldürülmesi

Birinci seçeneği işaretleme oranı evli katılımcılarda yüzde 75, bekâr katılımcılarda yüzde 71,5, boşanmış/dul katılımcılarda ise yüzde 80'dir.

			Olması gereken budur, masaya ihanetin bedeli böyle ödenmelidir.	Doğru değildir, yanlışından dönmesi için başka türlü cezalar verilmelidir.	Toplam
Eğitim Durumu	Düşük Eğitimli	Sayı	29	6	35
		% Eğitim içinde	82,9%	**17,1%**	100,0%
		% Bu soru içinde	19,1%	10,7%	16,8%
		% Toplam içinde	13,9%	2,9%	16,8%
	Orta Eğitimli	Sayı	52	8	60
		% Eğitim içinde	86,7%	**13,3%**	100,0%
		% Bu soru içinde	34,2%	14,3%	28,8%
		% Toplam içinde	25,0%	3,8%	28,8%
	Yüksek Eğitimli	Sayı	71	42	113
		% Eğitim içinde	62,8%	**37,2%**	100,0%
		% Bu soru içinde	46,7%	75,0%	54,3%
		% Toplam içinde	34,1%	20,2%	54,3%
Toplam		Sayı	152	56	208
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	73,1%	26,9%	100,0%

Tablo 122. E.D.H.O Eğitim Durumu - Masaya İhanet Edenlerin Öldürülmesi

Eğitime göre dağılıma bakıldığında, düşük eğitimlilerin yüzde 82,9 oranında, orta eğitimlilerin yüzde 86,7 oranında, yüksek eğitimlilerin ise yüzde 62,8 oranında birinci seçeneği işaretlemiş oldukları görülmektedir. Orta düzeyde eğitimliler diye tasnif edilmiş olan lise mezunlarının, düşük eğitimlilere kıyasla biraz daha yüksek oranda birinci seçeneği yani öç almacı adalet anlayışına yönelik seçeneği işaretlemiş olmaları dikkat çekicidir. Yüksek eğitimliler söz konusu olduğunda ise, aynı seçeneği işaretleme oranı diğerlerine kıyasla düşük olmuştur. Her ne kadar tüm eğitim düzeyleri için öç almaya, suçlu görülene fazla zarar vermeye yönelik seçenek daha yüksek düzeyde, suçluyu ıslah etmeye yönelik ikinci seçenek ise daha düşük düzeyde işaretlenmiş olsa da, yüksek eğitimliler nispeten daha yüksek oranda ıslah etmeye yönelik ikinci seçeneği işaretlemişlerdir.

			Olması gereken budur, masaya ihanetin bedeli böyle ödenmelidir.	Doğru değildir, yanlışından dönmesi için başka türlü cezalar verilmelidir.	Toplam
Meslek	Esnaf	Sayı	20	3	23
		% Meslek içinde	87,0%	13,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	13,2%	5,4%	11,1%
		% Toplam içinde	9,6%	1,4%	11,1%
	Sanatçı	Sayı	4	2	6
		% Meslek içinde	66,7%	33,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	2,6%	3,6%	2,9%
		% Toplam içinde	1,9%	1,0%	2,9%
	Ev Hanımı	Sayı	7	6	13
		% Meslek içinde	53,8%	**46,2%**	100,0%
		% Bu soru içinde	4,6%	10,7%	6,3%
		% Toplam içinde	3,4%	2,9%	6,3%
	İşçi	Sayı	25	9	34
		% Meslek içinde	73,5%	26,5%	100,0%
		% Bu soru içinde	16,4%	16,1%	16,3%
		% Toplam içinde	12,0%	4,3%	16,3%
	Öğrenci	Sayı	42	12	54
		% Meslek içinde	77,8%	22,2%	100,0%
		% Bu soru içinde	27,6%	21,4%	26,0%
		% Toplam içinde	20,2%	5,8%	26,0%
	Memur	Sayı	21	10	31
		% Meslek içinde	67,7%	32,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	13,8%	17,9%	14,9%
		% Toplam içinde	10,1%	4,8%	14,9%
	Çiftçi	Sayı	1	0	1
		% Meslek içinde	100,0%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	0,7%	0,0%	0,5%
		% Toplam içinde	0,5%	0,0%	0,5%
	Emekli	Sayı	2	0	2
		% Meslek içinde	100,0%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	1,3%	0,0%	1,0%
		% Toplam içinde	1,0%	0,0%	1,0%
	İşsiz	Sayı	8	4	12
		% Meslek içinde	66,7%	33,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	5,3%	7,1%	5,8%
		% Toplam içinde	3,8%	1,9%	5,8%
	Diğer	Sayı	22	10	32
		% Meslek içinde	68,8%	31,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	14,5%	17,9%	15,4%
		% Toplam içinde	10,6%	4,8%	15,4%
Toplam		Sayı	152	56	208
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	73,1%	26,9%	100,0%

Tablo 123. E.D.H.O Meslek - Masaya İhanet Edenlerin Öldürülmesi

Her ne kadar, her meslek grubu kendi içinde daha yüksek oranda birinci seçeneği işaretlemiş olsa da toplam sayısı 6 olan sanatçıların yüzde 33,3 (2 kişi) oranıyla, ev hanımlarının yüzde 46,2 oranıyla, memurların da yüzde 32,3 oranıyla diğer mesleklerden daha yüksek düzeyde ikinci seçeneği işaretledikleri görülmektedir. Diğer meslek gruplarına kıyasla daha yüksek de olsa, kendi içlerinde ikinci seçeneği işaretleme oranları çok düşük olan öğrenci meslek grubundakilerin yüzde 81,5 oranında erkeklerden oluştuğu görülmüştür. Öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtın ağırlıklı

olarak öç almacı bir ceza anlayışına yönelik olması, öğrenci katılımcıların çoğunluğunun erkek oluşu ile birlikte düşünülebilir.

			Olması gereken budur, masaya ihanetin bedeli böyle ödenmelidir.	Doğru değildir, yanlışından dönmesi için başka türlü cezalar verilmelidir.	Toplam
Gelir Durumu	Çok Düşük Gelirli	Sayı	27	8	35
		% Gelir içinde	77,1%	**22,9%**	100,0%
		% Bu soru içinde	17,8%	14,3%	16,8%
		% Toplam içinde	13,0%	3,8%	16,8%
	Düşük Gelirli	Sayı	110	41	151
		% Gelir içinde	72,8%	**27,2%**	100,0%
		% Bu soru içinde	72,4%	73,2%	72,6%
		% Toplam içinde	52,9%	19,7%	72,6%
	Normal Sınır ve Üstü	Sayı	15	7	22
		% Gelir içinde	68,2%	**31,8%**	100,0%
		% Bu soru içinde	9,9%	12,5%	10,6%
		% Toplam içinde	7,2%	3,4%	10,6%
Toplam		Sayı	152	56	208
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	73,1%	26,9%	100,0%

Tablo 124. E.D.H.O Gelir Durumu - Masaya İhanet Edenlerin Öldürülmesi

Bu soruya verilen yanıtların gelir durumuna göre dağılımında, çok düşük gelirlilerin yüzde 77,1'i, düşük gelirlilerin yüzde 72,8'i, normal sınır ve üstündeki katılımcıların ise yüzde 68,2'si birinci seçeneği; çok düşük gelirlilerin yüzde 22,9'u, düşük gelirlilerin yüzde 27,2'si, normal sınır ve üstündeki katılımcıların ise yüzde 31,8'i ikinci seçeneği işaretlemişlerdir. Bu soruda gelir durumuna göre ikinci seçeneği işaretleme oranı düzenli olarak yükselmiş olsa da, yüzdelerde yükselme oranları düşüktür. Gelir durumuna göre farklılaşma düşük düzeyde gerçekleşmiştir.

			Olması gereken budur, masaya ihanetin bedeli böyle ödenmelidir.	Doğru değildir, yanlışından dönmesi için başka türlü cezalar verilmelidir.	Toplam
Dünya Görüşü	Sağ Görüşlüler	Sayı	101	22	123
		% Dünya görüş içinde	82,1%	**17,9%**	100,0%
		% Bu soru içinde	66,4%	39,3%	59,1%
		% Toplam içinde	48,6%	10,6%	59,1%
	Sol Görüşlüler	Sayı	43	29	72
		% Dünya görüş içinde	59,7%	**40,3%**	100,0%
		% Bu soru içinde	28,3%	51,8%	34,6%
		% Toplam içinde	20,7%	13,9%	34,6%
	Diğer	Sayı	8	5	13
		% Dünya görüş içinde	61,5%	38,5%	100,0%
		% Bu soru içinde	5,3%	8,9%	6,3%
		% Toplam içinde	3,8%	2,4%	6,3%
Toplam		Sayı	152	56	208
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	73,1%	26,9%	100,0%

Tablo 125. E.D.H.O Dünya Görüşü - Masaya İhanet Edenlerin Öldürülmesi

Dünya görüşüne göre dağılıma bakıldığında, sağ görüşlülerin yüzde 82,1 oranında, sol görüşlülerin ise yüzde 59,7 oranında birinci seçeneği; sağ görüşlülerin yüzde 17,9 oranında, sol görüşlülerin ise yüzde 40,3 oranında ikinci seçeneği işaretledikleri görülmektedir. Cezanın amacının suçluya fazla zarar vermek değil, ıslah etmek, mümkün olduğunca az zarar vererek mümkün olduğunca yüksek düzeyde aynı suçtan uzak tutmak olduğuna gönderme yapmak üzere hazırlanmış olan ikinci seçeneği işaretleme oranı, her ne kadar her iki dünya görüşü sınıfında da diğer seçeneği işaretleme oranına kıyasla düşük olsa da, sol görüşlülerde sağ görüşlülere kıyasla daha yüksektir.

Bu soruya verilen yanıtların genel durumuna göz atmak gerekirse, kadınlar erkeklere kıyasla, sol görüşlüler de sağ görüşlülere kıyasla oldukça yüksek oranda "Doğru değildir, yanlışından dönmesi için başka türlü cezalar verilmelidir." seçeneğini, yani cezanın suçluya acımasızca değil mümkün olduğunca ıslah edici şekilde verilmesi gerekliliğine dair görüşlere gönderme yapmak için hazırlanan seçeneği işaretlemişlerdir. Yaş yükseldikçe bu ikinci seçeneği işaretleme oranı da yaşla doğru orantılı olarak artmıştır. Eğitim durumuna göre ise, her ne kadar düşük eğitimliler ile orta eğitimliler söz konusu olduğunda bu ikinci seçeneği işaretleme oranları arasındaki ilişki tersine bir durumda olsa da, yüksek eğitimlilerin bu ikinci seçeneği işaretleme oranı, düşük ve orta eğitimlilere kıyasla daha yüksek olmuştur.Mesleklere göre dağılıma bakıldığında, her meslek grubunun kendi içinde daha yüksek oranda birinci seçeneği işaretlemiş oldukları görülmüştür. Ancak yine de toplam sayısı 6 olan sanatçıların yüzde 33,3 (2 kişi) oranında, ev hanımlarının yüzde 46,2 oranında, memurların da yüzde 32,3 oranında diğer mesleklerden daha yüksek düzeyde ikinci seçeneği işaretledikleri görülmektedir. Yarısından fazlası yüksek eğitim düzeyinde olan öğrencilerin ise kendi içlerinde ikinci seçeneği işaretleme oranları çok düşüktür (Yüzde 22,2). Öğrencilerin acımasızca cezalandırma yanlısı görüşlerinin ağır basması dikkate değer görülmüş ve bunun üzerine

katılımcılarının çoğu erkek olan (154 kişi, yüzde 74) bu dizi anketi sonuçlarında öğrencilerin cinsiyet ağırlığına bakılmıştır. Öğrenci olan katılımcıların yüzde 81,5 oranında erkeklerden oluştuğu görülmüştür. Dolayısıyla, cinsiyet olarak erkeklerin yüzde 81,8 oranında ve öğrencilerin de yüzde 81,5 oranında birinci seçeneği işaretlemiş olmaları, bu soruda meslek olarak öğrenci seçeneğini işaretlemiş ve çoğunluğu yüksek eğitim düzeyinde olan katılımcıların, öğrenciliklerinin ve yüksek eğitim düzeylerinin değil, toplumsal cinsiyetlerinin işaretlenen seçenek üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Gelir durumuna gelince, yine gelir arttıkça ikinci seçeneği işaretleme oranı artmış olsa da, bu artışın ve dolayısıyla "Olması gereken budur, masaya ihanetin bedeli böyle ödenmelidir." şeklindeki birinci seçeneği işaretleme oranındaki gelir yükseldikçe görülen düşüşün, oransal olarak çok büyük düzeyde olmadığı da görülmüştür. Her iki dünya görüşünden katılımcıların kendi içlerinde ikinci seçeneği işaretleme oranları birinci seçeneğe kıyasla daha düşük olsa da, yine sol görüşlülerin ikinci seçeneği işaretleme oranı sağ görüşlülere kıyasla yüksek olmuştur.

3.2.3. **Sen Anlat Karadeniz Dizisi ve Cezanın Amacı Üzerine**

Sen Anlat Karadeniz adlı dizinin seyircilerinin, cezanın amacı ile ilgili yaklaşımlarını değerlendirebilmek için, şu soru sorulmuştur:

3.2.3.1. Suçlu - Kötü Karakter (Vedat) Nasıl Cezalandırılmalı?

S: Vedat Sayar cezasını nasıl çekmelidir?

1. Eziyet çekerek, zarar görerek cezasını çekmeli veya ölmelidir.
2. Yargılanarak cezasını çekmeli, topluma kazandırılmalıdır.

Bu soruda birinci seçenek, cezalandırılmak istenen, dizinin kötü karakteri olan kişiye öç alma duygusu ile yaklaşıldığına, ikinci seçenek ise mümkün olduğunca az zarar vererek en yüksek düzeyde caydırıcılığı sağlayabilecek ve ıslahı kapsayan bir cezalandırma öngörüldüğüne dair düşüncelerin karşılığı olarak hazırlandı.

Bu soruya verilen yanıtların cinsiyet, yaş, medeni hâl, eğitim durumu, meslek, gelir durumu ve dünya görüşüne göre dağılımı, tablolarda görülmektedir:

			Eziyet çekerek, zarar görerek cezasını çekmeli veya ölmelidir.	Yargılanarak cezasını çekmeli, topluma kazandırılmalıdır.	Toplam
Cinsiyet	Erkek	Sayı	8	26	34
		% Cinsiyet içinde	23,5%	**76,5%**	100,0%
		% Bu soru içinde	22,9%	29,2%	27,4%
		% Toplam içinde	6,5%	21,0%	27,4%
	Kadın	Sayı	27	63	90
		% Cinsiyet içinde	30,0%	**70,0%**	100,0%
		% Bu soru içinde	77,1%	70,8%	72,6%
		% Toplam içinde	21,8%	50,8%	72,6%
Toplam		Sayı	35	89	124
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	28,2%	71,8%	100,0%

Tablo 126. S.A.K Cinsiyet - Vedat Cezasını Nasıl Çekmelidir?

Bu soruya verilen yanıtların cinsiyete göre dağılımı tabloda görülmektedir. Çoğunluğu kadın olan Sen Anlat Karadeniz dizisi seyircilerinden, suçluya mümkün olduğunca çok zarar vermek hırsına sahip ve öç alma duygusu ile yaklaşanlara yönelik olarak hazırlanmış olan birinci seçeneği işaretleme oranı, erkeklerin kendi içinde yüzde 23,5 iken, kadınların kendi içlerinde yüzde 30'dur. İkinci ve cezanın ıslah ve suçtan uzak tutma amacıyla verilmesi gerektiğine inananlara yönelik hazırlanmış olan seçeneği işaretleme oranı erkeklerde yüzde 76,5 iken kadınlarda yüzde 70'tir. Bu durum, Sen Anlat Karadeniz dizisinde kadına şiddet uygulayan Vedat Sayar karakterine karşı kadınların erkeklere kıyasla daha fazla kinle yaklaşıyor olabileceğini düşündürmektedir.

			Eziyet çekerek, zarar görerek cezasını çekmeli veya ölmelidir.	Yargılanarak cezasını çekmeli, topluma kazandırılmalıdır.	Toplam
Yaş	18'den küçük	Sayı	2	4	6
		% Yaş içinde	33,3%	**66,7%**	100,0%
		% Bu soru içinde	5,7%	4,5%	4,8%
		% Toplam içinde	1,6%	3,2%	4,8%
	18 - 25 arası	Sayı	14	31	45
		% Yaş içinde	31,1%	**68,9%**	100,0%
		% Bu soru içinde	40,0%	34,8%	36,3%
		% Toplam içinde	11,3%	25,0%	36,3%
	25 - 35 arası	Sayı	9	41	50
		% Yaş içinde	18,0%	**82,0%**	100,0%
		% Bu soru içinde	25,7%	46,1%	40,3%
		% Toplam içinde	7,3%	33,1%	40,3%
	35 - 45 arası	Sayı	3	9	12
		% Yaş içinde	25,0%	**75,0%**	100,0%
		% Bu soru içinde	8,6%	10,1%	9,7%
		% Toplam içinde	2,4%	7,3%	9,7%
	45 - 55 arası	Sayı	7	3	10
		% Yaş içinde	70,0%	30,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	20,0%	3,4%	8,1%
		% Toplam içinde	5,6%	2,4%	8,1%
	55 - 65 arası	Sayı	0	1	1
		% Yaş içinde	0,0%	100,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	0,0%	1,1%	0,8%
		% Toplam içinde	0,0%	0,8%	0,8%
Toplam		Sayı	35	89	124
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	28,2%	71,8%	100,0%

Tablo 127. S.A.K Yaş - Vedat Cezasını Nasıl Çekmelidir?

Tabloda görüldüğü gibi, 18 yaşından küçükler yüzde 33,3 oranında, 18-25 yaş arasındakiler yüzde 31,1 oranında, 25-35 yaş arasındakiler yüzde 18 oranında, 35-45 yaş arasındakiler yüzde 25 oranında, 45-55 yaş arasındakiler yüzde 70 oranında birinci seçeneği işaretlemişlerdir. 55-65 yaş aralığındaki tek katılımcı ise ikinci seçeneği işaretlemiştir. Görüldüğü gibi bu soruda yaşın yükselmesi ile doğru orantılı olarak düzenli şekilde bir seçeneğin daha yoğun işaretlenme durumu söz konusu değildir. Yaş grupları arasında farklılıklar görülmektedir ancak bu yaşın yükselmesi veya düşmesi ile doğru orantılı bir tablo vermemektedir.

			Eziyet çekerek, zarar görerek cezasını çekmeli veya ölmelidir.	Yargılanarak cezasını çekmeli, topluma kazandırılmalıdır.	Toplam
Medeni Hâl	Evli	Sayı	15	24	39
		% Medeni hâl içinde	38,5%	**61,5%**	100,0%
		% Bu soru içinde	42,9%	27,0%	31,5%
		% Toplam içinde	12,1%	19,4%	31,5%
	Bekâr	Sayı	17	61	78
		% Medeni hâl içinde	21,8%	**78,2%**	100,0%
		% Bu soru içinde	48,6%	68,5%	62,9%
		% Toplam içinde	13,7%	49,2%	62,9%
	Boşanmış/ Dul	Sayı	3	4	7
		% Medeni hâl içinde	42,9%	57,1%	100,0%
		% Bu soru içinde	8,6%	4,5%	5,6%
		% Toplam içinde	2,4%	3,2%	5,6%
Toplam		Sayı	35	89	124
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	28,2%	71,8%	100,0%

Tablo 128. S.A.K Medeni Hâl - Vedat Cezasını Nasıl Çekmelidir?

Medeni durum ile bu soruya verilen yanıtların ilişkisini gösteren tabloya bakıldığında, evlilerin yüzde 38,5'inin, bekârların ise yüzde 21,8'inin birinci seçeneği işaretledikleri, dolayısıyla evlilerin bekârlara kıyasla daha fazla oranda Vedat Sayar'a verilecek olan ceza konusunda acımasız, öç almacı tavır içinde oldukları görülmektedir.

			Eziyet çekerek, zarar görerek cezasını çekmeli veya ölmelidir.	Yargılanarak cezasını çekmeli, topluma kazandırılmalıdır.	Toplam
Eğitim Durumu	Düşük Eğitimli	Sayı	8	4	12
		% Eğitim içinde	66,7%	**33,3%**	100,0%
		% Bu soru içinde	22,9%	4,5%	9,7%
		% Toplam içinde	6,5%	3,2%	9,7%
	Orta Eğitimli	Sayı	6	18	24
		% Eğitim içinde	25,0%	**75,0%**	100,0%
		% Bu soru içinde	17,1%	20,2%	19,4%
		% Toplam içinde	4,8%	14,5%	19,4%
	Yüksek Eğitimli	Sayı	21	67	88
		% Eğitim içinde	23,9%	**76,1%**	100,0%
		% Bu soru içinde	60,0%	75,3%	71,0%
		% Toplam içinde	16,9%	54,0%	71,0%
Toplam		Sayı	35	89	124
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	28,2%	71,8%	100,0%

Tablo 129. S.A.K Eğitim Durumu - Vedat Cezasını Nasıl Çekmelidir?

Bu soruda öç alma güdüsü ile suçluya karşı acımasız yaklaşanlara yönelik olarak hazırlanmış olan birinci seçeneği işaretleme oranı, düşük eğitimlilerde yüzde 66,7, orta eğitimlilerde yüzde 25, yüksek eğitimlilerde ise yüzde 23,9'dur. Eğitim düzeyi yükseldikçe suçluya karşı acımasız yaklaşma oranının düştüğü, suçlunun mümkün olan

en az zararla topluma kazandırılması gerektiğini düşünme oranının ise yükseldiği görülmektedir.

			Eziyet çekerek, zarar görerek cezasını çekmeli veya ölmelidir.	Yargılanarak cezasını çekmeli, topluma kazandırılmalıdır.	Toplam
Meslek	Esnaf	Sayı	0	3	3
		% Meslek içinde	0,0%	100,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	0,0%	3,4%	2,4%
		% Toplam içinde	0,0%	2,4%	2,4%
	Sanatçı	Sayı	0	2	2
		% Meslek içinde	0,0%	100,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	0,0%	2,2%	1,6%
		% Toplam içinde	0,0%	1,6%	1,6%
	Ev Hanımı	Sayı	10	8	18
		% Meslek içinde	**55,6%**	**44,4%**	100,0%
		% Bu soru içinde	28,6%	9,0%	14,5%
		% Toplam içinde	8,1%	6,5%	14,5%
	İşçi	Sayı	2	12	14
		% Meslek içinde	14,3%	85,7%	100,0%
		% Bu soru içinde	5,7%	13,5%	11,3%
		% Toplam içinde	1,6%	9,7%	11,3%
	Öğrenci	Sayı	11	26	37
		% Meslek içinde	**29,7%**	**70,3%**	100,0%
		% Bu soru içinde	31,4%	29,2%	29,8%
		% Toplam içinde	8,9%	21,0%	29,8%
	Memur	Sayı	2	12	14
		% Meslek içinde	**14,3%**	**85,7%**	100,0%
		% Bu soru içinde	5,7%	13,5%	11,3%
		% Toplam içinde	1,6%	9,7%	11,3%
	Çiftçi	Sayı	0	1	1
		% Meslek içinde	0,0%	100,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	0,0%	1,1%	0,8%
		% Toplam içinde	0,0%	0,8%	0,8%
	Emekli	Sayı	0	1	1
		% Meslek içinde	0,0%	100,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	0,0%	1,1%	0,8%
		% Toplam içinde	0,0%	0,8%	0,8%
	İşsiz	Sayı	4	6	10
		% Meslek içinde	40,0%	60,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	11,4%	6,7%	8,1%
		% Toplam içinde	3,2%	4,8%	8,1%
	Diğer	Sayı	6	18	24
		% Meslek içinde	25,0%	75,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	17,1%	20,2%	19,4%
		% Toplam içinde	4,8%	14,5%	19,4%
Toplam		Sayı	35	89	124
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	28,2%	71,8%	100,0%

Tablo 130. S.A.K Meslek - Vedat Cezasını Nasıl Çekmelidir?

Mesleklere göre dağılıma bakıldığında, ev hanımlarının dikkate değer şekilde, diğer meslek gruplarından yüksek oranda (yüzde 55,6) birinci seçeneği işaretledikleri

görülmektedir. Kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek oranda birinci seçeneği işaretledikleri de hatırlanacak olursa, ev hanımlarının tercihi de bu soruda kadınların genel olarak suçluya karşı öç almacı bir yaklaşım sergilemiş olmaları ile bir arada düşünülebilir.

			Eziyet çekerek, zarar görerek cezasını çekmeli veya ölmelidir.	Yargılanarak cezasını çekmeli, topluma kazandırılmalıdır.	Toplam
Gelir Durumu	Çok Düşük Gelirli	Sayı	5	13	18
		% Gelir içinde	27,8%	**72,2%**	100,0%
		% Bu soru içinde	14,3%	14,6%	14,5%
		% Toplam içinde	4,0%	10,5%	14,5%
	Düşük Gelirli	Sayı	25	65	90
		% Gelir içinde	27,8%	**72,2%**	100,0%
		% Bu soru içinde	71,4%	73,0%	72,6%
		% Toplam içinde	20,2%	52,4%	72,6%
	Normal Sınır ve Üstü	Sayı	5	11	16
		% Gelir içinde	31,3%	**68,8%**	100,0%
		% Bu soru içinde	14,3%	12,4%	12,9%
		% Toplam içinde	4,0%	8,9%	12,9%
Toplam		Sayı	35	89	124
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	28,2%	71,8%	100,0%

Tablo 131. S.A.K Gelir Durumu - Vedat Cezasını Nasıl Çekmelidir?

Gelir durumu ile bu soruya verilen yanıtların ilişkisini gösteren tabloya bakıldığında, çok düşük gelirliler ve düşük gelirlilerin yüzde 27,8 oranında, normal sınır ve üstündeki kullanıcıların ise yüzde 31,3 oranında birinci seçeneği işaretledikleri görülmektedir. Her ne kadar çok düşük ve düşük gelirli katılımcıların öç almacı ceza anlayışına dair seçeneği işaretleme oranları aynı ve normal sınır ve üstünde gelire sahip olanların aynı seçeneği işaretleme oranı da bunlardan çok az yüksek olsa da, yine de gelir arttıkça daha insaflı ve suçluyu ıslah etmeye yönelik seçeneği işaretleme oranının artmadığı, aksine öç alma hırsı içeren seçeneğin işaretlenme oranının arttığı görülmektedir.

			Eziyet çekerek, zarar görerek cezasını çekmeli veya ölmelidir.	Yargılanarak cezasını çekmeli, topluma kazandırılmalıdır.	Toplam
Dünya Görüşü	Sağ Görüşlüler	Sayı	25	45	70
		% Dünya görüşü içinde	35,7%	**64,3%**	100,0%
		% Bu soru içinde	71,4%	50,6%	56,5%
		% Toplam içinde	20,2%	36,3%	56,5%
	Sol Görüşlüler	Sayı	9	36	45
		% Dünya görüşü içinde	20,0%	**80,0%**	100,0%
		% Bu soru içinde	25,7%	40,4%	36,3%
		% Toplam içinde	7,3%	29,0%	36,3%
	Diğer	Sayı	1	8	9
		% Dünya görüşü içinde	11,1%	88,9%	100,0%
		% Bu soru içinde	2,9%	9,0%	7,3%
		% Toplam içinde	0,8%	6,5%	7,3%
Toplam		Sayı	35	89	124
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	28,2%	71,8%	100,0%

Tablo 132. S.A.K Dünya Görüşü - Vedat Cezasını Nasıl Çekmelidir?

Dünya görüşüne göre, sağ görüşlülerin yüzde 35,7 oranında, sol görüşlülerin ise yüzde 20 oranında birinci, yani suçluya öç alma hırsıyla yaklaşanlara yönelik hazırlanmış olan seçeneği işaretledikleri görülmektedir. Sol görüşlülerin, suçluya mümkün olduğu kadar az zarar vererek topluma kazandırmaya yönelik seçeneği işaretleme oranı sağ görüşlülere göre daha yüksektir.

Bu soruya verilen yanıtlardaki genel durumu özetlemek gerekirse, kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek oranda birinci seçeneği işaretledikleri görülmüştür. Yaş grupları arasında, herhangi bir seçeneği düzenli artan veya azalan oranda işaretleme durumu söz konusu olmamıştır. Evliler bekârlara kıyasla daha yüksek oranda birinci seçeneği, yani öç almacı seçeneği işaretlemişlerdir. Eğitim düzeyi arttıkça, suçlunun mümkün olduğunca az zarar vererek cezalandırılması ve suçtan alıkonarak topluma kazandırılması gerektiğini düşünme oranının yükseldiği görülmüştür. Meslek tablosunda dikkat çekici olan ise yüzde ellinin üzerinde birinci seçeneği işaretleyen katılımcı grubunun ev hanımları olmasıdır. Kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek oranda birinci seçeneği işaretlemiş olmaları ve ev hanımı olan kadınların da tüm meslek grupları içinde daha yüksek oranda aynı seçeneği işaretlemiş olmaları bir arada düşünüldüğünde, Sen Anlat Karadeniz dizisinin kadına şiddet içeren içeriği karşısında

kadınların, dizinin kadına şiddet uygulayan kötü karakterine karşı öç alma ve zarar verme isteğinde oldukları düşünülebilir. Gelir durumu yükseldikçe acımasız ve öç almaya yönelik yanıtı işaretleme oranı düşmemiş aksine yükselmiştir. Sol görüşlülerin ise aynı öç almacı seçeneği işaretleme oranları, sağ görüşlülerin kendi içinde aynı seçeneği işaretleme oranından daha düşük, toplum için faydalı olabilecek ıslah etmeye yönelik seçeneği işaretleme oranları ise sağ görüşlülerden daha yüksektir.

3.3. Suçun Temelleri ve Sorumluluğu: Bireysel mi Yoksa Toplumsal mı?

Üç dizinin seyircilerine yönelik olarak, suçun temel güdülerinin bireysel bir ahlak içinden mi, yoksa toplumsal yaşamın yapısal koşulları içinden mi geliştiğine, dolayısıyla suçun sorumluluğunun bireysel mi, yoksa toplumsal mı görülmesi gerektiğine dair sorular hazırlanmıştır. Morson ve Akal'ın Dostoyevski'nin Suç ve Ceza adlı romanı üzerine yazdıkları iki ayrı makaleden (Morson, 2016; Akal, 2014) yola çıkılarak kavramsallaştırılan bu ayrım da, adaletin görelilik ölçütlerinden biri olarak değerlendirmeye tâbi tutulmak üzere dikkate değer görülmüştür. Aslında temel olarak Morson ve Akal'ın politik konumlanışları ekseninde dünya görüşü ile, sol veya sağ görüşlülerin konu hakkında ne düşündükleri ile ilişkili olarak düşünülmesi gereken bir görelilik ekseni olmasına karşın, yine de sorulan sorulara verilen yanıtlarda diğer değişkenlere göre de bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Bu konuda Çukur dizisi seyircilerine 2, Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz ve Sen Anlat Karadeniz dizisi seyircilerine ise 1'er soru sorulmuştur.

3.3.1. Çukur Dizisi ve Suçun Sorumluluğu Üzerine

Çukur dizisi seyircileri için, suçun bireysel ahlaki güdülere ve sorumluluğa mı yoksa tam tersine yapısal toplumsal koşulların etkisi altında gelişen güdülere ve toplumsal sorumluluğa mı tâbi olduğuna dair görüşleri almak üzere toplam iki soru hazırlanmıştır.

Bu sorular ve sorulara verilen yanıtlar, tüm bağımsız değişkenlere göre aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir.

3.3.1.1. Vartolu Neden Suç İşler?

S: Vartolu Saadettin neden suç işleyen biridir?

1. Psikopat ve kötü biri olduğu için.
2. Çocukluğundan beri yaşadıklarının etkisinden dolayı.
3. Aile eksikliğinden dolayı.
4. Eğitim hizmeti alamadığı için.

Bu soruda birinci seçenek suçun sorumluluğunun bireysel olduğunu, ikinci, üçüncü ve dördüncü seçenekler ise bunun aksine, yaşam koşullarının etkisiyle gerçekleştiğini düşünenlere yönelik olarak hazırlandı.

Bu soruya verilen yanıtlarda cinsiyet, yaş, medeni hâl, eğitim durumu, meslek, gelir durumu ve dünya görüşüne göre anlamlı bir farklılık oluşmamıştır. Çukur dizisinin toplam katılımcı sayısı 207'dir. Bu 207 kişiden 155'i (yüzde 74,9) suçun toplumsal veya bireye dışsal koşulların etkisi altında gerçekleştiğine dair düşüncelere yorumlanmak üzere hazırlanmış olan "Çocukluğundan beri yaşadıklarının etkisinden dolayı." seçeneğini işaretlemişlerdir. 36 kişi (yüzde 17,4) aynı yaklaşım biçimini temsilen hazırlanmış olan "Aile eksikliğinden dolayı." seçeneğini ve 8 kişi de (yüzde 3,9) yine aynı şekilde birey dışı güdülerle gerçekleşen bir suçluluk durumuna işaret eden "Eğitim hizmeti alamadığı için." seçeneğini işaretlemiştir. Bu soruda, suçun bireysel güdülerle işlendiğine dair görüşleri destekleyen ve suçun sorumluluğunun bireysel olduğu düşüncesine yorumlanacak olan, "Psikopat ve kötü biri olduğu için." şeklindeki birinci seçeneği işaretleyen katılımcıların sayısı yalnızca 8 (yüzde 3,9) olmuştur. Yani hangi demografik değişkene göre bakılırsa bakılsın, bu soruda suçun sorumluluğunun bireysel veya toplumsal olduğuna dair yapılacak ayrımda demografik özelliklere göre bir

farklılık görülmemektedir. Katılımcıların tamamına yakını, suçun toplumsal/yapısal temellerine gönderme yapmak üzere hazırlanmış yanıtları işaretlemişlerdir. Bu nedenle bu soruda anlamlı bir farklılık görülmediğinden, tablolar üzerinden bir karşılaştırma yapma gereği kalmamıştır. Bu noktada, büyük çoğunluğun suçun toplumsal olduğuna dair seçenekleri işaretlemiş olmalarında, sorunun seçeneklerinde suçun bireysel güdüler temelinde geliştiğine dair anlayışa yönelik 1 seçenek, suçun toplumsallığına yönelik ise 3 seçenek verilmiş olmasının da etkisi olabileceği düşünülmüştür. Ancak sorular hazırlanırken hem dizi metninde sunulanlar, hem de izleyicilerle sohbetler sırasında öne çıkanları dikkate aldığım için, seçenekler bu doğrultuda gelişti. Dizi metninde, hâkim kod zaten genel olarak suçun bireyselliğinden uzak olduğu gibi, bu soru özelinde de Vartolu Saadettin'in suç işlemesinde çocukluğundan bu yana yaşadığı kötü olayların, ailesiz büyümüş olmasının ve eğitim hizmeti alamamış olmasının etkisi olabileceğini düşündüren anlatımlar yer almaktadır. Ancak, Vartolu'nun yaptıkları karşısında onun kendi kötülüğü olabileceğine dair anlamlar yalnızca kendisinin psikopat biri olduğu yönünde sunulmuştur. Bu nedenlerle seçenek sayıları dengeli olmamıştır.

3.3.1.2. Çukur Neden Suç İşler?

S: Çukur'da yaşayanların işledikleri suçlar hakkında ne düşünüyorsunuz?

1. Suç düzenine ayak uydurmayı kendileri tercih etmişlerdir.
2. İçinde doğdukları koşullardan dolayı suçla yaşamaya mecbur kalmışlardır.

Bu soruda birinci seçenek suçun temelinde yatan güdülerin ve sorumluluğunun kişisel, ikinci seçenek ise toplumsal olduğunu düşünenlere yönelik olarak hazırlanmıştır.

Bu soruya verilen yanıtların, cinsiyet, yaş, medeni hâl, eğitim durumu, meslek, gelir durumu ve dünya görüşüne göre dağılımı, tablolarda görülmektedir:

			Suç düzenine ayak uydurmayı kendileri tercih etmişlerdir.	İçinde doğdukları koşullardan dolayı suçla yaşamaya mecbur kalmışlardır.	Toplam
Cinsiyet	Erkek	Sayı	44	58	102
		% Cinsiyet içinde	43,1%	**56,9%**	100,0%
		% Bu soru içinde	59,5%	43,6%	49,3%
		% Toplam içinde	21,3%	28,0%	49,3%
	Kadın	Sayı	30	75	105
		% Cinsiyet içinde	28,6%	**71,4%**	100,0%
		% Bu soru içinde	40,5%	56,4%	50,7%
		% Toplam içinde	14,5%	36,2%	50,7%
Toplam		Sayı	74	133	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	35,7%	64,3%	100,0%

Tablo 133. Çukur Cinsiyet - Çukur Halkı Neden Suç İşler?

Bu soruda erkekler yüzde 43,1 oranında, kadın katılımcılar ise yüzde 28,6 oranında "Suç düzenine ayak uydurmayı kendileri tercih etmişlerdir." seçeneğini, yani suçun temelinde yatan güdülerin ve sorumluluğunun bireysel olduğuna yönelik olan birinci seçeneği işaretlemişlerdir. "İçine doğdukları koşullardan dolayı suçla yaşamaya mecbur kalmışlardır." seçeneğini, yani bu soruda suçun temelinde yatan temel etkenin ve suçun sorumluluğunun bireysel değil toplumsal olduğuna yönelik hazırlanmış olan seçeneği işaretleme oranı ise erkeklerde yüzde 56,9, kadınlarda ise yüzde 71,4'tür. Yani bu soru için erkekler kadınlara kıyasla daha yüksek oranda suçu bireysel görenlere yönelik hazırlanmış seçeneği işaretlemişlerdir.

Suçun bireysel yönüne vurgu yapan birinci seçeneği işaretleyen toplam 74 katılımcının kendi içlerinde cinsiyet bakımından yüzdelerine bakıldığında ise, yüzde 59,5'inin erkek, yüzde 40,5'inin kadın olduğu görülmektedir. Suçun sorumluluğunun bireyi aşan toplumsal boyutlarına gönderme yapan ikinci seçeneği işaretleyen toplam 133 katılımcının ise yüzde 43,6'sı erkek, yüzde 56,4'ü kadındır. Cinsiyet gruplarının kendi içlerinde her iki seçeneği işaretleme oranları da, her iki seçeneği işaretleyen toplam katılımcıların cinsiyete göre oranları da göstermiştir ki, kadınlar erkeklere göre daha yüksek oranda suçun toplumsal yönüne vurgu yapan seçeneği işaretlemişlerdir.

			Suç düzenine ayak uydurmayı kendileri tercih etmişlerdir.	İçinde doğdukları koşullardan dolayı suçla yaşamaya mecbur kalmışlardır.	Toplam
Yaş	18'den küçük	Sayı	2	8	10
		% Yaş içinde	20,0%	80,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	2,7%	6,0%	4,8%
		% Toplam içinde	1,0%	3,9%	4,8%
	18 - 25 arası	Sayı	29	42	71
		% Yaş içinde	40,8%	59,2%	100,0%
		% Bu soru içinde	39,2%	31,6%	34,3%
		% Toplam içinde	14,0%	20,3%	34,3%
	25 - 35 arası	Sayı	37	64	101
		% Yaş içinde	36,6%	63,4%	100,0%
		% Bu soru içinde	50,0%	48,1%	48,8%
		% Toplam içinde	17,9%	30,9%	48,8%
	35 - 45 arası	Sayı	4	12	16
		% Yaş içinde	25,0%	75,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	5,4%	9,0%	7,7%
		% Toplam içinde	1,9%	5,8%	7,7%
	45 - 55 arası	Sayı	2	6	8
		% Yaş içinde	25,0%	75,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	2,7%	4,5%	3,9%
		% Toplam içinde	1,0%	2,9%	3,9%
	55 - 65 arası	Sayı	0	1	1
		% Yaş içinde	0,0%	100,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	0,0%	0,8%	0,5%
		% Toplam içinde	0,0%	0,5%	0,5%
Toplam		Sayı	74	133	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	35,7%	64,3%	100,0%

Tablo 134. Çukur Yaş - Çukur Halkı Neden Suç İşler?

Her yaş grubunun hangi seçeneği yüzde kaç oranında işaretlediğini gösteren tabloda da görüldüğü gibi, bu soruda yaşa göre birinci ve ikinci seçeneği işaretleme oranlarının düzenli yükseliş veya düşüşü söz konusu olmamıştır.

			Suç düzenine ayak uydurmayı kendileri tercih etmişlerdir.	İçinde doğdukları koşullardan dolayı suçla yaşamaya mecbur kalmışlardır.	Toplam
Medeni Hâl	Evli	Sayı	20	41	61
		% Medeni hâl içinde	32,8%	67,2%	100,0%
		% Bu soru içinde	27,0%	30,8%	29,5%
		% Toplam içinde	9,7%	19,8%	29,5%
	Bekâr	Sayı	52	86	138
		% Medeni hâl içinde	37,7%	62,3%	100,0%
		% Bu soru içinde	70,3%	64,7%	66,7%
		% Toplam içinde	25,1%	41,5%	66,7%
	Boşanmış/ Dul	Sayı	2	6	8
		% Medeni hâl içinde	25,0%	75,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	2,7%	4,5%	3,9%
		% Toplam içinde	1,0%	2,9%	3,9%
Toplam		Sayı	74	133	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	35,7%	64,3%	100,0%

Tablo 135. Çukur Medeni Hâl - Çukur Halkı Neden Suç İşler?

Evli katılımcılar yüzde 32,8, bekâr katılımcılar ise yüzde 37,7 oranında birinci seçeneği işaretlemişlerdir. Toplam 8 kişi olan boşanmış/dul katılımcılar ise yüzde 25 oranında (yalnızca 2 kişi) aynı seçeneği işaretlemişlerdir. Boşanmış/dul katılımcıların sayısı çok az, evli ve bekâr kullanıcılar arasında ise seçenekleri işaretlemek bakımından fark çok az olduğundan, bu soruda medeni duruma göre yorumlanmaya değer bir farklılık görülememiştir.

			Suç düzenine ayak uydurmayı kendileri tercih etmişlerdir.	İçinde doğdukları koşullardan dolayı suçla yaşamaya mecbur kalmışlardır.	Toplam
Eğitim Durumu	Düşük eğitimli	Sayı	4	12	16
		% Eğitim içinde	25,0%	75,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	5,4%	9,0%	7,7%
		% Toplam içinde	1,9%	5,8%	7,7%
	Orta eğitimli	Sayı	16	21	37
		% Eğitim içinde	43,2%	56,8%	100,0%
		% Bu soru içinde	21,6%	15,8%	17,9%
		% Toplam içinde	7,7%	10,1%	17,9%
	Yüksek eğitimli	Sayı	54	100	154
		% Eğitim içinde	35,1%	64,9%	100,0%
		% Bu soru içinde	73,0%	75,2%	74,4%
		% Toplam içinde	26,1%	48,3%	74,4%
Toplam		Sayı	74	133	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	35,7%	64,3%	100,0%

Tablo 136. Çukur Eğitim Durumu - Çukur Halkı Neden Suç İşler?

Düşük eğitimli katılımcıların yüzde 25'i, orta eğitimli katılımcıların yüzde 43,2'si, yüksek eğitimli katılımcıların ise yüzde 35,1'i suçun bireysel yönüne vurgu yapan birinci seçeneği işaretlemişlerdir. Düşük eğitimlilerin yüzde 75'i, orta eğitimlilerin yüzde 56,8'i, yüksek eğitimlilerin ise yüzde 64,9'u suçun toplumsal yönüne vurgu yapan ikinci seçeneği işaretlemişlerdir. Görüldüğü gibi, eğitim durumu düşükten yükseğe doğru gittikçe bu soruya verilen yanıtlarda düzenli bir yükseliş söz konusu değildir. Ancak, düşük eğitimlilerin kendi içlerinde, diğer eğitim düzeylerindeki katılımcılara kıyasla daha yüksek oranda toplumsal sorumluluğu görenlere yönelik hazırlanmış olan ikinci seçeneği işaretlemiş oldukları dikkat çekmektedir.

			Suç düzenine ayak uydurmayı kendileri tercih etmişlerdir.	İçinde doğdukları koşullardan dolayı suçla yaşamaya mecbur kalmışlardır.	Toplam
Meslek	Esnaf	Sayı	3	5	8
		% Meslek içinde	37,5%	62,5%	100,0%
		% Bu soru içinde	4,1%	3,8%	3,9%
		% Toplam içinde	1,4%	2,4%	3,9%
	Sanatçı	Sayı	3	3	6
		% Meslek içinde	50,0%	50,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	4,1%	2,3%	2,9%
		% Toplam içinde	1,4%	1,4%	2,9%
	Ev Hanımı	Sayı	6	9	15
		% Meslek içinde	40,0%	**60,0%**	100,0%
		% Bu soru içinde	8,1%	6,8%	7,2%
		% Toplam içinde	2,9%	4,3%	7,2%
	İşçi	Sayı	3	17	20
		% Meslek içinde	15,0%	**85,0%**	100,0%
		% Bu soru içinde	4,1%	12,8%	9,7%
		% Toplam içinde	1,4%	8,2%	9,7%
	Öğrenci	Sayı	26	32	58
		% Meslek içinde	44,8%	55,2%	100,0%
		% Bu soru içinde	35,1%	24,1%	28,0%
		% Toplam içinde	12,6%	15,5%	28,0%
	Memur	Sayı	8	22	30
		% Meslek içinde	26,7%	**73,3%**	100,0%
		% Bu soru içinde	10,8%	16,5%	14,5%
		% Toplam içinde	3,9%	10,6%	14,5%
	Emekli	Sayı	0	1	1
		% Meslek içinde	0,0%	100,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	0,0%	0,8%	0,5%
		% Toplam içinde	0,0%	0,5%	0,5%
	İşsiz	Sayı	6	15	21
		% Meslek içinde	28,6%	**71,4%**	100,0%
		% Bu soru içinde	8,1%	11,3%	10,1%
		% Toplam içinde	2,9%	7,2%	10,1%
	Diğer	Sayı	19	29	48
		% Meslek içinde	39,6%	60,4%	100,0%
		% Bu soru içinde	25,7%	21,8%	23,2%
		% Toplam içinde	9,2%	14,0%	23,2%
Toplam		Sayı	74	133	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	35,7%	64,3%	100,0%

Tablo 137. Çukur Meslek - Çukur Halkı Neden Suç İşler?

Her ne kadar toplam 8 kişi olsalar da esnafların yüzde 62,5'i, ev hanımlarının yüzde 60'ı, işçilerin yüzde 85'i, öğrencilerin yüzde 55,2'si, memurların yüzde 73,3'ü, işsizlerin ise yüzde 71,4'ü suçun toplumsal boyutuna yönelik hazırlanmış olan ikinci seçeneği işaretlemiştir. Kadın katılımcıların genelinde yüzde 70'in üzerinde olan suçun toplumsal boyutuna yönelik ikinci seçeneği işaretleme oranı, ev hanımı olan kadınlar arasında

yüzde 60' düşse de, yine de bu soru için nispeten yüksek oranda bu seçeneği işaretleyen meslek gruplarından biri de ev hanımlarıdır.

			Suç düzenine ayak uydurmayı kendileri tercih etmişlerdir.	İçinde doğdukları koşullardan dolayı suçla yaşamaya mecbur kalmışlardır.	Toplam
Gelir Durumu	Çok düşük gelirli	Sayı	10	25	35
		% Gelir içinde	28,6%	**71,4%**	100,0%
		% Bu soru içinde	13,5%	18,8%	16,9%
		% Toplam içinde	4,8%	12,1%	16,9%
	Düşük gelirli	Sayı	53	87	140
		% Gelir içinde	37,9%	**62,1%**	100,0%
		% Bu soru içinde	71,6%	65,4%	67,6%
		% Toplam içinde	25,6%	42,0%	67,6%
	Normal sınır ve üstü	Sayı	11	21	32
		% Gelir içinde	34,4%	**65,6%**	100,0%
		% Bu soru içinde	14,9%	15,8%	15,5%
		% Toplam içinde	5,3%	10,1%	15,5%
Toplam		Sayı	74	133	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	35,7%	64,3%	100,0%

Tablo 138. Çukur Gelir Durumu - Çukur Halkı Neden Suç İşler?

Çok düşük gelirlilerin yüzde 28,6'sı, düşük gelirlilerin yüzde 37,9'u, normal sınır ve üzerinde gelire sahip olan katılımcıların ise yüzde 34,4'ü suçun bireysel yönüne vurgu yapmak üzere hazırlanmış olan birinci seçeneği işaretlemişlerdir. İkinci seçeneği işaretleme oranı ise çok düşük gelirlilerde yüzde 71,4, düşük gelirlilerde yüzde 62,1, normal sınır ve üzeri gelire sahip olanlarda ise yüzde 65,6'dır. Görüldüğü gibi, bazı sorularda gelir durumuna göre düzenli olarak düşüş veya yükseliş gösteren tablo, bu soruda sorgulanan mesele bağlamında gelir durumuna göre düzenli bir farklılaşma göstermemiştir. Ancak yine de, çok düşük gelirlilerin bu soruda diğer gelir durumundaki katılımcılara kıyasla daha yüksek oranda (yüzde 71,4) toplumsal sorumluluğu imleyen seçeneği işaretledikleri dikkat çekmektedir.

			Suç düzenine ayak uydurmayı kendileri tercih etmişlerdir.	İçinde doğdukları koşullardan dolayı suçla yaşamaya mecbur kalmışlardır.	Toplam
Dünya Görüşü	Sağ Görüşlüler	Sayı	37	51	88
		% Dünya görüş içinde	42,0%	**58,0%**	100,0%
		% Bu soru içinde	50,0%	38,3%	42,5%
		% Toplam içinde	17,9%	24,6%	42,5%
	Sol Görüşlüler	Sayı	29	70	99
		% Dünya görüş içinde	29,3%	**70,7%**	100,0%
		% Bu soru içinde	39,2%	52,6%	47,8%
		% Toplam içinde	14,0%	33,8%	47,8%
	Diğer	Sayı	8	12	20
		% Dünya görüş içinde	40,0%	60,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	10,8%	9,0%	9,7%
		% Toplam içinde	3,9%	5,8%	9,7%
Toplam		Sayı	74	133	207
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	35,7%	64,3%	100,0%

Tablo 139. Çukur Dünya Görüşü - Çukur Halkı Neden Suç İşler?

Suçun temelleri ve sorumluluğunun bireysel mi yoksa bireyi aşan toplumsal koşullarla mı ilgili olduğuna dair sorgulama ekseni, asıl olarak bu konuda Dostoyevski'nin Suç ve Ceza'sı üzerine sağ ve sol bakış açılarından yapılan yorumlamalardan ilham alınarak kurulmuştu. Bu nedenle, dünya görüşü değişkeni, suçun sorumluluğunu sorgulayan sorularda en önemli sorgulama ölçütüdür. Bu ölçüte göre dağılımı gösteren tabloda görüldüğü gibi, sağ görüşlüler kendi içinde yüzde 42 oranında, sol görüşlüler ise yüzde 29,3 oranında suçun bireysel yönüne vurgu yapanlara yönelik hazırlanmış olan birinci seçeneği işaretlemişlerdir. Suçun toplumsal boyutlarına vurgu yapan ikinci seçeneği işaretleme oranı ise sağ görüşlülerde yüzde 58, sol görüşlülerde ise yüzde 70,7'dir.

Bu sorudaki genel duruma bakılacak olursa, erkekler kadınlara kıyasla daha yüksek oranda suçu bireysel görenlere yönelik hazırlanmış seçeneği işaretlemişlerdir. Suçun temelinde yatan temel etkenin ve suçun sorumluluğunun bireysel değil toplumsal olduğuna yönelik hazırlanmış olan seçeneği işaretleme oranı ise erkeklerde yüzde 56,9, kadınlarda ise yüzde 71,4'tür. Kadınların daha yüksek oranda toplumsal sorumluluk anlayışında oldukları görülmektedir. Yaş ve medeni duruma göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Eğitim durumu yükseldikçe toplumsal veya bireysel sorumluluk anlayışına yönelik seçenekleri işaretleme oranında düzenli bir yükselme veya azalma

söz konusu olmamıştır. Ancak, düşük eğitimlilerin yine de diğerlerine göre biraz daha yüksek oranda toplumsal sorumluluğu işaret eden seçeneği işaretledikleri görülmüştür. Toplam 8 kişi olan esnafların yüzde 62,5'i, ev hanımlarının yüzde 60'ı, işçilerin yüzde 85'i, öğrencilerin yüzde 55,2'si, memurların yüzde 73,3'ü, işsizlerin ise yüzde 71,4'ü suçun toplumsal boyutuna yönelik hazırlanmış olan ikinci seçeneği işaretlemiştir. Gelir durumu ile herhangi bir seçeneği işaretleme oranları arasında da düzenli bir ilişki görülmemiştir. Ancak yine de, çok düşük gelirli katılımcıların diğerlerine kıyasla biraz daha yüksek oranda suçun toplumsal sorumluluğunu öngören seçeneği işaretlemiş olmaları, dikkat çekicidir. Dünya görüşüne göre ise, sağ görüşlülerin yüzde 58'i, sol görüşlülerin ise yüzde 70,7'si suçun sorumluluğunun toplumsal boyutlarına vurgu yapan ikinci seçeneği işaretlemişlerdir. Yani belirli bir farklılaşma yalnızca cinsiyet ve dünya görüşü bağlamında söz konusu olmuştur. Kadınlar erkeklere göre, sol görüşlere yakın olanlar ise sağ görüşlülere kıyasla daha yüksek oranda suçun sorumluluğunun toplumsal olduğunu düşünmektedir.

3.3.2. Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz Dizisi ve Suçun Sorumluluğu Üzerine

Suçların temelinde yatan nedenlerin ve dolayısıyla suçun sorumluluğunun kişisel veya toplumsal temelli olduğuna dair, Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisi seyircilerine yönelik olarak bir soru hazırlanmıştır.

Bu soru ve buna verilen yanıtlar, tüm bağımsız değişkenlere göre aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir.

3.3.2.1. Hızır Neden Suç İşler?

Hızır Çakırbeyli neden yasa dışı işlerin içindedir?

1. Bu işler kendisine de uygun olduğu için, kendi tercihiyle.
2. Böyle yasa dışı işler yapan bir ailenin içine doğduğu için.

3. İçinde yaşadığı hayatın ve çevrenin etkisinden dolayı.

Bu soruda birinci seçenek suçun temelinde yatan güdülerin ve sorumluluğunun kişisel olduğunu, ikinci ve üçüncü seçenekler ise toplumsal olduğunu düşünenlere yönelik olarak hazırlanmıştır.

Bu soruya verilen yanıtların, cinsiyet, yaş, medeni hâl, eğitim durumu, meslek, gelir durumu ve dünya görüşüne göre dağılımı, tablolarda görülmektedir:

Toplam katılımcı sayısı 208 kişi olan ve katılımcılarının çoğu erkek olan (154 kişi) Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisi anketinde yalnızca 24 katılımcının (toplam katılımcı sayısının yüzde 11,5'i) suçun sorumluluğunun bireysel olduğuna yönelik birinci seçeneği işaretlediği görülmektedir. Suçun sorumluluğunun kişisel yönüne vurgu yapan bu seçeneği işaretleyenlerin sayısı böylesine az olduğu için, bu soruya verilen yanıtların cinsiyet, yaş, medeni hâl, eğitim durumu, meslek, gelir durumu ve dünya görüşüne göre dağılımında, suçun temelinde yatan güdülerin ve suçun sorumluluğunun bireysel veya toplumsal olup olmadığıyla ilgili anlamlandırılabilecek ve yorumlanabilecek bir farklılık görülmemiştir. Katılımcılar hangi meslek, yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim, gelir ve dünya görüşünden olursa olsun, suçun sorumluluğunun toplumsal boyutlarına yönelik iki seçeneği yoğun olarak işaretlemişlerdir.

Bu nedenle, bu soruda söz konusu suçun sorumluluğuna dair görelilik eksenini betimleyecek tablolar kullanmaya da gerek kalmamıştır.

3.3.3. **Sen Anlat Karadeniz Dizisi ve Suçun Sorumluluğu Üzerine**

Suçların temelinde yatan nedenlerin ve dolayısıyla suçun sorumluluğunun kişisel mi yoksa toplumsal temelli mi olduğuna dair, Sen Anlat Karadeniz dizisi seyircilerine yönelik olarak bir soru hazırlanmıştır.

3.3.3.1. Vedat Neden Suç İşler?

S: Vedat Sayar neden suç işleyen biridir?

1. Psikopat ve kötü biri olduğu için.

2. Çocukluğundan beri yaşadıklarının etkisinden dolayı.

3. İçinde yaşadığı hayatın ve çevrenin etkisinden dolayı.

Bu soruda birinci seçenek suçun temelinde yatan güdülerin ve sorumluluğunun kişisel olduğunu, ikinci ve üçüncü seçenekler ise toplumsal olduğunu düşünenlere yönelik olarak hazırlanmıştır.

Bu soruya verilen yanıtların, cinsiyet, yaş, medeni hâl, eğitim durumu, meslek, gelir durumu ve dünya görüşüne göre dağılımı, tablolarda görülmektedir:

			Psikopat ve kötü biri olduğu için.	Çocukluğundan beri yaşadıklarının etkisinden dolayı.	İçinde yaşadığı hayatın ve çevrenin etkisinden dolayı.	Toplam
Cinsiyet	Erkek	Sayı	12	17	5	34
		% Cinsiyet içinde	35,3%	**50,0%**	**14,7%**	100,0%
		% Bu soru içinde	30,0%	23,6%	41,7%	27,4%
		% Toplam içinde	9,7%	13,7%	4,0%	27,4%
	Kadın	Sayı	28	55	7	90
		% Cinsiyet içinde	31,1%	**61,1%**	**7,8%**	100,0%
		% Bu soru içinde	70,0%	76,4%	58,3%	72,6%
		% Toplam içinde	22,6%	44,4%	5,6%	72,6%
Total		Sayı	40	72	12	124
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	32,3%	58,1%	9,7%	100,0%

Tablo 140. S.A.K Cinsiyet - Vedat Neden Suç İşler?

Bu dizinin toplam katılımcı sayısı 124, bunlardan 90'ı kadın (yüzde 72,6), 34'ü ise erkektir (yüzde 27,4). Bu soruda, erkeklerin yüzde 35,3'ü suçun sorumluluğunu bireysel gören birinci seçeneği, yüzde 50'si suçun sorumluluğunu toplumsal gören ikinci seçeneği ve yüzde 17,7'si de yine suçun sorumluluğunu toplumsal gören üçüncü seçeneği işaretlemiştir. Kadınların ise yüzde 31,1'i birinci, yüzde 61,1'i ikinci, yüzde 7,8'i üçüncü seçeneği işaretlemiştir. Erkekler ile kadınlar arasında, bireysel sorumluluk yaklaşımına tekabül eden birinci seçenek ile toplumsal sorumluluk anlayışına tekabül eden ikinci ve üçüncü seçeneği işaretleme durumları bakımından kendi içlerinde oransal

olarak az bir farklılık olduğu görülmektedir. (Erkekler yüzde 35,3 oranında birinci, toplamda yüzde 64,7 oranında ikinci ve üçüncü seçeneği; kadınlar ise yüzde 31,1 oranında birinci, toplamda yüzde 68,9 oranında ikinci ve üçüncü seçeneği işaretlemişlerdir.)

			Psikopat ve kötü biri olduğu için.	Çocukluğundan beri yaşadıklarının etkisinden dolayı.	İçinde yaşadığı hayatın ve çevrenin etkisinden dolayı.	Toplam
Yaş	18'den küçük	Sayı	1	5	0	6
		% Yaş içinde	16,7%	83,3%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	2,5%	6,9%	0,0%	4,8%
		% Toplam içinde	0,8%	4,0%	0,0%	4,8%
	18 - 25 arası	Sayı	12	26	7	45
		% Yaş içinde	26,7%	57,8%	15,6%	100,0%
		% Bu soru içinde	30,0%	36,1%	58,3%	36,3%
		% Toplam içinde	9,7%	21,0%	5,6%	36,3%
	25 - 35 arası	Sayı	18	28	4	50
		% Yaş içinde	36,0%	56,0%	8,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	45,0%	38,9%	33,3%	40,3%
		% Toplam içinde	14,5%	22,6%	3,2%	40,3%
	35 - 45 arası	Sayı	6	6	0	12
		% Yaş içinde	50,0%	50,0%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	15,0%	8,3%	0,0%	9,7%
		% Toplam içinde	4,8%	4,8%	0,0%	9,7%
	45 - 55 arası	Sayı	3	6	1	10
		% Yaş içinde	30,0%	60,0%	10,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	7,5%	8,3%	8,3%	8,1%
		% Toplam içinde	2,4%	4,8%	0,8%	8,1%
	55 - 65 arası	Sayı	0	1	0	1
		% Yaş içinde	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	0,0%	1,4%	0,0%	0,8%
		% Toplam içinde	0,0%	0,8%	0,0%	0,8%
Toplam		Sayı	40	72	12	124
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	32,3%	58,1%	9,7%	100,0%

Tablo 141. S.A.K Yaş - Vedat Neden Suç İşler?

18 yaşından küçük katılımcılar yüzde 16,7, 18-25 yaş aralığındaki katılımcılar yüzde 26,7, 25-35 yaş aralığındaki katılımcılar yüzde 36, 35-45 yaş aralığındaki katılımcılar yüzde 50 oranında suçun sorumluluğunun bireysel olduğuna yönelik seçeneği işaretlemişlerdir. Yani 35-45 yaş aralığına kadar yaş arttıkça suçun sorumluluğunun bireysel olduğuna dair seçeneği işaretleme oranı da artmıştır. Yalnızca 45-55 yaş aralığında bu seçeneği işaretleme oranı yüzde 30'a düşmüştür. Yalnızca 1 kişi olan 55-65 yaş aralığındaki katılımcı ise toplumsal sorumluluk düşüncesine yönelik olan ikinci seçeneği işaretlemiştir.

			Psikopat ve kötü biri olduğu için.	Çocukluğundan beri yaşadıklarının etkisinden dolayı.	İçinde yaşadığı hayatın ve çevrenin etkisinden dolayı.	Toplam
Medeni Hâl	Evli	Sayı	14	23	2	39
		% Medeni hâl içinde	35,9%	59,0%	5,1%	100,0%
		% Bu soru içinde	35,0%	31,9%	16,7%	31,5%
		% Toplam içinde	11,3%	18,5%	1,6%	31,5%
	Bekâr	Sayı	24	44	10	78
		% Medeni hâl içinde	30,8%	56,4%	12,8%	100,0%
		% Bu soru içinde	60,0%	61,1%	83,3%	62,9%
		% Toplam içinde	19,4%	35,5%	8,1%	62,9%
	Boşanmış/ Dul	Sayı	2	5	0	7
		% Medeni hâl içinde	28,6%	71,4%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	5,0%	6,9%	0,0%	5,6%
		% Toplam içinde	1,6%	4,0%	0,0%	5,6%
Toplam		Sayı	40	72	12	124
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	32,3%	58,1%	9,7%	100,0%

Tablo 142. S.A.K Medeni Hâl - Vedat Neden Suç İşler?

Bu soruda, evlilerin yüzde 35,9'u, bekârların ise yüzde 30,8'i suçun bireysel boyutuna yönelik birinci seçeneği, kalanlar ise suçun toplumsal boyutuna yönelik ikinci ve üçüncü seçeneği işaretlemişlerdir.

			Psikopat ve kötü biri olduğu için.	Çocukluğundan beri yaşadıklarının etkisinden dolayı.	İçinde yaşadığı hayatın ve çevrenin etkisinden dolayı.	Toplam
Eğitim Durumu	Düşük Eğitimli	Sayı	4	8	0	12
		% Eğitim içinde	33,3%	66,7%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	10,0%	11,1%	0,0%	9,7%
		% Toplam içinde	3,2%	6,5%	0,0%	9,7%
	Orta Eğitimli	Sayı	10	14	0	24
		% Eğitim içinde	41,7%	58,3%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	25,0%	19,4%	0,0%	19,4%
		% Toplam içinde	8,1%	11,3%	0,0%	19,4%
	Yüksek Eğitimli	Sayı	26	50	12	88
		% Eğitim içinde	29,5%	56,8%	13,6%	100,0%
		% Bu soru içinde	65,0%	69,4%	100,0%	71,0%
		% Toplam içinde	21,0%	40,3%	9,7%	71,0%
Toplam		Sayı	40	72	12	124
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	32,3%	58,1%	9,7%	100,0%

Tablo 143. S.A.K Eğitim Durumu - Vedat Neden Suç İşler?

Düşük eğitimli katılımcıların yüzde 33,3'ü, orta eğitimli katılımcıların yüzde 41,7'si, yüksek eğitimli katılımcıların ise yüzde 29,5'i suçun sorumluluğunun bireysel olduğuna yönelik birinci seçeneği, kalanlar ise diğer iki seçeneği işaretlemişlerdir. Eğitim durumu yükseldikçe bireysel sorumluluk veya toplumsal sorumlulukla ilgili seçenekleri işaretleme oranında düzenli bir artış veya azalma söz konusu değildir.

			Psikopat ve kötü biri olduğu için.	Çocukluğundan beri yaşadıklarının etkisinden dolayı.	İçinde yaşadığı hayatın ve çevrenin etkisinden dolayı.	Toplam
Meslek	Esnaf	Sayı	1	2	0	3
		% Meslek içinde	33,3%	66,7%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	2,5%	2,8%	0,0%	2,4%
		% Toplam içinde	0,8%	1,6%	0,0%	2,4%
	Sanatçı	Sayı	0	2	0	2
		% Meslek içinde	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	0,0%	2,8%	0,0%	1,6%
		% Toplam içinde	0,0%	1,6%	0,0%	1,6%
	Ev Hanımı	Sayı	6	12	0	18
		% Meslek içinde	33,3%	**66,7%**	**0,0%**	100,0%
		% Bu soru içinde	15,0%	16,7%	0,0%	14,5%
		% Toplam içinde	4,8%	9,7%	0,0%	14,5%
	İşçi	Sayı	7	7	0	14
		% Meslek içinde	50,0%	50,0%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	17,5%	9,7%	0,0%	11,3%
		% Toplam içinde	5,6%	5,6%	0,0%	11,3%
	Öğrenci	Sayı	9	23	5	37
		% Meslek içinde	24,3%	**62,2%**	**13,5%**	100,0%
		% Bu soru içinde	22,5%	31,9%	41,7%	29,8%
		% Toplam içinde	7,3%	18,5%	4,0%	29,8%
	Memur	Sayı	4	8	2	14
		% Meslek içinde	28,6%	**57,1%**	**14,3%**	100,0%
		% Bu soru içinde	10,0%	11,1%	16,7%	11,3%
		% Toplam içinde	3,2%	6,5%	1,6%	11,3%
	Çiftçi	Sayı	0	1	0	1
		% Meslek içinde	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	0,0%	1,4%	0,0%	0,8%
		% Toplam içinde	0,0%	0,8%	0,0%	0,8%
	Emekli	Sayı	0	1	0	1
		% Meslek içinde	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	0,0%	1,4%	0,0%	0,8%
		% Toplam içinde	0,0%	0,8%	0,0%	0,8%
	İşsiz	Sayı	4	4	2	10
		% Meslek içinde	40,0%	40,0%	20,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	10,0%	5,6%	16,7%	8,1%
		% Toplam içinde	3,2%	3,2%	1,6%	8,1%
	Diğer	Sayı	9	12	3	24
		% Meslek içinde	37,5%	50,0%	12,5%	100,0%
		% Bu soru içinde	22,5%	16,7%	25,0%	19,4%
		% Toplam içinde	7,3%	9,7%	2,4%	19,4%
Toplam		Sayı	40	72	12	124
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	32,3%	58,1%	9,7%	100,0%

Tablo 144. S.A.K Meslek - Vedat Neden Suç İşler?

Yalnızca işçilerin yüzde 50'si bireysel sorumluluk, yüzde 50'si de toplumsal sorumluluk anlayışına yönelik seçenekleri işaretlemişlerdir. Diğer tüm meslek grupları yüksek oranda toplumsal sorumluluk anlayışına yönelik seçenekleri işaretlemişlerdir.

			Psikopat ve kötü biri olduğu için.	Çocukluğundan beri yaşadıklarının etkisinden dolayı.	İçinde yaşadığı hayatın ve çevrenin etkisinden dolayı.	Toplam
Gelir Durumu	Çok Düşük Gelirli	Sayı	4	14	0	18
		% Gelir içinde	22,2%	77,8%	0,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	10,0%	19,4%	0,0%	14,5%
		% Toplam içinde	3,2%	11,3%	0,0%	14,5%
	Düşük Gelirli	Sayı	31	50	9	90
		% Gelir içinde	34,4%	55,6%	10,0%	100,0%
		% Bu soru içinde	77,5%	69,4%	75,0%	72,6%
		% Toplam içinde	25,0%	40,3%	7,3%	72,6%
	Normal Sınır ve Üstü	Sayı	5	8	3	16
		% Gelir içinde	31,3%	50,0%	18,8%	100,0%
		% Bu soru içinde	12,5%	11,1%	25,0%	12,9%
		% Toplam içinde	4,0%	6,5%	2,4%	12,9%
Toplam		Sayı	40	72	12	124
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	32,3%	58,1%	9,7%	100,0%

Tablo 145. S.A.K Gelir Durumu - Vedat Neden Suç İşler?

Gelir durumuna bakıldığında, her gelir grubundan katılımcıların çoğunluğunun suçun toplumsal sorumluluğuna yönelik seçenekleri, yoğun olarak da "Çocukluğundan beri yaşadıklarının etkisinden dolayı" şeklindeki ikinci seçeneği işaretledikleri görülmektedir. Suçun sorumluluğunun bireysel olduğuna dair birinci seçeneği veya toplumsal olduğuna dair ikinci ve üçüncü seçenekleri işaretleme oranları, gelir durumuna orantılı olarak düzenli bir azalma veya artış göstermemiştir.

			Psikopat ve kötü biri olduğu için.	Çocukluğundan beri yaşadıklarının etkisinden dolayı.	İçinde yaşadığı hayatın ve çevrenin etkisinden dolayı.	Toplam
Dünya Görüşü	Sağ Görüşlüler	Sayı	25	37	8	70
		% Dünya görüş içinde	35,7%	**52,9%**	**11,4%**	100,0%
		% Bu soru içinde	62,5%	51,4%	66,7%	56,5%
		% Toplam içinde	20,2%	29,8%	6,5%	56,5%
	Sol Görüşlüler	Sayı	13	29	3	45
		% Dünya görüş içinde	28,9%	**64,4%**	**6,7%**	100,0%
		% Bu soru içinde	32,5%	40,3%	25,0%	36,3%
		% Toplam içinde	10,5%	23,4%	2,4%	36,3%
	Diğer	Sayı	2	6	1	9
		% Dünya görüş içinde	22,2%	66,7%	11,1%	100,0%
		% Bu soru içinde	5,0%	8,3%	8,3%	7,3%
		% Toplam içinde	1,6%	4,8%	0,8%	7,3%
Toplam		Sayı	40	72	12	124
		% Bu soru içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	32,3%	58,1%	9,7%	100,0%

Tablo 146. S.A.K Dünya Görüşü - Vedat Neden Suç İşler?

Dünya görüşüne göre bu soruya verilen yanıtları gösteren tabloda görüldüğü gibi, kendi içlerinde sağ görüşlü katılımcılar yüzde 35,7 oranında, sol görüşlü katılımcılar ise yüzde

28,9 oranında suçun bireysel olduğuna dair birinci seçeneği işaretlemişlerdir. Sağ görüşlüler toplam yüzde 64,3 oranında, sol görüşlüler de toplam yüzde 71,1 oranında suçun toplumsal olduğuna dair ikinci ve üçüncü seçenekleri işaretlemişlerdir. Görüldüğü gibi, her ne kadar her iki dünya görüşü grubu da yoğun olarak suçun toplumsal olduğuna dair seçenekleri işaretlemiş ve iki grubun bu seçenekleri işaretleme oranları arasındaki fark çok fazla olmasa da, yine de sol görüşlüler sağ görüşlülere nispetle biraz daha yüksek oranda suçun ve sorumluluğunun toplumsal boyutuna vurgu yapan seçeneği işaretlemişlerdir.

Bu sorudaki genel duruma bakıldığında yaş, medeni hâl, eğitim durumu, meslek, gelir durumu gibi değişkenlere göre çok anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir. Dünya görüşüne göre suçun toplumsal olduğuna yönelik iki seçeneği işaretleme oranı iki dünya görüşü grubu için kendi içlerinde yüzde olarak çok büyük olmasa da bir miktar farklılık göstermiştir. Sol görüşlü diye tasnif edilen katılımcıların yüzde 71,1, sağ görüşlüler şeklinde tasnif edilen katılımcıların ise yüzde 64,3 oranında, suçun sorumluluğunun toplumsal olduğuna yönelik ikinci ve üçüncü seçenekleri işaretledikleri görülmüştür. Cinsiyete göre farklılaşma da bu soruda oransal olarak çok azalmış, erkeklerin kendi içlerinde yüzde 64,7'i, kadınların ise kendi içlerinde yüzde 68,9'u ikinci ve üçüncü seçeneği işaretlemişlerdir. Kısacası bu soruda, 124 olan toplam katılımcı sayısının yüzde 67,8'ine tekabül eden 84 kişi ikinci ve üçüncü seçenekleri, yüzde 32,3'üne tekabül eden 40 kişinin ise birinci seçeneği işaretledikleri görülmekte olup, küçük farklarla sol ve sağ görüşlüler arasında ve daha küçük farkla kadın ve erkekler arasında farklılaşma olmuştur. Diğer değişkenler için dikkate değer ve yaş, eğitim gibi değişkenler için düzenli bir farklılaşma söz konusu değildir.

3.4. İzleyici ve Adalet: Egemen ve Muhalif Okumalar Bağlamında Genel Bir Değerlendirme

Katılımcıların, izleyicisi oldukları dizilere dair olay ve durumlar hakkında verdikleri yanıtlara göre, adaletin profesyonel hukuk sistemi içinde mi yoksa hukukun dışında yöntemlerle mi sağlanması gerektiğine dair, cezaların acımasızca ve öç alma veya kısas mantığı ile mi yoksa modern ceza hukukunun temelinde yer alan mantığı benzer olarak suçluya mümkün olan en az zararı vererek aynı zamanda onu ve toplumun diğer fertlerini suçtan mümkün olan en yüksek oranda uzak tutmaya yönelik bir mantıkla mı verilmesi gerektiğine dair ve suçların temelinde yatan güdülerin bireysel durumlara ve özelliklere mi yoksa toplumsal durum ve yapıyla ilgili bazı nedenlere mi dayandığına dair görüş ve düşüncelerini öğrenmeye yönelik sorulara verdikleri yanıtların, demografik değişkenlere göre dağılımları, "İZLEYİCİ VE ADALET: BULGULAR" bölümünün "Hukuk İçi veya Hukuk Dışı Adalet", "Cezanın Amacı" ve "Suçun Temelleri ve Sorumluluğu: Bireysel mi Yoksa Toplumsal mı?" başlıkları altında gösterilmişti.

Bulgulara bakarak genel duruma göz atıldığında, diziye ve soruya göre, farklı durumların ortaya çıktığı görülmektedir. İlgili soruların ve yanıtlarının demografik duruma göre dağılımının verildiği ilgili bölümlerde ve tablolarda detaylıca gösterildiği gibi, belli değişkenler bağlamında belli grupların diğer gruplara göre daha yüksek oranda hukuk içi adalet isteğine, suçluyu topluma kazandırarak suçtan caydırmaya yönelik ceza isteğine ve suçun sorumluluğunun toplumsal boyutlarını görmeye işaret eden seçenekleri işaretledikleri görülmüştür. Bu üç temel ayrım ekseninde, demografik sınıflandırmanın çeşitli boyutları içinde (cinsiyet, yaş, medeni hâl, eğitim durumu, meslek, gelir durumu ve dünya görüşü), diğerlerine göre daha yüksek oranda hukuk içi adaleti ve suçluyu ıslah edici cezayı isteyen ve suçun sorumluluğunun toplumsal yönüne

vurgu yapan grupların kim olduklarına bakarak, adaletin göreliliğinin dizi seyirciliği bağlamında, hangi etkenlere göre ne şekilde somutlaştığını görebiliriz.

3.4.1. Hukuk İçi veya Hukuk Dışı Adalet Üzerine

Çukur dizisi anketinde, hukuk içi veya hukuk dışı adalet isteme bağlamında sorulmuş olan dört soru vardı: "Polisin giremediği, her türlü suçun işlendiği ancak uyuşturucuya izin verilmeyen Koçova Mahallesi ile ilgili ne düşünürsünüz?", "Kahraman Koçovalı'nın, sübyancı adamın kafasını ezmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?", "Vartolu'nun Kahraman Koçovalı'yı öldürmesi ve Çukur'la uğraşması hakkında ne düşünüyorsunuz?" ve "Sizce Çukur'un sonu ne olmalıdır?" İlgili bölümlerde detaylıca anlatıldığı üzere, bu sorularda bazı seçenekler adaletin hukuk içinde gerçekleşmesi gerektiğini düşünenlerin, bazıları ise adaletin hukuk dışı yöntemlerle sağlanması gerektiğini düşünenlerin işaretleyebilecekleri seçenekler olarak hazırlandı. Suçla iç içe yaşanan bir mahalle anlatısı olması yönüyle bir tür suç dizisi olduğu söylenebilecek olan Çukur dizisinin kendi anlatısı içinde, hâkim anlam hukuk dışı adaletin uygun olduğu yönündedir. Yani bu metnin kodlanmış anlamı daha çok hukuk dışı durumları meşru göstermektedir. Bu bağlamda, bu dizi metni karşısında hukuk içi adalete işaret eden seçenekleri ilgili demografik kategori içinde diğerlerine göre daha yüksek oranda işaretlemiş olan cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, meslek, gelir durumu ve dünya görüşü gruplarının tavrı, aynı zamanda metinde hâkim olarak tercih edilen kod olan hukuk dışı adalet anlayışına muhalif bir okuma olarak görülebilir. Dört sorunun tamamında da eğitim düzeyi yüksek olanlar, eğitim düzeyi daha düşük olanlara; ailesinin ortalama geliri diğerlerine göre daha yüksek olanlar, düşük gelirlilere; yaşı büyük olanlar, daha küçük olanlara; kadınlar erkeklere; sol görüşlüler ise sağ görüşlülere kıyasla daha yüksek oranda hukuk içi adaleti işaret etmek üzere hazırlanmış olan seçenekleri işaretlemişlerdir. Yine dört sorunun tamamında, meslek olarak memur,

öğrenci ve ev hanımı seçeneklerini işaretlemiş olanlar aynı şekilde adaletin hukuki sınırlar içinde gerçekleşmesi gerektiğine dair seçenekleri, diğer meslek gruplarına kıyasla dikkat çekici düzeyde daha yüksek oranlarda işaretlemişlerdir. Bu durumda, yüksek eğitimliler daha düşük eğitimlilere, ailesinin ortalama geliri nispeten yüksek olanlar daha düşük gelirlilere, yaşı ileri olanlar daha küçük olanlara, kadınlar erkeklere, sol görüş diye tasnif edilen dünya görüşlerine sahip olanlar ise sağ görüşlülere kıyasla; ayrıca memur, öğrenci ve ev hanımları diğer meslek gruplarına göre daha yüksek oranda muhalif okuma yapmışlardır.

Ayrıca, "Kahraman Koçovalı'nın, sübyancı adamın kafasını ezmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?" ve "Sizce Çukur'un sonu ne olmalıdır?" şeklindeki iki soruda, evli ve bekâr olma durumuna göre de dikkat çeken farklılık görülmüştür: Evliler, bu iki soruda bekârlara kıyasla daha yüksek oranda hukuk içi adaleti işaret eden seçenekleri tercih etmişlerdir. Yani evliler bekârlara göre daha yüksek oranda bir tür muhalif okuma yapmışlardır. Ayrıca, "Vartolu'nun Kahraman Koçovalı'yı öldürmesi ve Çukur'la uğraşması hakkında ne düşünüyorsunuz?" şeklindeki soruda da, memurlar, öğrenciler ve ev hanımlarına ek olarak, işçiler ve işsizler de hukuk içi adaleti diğer meslek gruplarına kıyasla dikkat çekecek kadar daha yüksek oranda işaretlemişler, yani daha yüksek oranda muhalif okuma yapmışlardır.

Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisi ile ilgili hukuk içi veya hukuk dışı adalet isteğini öğrenmeye yönelik olarak, "Etrafında toplanılan 'masa' ve yapılan silah ticareti hakkında ne düşünüyorsunuz?" ve "Hızır eşini aldattığında sizce ne olmalıydı?" şeklinde iki soru sorulmuştur. Bu sorular söz konusu olduğunda ise, yüksek eğitimliler daha düşük eğitim düzeyinde olanlara, geliri daha yüksek olanlar diğerlerine, her ne kadar 25-35 yaş aralığı ile 35-45 yaş aralığında durum tersine dönse de yaşı büyük olanlar daha küçük olanlara, kadınlar erkeklere, sol görüşlüler sağ görüşlülere kıyasla,

adaletin hukuk içi yöntemlerle sağlanması gerektiğini düşünenlere yönelik hazırlanmış olan seçenekleri daha yüksek oranlarda işaretlemişlerdir. Ayrıca her iki soruda da ev hanımlarının, diğer meslek grupları içinde nispeten yüksek oranlarda hukuk içi adalete yönelik olarak hazırlanan seçenekleri işaretledikleri görülmüştür. Hızır'ın eşini aldatması ile ilgili soruda ise ev hanımlarının yanında memur ve sanatçı seçeneğini işaretlemiş olan az sayıda katılımcı da aynı şekilde hukuk içi adaleti öngören seçeneği işaretlemişlerdir. Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisi anketine katılan öğrenciler, Çukur dizisi anketi katılımcısı olan öğrencilere kıyasla farklı bir durum sergilemişlerdir: Hukuk içi adaleti isteme oranları yüksek değildir. Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisinin anlatısı da bir suç anlatısıdır ve hukuk dışı adalet biçimleriyle örülü bir öykü söz konusudur. Hukuk dışı adaleti tercih etmenin hâkim olduğu bir kodlama söz konusu olan bu dizide, eğitim düzeyi yüksek olanlar daha düşük olanlara, yüksek bir hane gelirine sahip olanlar daha düşük gelirlilere, her ne kadar 25-35 yaş aralığı ile 35-45 yaş aralığında durum tersine dönse de yaşça büyük olanlar daha küçük olanlara, kadınlar erkeklere, sol görüşlüler de sağ görüşlülere kıyasla daha yüksek oranda muhalif bir okuma yapmışlardır. Hızır'ın eşini aldatması ile ilgili soruda ise ev hanımlarına ek olarak, memur ve az sayıdaki sanatçı da muhalif okuma pratiği göstermişlerdir.

Sen Anlat Karadeniz dizisi anketinde, hukuk içi veya hukuk dışı adalet isteme durumlarını anlamak amacıyla, "Vedat'ın Nefes'e yaptıkları ile ilgili ne düşünüyorsunuz?", "Cemil Dağdeviren'in Vedat Sayar'la işbirliği yapması hakkında ne düşünüyorsunuz?" ve "Kaleli ailesi hakkında ne düşünüyorsunuz?" soruları sorulmuştur. Bu sorulardan, dizinin kötü karakteri ve onunla birlikte hareket edenlere karşı tutumun sorulduğu ilk ikisine verilen yanıtlara bakıldığında, çok yüksek oranda katılımcının, neredeyse katılımcıların tamamına yakınının, adaletin hukuk içi yöntemlerle sağlanması gerektiğini düşünenlere yönelik olarak hazırlanan seçenekleri işaretlemiş oldukları görülmüştür. Bu nedenle, demografik değişkenler bağlamında hukuk içi veya hukuk dışı

adalet ayrımı bağlamında değerlendirme yapmaya izin verecek bir farklılaşma da olmamıştır.

Ancak katılımcıların Kaleli ailesi hakkında düşüncelerinin sorulduğu soruda değerlendirme yapmaya değer görülen farklılıklar gözlenmiştir. Eğitim düzeyi yüksek olanlar düşük olanlara, gelir düzeyi daha yüksek olanlar daha düşük olanlara, sol görüşlüler sağ görüşlülere kıyasla daha yüksek oranda hukuk içi adalet isteğine karşılık olarak hazırlanmış olan seçenekleri işaretlediler. Ancak bu soruda da, daha önceki sorulardan farklı olarak, kadınlar adaleti hukuk içi görmeye yönelik olan seçeneği erkeklere kıyasla daha düşük oranda işaretlemişlerdir. Ayrıca, meslek grupları içinde de dikkat çekici derecede hukuk içi adalet seçeneğini işaretleyen olmamış, hatta daha önceki sorularda hukuk içi adalet seçeneklerini diğer meslek gruplarına kıyasla daha yüksek oranda işaretleyen ev hanımları ve öğrenciler bile bu soruda hukuk içi adaleti işaret eden seçeneği düşük oranda, hukuk dışı adaleti işaret eden seçeneği ise yüksek oranda işaretlemişlerdir. Cinsiyet ve meslek bağlamında durum, önceki sorulardan farklı olmuştur. Sen Anlat Karadeniz dizisinde anlatıda hâkim olan, mecburen de olsa bir tür hukuk dışı adalet arayışıdır. Mecburen böyledir, çünkü aslında dizi karakterleri kötü ve düşman karakterin işlediği suçlar karşısında formel hukuk içinde bir mücadele etmeyi, onu hukuki yollarla cezalandırmayı istemekte, ancak hukuk bu suçlar karşısında yetersiz kalmaktadır. Bu durumda da mücadele mecburen hukuk dışı yollarla devam etmektedir. Dizi metnindeki hâkim kod, suçluların hukuk içi yöntemlerle cezalandırılması gerektiğini söyleyen, ancak mümkün olmadığı, formel hukukun yeterince iyi çalışmadığı durumlarda da hukuk dışı mücadelenin haklı olduğu yönünde bir resim ortaya koymaktadır. Suçlu karakter ve onunla işbirliği yapan kişi hakkındaki konularda, yani "Vedat'ın Nefes'e yaptıkları ile ilgili ne düşünüyorsunuz?" ve "Cemil Dağdeviren'in Vedat Sayar'la işbirliği yapması hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorularında, katılımcıların tamamına yakınının hukuk içi yollarla adaleti sağlamanın gerekliliğini

ifade eden seçenekleri işaretlemiş olmaları, dizi metnindeki öncelikli tercihin adaleti hukuk içi sağlama isteği olmasına uygundur. Yani egemen okuma söz konusudur. Ancak, dizide kötü karakterle mücadele ederken suçlar işleyen Tahir karakteri ve ailesine bakış açısını soran "Kaleli ailesi hakkında ne düşünüyorsunuz?" şeklindeki soruda ise, dizi metnindeki hâkim kod mücadelenin mecburen hukuk dışı yöntemlerle yürütülmesi gerektiğine yönelik olmasına rağmen, yüksek eğitimliler düşük eğitimliler karşısında, yüksek gelirliler daha düşük gelirliler karşısında, sol görüşlü olanlar ise sağ görüşlü olanlar karşısında daha yüksek oranda bu konuda anlatıda hâkim olan egemen kodları reddetmiş, muhalif okuma yapmışlardır. Burada dikkat çekici olan ise, Kaleli ailesi ile ilgili soruda kadınların erkekler karşısında, ev hanımlarının da diğer meslekler karşısında, (diğer iki dizi anketindeki sorularda olduğundan da farklı şekilde) daha yüksek oranda hukuk içi adaleti tercih etmemiş olmaları, yani dizide kahraman olarak kodlanan Kaleliler lehine hukuk dışı adaleti tercih etmiş olmalarıdır. Diğer iki dizinin sorularında kadınlar erkeklere, ev hanımları da diğer mesleklere kıyasla daha yüksek oranlarda, metinde hâkim olan hukuk dışı adaleti uygun görmeye karşı çıkarak hukuk içi adaleti istemiş ve muhalif okuma yapmışlardı; bu soruda ise kadına şiddet uygulayan tarafın karşısında hukuk içi yollarla adalet istenip de yerine getirilemeyince, dizi metninde kodlanan anlama uygun şekilde Kaleli ailesinin suç davranışları lehine tavır ortaya koymuşlar, yani egemen okuma yapmışlardır.

3.4.2. **Cezanın Amacı Üzerine**

Çukur dizisi izleyicilerine yönelik olarak hazırlanmış olan, "Kahraman Koçovalı'nın, sübyancı adamın kafasını ezmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusu, hukuk içi / hukuk dışı adalet ekseninde değerlendirilmek üzere hazırlanmış olsa da, cezaya öç almacı ve acımasız mı, yoksa suçluya mümkün olduğunca az zarar vererek onu ve başkalarını mümkün olduğunca yüksek oranda suçtan caydırmak amacıyla ıslah edici

mi olması gerektiğine yönelik eksende de değerlendirmeye tâbi tutulmaya değer görülmüştür. Bu soruda, yüksek eğitimliler diğerlerine, görece yüksek gelire sahip olanlar temel ihtiyaçlarını bile karşılayamayacak durumda olanlara, yaşı büyük olanlar kendilerinden daha küçük olanlara, kadınlar erkeklere, sol görüşlüler ise sağ görüşlülere kıyasla daha yüksek oranlarda, cezanın amacının mümkün olduğunca suçluya az zarar vererek toplumu suçtan caydırmak olduğuna yönelik seçeneği işaretlemişlerdir. Ayrıca bu soruda evliler de bekârlara kıyasla daha yüksek oranda aynı yanıtı vermişlerdir. Meslek değişkenine göre ise, yine memurlar, öğrenciler ve ev hanımları aynı seçeneği diğer meslek gruplarına göre dikkat çekecek kadar yüksek oranda işaretlemişlerdir. Çukur dizisindeki çocuk istismarcısını öldürme eylemiyle ilgili hâkim kod onun bu acımasız ölümü hak ettiği şeklinde kurulmuştur. Böylesi bir suçun cezasının böyle kesilmiş olması çok doğru olarak gösterilmiş ve öç almacı bir tavırla haklılaştırılmıştır. Dolayısıyla, yüksek eğitimliler düşük eğitimlilere, yüksek gelire sahip olanlar düşük gelirlilere, yaşı daha büyük olanlar küçük olanlara, kadınlar erkeklere ve sol görüşlüler sağ görüşlülere kıyasla; ayrıca evliler bekârlara ve memur, öğrenci ve ev hanımları da diğer meslek gruplarına göre daha yüksek oranlarda muhalif okuma yapmışlardır.

Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz adlı dizinin seyircilerine yönelik olarak, cezanın amacının ne olduğu ekseninde, "Masaya ihanet edenlerin öldürülmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?" sorusu hazırlanmıştır. Soru kendisi hukuk dışı bir sürecin muhtemel hukuk dışı seçenekleri üzerine kuruludur, dolayısıyla burada suç ve seçeneklerde yer alan iki tür ceza hiçbir şekilde hukuk içi bir boyut taşımamaktadır. Hukuk dışı bir adalet bağlamı içinde düşünülen bir "cezanın amacı" sorusu hazırlanmıştır. Bu soruda, yüksek eğitimliler daha düşük eğitim düzeyindekilere, geliri daha yüksek olanlar daha düşük olanlara, yaşı büyük olanlar kendilerinden daha küçük olanlara, kadınlar erkeklere, sol görüşlüler sağ görüşlülere kıyasla daha yüksek oranlarda cezanın öç alma hırsıyla değil de suçluya mümkün olduğunca az zarar vererek gerçekleşmesine yönelik hazırlanmış

olan seçeneği işaretlemişlerdir. Meslekler bakımından duruma bakıldığında, ev hanımlarının diğer mesleklere göre kıyasla daha yüksek oranda aynı seçeneği işaretledikleri görülmüştür. Bu dizi anketinin katılımcılarının yarısından fazlası yüksek eğitim düzeyinde olmasına ve öğrenci olan katılımcılarının da yüzde 60'ından fazlası yüksek eğitim düzeyinde olmasına rağmen, öğrenci olanların bu soruda diğer meslek gruplarına kıyasla yüksek oranda öç almacı ve zarar verme hırsına dayanan adaletten yana olan seçeneği işaretledikleri görülmüştür.

Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisi metninde hâkim anlam, yani kodlanan anlam masaya ihanet edenlerin öldürülmesinin doğru olduğunu işaret etmektedir. Dolayısıyla, cezanın böylesine öç almacı ve suçlu görülen kişiye ikinci bir şans tanımayacak şekilde verilmesine karşı çıkan seçeneği işaretleyenler, dizi anlatısına karşıt bir okuma gerçekleştirmiş olurlar. Eğitim düzeyi daha yüksek olanlar, gelir düzeyi daha yüksek olanlar, yaşı daha büyük olanlar, kadınlar ve sol görüşlüler, diğerlerine göre daha yüksek oranda muhalif bir kodaçımı gerçekleştirmiş, yani karşıt okuma yapmış oldular.

Sen Anlat Karadeniz dizisi anketinde, cezanın amacının zarar verme hırsıyla mı yoksa az zarar vererek suçtan alıkoyma amacıyla mı verilmesi gerektiğine dair yaklaşımları sorgulamak üzere, "Vedat Sayar cezasını nasıl çekmelidir?" sorusu sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlardaki durum göstermiştir ki, eğitim düzeyi yükseldikçe suçluya daha az zarar vererek onu ıslah etmeye yönelik seçeneği işaretleme oranı da artmıştır. Ayrıca, evliler de bekârlara kıyasla daha yüksek oranda aynı seçeneği işaretlemişlerdir. Sol görüşlülerin de aynı şekilde, sağ görüşlülere kıyasla daha yüksek oranda aynı seçeneği işaretledikleri görülmüştür. Ancak, gelir durumu ve cinsiyet konusunda durum tam tersi olmuş, daha yüksek gelirliler daha düşük gelirlilere kıyasla, kadınlar ise erkeklere kıyasla daha fazla oranda öç almacı cezayı istemişler, Vedat karakterine karşı acımasız davranmışlardır. Mesleklere göre durum da bu durumu destekler niteliktedir:

Meslek olarak ev hanımı seçeneğini işaretlemiş olanlar, diğer meslek gruplarına kıyasla daha yüksek oranda acımasız davranmışlar ve öç almacı ceza anlayışına yönelik hazırlanan seçeneği işaretlemişlerdir.

Sen Anlat Karadeniz dizisinde, Vedat'ın cezasını nasıl çekmesi gerektiğine dair dizi metninde hâkim olan anlamın, her ne kadar hukuksal yollarla cezalandırılıp ıslah edilmesi istense de bu başarılamadığı için süren ve dozu artan şiddetli mücadele süreçlerinde artık onun acımasızca öldürülmesi gerektiğine, şiddetle cezalandırıldığında izleyicinin içini ferahlatacak bir düzeye getirildiği görülmüştür. Dolayısıyla bu konuda cezanın az zarar vererek suçtan uzaklaştırma güdüsü ile verilmesi gerektiğini düşünenler, muhalif okuma yapmış sayılabilirler. Buna göre, yüksek eğitimliler daha düşük eğitim düzeyindekilere, sol görüşlere daha yakın olanlar sağ görüşlülere, evli olanlar ise bekârlara kıyasla daha yüksek düzeyde muhalif okuma yapmışlardır. Ancak, gelir düzeyi yüksek olanlar, kadınlar ve ev hanımlarında durum tersine dönmüş, bu konuda öç almacı bir tavır takınarak metinde tercih edilen anlama uygun, yani egemen bir okuma yapmışlardır.

3.4.3. **Suçun Temelleri ve Sorumluluğu Üzerine**

Çukur dizisi anketinde, suça iten güdülerin ve suçun sorumluluğunun bireysel mi yoksa toplumsal mı olduğuna dair, "Vartolu Saadettin neden suç işleyen biridir?" ve "Çukur'da yaşayanların işledikleri suçlar hakkında ne düşünüyorsunuz?" soruları hazırlanmıştı. Vartolu'nun neden suç işleyen biri olduğuna dair soruda, katılımcıların neredeyse tamamına yakını Vartolu'yu suça itenin kendi bireysel tercihi değil de toplumsal etkenler olduğuna dair hazırlanan seçenekleri işaretlemişlerdir. Bu nedenle, herhangi bir değişkene göre bu soruya verilen yanıtları değerlendirmek mümkün değildir. Çukur dizisinde Vartolu'nun suçlu olmasının motivasyonları, detaylı ve dramatik şekilde verilmiş, çocukluğundan beri yaşadıklarının kendisini suça mecbur bıraktığına dair

anlatı güçlü bir şekilde sunulmuştur. Ancak yine de Çukur'a karşı yaptıkları konusunda haksız olduğuna ve mahalleye yaptıkları konusunda kendisinin sorumlu olduğuna dair de güçlü bir anlatı vardır. Vartolu'nun suçlu durumu ile ilgili dizide iki tür anlam da kodlanmış durumdadır, yani bu konuda metin bir ölçüde çok anlamlı gibidir. Bu durumda, izleyici hangi tarafı seçerse seçsin, bir tercih yapmış olacaktır, metin içinde yer alan iki anlamdan birinden yana bir anlamı izleyicinin kendisi için hâkim kılmasından söz edilebilir. Görülmektedir ki izleyici tarafından hâkim kılınan anlam, Vartolu'nun suçlu durumunun kişisel olmadığı, çevresel ve kendi yaşam deneyimiyle ilgili dışsal süreçlerin etkili olduğu yönünde gelişmiştir.

Çukur'da yaşayanların neden suçla yaşadıklarına dair soruda ise, tüm eğitim düzeylerindeki katılımcılar suçun toplumsal boyutlarını gören seçeneği yüksek oranlarda işaretlediler. Dizide Çukur'da yaşayan kişilerin suçla yaşaması ile ilgili olumsuz bir yargı olmadığı gibi, mahallenin suçla iç içe olmasının dışsal ve toplumsal nedenleri olduğu, böylelikle de onların suçlarında haklı oldukları düşüncesi hâkimdir. Yani aslında tüm demografik özelliklerine göre katılımcıların çoğunluğu bu konuda metinde verilen anlama sadık kalmışlardır, egemen, yeğlenen bir okuma biçimi gerçekleştirmişlerdir. Ancak bu konuda dikkat çeken, bazı özelliklere göre katılımcıların diğerlerine kıyasla daha da yüksek oranda metindeki hâkim kodlanan anlamı destekledikleri ve bu bağlamda bir tür egemen okuma yaptıkları görülmüştür. düşük eğitim düzeyinde olanlar daha yüksek eğitimlilere, yine tüm gelir grupları yüksek oranda toplumsal koşulların etkili olduğuna dair seçeneği işaretlemiş olsalar da, çok düşük gelirliler de diğerlerine göre daha yüksek oranda suçun bireysel olmayan, toplumsal boyutlarını göz ardı etmemişlerdir. Kadınlar erkeklere, sol görüşlüler ise sağ görüşlülere kıyasla daha yüksek oranlarda suça iten dışsal koşulları görmüşlerdir. Yine ev hanımlarının da yüksek oranda suçun toplumsal boyutuna vurgu yapan seçeneği işaretlemiş oldukları görüldü. Ayrıca bu soruda, işsizlerin, esnafların ve işçilerin de

suçun toplumsal ve dışsal boyutunu gören seçeneği işaretlemiş olmaları dikkat çekicidir. Yani kısacası, Çukur dizisi seyircileri, özellikle de düşük eğitimliler, düşük gelirliler, kadınlar, ev hanımları, işsizler, esnaflar, işçiler ve sol görüşlüler daha da yüksek oranda olmak üzere, Çukur halkının suçla iç içe yaşamı söz konusu olduğunda, yüksek oranda aynı zamanda metindeki hâkim kodlanan anlama uygun olan, suçun sorumluluğunun toplumsal ve dışsal boyutlarını görmeye yönelik bir tavır sergilediler.

Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz adlı dizinin sormaca formunda, suçun sorumluluğu bağlamında "Hızır Çakırbeyli neden yasa dışı işlerin içindedir?" sorusu hazırlanmıştı. Katılımcıların yüzde 90'a yakın oranda Hızır'ın kişisel tercihleri ile değil de koşullardan dolayı suçun içinde olduğunu düşündükleri görülmüştür. Dolayısıyla bu soruda da değişkenlerin herhangi birine göre değerlendirme imkânı kalmamıştır. Hızır'ın kendi isteğiyle değil de aile, toplum ve çeşitli dışsal zorunluluklar nedeniyle bu işlerin içinde olduğu dizide sıklıkla belirtilen bir durumdur. Bu dizinin katılımcılarının tavrı, bu anlamda bir tür hâkim okumadır.

Suçun sorumluluğunun bireysel veya koşullara bağlı olmasına yönelik olarak Sen Anlat Karadeniz dizisi izleyicilerine yönelik hazırlanan "Vedat Sayar neden suç işleyen biridir?" sorusuna verilen yanıtlar, Bulgular: Genel Görünüm kısmındaki ilgili bölümde gösterildiği gibi, yüksek oranda suçun toplumsal boyutlarını gören seçenekleri işaretlemişlerdir. Sen Anlat Karadeniz dizisinde, Vedat'ın suçlu kişiliğiyle ilgili çocukluğunda yaşamış olduğu bazı durumların ve travmaların etkili olabileceğine dair de bir şeyler gösterilmekte, ancak suçlarının cezasını acımasızca kendi başına çekmesi gereken psikopat bir karakter olduğuna, yani yaptıklarını kendi kötülüğünden yaptığına dair de ifadeler yer almaktadır. Bu anlamda iki tavra da izin veren kodları içinde barındırmaktadır. Dolayısıyla izleyicilerin tavırları, çok anlamlı metinden kendilerince bir anlamı hâkim kod olarak almış veya o anlamı diğerinin karşısında tercih etmiş

oldukları anlamına gelir. Bu anlamda çoğunluk, dışsal koşulları, etkileri ve suçun toplumsal boyutlarını ihmal etmeyen anlamı tercih etmişlerdir. Genel tavır yüksek oranda bu yönde olsa da demografik özelliklere göre bir farklılaşma olup olmadığına dair duruma bakılmıştır. Bu soruda herhangi bir değişkene göre çok büyük bir farklılık olmadığı görülmüştür. Daha önceki sorularda genellikle farklılık unsuru olarak karşımıza çıkan kadınların erkeklere, sol görüşlülerin ise sağ görüşlülere kıyasla biraz daha yüksek oranda toplumsal sorumluluğu imleyen seçenekleri işaretledikleri görülse de, aralarındaki oransal farklar düşüktür.

4. TARTIŞMA VE DEĞERLENDİRME

Daha önceki bölümlerde dizi seyircilerinin adalet konusundaki anlayışlarının görelilik biçimlerini ve bu göreliliğe neden olan etkenleri değerlendirmek amacıyla hazırlanmış olan sorulara verilen yanıtlarda çeşitli değişkenlere göre farklılaşan durumlar aktarılırken bir yandan da izleyicilerin egemen ve muhalif okuma konumları değerlendirilmişti. Bu bölümde öncelikle, bu araştırmadaki egemen ve muhalif okuma konumlarının, izleyici araştırmaları tarihinde iki uç arasında gidip gelen bir sarkaç gibi yönü değişen bir yaklaşım yelpazesinde, hangi noktada değerlendirilebileceği tartışılmaktadır.

Daha sonra, tüm değişkenlere göre adaletin görelilik biçimleri değerlendirilmektedir. Anıl Çeçen'in adaletin görelilik ölçütleri olarak ortaya koyduğu sınıf, görüş ve zaman kavramlarından da faydalanılarak tartışmalar yapılmaktadır. Ancak, ağırlık "sınıf" ölçütündedir. Sınıfsal değerlendirme, Pierre Bourdieu'nün toplumsal tabakalaşma kuramından faydalanarak yapılmaktadır. Dünya görüşü ve yaş unsurlarına göre de adalet anlayışlarında farklılaşma olduğu gösterilmektedir. Bunlara ek olarak, toplumsal cinsiyet konumunun da bu çalışma kapsamında dizi izleyicisi olmak bağlamında adaletle ilgili konulara yaklaşım biçimleri üzerinde güçlü bir etken olduğu gösterilmektedir.

4.1. Egemen ve Muhalif Okumalar: Ortalarda Salınan Sarkaç

Önceki bölümlerde gösterildiği üzere, üç dizinin de anketine katılan izleyicilere yöneltilen, hukuk içi veya hukuk dışı adaleti arzu etme, cezanın amacının öç almak ve suçluya acımasızca zarar vermek veya suçluya mümkün olduğunca az zarar verirken aynı anda hem onu hem de başkalarını suçtan mümkün olduğunca yüksek oranda uzak tutmak olduğunu düşünme ve suçların temelinde yatan güdülerin ve sorumluluğunun bireysel veya toplumsal olduğunu düşünme eksenleri etrafında hazırlanmış olan adalet

sorularına verilen yanıtların çeşitli demografik verilere göre dağılımlarında, seyircilerin kimi durumlarda, kimi özellikleri ile ilişkili şekilde farklı konumlar aldıkları görülmüştür. Bu konumlar, aynı zamanda izleyicinin kendi karmaşık yaşam bağlamları içinde, birçok değişkene göre, medya metni karşısında aldıkları konumlardır. Yani, her bir soruya verilen yanıtlar, izleyicinin medya metni karşısında yaptığı bir kodaçımlama pratiğine, bir okuma biçimine tekabül eder. Çeşitli bağlamlarda ve medya metnine yüklü olan çeşitli kodlanmış anlamlar karşısında, farklı demografik özelliklere göre, duruma göre değişen, farklı egemen veya muhalif okumalar söz konusu olmuştur. Metinde yüklü olan kodlanmış anlamların hangi doğrultuda olduğuna göre, katılımcılar farklı demografik özellikleri bağlamında farklı okumalar yapmışlardır. Kimi zaman muhalif, kimi zaman egemen/yeğlenen okumalar yapmışlar, bazı durumlarda ise metinde her iki yönüyle de verilen durumlar karşısında metinde biri diğerinin karşısında hâkim olmaksızın verilen anlamlardan birini kendi konumlarına göre tercih etmişlerdir. Bu konuda gelir durumu, eğitim durumu, cinsiyet, dünya görüşü, kimi zaman yaş, meslek, medeni hâl gibi demografik özellikler duruma göre etkili olmuş, farklı bakış açıları ve yaklaşımlara temel olan özellikler olarak karşımıza çıkmışlardır.

Hall'ün ilk olarak 1973 yılında *Televizyon Söyleminde Kodlama ve Kodaçımı* adıyla yayınlanmış olan, *Kodlama, Kodaçımlama* (2005) çalışmasının, izleyici araştırmaları tarihinde bir ilgi ve anlayış kaymasına tekabül eden, bu kaymanın başlangıç noktasını oluşturan çalışma olduğu söylenmişti. Medyanın izleyicilere ne yaptığı değil, izleyicilerin medya ile ne yaptıkları konusuna doğru kayan ve bireysel seçmeci - liberal bir anlayışın ardından, medya metni karşısında izleyicilerin kendi içinde bulundukları toplumsal, sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel birçok karmaşık bağlam içinde aktif bir okuyucu olduklarına dair daha kapsayıcı ve anlama kapasitesi yüksek yeni bir anlayışa doğru kaymanın kavramsal olarak başlangıç metni, Hall'ün söz konusu çalışması olmuştur. Ancak söz konusu çalışmada Hall'ün medya metninin kodlanması aşamasına

verdiği önem ayrıcalıklıdır. Metnin birtakım profesyonel - mesleki, dilsel ve toplumsal söylem boyutlarında hâkim anlam kategorileri içinden inşa edildiği gerçeğine duyarsız kalmamış olan Hall, metnin kodlanması aşamasında izleyicinin anlamlandırma yapacağı kodaçımlama etkinliğinin genel çerçevesinin çizildiğini, baskın anlamların izleyicinin okuma çerçevesinin sınırlarını çizdiğini söylemiştir. Hall'ün çalışmasının ardından, onun ortaya koyduğu kavramsal temel üzerine yapılmış olan ilk dönem çalışmalar, farklı okumaların mümkün olmasına karşın yine de kodlama sürecinin bu farklı okumaların da genel bir çerçevesini belirleyebilecek nitelikte olduğu, ne olursa olsun toplumsal formasyon içinde hâkim olan kod ve değerlerle üretilmiş olan "metinlerin" bu bağlamda "ideolojinin taşıyıcısı" olduğu varsayımı üzerine yoğunlaşarak yapılmıştır. Bu nedenle ilk çalışmalar, ideolojinin taşıyıcısı ve toplumsal güç ilişkilerinin doğallaştırılarak meşrulaştırılmasını sağlayan unsur olan "metin" üzerinde, yani medya içeriklerinin ideolojik işlevi üzerinde durmuşlardır. Daha sonra, Hall'ün makalesindeki kodlama sürecinin kısmen kodaçımlama süreçlerinin genel çerçevesini çizdiği varsayımına değil de izleyicilerin aktif özneler olduklarına dair görüşlere doğru kayan çalışmalar ortaya çıkmıştır. Böylece izleyici araştırmaları alanındaki ilgi, Hall'ün, farklı okuma biçimlerinin imkanlılığına karşın yine de kodlama sürecinin hâkim toplumsal kodlar ve söylemler çerçevesinde geliştiği ölçüde, okuma biçimlerinin genel çerçevesini çizdiğine dair varsayımından, daha aktif izleyici varsayımına doğru kaymıştır. (Turner, 2016: 105-201). Yani ilginin, kodlama sürecinin hâkimiyetinde ve bu sürecin hâkim anlamlarının yansıdığı medya metninin üzerinde yoğunlaşmasından, izleyicinin medya metni ile karşılaştığı simgesel mübadele alanında aktif özne olarak kendi içinde bulunduğu toplumsal durum ve bağlamın içinden şekillenen bir anlam inşa sürecine doğru kaydığı söylenebilir. David Morley'in, *Etkin İzleyici Kuramı: Sarkaçlar ve Tuzaklar* başlıklı çalışmasında (2005) belirttiği gibi, bu ilgi kaymasının ardından, daha sonra aktif izleyici kuramı, John Fiske'nin 1987 yılında yayınlanan *Television Culture*

adlı çalışması ile, izleyicinin kodlanan - hâkim anlamlar karşısında tamamen özgür olduğu ve hatta medya içeriğindeki baskın ideolojik kodları ve anlamları hiçbir kısıtlama olmaksızın değiştirebileceği ve her zaman reddedebileceğine dair bir noktaya taşındı. Fiske söz konusu çalışmasında, parlamenter-temsili demokrasi içinde yurttaşların makro politika alanına doğrudan katılımının mümkün olmadığına, ancak popüler-kültürel ürünlerin özgün kullanımları ile politik alana mikro boyutta bir katılım sağlayabildiklerine yönelik bir düşünce geliştirmiştir (Karabağ Sarı, 2014: 251; Stevenson, 2008: 156-157). Morley, Fiske'nin *semiyotik demokrasi* diye adlandırdığı bu düşünceye dayanan yaklaşımların, iletişim alanında pasif izleyiciyi varsayan yaklaşımlara tepki temelli bir aktif izleyici kuramı olmaktan çok, postmodern tavırlı bir tür sınırsız çok anlamlılık anlatısı olduğuna dair eleştirilerde bulunmuştur. Böylesi bir modelin, izleyiciyi anlamak için doğru ve kullanışlı olmadığını belirtmiş, medya metni karşısında izleyicinin sınırsız ve hiçbir kısıtlama olmaksızın, üstelik her izleyicinin de aynı ölçüde, aktif olamayacağını bildirmiştir. Çünkü izleyiciler, tıpkı ekonomik kaynaklara erişimde olduğu gibi, medya metni karşısında muhalif olabilmeyi sağlayan söylemsel kaynaklara erişim konusunda da eşit imkânlara sahip değillerdir (Morley, 2005).[11]

Gerek bu çalışmanın 2. bölümünde gösterildiği gibi hiçbir demografik bağımsız değişkene tâbi tutulmadan, yalnızca toplam katılımcıların oransal olarak daha yüksek sayıdaki kısmının, gerekse yukarıda gösterildiği gibi, cinsiyet, gelir durumu, yaş, eğitim durumu, meslek, dünya görüşü ve medeni hâl şeklinde sıralanan çeşitli demografik verilere göre kendi içlerinde diğerlerine göre daha yüksek oranda kişinin, metinde kodlanan çeşitli hâkim anlamları yeğleyerek egemen okumalar, metinde kodlananların tam tersi görüşleri tercih ederek muhalif okumalar veya belli durumlarda metindeki çift

[11] Özgün metin: "Active Audience Theory: Pendulums and Pitfalls". Journal of Communication 1993. 43(4) Autumn (Türkçe çeviri: Yiğit Yavuz).

anlamlılığa bağlı olarak bunların içinden kendi konum ve durumlarına daha uygun olana yönelik okumalar yapmış olmaları, üç dizi anketine de katılan izleyicilerin aktif izleyici yaklaşım ve varsayımına uygun bir tavır sergilediklerini gösterir. Ancak bu aktif izleyicilik durumunun sınırlarının kodlama aşamasında belirlenmiş olması veya metinlerin sınırsız çok anlamlılığı içinde hiçbir şekilde sınırlandırılmamış olması uçları arasındaki tarihsel ve düşünsel sarkaçta hangi tarafa yakın olan bir veri setiyle karşı karşıya olduğumuz da önemlidir. Çalışma boyunca gerek toplam katılımcı sayısı üzerinden hiçbir kritere göre değerlendirme yapılmaksızın, gerekse demografik bağımsız değişkenlere göre değerlendirmeler bağlamında gösterildiği gibi, izleyicilerin hâkim okumalar yaptıkları durumları göz önüne alarak kodlama sürecinin belirleyiciliğine dikkat çekmek mümkün olduğu gibi, izleyicinin metin içeriğinden çok farklı düşündüğü durumlara dikkat çekerek metinden bağımsız ve sınırlandırılmamış izleyici anlayışına dikkat çekmek de mümkündür. Ancak bu noktada, hâkim veya muhalif okumalar tüm bağımsız değişkenler için, sorulan her sorunun metindeki karşılığı olan mesele veya duruma göre öylesine değişkenlik göstermiştir ki, yukarıda sözü edilen, Hall'ün kodlama ve kodaçımı kavramsallaştırmasından sonraki ilk dönem çalışmalarında olduğu gibi ilginin kodlama sürecinin ağırlığında kalması mümkün olmamıştır. Yalnızca bazı demografik değişkenlere göre, üstelik bu değişkenlerin birbirleriyle ilişkisel bir değerlendirmeleri dahi yapılmaksızın, izleyicinin konumu o kadar değişken olmuştur ki, (Söz gelimi kadınlar, erkeklere kıyasla belli bir durum karşısında kendi içlerinde daha yüksek oranda egemen okuma yapmışken, başka bir durum karşısında daha yüksek oranda muhalif okuma yapmışlardır. Bu durum, diğer değişkenler için de duruma göre farklılaşma göstermiştir.) kendi içinde bulunduğu konumlar bağlamında, duruma göre değişen şekillerde aktif tavır sergilediği söylenebilir. Ancak, Morley'in eleştirisini yaptığı postmodern tavırlı etkin izleyici anlayışına uygun olan, hiçbir yerde sabitlenemeyecek anlamların; sürekli, her koşul

altında ve diğerleriyle eşit düzeyde aktif özellik gösteren izleyiciler tarafından sürekli olarak üretilebildiği bir tür uç yaklaşımla da açıklanabilecek bir durum söz konusu değildir. Etkin izleyici olduğu söylenebilecek ölçüde kodlanan anlamlardan azade hareket edebilen, ancak sınırsız olarak aktif, metne kodlanan hâkim anlamlardan tamamen bağımsız ve kendi özgün toplumsal bağlam, koşul ve imkânlılıklarının belirleyiciliğinden uzak olmayan bir izleyici ile karşı karşıya olduğumuz söylenebilir. Kısaca ifade etmek gerekirse, Hall'ün *Kodlama-Kodaçımı* çalışmasında ve onun üzerine yapılan erken dönem çalışmalarındaki, medya metninin kodlama aşamasına ağırlık ve önem vermek noktası ile metinlerin çok anlamlılığı anlayışına dayanan ve izleyicilerin metinlerden eşit koşullarda sınırsız anlamlar çıkarabileceklerine inanmak arasında bir "sarkaç" düşünülecek olursa, bu çalışmada görülen özne durumu için sarkacın, iki ucun arasında, ortalarda bir yerlerde sallandığı söylenebilir.

4.2. Adaletin Göreliliği ve Sınıfsal Konumlar

4.2.1. **"Sınıf"ın Çerçevesini Çizmek**

Birinci bölümde belirtildiği gibi, Anıl Çeçen (1993) adaletin görelilik ölçütleri olarak *sınıf, görüş, zaman ve yer* kategorilerini ortaya koymuştur. Bu görelilik ölçütlerinden sınıf kavramı, çalışmanın bulgularını değerlendirmek için öncelikli olarak önemlidir. *Toplumsal sınıf*, tarihi eski, Antik Yunan'dan beri var olan bir kavramdır. Ancak çağdaş sanayi toplumunda sınıf kavramı Marx ile kazandığı bağlam içinde önemlidir. Marx'ın çağdaş kapitalist toplumu sınıfsal çözümlemesi, burjuva ile proleter, yani üretim araçlarına sahip olanlarla olmayanlar arasındaki karşıtlığa dayanır (Williams, 2012: 73 - 84; Wallerstein, 2017: 141).[12] Buna göre, kapitalist toplumdaki temel çelişki üretim araçlarına sahip olan, çalışanların yaptıkları üretimden artan değerin, ihtiyaçlar

[12] Raymond Williams'ın Anahtar Sözcükler kitabı ilk olarak "Keywords" başlığı ile 1976 yılında, Immanuel Wallerstein'ın Kapitalist Dünya Ekonomisinde Sınıf Çatışması makalesi ise ilk olarak "The Capitalist World - Economy" başlığı ile 1979'da yayınlanmıştır.

karşılandıktan sonraki büyük bir kısmını da sermaye olarak yığan ve böylece sürekli olarak hacmi artan bir sermayeye sahip olanlarla; üretimi yapan ve yalnızca kendi üretim gücünü yeniden üretebilecek kadar tüketim hakkına sahip olan çalışanlar arasındadır (Wallerstein, 2017: 144). Bu temelde geliştirilen sınıf kavrayışları, özdeksel olanı toplumun belirleyici unsuru olarak kabul ederler. Böylece toplumun belirleyici unsuru ekonomik süreçler olarak kabul edilir ve kültürün de ekonomik süreçlerde yer alınan konuma göre şekillenen, büyük ölçüde belirlenmiş bir alan olduğu düşünülür. Böylesi bir sınıf anlayışına karşılık, Fransız sosyolog Pierre Bourdieu farklı bir toplumsal sınıf kavrayışı geliştirmiştir (Karademir Hazır, 2014). Bourdieu'nün 1979'da yayınlanan ve 1984'te İngilizce çevirisi yapılan *Ayrım* çalışmasının Türkçe ikinci baskısına yazdıkları takdimde Güney Çeğin ve Emrah Göker'in de belirttikleri gibi, "Marksist bir sosyal bilimcinin entelektüel kararıyla kağıt üzerindeki kurgusal kümeler olan teorik sınıflara 'hakiki sınıflar' muamelesi yapılması Bourdieu'nün eleştirisinin asal boyutunu oluşturur." (Bourdieu, 2017: 13). Bourdieu, Marksizm'in sınıf kavrayışıyla epistemolojik bir kayma yoluyla hesaplaşmaya girişmiştir. Marksist temelde, teorik bir sınıflandırma olarak toplumsal sınıfların varlığının garanti altında olmadığını düşünür ve sınıfın gündelik yaşamda somut var oluşunun Marksist kavrayışın genel çerçevesini çizdiği sınıf anlayışına göre çok daha karmaşık olduğunu söyler. Bourdieu, Marksist sınıf teorisine karşı, ekonomik ilişkiler boyutuyla birlikte, toplumsal sınıf hâkimiyetinin kültürel süreçlerini de kavrayarak, kapsamlı bir tabakalaşma anlayışı ortaya koymuştur (Bourdieu, 2017: 15; Swartz, 2018: 203 - 210). Gerçek yaşamda üretim ilişkilerinin sınıfsal ayrımı kurduğu ve diğer tüm toplumsal unsurların bu sınıfsal ayrım temelinde var olduğu teorik varsayımına karşılık, toplumsal sınıfın gündelik yaşam kültürü, toplumsal cinsiyet konumları, beğeniler ve yatkınlıkları da içererek inşa edilmiş, yaşamdaki somut karşılığını üretim ilişkileriyle birlikte gündelik hayatın diğer

unsurlarını da kapsayarak kazanan bir tabakalaşma biçimi olduğu anlayışını geliştirmiştir.

> "Demek oluyor ki bir sınıf veya bir sınıf fraksiyonu yalnızca, meslek, gelir ve hatta eğitim seviyesi gibi göstergelerle tanımlanabildiği gibi, sadece üretim ilişkilerindeki konumuyla, değil, aynı zamanda bir çeşit sex-ratio (cinsiyet oranı ile coğrafi uzamda belirlenmiş bir dağılımla (toplumsal anlamda asla nötr olmayan) ve bütün bir yardımcı özellikler toplamıyla da tanımlanır. Bu yardımcı özellikler, zımni gereklilikler olarak, (örneğin cinsiyete dair veya etnik aidiyet durumundaki gibi) asla resmî olarak dile getirilmeksizin gerçek birer tercih etme ya da dışlama ilkesi gibi işleyebilirler [...]" (Bourdieu, 2017: 158).

Bu toplumsal tabakalaşma kuramı, insan ve toplum bilimlerindeki temel bir ayrımın üstesinden gelmeye yönelik bir entelektüel girişimdir, aynı zamanda: *yapı - fail* ilişkisi (birey - toplum ikiliği de bir tür yapı - fail ikiliğidir).

> "Bourdieu, klasik birey/toplum ikiliğinin çağdaş Batı akademilerinde büründüğü kurumsallaşmış biçimi sert bir şekilde eleştirir; bu biçimin bir yönü, bireye dair incelemeleri tekeline alma eğiliminde olan psikoloji tarafından, diğer yönüyse bireylerin ötesindeki yapılarla ilgilenme eğiliminde olan iktisat, siyaset bilimi ve sosyoloji tarafından temellük edildi. Gerçi sosyolojide 1960'lardan beri mikro yapılara ve süreçlere yönelik yeni ve canlı bir ilgi kendini gösterdi. [...] Ancak, profesyonel sosyoloji disiplini içerisinde, bireysel karar alma ve etkileşim üzerine odaklanan bu mikro yaklaşımlar, daha ağırlıklı makro yaklaşımlardan soyutlanmış görünüyor" (Swartz, 2018: 139-140).

Bourdieu, bu ikiliği entelektüel ve akademik çevrenin somut toplumsal deneyimi kavramsal olarak inşa ettiği yapay sınırlar ile bölüp parçalaması olarak görmüş, aynı zamanda bu yapay ayrımların serbest piyasacı mantığın bireyciliği ve sosyal devlet uygulamalarını savunanların toplumculuğu arasındaki siyasi ayrılığın akademik alana yansıması olduğunu düşünmüştür (Swartz, 2018: 140). Bu politik temelli ve aynı zamanda yapay - toplumu kavramakta eksik kalan düşünme biçimlerini aşmaya yönelik bir yaklaşımla, nesnel yapılarla toplumsal failler arasındaki kavramsal karşıtlığın üstesinden gelmeye yönelik bir toplum kavrayışı ortaya koymuştur. Yapıların bireyi belirlediğine veya bireyin eylemleriyle toplumsal süreçlerin belirleyicisi olduğuna yönelik yaklaşımlar arasında bir denge kurmaya; bu iki kategoriyi ilişkisel olarak ele

alarak ve somut yaşamda ikisinin nasıl bir arada bulunduğuna dair düşünerek, bu ayrımı aşmaya çalışmıştır. Yani yapı - fail ilişkisine dair iki uç arasında gidip gelen bir sarkaçta, iki uçtan birini tercih etmemiş, somut gerçekliğin bu uçlarda gezinmeden, ikisini bir arada düşünerek açıklanabileceğine dair bir yaklaşım geliştirmiştir (Swartz, 2018: 138 - 148). Kısacası, Bourdieu'nün toplumsal süreçlere dair yaklaşımının, bu ikisi arasında, eylemin yapısal sınırları ile birlikte yaratıcı olanaklarını bir arada düşünerek, somut toplumsal süreçleri bu çerçevede değerlendirme girişimi olduğu söylenebilir.

İnsanın, yapı - fail ikiliği ile kavranamayacak olan karmaşık ve çok boyutlu - ilişkisel pratik biçimlerinin nasıl işlediğini anlamak için, Bourdieu'nun *habitus* kavramı önemlidir. Bourdieu sosyolojisinde, toplumsal öznenin eyleme biçimleri, habitus kavramı üzerinden toplumsal yapılarla ilişki içine girer.

> "Habitus, insan eyleminin ne tamamen dış etkenlere bağlandığı ne de öznel süreçlere indirgendiği bir noktadadır. Toplumsal yapıyı üreten ve yeniden üreten temel faktör insan eylemidir ve bu eylem, öznenin bireysel iradesinin ve ona yönelik toplumsal etkilerin kesiştiği noktada duran habitusun bir sonucudur" (Gazioğlu Terzi, 2014: 74).

Habitus, Bourdieu'nün yapı ile birey ikiliğini aşmak ve bu ikisi arasında ilişkisel bir toplum kavrayışı inşa etmek için kullandığı, toplumsal yapının ve toplumsal öznenin o yapıyla kurduğu ilk deneyimlerin etkisi ile ortaya çıkmış olan bir tür "yatkınlıklar sistemi"dir. Bu, temelini üretim bölüşüm ve tüketim ilişkilerini de kapsayan ancak birçok kültürel unsurları da barındıran toplumsal yapıdan alan, tüm bunların etkisiyle bireyin toplumsal pratiğini gerçekleştirirken -bilinçli olması gerekmeksizin- kullandığı türden bir yatkınlıklar sistemidir.

Her toplumsal sınıfa veya sınıf fraksiyonuna mensup kişilerin gündelik yaşam deneyimleri ve tüm pratikleri, çocukluktan itibaren toplumsal yapıyı deneyimleme yoluyla içselleştirilmiş olan yatkınlıklar sistemi içinde gerçekleşir. Habitus, açıkça hem sınıfsal kökenlidir, yani sınıfsal konumlar gereği şekillenen eğilimleri aile ve çevreden

çocukluk yıllarından itibaren öğrenmeye ve içselleştirmeye dayanır; hem de işlediği tarihsel anda sınıfsaldır, yani sınıfsal ayrıma tekabül eden beğeni, eğilim ve pratik biçimlerini sürdürmeyi sağlayan yatkınlıklar sistemidir. Ancak, sınıfsal nitelik taşıyan pratikleri mutlak ve kesin olarak belirleyen bir yapı değildir. Genel olarak toplumsal alanda gerçekleşen pratiklerin imkân alanının sınırlarını çizdiği söylenebilir, ancak bu sınırlar içinde toplumsal failin yaratıcı hareket alanı vardır. Hatta bu alandaki pratiklerle, sınıfsal sınırların dışına çıkmak da mümkündür, yani sınıfsal durumun yukarı veya aşağı doğru hareketliliği mümkündür. Kısacası habitus, hem nesnel yapıların etkisinde ortaya çıkmış, hem de özgün-öznel pratiklere imkân sağlayan bir eğilimler setidir. Habitus üzerinden hem nesnel yapı öznel pratikleri yapılandırır, hem de o öznel pratikler nesnel yapıları yeniden yapılandırırlar (Swartz, 2018: 144 - 166). Böylece toplumsal süreç, sadece yapının ve koşulların belirleyiciliğiyle değil, aynı anda toplumsal pratiklerin de yaratıcılığıyla yapılanır. Habitus toplumsal özneye, hem pratiğe yön verecek hem de üretken davranışa imkân tanıyacak bir eğilimler seti sunar. Bu eğilimler seti içinden geliştirilen özgün toplumsal pratikler, aynı zamanda öznelerin sınıfsal konumlarının işaretleridir. Farklı habitus çerçeveleri, farklı pratiklere imkân verir ve böylece hayat tarzları arasında çeşitli farklılıklar oluşmasını sağlar. Bu farklılıklar, toplumsal sınıflar arasındaki mesafeyi ve tabakalaşmayı belirler.

Bourdieu'nün tabakalaşma kuramını anlamak için önemli kavramlardan biri de *sermaye*dir. Her özne, sınıfsal konumunun işaretleri olan eylemlerini, kendi habitusu içinden gerçekleştirirken, kendi sahip olduğu sermaye hacmini kullanır. Bu elbette, yalnızca ekonomik sermaye değil, kültürel olanı da kapsayan, kültürel kaynak ve yetkinlikleri de içeren bir sermayedir. Marksist sınıf kavrayışlarında sınıfsal ayrımı belirleyen, ekonomik sermayeye sahip olma durumudur. Bourdieu ise üretim ve bölüşüm ilişkileri içinden düşünülerek maddi sermayeye sahip olanlarla olmayanlar arasında yapılan ayrıma karşı çıkarak geliştirdiği sınıf kavramsallaştırmasında, kültürel

olanın maddi ilişkiler tarafından tamamen belirlenmiş olmadığını, kültürel alanın da maddi koşullar ile birlikte, iç içe olduğunu ve toplumsal süreçlerde her ikisinin bir arada olduğunu söyler. Toplumsal sınıfların pratiklerini belirleyen habitus çerçeveleri, yaşamın erken dönemlerinden itibaren ekonomik ve kültürel sermayelerin belirleyiciliği içinden şekillenir ve içselleştirilir. Daha sonra pratikler de ekonomik ve kültürel sermaye biçimlerinin bileşiminden oluşan sermaye hacmine göre şekillenir. Swartz, "Bourdieu toplumsal sınıfları, bir alanı tanımlayan farklı sermaye biçimlerinin yapılanmış bir aradalığı olarak düşünür. [...] Bunların en önemlileri, ekonomik ve kültürel sermayedir." der ve Fransa'daki sınıf yapısını çözümlediği Ayrım çalışmasında, bu iki sermaye türünün toplam hacmini esas aldığını söyler (Swartz, 2018: 221).

> "Toplam sermaye hacmindeki farklılıklar sınıflar arasındaki bölünmelerin sınırlarını çizer. Fransa örneğinde, toplam sermaye hacmindeki farklılıklar, bir hâkim sınıftan, bir orta sınıftan ve bir işçi sınıfından oluşan üç katmanlı genel bir tabakalaşma yapısını tanımlar. Hemen hemen her türlü sermaye tipine ciddi oranda sahip olan hâkim sınıf -ki Bourdieu'nün eserlerinin çoğunun temel odak noktasını oluşurur- tabakalaşa düzeninde diğer gruplardan ayrılır. [...] Sınıf yelpazesinin karşı ucunda, çok az sermayeye sahip olan içi sınıfı yer alır. [...] Bu iki karşı uç arasında, mütevazı bir sermaye birikimine sahip geniş bir orta sınıf yer alır" (Swartz, 2018: 222).

Bourdieu'nün kültürel sermaye diye kavramlaştırdığı ve ekonomik olanla birlikte sınıfsal durumu meydana getiren önemli bir bileşen olduğunu ortaya koyduğu sermaye türü, toplumsal deneyim alanına göre, *dini sermayeyi, bürokratik sermayeyi, politik sermayeyi ve eğitimsel sermayeyi* içerir (Palabıyık, 2011: 134). Bourdieu'nün çalışmalarında yer alan iki sermaye türü daha vardır: *Sosyal sermaye* ve *sembolik sermaye*. Ancak bu iki sermaye kavramlaştırması, tabakalaşma teorisini kullanmak üzere yararlanılan *Ayrım*'daki incelemelerde çok fazla kullanılmamıştır. Bu çalışmanın bulgularını değerlendirmek için gerekli olan toplumsal sınıf kavrayışı açısından, bu iki sermaye türünün fazla bir katkısı olmayacağından, bu sermaye türlerine değinmeye gerek yoktur.

Kültürel ve ekonomik sermayenin toplam hacmi üst, orta ve alt sınıf olarak toplumsal sınıfları, toplam hacim içindeki dağılımları ise sınıfların kendi içlerindeki bölüngüleri belirler. Örneğin ekonomik sermayesi kültürel olandan daha yoğun olan büyük patronlar ile kültürel sermayesi ekonomik sermayesinden çok daha yüksek oranda olan akademisyen ve sanatçılar, toplumun üst tabakasının kendi içindeki iki karşıt bölüngüsüne mensuplardır (Swartz, 2018: 222-223).

Ekonomik sermaye ile kültürel olanın bir arada şekillendirdiği düşünülebilecek toplumsal cinsiyet, buna ek olarak etnik aidiyet, kişilerin yaşları ve yaşadıkları yer gibi birçok etken de, sınıfsal değerlendirmeye ikincil düzeyde dahil edilebilecek değişkenlerdir. Bunlar, ekonomik ve kültürel sermaye hacmine bağlı olarak, içinde bulunulan sınıf habitusu ve deneyimleri ile şekillenen, ikincil boyutta değerlendirilebilecek unsurlardır (Swartz, 2018: 216).

> "İnşa edilmiş sınıfın oluşturucu etmenlerinin tümünün birbirlerine aynı derecede bağımlı olmaması ve oluşturdukları sistemin yapısının, içlerinden işlevsel ağırlığı en önemli olanlar tarafından belirlenmesi gayet doğaldır: Sermayenin hacmi ve yapısı, diğer etmenlerin (yaş, cinsiyet, ikametgâh vb.) pratiklere dayattığı belirlenimlere özgün biçimlerini ve değerlerini böylece verir. Nasıl ki limonun sarılığı ekşiliğinden ayrı değilse, cinsiyet özellikleri de sınıf özelliklerinden ayrı değildir. Bir sınıf, kendisinin sahip olduğu en temel şeyleri oluşturan, iki cinsiyete ve onların toplumsal olarak kurulmuş yatkınlıklarına ayırdığı yer ve değerle tanımlanır. İşte bu sebeple ne kadar sınıf ve sınıf fraksiyonu varsa, kadınlığı hayata geçirmenin de bir o kadar farklı tarzı vardır ve cinsiyetler arası iş bölümü farklı toplumsal sınıflar içindeki temsillerde olduğu gibi pratiklerde de farklı şekillere bürünür" (Bourdieu, 2017: 167).

Bourdieu sosyolojisine göre, ekonomik sermaye ve kültürel olanın çeşitli boyutlarına tekabül eden kültürel sermaye bir arada sınıf habitusunu şekillendirir ve bu habitus içinden gelişen toplumsal pratikler alanında tabakalaşmış bir toplumsal alan işler durur.

İşte Bourdieu'nün toplumsal tabakalaşma kavrayışı, sınıfsal durumu yalnızca ekonomik güç sahipliğine bağlamayarak, kültürel unsurları da sınıf çözümlemesine kavramsal olarak dahil etmesi yönüyle, bu çalışma için önemli bir düşünce çerçevesi

sağlamaktadır. Anıl Çeçen'in adaletin görelilik ölçütleri olarak sunduğu sınıf, yer, zaman ve görüş değişkenleri, bu çalışmanın bulgularını değerlendirirken esinlenilerek kullanılacak kavramlar olarak ortaya konmuştu. Çalışmanın bulgularında genel olarak ekonomik durumla birlikte adalete dair sorulara verilen yanıtlardaki farklılıklarla birlikte gözlenen söz gelimi eğitim durumu değişkeninin farklılaşması, Bourdieu'cü bir yaklaşımla sınıf kavramsallaştırmasına dahil edilerek değerlendirilebilir.

Bu çalışmada, Bourdieu'nün de kültürel sermaye konusunda kökensel olarak aileden devralınan kültürel yetkinlikle birlikte çok önem vererek değindiği "eğitim durumu" değişkeni kültürel sermayenin, "gelir durumu" değişkeni ise ekonomik sermayenin karşılığı olarak değerlendirilmiştir. Her ne kadar bu değişkenler ilişkisel değil de ayrı ayrı ele alındıklarından ve ayrıca tek başına eğitim durumu Bourdieu'nün incelediği biçimde bir kültürel sermaye biçiminin karmaşık var oluşuna karşılık gelmediğinden dolayı bu değerlendirme Bourdieu'nün yaptığı gibi detaylı bir sınıfsal değerlendirme olamayacak olsa da, Bourdieu'nün kültürel ve ekonomik sermayelerin toplam hacmine bakılarak sınıfsal habitusu ve pratikleri değerlendirmeye yönelik kavramsal yaklaşımı ödünç alınmış ve çalışmanın sınırlı verisine uygun olduğu ölçüde uyarlanmıştır, diyebiliriz. Bu uyarlama, eğitim durumu ve gelir düzeyi değişkenlerinin araştırma eksenleri etrafında hazırlanan sorularla ilişkisine bakarak, gelir ve eğitimin sorulara verilen yanıtlarda farklılaşma durumu ile birlikte olup olmadığını görmeye yöneliktir.

Çalışmanın uygulandığı izleyiciler gündelik hayatta kendi çevremden ulaşabildiğim kişiler olduğundan, bu çalışmada sınıfsal farklılaşma toplumun alt sınıfları ile biraz daha orta sınıfın alt bölüngüsüne doğru kayan iki uç arasında izlenmiştir.

4.2.2. Alt-Orta Sınıfın "Meşru" Olana Yakınlığı

4.2.2.1. Hukuk İçi - Hukuk Dışı Adalet İkiliği Bağlamında Okumalar

Çukur ve Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizilerinin anketlerine katılan izleyicilerin, hukuk içi veya hukuk dışı adaleti istemek bağlamında sorulan tüm sorularda eğitim düzeyi yükseldikçe ve hane gelirleri arttıkça, nispeten daha yüksek oranda hukuk içi adalet arzusunda oldukları görülmüştür.

Sen Anlat Karadeniz'de ise, dizinin kötü karakteri olan ve kadına şiddet uygulayan karakter ve onunla birlikte hareket edenlere karşı katılımcılar hiçbir özellik bağlamında farklı görüş olmaksızın çok yüksek oranda hukuk içi adaleti arzu etmişlerdir. Dizi anlatısında da hukuk içi adalet arzu edilen bir şey olarak sunulmaktadır ama bir türlü gerçekleşmediği için mecburen hukuk dışı adalet arayışına girilmektedir. Bu noktada, kötü karakterlere karşı, her şeye rağmen mümkün olması durumunda hukuk içi adalet istendiği düşünülebilir.

Sen Anlat Karadeniz'in şiddet gören kadına sahip çıkan, kahraman olarak sunulan karakteri ve ailesinin bir noktada mecburen de olsa suç işlemeleri söz konusu olduğunda, yine diğer iki dizinin katılımcılarında olduğu gibi, eğitim düzeyi ve gelir düzeyi arttıkça hukuk içi adalet isteği nispeten artmıştır. Sonuçta, eğitim ve gelir düzeyleri yükseldikçe hukuk içi adaleti isteme oranlarının üç dizi için de arttığı durumlar göz önüne alındığında, sınıfsal konumlar alt-orta sınıfa doğru kaydıkça çağdaş formel hukukun sınırları içinde adalet arzusunun arttığı söylenebilir. Çukur dizisinde, meslekler boyutunda da bu eğilimi destekleyen bir durum söz konusudur: Memur ve öğrenciler de diğer mesleklere kıyasla daha yüksek oranda hukuk içi adalet arzu etmişlerdir. Üç dizinin de katılımcılarından öğrenci olanların ekseriyetle yüksek eğitim düzeyinde oldukları göz önüne alınacak olursa, öğrenciler de edinilen kültürel sermaye bakımından alt-orta sınıfa yakın görülebilirler. Memurların ise piyasa çalışanlarına

kıyasla gelir veya iş güvencesi bakımından alt-orta sınıfa yakın konumda oldukları söylenebilir. Bir başka açıdan, memurların kapitalist toplumda güç ilişkilerini meşru kılan yapının temel unsurlarından birinin içinde bulunmakla, hâkim sınıfın çıkar ve yatkınlıklarını meşrulaştıran iktidar yapılarına daha yakın oldukları, dolayısıyla alt-orta sınıfın çerçevesine daha yakın kişiler olabilecekleri düşünülebilir.

Görüldüğü gibi, maddi ve kültürel sermayeye sahip olma durumları bağlamında sınıfsal farklılık, formel hukuk içi adaleti isteme durumunda etkili olmuş görünmektedir. Alt sınıfsal konumlardan, alt-orta sınıfa kayan ekonomik ve kültürel sermaye sahipliğine doğru gidildikçe, formel hukuk içinde adalet isteme oranları nispeten artmıştır.

4.2.2.2. Cezanın Amacı Bağlamında Okumalar

Cezanın amacının öç almak veya suçlu görülene acımasızca zarar vermek mi yoksa suçluya mümkün olduğunca az zarar vererek onu ve toplumun diğer fertlerini suç görülen davranıştan olabildiğince yüksek düzeyde uzak tutmak mı olduğuna dair araştırma ekseninde sorulan sorular söz konusu olduğunda, Çukur ve Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizilerinin seyircilerinden yüksek eğitim düzeyinde olanlar ve gelir durumu daha iyi olanlar, liberal demokrasinin içinden gelişmiş olan modern hukuk düşüncesinin de onayladığı, dolayısıyla içinde yaşadığımız tarihsel dönemin hâkim meşru cezalandırma mantığına da daha uygun olduğu söylenebilecek olan, suçluya az zarar vererek onu ve diğer insanları suçtan uzaklaştıracak şekilde cezalandırma mantığına uygun seçenekleri nispeten daha yüksek oranlarda işaretlemişlerdir.

Sen Anlat Karadeniz dizisi söz konusu olduğunda ise, yüksek eğitimliler aynı doğrultuda tavır sergilemişlerdir. Ancak gelir durumu söz konusu olduğunda, nispeten daha yüksek gelire sahip olanların farklı konum aldıkları görülmüştür. Geliri yüksek olanların tavrı diğer dizilerin katılımcılarının aksine, cezanın öç almacı bir biçimde verilmesinden yana olmuştur.

Çukur dizisi söz konusu olduğunda, memur ve öğrencilerin de diğer meslek gruplarından katılımcılara kıyasla daha yüksek oranlarda az zarar vererek yüksek düzeyde caydırıcılık sağlamaya yönelik anlayışa yakın oldukları görülmüştür. Öğrencilerin tavrı, katılımcıların çoğunluğu zaten yüksek eğitim düzeyinde olduğundan, yine eğitim durumunun yüksek olmasıyla bağlantılı düşünülebilir. Memurlar ise yine yaşamlarını idame ettirmek için içinde bulundukları düzen dolayısıyla, kapitalist toplumda meşru görülen güç ilişkileri bakımından hâkim olan tarafın içinde olduklarından ve iş güvencesi ve gelir durumu bakımından nispeten daha avantajlı konumda olduklarından, alt sınıflardan görece ayrı düşünülebilecek durumdadırlar. Yine Çukur dizisi katılımcılarından evli olanların bekârlara kıyasla daha yüksek oranda az zarar - çok caydırıcılık anlayışından yana oldukları görülmüştür. Bu durum da yine memurlarla ilgili düzenin hâkim konumuna yakın olmaları tespitine benzer bir şekilde değerlendirilebilir. Aile kurumunun kapitalist düzende güç ilişkilerinin görünmez kılınmasını, meşrulaşmasını ve devamlılığını sağlayan bir yapı olarak görülebileceği ölçüde, evli olanların liberal demokratik dünyanın hukuk düşüncesinin zihinlere yerleştirdiği meşru konuma yakın tavır takınmış olmaları anlamlı olabilir.

Cezanın amacının ne olduğuna dair eksen etrafında durum yine ekonomik ve kültürel sermaye arttıkça cezanın liberal demokratik dünyanın hukuk düşüncesinin yaygın zihniyetine uygun olan şekilde, yani suçluya az zarar vererek insanları suçtan alıkoymaya yönelik olarak verilmesi gerektiği düşüncesine kaymıştır. Yani alt sınıflardan alt-orta sınıfa doğru kaydıkça, adalet anlayışının, çağdaş liberal demokrasinin toplum düzeni içinde hukuk sisteminin genel mantığı altında şekillenmiş ve meşru kabul edilen bir anlayışa doğru kaydığı açıktır.

4.2.3. Suçun Temelleri ve Sorumluluğu Bağlamında Alt Sınıfın Metinle Özdeşleşmesi

Suçun temelinde yatan güdülerin ve buna bağlı olarak suçun sorumluluğunun kişinin kendi bireysel durumunda mı yoksa kişiye dışsal - toplumsal koşullarda mı aranması gerektiğine dair sorularda, ağırlıklı olarak suçun toplumsallığından yana tavır görülmüştür. Ancak, yine de bazı sorularda bazı demografik değişkenlere göre durum, o değişkenlerin kendi içindeki diğer gruplara göre daha yüksek oranda suçun toplumsallığına yönelik anlayışı destekleyenlerin olduğunu göstermiştir.

Sen Anlat Karadeniz dizisinde, eğitim durumu veya gelir durumuna göre dikkat çeken bir durum olmamıştır. Katılımcılar yüksek oranda, kötü karakter Vedat'ın suçlarının toplumsal temellerini görmüşlerdir.

Çukur dizisinin anketinde bu bağlamda sorulan sorulardan biri, Çukur halkının suçlarının sorumluluğunun kişisel mi yoksa toplumsal mı olduğuna dair sorudur. Bu soruda ise, katılımcılardan eğitim ve gelir düzeyi düşük olanların, daha yüksek olanlara kıyasla daha fazla oranlarda, suçun temelinde yatan güdülerin ve sorumluluğunun bireysel değil de dışsal olduğu anlayışına yönelik seçenekleri işaretledikleri görüldü. Bunun dışında, Çukur dizisi için sorulmuş olan diğer soruda veya diğer iki dizinin suçun temellerindeki güdüler ve sorumluluğu ile ilgili sorularında, sınıfsal değerlendirmeye tâbi tutulabilecek bir farklılaşma görülmemiştir.

Suçun temelinde yatan güdüler ve buna bağlı olarak suçun sorumluluğunun bireysel mi yoksa toplumsal mı olduğuna dair araştırma ekseninde sınıfsal değerlendirme yalnızca Çukur'da yaşayanların neden suçlu olduğuna dair soruda mümkün olmaktadır. Çok düşük gelirliler ve düşük eğitim düzeyindekiler suçun temelindeki güdüleri ve sorumluluğunu dışsal etkenlerde görmüşlerdir. Hukuk içi veya hukuk dışı adalet isteme ve cezanın amacı konularında sınıfsal olarak görece hâkim konumda bulunma emaresi

olan yüksek gelir ve yüksek eğitim çağdaş liberal demokrasinin hukuk mantığıyla şekillenmiş olan anlayışlara yakın tavır takınmakta bir ölçüt olarak karşımıza çıkmıştı. Burada ise bir soruda sınıfsal ölçütlerin tam tersine döndüğü noktada suçun sorumluluğunun toplumsal olarak görülmüş olması, sınıfsal konum dezavantajlı hale geldikçe suçun dışsal etkenlere bağlanarak düşünüldüğü anlamına gelecek şekilde yorumlanabilir. Ancak, katılımcıların dizi metni ile kurdukları özgün ilişkiden kaynaklı olarak böyle bir durum ortaya çıkmış da olabilir. Çünkü diğer iki dizinin aksine, bu dizi metninde kahramanlar üst sınıfsal konumlarda bulunmamaktadır. Çukur'da yaşayan insanlar, sınıfsal olarak hâkim konumda bulunmayan, kenar mahalle insanlarıdır. Dizinin seyircilerinden, tıpkı dizideki karakterler gibi toplumsal olarak alt sınıflarda bulunan kişilerin bu sebeple karakterlerle bir özdeşlik kurarak onları suça iten sebepleri görmeye yönelmiş olmaları da muhtemeldir.

Formel hukukun alanı içinde veya bu alanın dışında adaleti arzulama ekseni ile cezanın amacının acımasızca öç almak veya suçluya fazla zarar vermeden suçtan uzak tutmak olduğunu düşünme ekseninde, eğitim ve gelir düzeyi bakımından alt-orta sınıfa yaklaşanların, alt sınıftakilere kıyasla daha yüksek oranda çağdaş liberal demokrasinin hukuk düşüncesinin etkisinde meşru olan görüşlere, yani adaletin formel hukukun içinde sağlanması ve cezanın amacının suçluya fazla zarar vermeden ıslah etmek olması yönünde görüşlere sahip oldukları görülmüştü. Suçun sorumluluğu ile ilgili ise, yalnızca Çukur dizisinin izleyicilerine sorulan, suç içinde yaşayan mahalle halkının suçlarının sorumluluğu ile ilgili soruda sınıfsal durumla bağdaştırılabilecek bir sonuç çıkmıştır. Eğitim ve gelir düzeyi çok düşük olanlar, yani maddi ve kültürel sermaye bakımından alt tabakaya mensup olanlar daha yüksek oranda mahallelinin suçlarının dışsal etkenlerini görme eğilimi göstermişlerdir. Bu da diğer iki dizinin aksine kahraman olarak kodlanan kişi ve toplulukların sınıfsal olarak kendilerine yakın olması ile birlikte düşünülecek olursa, sınıfsal konum gereği özdeşleştikleri kişilerin suçlarının dışsal

nedenlerini görmeleri, kendi özdeşlerinin yaptıklarına karşı onları suçlamama eğilimi olarak görülebilir.

Sonuçta, sınıfsal konumun medya metniyle girilen ilişkide ve bu ilişki üzerinden görülebilen adalet anlayışı konusunda etkili bir unsur olduğu söylenebilir.

4.3. Sınıfsal Konumları Etkisiz Bırakan Medya Kültürü ve "Yıldız"lar

Çukur dizisinde suçun temelinde yatan güdülerin ve sorumluluğunun kişisel mi yoksa toplumsal mı olduğuna dair eksende sorulmuş olan diğer soru ve aynı bağlamda Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisi anketinde sorulmuş olan soruda, sınıfsal konumun bir etkisi görülmemiştir. Çünkü eğitim ve gelir durumu veya başka herhangi bir değişkene göre fark etmeksizin, katılımcılar belli karakterlerin suçlarının kendilerinden bağımsız nedenlerini görme, yani bir nevi onlara hak verme eğilimindedirler. Bu soruların her ikisi de, iki dizide oynayan iki ayrı yıldız oyuncunun suçlarının sorumluluğu ile ilgilidir. Ortaya çıkan bu durum, dizi kahramanının kim olduğuna dair sorulan soruya verilen yanıtları akla getirmiştir. Dizi kahramanı soruları ile bu sorular bir arada değerlendirilebilecek sonuçlar vermiştir.

Çukur dizisinde, suçun temelinde yatan güdülerin ve buna bağlı olarak da suçun sorumluluğunun kişisel mi yoksa toplumsal mı olduğuna dair sorulmuş olan diğer soru, Vartolu Saadettin'in neden suçlu olduğuna dair düşünceleri öğrenmeye yönelik hazırlanmış olan sorudur. Katılımcıların tamamına yakını Vartolu'nun suç işlemesinde toplumsal koşulların etkisi olduğunu düşünmüştür. Yani gelir veya eğitim durumu ekseninde sınıfsal bir farklılaşmaya izin verecek bir sonuç çıkmamıştır. Sınıfsal konumların tamamında Vartolu dışsal koşullardan dolayı suçlu görülmüştür. Dizide, en azından bu çalışmanın tarama aşaması sona erene kadarki bölümlerde *anti kahraman* olarak sunulmasına rağmen Vartolu Saadettin, kahraman olarak sunulan karaktere yakın oranda, dizinin kahramanı olarak işaretlenmişti. Dizi metninde, hem kendisinin işlediği

suçlarda haklı olduğu noktalar gösterilen, hem de kötü ve zararlı yönleri gösterilen karakterin, kahraman olarak görülme oranının yüksek olması ve katılımcıların tamamına yakını tarafından suçlarının kendisini haklı çıkaran gerekçeleri olduğu düşünülmesi, dizi metnindeki iki yönlü anlatıdan onu haklılaştıran anlamın çıkarıldığı anlamına gelebilir. Ancak bu durum, karakteri oynayan oyuncu olan Erkan Kolçak Köstendil'in bir tür *televizyon yıldızı* olması ve oynadığı rolle de gerek medyada gerekse dizinin sosyal medyadaki hayran sayfalarında adından sıkça söz ettirmesi ile birlikte de düşünülebilir. Onun sevilen bir oyuncu olması nedeniyle karakterin sempatik görülmesi ve suçlarının sorumluluğunun karaktere dışsal olan etkenlere bağlanmış olması muhtemeldir.

Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisi anketinde de aynı eksende hazırlanan soru, dizi metninde dizinin kahramanı olarak kodlanan ve kahramanın kim olduğuna yönelik soruda katılımcıların da çok yüksek oranda kahraman olarak gördükleri Hızır Çakırbeyli karakterinin neden suçla iç içe olduğuna dair sorudur. Katılımcıların neredeyse yüzde doksana yakın oranda suçun toplumsal olduğuna yönelik tavır aldıkları görülmüştür. Hızır Çakırbeyli söz konusu olduğunda katılımcıların onun suçlarını kendisine değil dışsal etkenlere bağlamaları, dizide kendisinin yasa dışı işlerin içine ailesinden dolayı düştüğüne yönelik zaman zaman sunulan anlatıdan kaynaklanabileceği gibi, kahramanın kim olduğuna dair soruda da yüksek oranda kendisinin adının işaretlenmiş olmasıyla birlikte düşünülünce, Çukur dizisinde Vartolu Saadettin karakterinin durumuna benzer bir televizyon yıldızı yorumu da yapılabilir. Tıpkı Çukur'daki Erkan Kolçak Köstendil gibi, Hızır Çakırbeyli rolünde oynayan Oktay Kaynarca da eskiden beri suç içerikli televizyon dramalarının yıldız oyuncusudur. Bu dizinin katılımcılarının dörtte üçe yakın oranda erkek olduğu da düşünülünce, eril bir mafya anlatısı olan bu dizinin erkek yoğunluklu seyircilerinin, bu tür rollerin yıldız oyuncusunu dizinin kahramanı olarak görmeleri ve aynı zamanda oynadığı karakterin suçlarından kendisini sorumlu tutmamaları, anlam kazanabilir.

Dilek İmançer, Pınar Özgökbel Bilis ve Mehmet Yılmaz, *Medyada İmajiner Kimliğin Kurgulanma Biçimleri: Bir Model Olarak Yıldız Olgusu* (2006) başlıklı makalelerinde, televizyon yıldızı olgusunun diğer yıldız türlerinden, söz gelimi sinema yıldızından çok farklı ve önemli bir olgu olduğunu belirtirler. Bu çalışmanın başında televizyonun adeta hâne içinde yaşayan biri gibi olduğu, hânenin düzenlenmesinde bile etkili ve belirleyici olduğunu belirtmiştim. Sözü edilen makalede İmançer, Bilis ve Yılmaz da aynı duruma dikkat çekmişlerdir. Televizyon hânenin tam ortasında tüm süreçlerin içinde olduğundan daha samimi ve karakter ile daha fazla özdeşleştirilen yıldız figürlerin oluşmasına imkân veren mecradır. Bu noktada, Oktay Kaynarca'nın daha önce oynadığı suç dizisi olan *Kurtlar Vadisi* adlı dizide yıldız oyuncu olarak rolüyle çok fazla özdeşleştirilmiş ve izleyici tarafından sevilen bir karakter haline gelmiş olmasından söz etmişlerdir (İmançer, Özgökbel Bilis ve Yılmaz, 2006: 109).

Çukur'un anti kahramanı olarak kodlanan Vartolu ve Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz'ın eril kahramanı olarak kodlanan mafya babası Hızır reis söz konusu olduğunda, izleyicilerin onları kahraman olarak görmeleri ve çok yüksek oranlarda suçlarından kendilerini değil dışsal etkenleri sorumlu tutmaları, yıldız oyuncuya bağlı bir tür *medya kültürü*nün sonucu olarak görülebilir.

Knut Lundby ve Helge Ronning, *Medya - Kültür - İletişim: Medya Kültürü Aracılığıyla Medyanın Yorumlanışı* adlı makalede, medyanın "yerleşik bir kültürel çerçeve içinde yeni bir kültürel çerçeve oluşturarak işlev gördüğünü" (Lundby ve Ronning, 2014: 13).[13] Medya kültürünü mutlak bir kavram olarak değil, yalnızca medyanın kültürel alan içindeki rolünü kavrayabilmemiz için bir ideal tip olarak kullandıklarını belirten yazarlar, medya kültürünü yaygın kültürün içinden, onun bazı unsurlarını kullanarak, değiştirerek ve kendi özgün dili ve işleyişi içinde şekillendirerek işleyen bir kültür

[13] Lundby ve Ronning'in 1991'de yayınlanan "Media and Communication" adlı derlemeleri içinde, "Media-Culture-Communication: Modernitiy Interpreted through Media Culture" başlığı ile yayınlanmış makaleden, Nilgün Gürkan tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

olarak tanımlarlar. Medya kültürünün, "modern insanın dünyaya ilişkin imgelerini yaratmasına katkıda bulunma" işlevine de dikkat çekerler (Lundby ve Ronning, 2014: 18).

Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz'ın kahramanı Hızır Çakırbeyli rolünde oynayan Oktay Kaynarca ve Çukur'un anti kahramanı Vartolu'yu oynayan Erkan Kolçak Köstendil, günümüzde Türkiye'de televizyonun topluma sunduğu önde gelen erkek yıldızlardır. Bu yıldızlar, söz konusu dizi metinleri içinden, mücadele, erkeklik, güç gibi unsurları ve milliyetçi duygulara hitap eden bazı söylemleri tıpkı yaygın kültürün tüm alanlarında olduğu gibi yeniden üretmektedirler. Ancak bu durumlar yıldız oyuncu olgusu ile bir araya geldiğinde, hele de hânenin içindeki kral nesne televizyonun yıldızı üzerinden sunulunca, olan - biten hadiselerle ilgili sınıfsal veya kültürel herhangi bir ayrımın izini sürmeye imkân vermeyecek ölçüde benzer okumalara yol açmıştır. Sözgelimi Çukur'da yaşayan kişilerin suçluluk durumları söz konusu olduğunda görülen farklılıklar, yıldız oyuncular söz konusu olduğunda görülmemiştir. Yani televizyonun kendine has yıldız olgusu, daha geniş kültürel alandaki anlam çerçevelerinden farklı bir duruma yol açmıştır. Yıldız olgusu aynı zamanda ekonomik temeli olan, pazarlama boyutunda birçok işlevi olan bir olgu olsa da, bunlar başka çalışmaların konusudur. Burada önemli olan, medya kültürü içinden kendine has bir olgu olarak ortaya çıkan televizyon yıldızlarının, izleyicinin bakış açısı üzerinde etkili olabileceği düşüncesidir.

4.4. Adaletin Göreliliği ve Cinsiyet Konumu: Kadınlar

4.4.1. Hukuk İçi - Hukuk Dışı Adalet İkiliği Bağlamında Kadınlar

Sınıfsal değerlendirmede, hukuk içi - hukuk dışı adaleti arzu etme ve cezanın amacının acımasızca öç almak veya suçluya az zarar vererek suç olarak görülen davranışlardan uzak tutma ikilikleri bağlamında alt-orta sınıfın, alt sınıfa göre çağdaş liberal demokrasilerin hukuk düşüncesinin etkisi altında gelişmiş olan düşüncelere daha yakın

bir adalet anlayışına kaydıkları; suçun temelinde yatan güdüler ve buna bağlı olarak suçun sorumluluğunun bireysel veya toplumsal temelli olması yönündeki ayrım çizgisinde ise alt sınıfın metinde kendisiyle sınıfsal olarak özdeş olanın suçlarıyla ilgili dışsal ve toplumsal unsurları gözden kaçırmadığı görülmüştü. Yine aynı doğrultudaki, yıldız televizyon oyuncularının suçlarının temelinde yatan güdüler ve dolayısıyla sorumluluklarına dair sorularda, yıldız oyuncu olgusu etrafında medya kültürünün sınıfsal konumların belirleyiciliğinin dışına çıktığını düşünebileceğimiz belirtilmişti.

Sınıfsal konumlanma haricinde, başka ölçütler de adaletin görelilik alanı içinde farklılaşan adalet anlayışlarında etken olabilir. Dikkat çekici olan bir ölçüt de, cinsiyet olmuştur. Bourdieu'nün toplumsal cinsiyeti sınıf kavrayışının dışında görmediği daha önce belirtilmişti. Ancak Bourdieu sosyolojisinde cinsiyet, gelir ve eğitim durumu veya kökensel olarak devralınan kültürel sermaye gibi etkenlerin yanında, ikincil konumdadır. Cinsiyet sınıfsal değerlendirme içinde, sınıf habituslarının kendine has cinsiyet rolleri olduğuna dair bir yaklaşım olarak yer almaktadır. Bu çalışmada, sınıfsal konumların kendi içinde cinsiyet rollerinin sorgulanmasına imkân verecek bir veri seti yoktur. Cinsiyet, sınıfsal konumun ayrım unsuru olarak ele alınan eğitim ve gelir durumu değişkenleri gibi, adalet sorularına verilen yanıtların belli bir doğrultuya kaymasında etkili unsurlardan biri olarak karşımıza çıkmıştır.

Çukur ve Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizilerinde, kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek oranda hukuk içi adalet istedikleri görülmüştür. Sen Anlat Karadeniz dizisinde ise, kötü karakterler karşısında hukuk içi adalet arayışının olduğu ancak bir türlü gerçekleşmemesi sonucunda mecburen hukuk dışı mücadelenin yapıldığı dizi metni karşısında katılımcılar, kötü karakterin ve onun yanında yer alanların yaptıkları karşısında, tüm demografik verilerle birlikte kadın olmak bağlamında da yine hukuk içi adaleti arzu etmişlerdir. Ancak, bunun gerçekleşmemesi sonucunda mecburen hukuk

dışı yollarla mücadele ettiği dizi metninde görülen kahraman karakter ve ailesinin yaptıkları karşısında ise daha yoğun olarak hukuk içi adaletin gerçekleşmesinden yana tavır göstermemişlerdir. Bu mücadeleyi yapan tarafın suçlarını cezalandırılması gereken davranışlar olarak görmeyerek, hukuk dışı mücadeleyi yani hukuk dışı adalet arayışını haklı görmüşlerdir. Tüm bu durumlar bir arada düşünüldüğünde, kadınların genel olarak hukuk içi adaleti arzu ettikleri ancak kadına şiddet karşısında hukuk içi adaletin sağlanamadığı durumlarda da hukuk dışı mücadele edenleri haklı gördükleri söylenebilir.

Meslekler bağlamında ortaya çıkan durum da cinsiyet verisini destekler niteliktedir. Ev hanımları diğer tüm durumlarda diğer meslek gruplarına kıyasla daha yüksek oranda hukuk içi adaletten yana tavır göstermişler ancak kadına şiddet konusunda hukuk içi adalet mümkün olmadığından hukuk dışı mücadele eden kişi ve ailesi söz konusu olduğunda onları haklı görmüşlerdir.

4.4.2. Cezanın Amacı Bağlamında Kadınlar

Çukur ve Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizileri söz konusu olduğunda, kadınlar erkeklere göre daha yüksek oranda, cezanın amacının suçluya mümkün olduğunca az zarar vererek insanları suçtan uzak tutmak yönünde, çağdaş ceza hukukunun temelinde yatan bir cezalandırma anlayışını benimsemişlerdir. Sen Anlat Karadeniz dizisinde ise, kadına şiddet suçlusu olan karakterle ilgili soruda, her ne kadar katılımcıların çoğunluğu yine öç almacı bir tavır takınmamış olsalar da, kadınlar erkeklere kıyasla daha yüksek oranda öç almacı cezadan yana tercih kullanmışlardır. Meslek gruplarına göre dağılıma bakıldığında, ev hanımlarının cinsiyet durumunu destekleyen yanıtlar verdikleri görülmüştür. Çukur ve Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizilerinin ev hanımı katılımcıları diğer meslekler karşısında daha yüksek oranda suçluya az zarar vererek çok caydırıcılık sağlamaya yönelik seçeneği, Sen Anlat Karadeniz dizisinin ev hanımı

katılımcıları ise erkeklere kıyasa daha yüksek oranda öç almacı seçeneği işaretlemişlerdir. Meslek tabloları içinden anlamlı farklılık unsuru olarak karşımıza çıkan ev hanımları kategorisi, cinsiyet değişkeninde ortaya çıkan sonuca destek olacak bir sonuç vermiştir.

4.4.3. **Suçun Temelleri ve Sorumluluğu Bağlamında Kadınlar**

Suçların bireysel mi yoksa toplumsal mı olduğuna dair eksen için, sınıfsal değerlendirme yapılırken belirtildiği gibi, Çukur dizisi için hazırlanan, Vartolu Saadettin karakterinin suçları ile ilgili soruda ve Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisi için hazırlanan, Hızır reisin suçları ile ilgili soruda, katılımcıların tamamına yakını suçların kişiye dışsal boyutlarını görmüşlerdir. Bu karakterleri oynayan oyuncuların televizyonda yıldız oyuncular olmaları bağlamında, dizi kahramanı olarak görülme durumları da göz önünde bulundurularak, yıldız olgusu etrafında bir tür medya kültürünün, sınıfsal konumlanmayı devre dışı bıraktığını söylemiştik. Katılımcıların tamamına yakını aynı doğrultuda hareket ettiği için, yalnızca sınıfsal konum değil tüm değişkenler bağlamında aynı tespit geçerlidir. Kadın olmak bağlamında cinsiyet konumu da bu durumda medya kültürü ve yıldız oyuncu olgusu karşısında etkisiz kalmıştır.

Çukur dizisi anketinde, Çukur'da yaşayanların neden suçlu olduklarına dair soruda ise, kadınlar erkeklere kıyasla daha yüksek oranda suçun toplumsal boyutlarını görmüşlerdir.

Sen Anlat Karadeniz dizisi anketinde ise, kadına şiddet uygulayan karakter olan Vedat Sayar'ın suçları ile ilgili soruda da kadınlar erkeklere kıyasla biraz daha yüksek oranda kişiye dışsal etkenlerin suç konusunda etkisi olduğunu düşünmüşlerdir. Bu durum, Vedat Sayar'ın cezalandırılması konusunda cezanın amacına yönelik soruda, kadınların yüksek oranda öç almacı ve acımasız tavır takınmış olmaları ile çelişiyor gibi

görünmektedir. Ancak, suç işlemesi konusunda dışsal etkenleri gözden kaçırmıyor olmalarına rağmen, yine de kadın karaktere yaptığı kötülükler karşısında acımasız tavır takındıkları da düşünülebilir.

Görüldüğü gibi, cinsiyet de adaletin görelilik alanı içinde tercihleri şekillendiren bir ayrım çizgisidir. Kadınların, Çukur ve Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizileri için, hukuk içi adaleti ve suçluya az zarar vererek suçtan alıkoymaya yönelik cezalandırma biçimini arzu etme oranları erkeklere kıyasla daha yüksektir. Sen Anlat Karadeniz dizisi söz konusu olduğunda, yine hukuk içi adalet ilk tercihleri olmakla birlikte, mümkün olmadığı için hukuk dışı mücadele edenlerle ilgili ise hukuk içi adalet tavrından ayrıldıkları görülmüştür. Kötü karakter söz konusu olduğunda cezalandırma konusunda da erkeklere kıyasla daha acımasız tavır göstermişlerdir. Medya kültürü ve yıldız oyuncu olgusu karşısında cinsiyet unsurunun devre dışı kaldığı durumlar haricinde, Çukur halkı için suçun toplumsallığını da gözden kaçırmamışlardır. Hatta Sen Anlat Karadeniz dizisinde bile, kadına şiddet suçlusu kötü karakterin suçlarının dışsal etkenlerini erkeklerden biraz daha yüksek oranda görmüşlerdir.

Kadın olmak da, eğitim düzeyi ve gelir durumuna bağlı sınıfsal konumda alt sınıftan daha yukarıya, alt-orta sınıf habitusuna yakın olmak gibi, liberal demokratik dünyanın ceza hukukunun genel mantığı altında meşru olarak kabul edilen adalet anlayışlarına yakın olmakta bir etken olarak karşımıza çıkmıştır. Bunun haricinde, kadın kimliğine saldırı olduğu bazı durumlarda ise, erkeklere kıyasla daha acımasız tavır takınabilmişlerdir. Sonuçta kadın olmak, daha önce söylendiği gibi metin karşısında konumlanma biçimleri bakımından hâkim veya muhalif okumalar yapmak bağlamında etkili bir durum olmakla birlikte, adaletin görelilik eksenlerinde erkeklere kıyasla farklı tavırlara da yol açan önemli bir değişken olarak karşımıza çıkmıştır. Bu noktada, katılımcıları dörtte üçe yakın oranda kadınlardan oluşan Sen Anlat Karadeniz dizisinin

izleyicilerinin, dizinin kahramanının kim olduğuna dair soruda da, dizi metninde kahraman olarak kodlanan Tahir Kaleli ile birlikte, mazlum ve şiddete maruz kalan bir kadın karakter olan Nefes'i de yüksek oranda dizinin kahramanı olarak görmüş olmaları, cinsiyet konumunun önemli bir değişken olduğuna işaret eden bir durum olduğu söylenebilir.

Kadınların televizyon ve dizi izleyicisi olarak özne konumlarının, bu çalışmada Bourdieu'cü bir tabakalaşma bağlamında açıklanamamış olması, yani kadın olmanın sınıfsal analiz konusuna dahil edilememiş ve ayrı bir kategori olarak değerlendirilmiş olması, bu çalışmanın sınırlılığıdır. Kadın olmanın ikincil bir veri olarak sınıfsal analizin diğer unsurları ile ilişkisel bir şekilde ele alınmasına ve değerlendirilmesine müsaade etmeyecek şekilde formüle edilmiş olan sorulardan dolayı, bu mümkün olmamıştır. Kadınların medya ile ilişkileri bağlamında özne konumlarının özel olarak değerlendirilmesi veya medya metinleri dolayımıyla adalet anlayışlarının değerlendirilebilmesi için ise ayrıca bir çalışma yapılabilir. Feminist alımlama çalışmaları alanı, bu çalışmanın kurulduğu kavramsal temeli aşan bir alandır. İzleyicinin özne konumları ile ilgili, cinsiyete dayalı özgün durumların irdelenmesi konusunda, toplumsal cinsiyet sorunları bağlamında Dorothy Hobson, Janice Radway ve Ien Ang'in öncü çalışmaları vardır (Karabağ Sarı, 2014: 248 - 250). Böylesi bir değerlendirme için, feminist izleyici araştırmaları bakış açısı ile bu öncü çalışmalara da bakılarak ayrı bir araştırma yapılabilir.

4.5. "Meşru" Olana Yakınlığın İki Etkeni: Sol Görüş ve Büyük Yaş

Anıl Çeçen'in adaletin görelilik ölçütü olarak belirttiği bir diğer unsur, "görüş" idi. Bu çalışmada, anketlere katılanların dünya görüşleri sorulmuş ve alınan yanıtlar "sol görüşlüler" ve "sağ görüşlüler" olarak gruplandırılmıştı. İşte bu dünya görüşleri de

adaletin görelilik eksenleri etrafında verilen yanıtların farklılaşma etkenlerinden olmuştur.

Çukur ve Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizilerinin anketlerine katılanlardan sol görüşlü olanlar, tüm sorularda adaletin formel hukukun içinde gerçekleşmesi isteğine yönelik seçenekleri sağ görüşlülere kıyasla daha yüksek oranda işaretlemişlerdir.

Yine sol görüşlüler sağ görüşlülere kıyasla daha yüksek oranda suçluya mümkün olduğunca az zarar vererek insanları suçtan uzaklaştırma anlayışına dayanan, çağdaş ceza hukukunun temelinde yatan ceza anlayışına uygun seçeneklerden yana tercih kullanmışlardır.

Hukuk içi - hukuk dışı adalet isteği ve cezanın suçluya zarar vererek öç almak veya az zarar vererek suçtan uzak tutmak amacıyla verilmesi isteği eksenlerinde, Sen Anlat Karadeniz dizisi seyircilerinin dünya görüşü bağlamında anlamlı ve farklı bir tercih yapmadıkları görülmüştür. Kadına şiddet teması üzerinden kodlanmış olan bu dizi metni karşısında, anketlere katılan ve dörtte üçe yakın oranda kadınlardan oluşan izleyicilerin bu iki eksende tercihlerinde etkili olan değişkenler arasında dünya görüşü yoktur. Sınıfsal konum ile birlikte güçlü bir etken olarak karşımıza çıkan cinsiyet etkeninin, dünya görüşü karşısında önemli bir değişken olması, katılımcıların çoğunluğunun kadın olması ile birlikte düşünülürse, toplumsal cinsiyet konumunun ne kadar önemli olduğu daha da anlaşılır olur.

Suçun temelinde yatan nedenlerin ve sorumluluğunun bireysel mi yoksa toplumsal mı olduğuna dair eksende ise, daha önce değerlendirildiği gibi, Çukur'da Vartolu Saadettin'in, Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz'da ise Hızır Çakırbeyli karakterinin suçları ile ilgili sorularda çok yüksek oranda suçlarından toplumsal ve dışsal etkenlerin sorumlu olduğuna dair yaklaşım benimsenmiştir. Sınıfsal konum ve cinsiyet bağlamında

olduğu gibi, dünya görüşü unsurunu da devre dışı bırakan bir yıldız oyuncu olgusunun medya kültürü içinden belirleyici olduğu söylenebilir.

Ancak yine suçların sorumluluğu bağlamında Çukur dizisi anketinde sorulan diğer soru olan Çukur'da yaşayanların neden suç işlediklerine dair soruya verilen yanıtlarda, dünya görüşü etkili bir unsur olmuştur. Sol görüşlüler, sağ görüşlülere kıyasla daha yüksek oranda suçun kişileri kuşatan toplumsal ve dışsal etkenlere bağlı olduğu yönünde tavır sergilemişlerdir.

Yine aynı eksende Sen Anlat Karadeniz dizisi anketinde sorulan, kötü karakter Vedat Sayar'ın neden suç davranışı sergilediğine dair soruda, yine sol görüşlere yakın olanlar, sağ görüşlere yakın olanlara kıyasla daha yüksek oranda suçun kişiye dışsal ve toplumsal temellerini görme eğilimi göstermişlerdir.

Dünya görüşünün de adaletin göreliliği konusunda etkili bir unsur olduğu; hukuk içi - hukuk dışı adalet istemek ve cezanın suçluya zarar vererek öç almak veya az zarar vererek suçtan uzak tutmak amacıyla verilmesini istemek bağlamında sol görüşlülerin sağ görüşlülere kıyasla daha yüksek oranda çağdaş ceza hukukunun mantığına uygun olan taraflarda durdukları söylenebilir. Adaletin liberal demokrasinin hukuk mantığı içinde meşru yollarla sağlanması gerektiğine yönelik tavrın yanı sıra, sol görüşlüler, cezanın amacı konusunda da tarihsel olarak dinsel yaklaşım biçimlerinin içinden gelmiş olan kısas anlayışına dayanan öç almacı ceza biçimlerini sağ görüşlülere göre daha az tercih etmişlerdir.

Suçun temelinde yatan unsurların ve sorumluluğunun kişisel mi yoksa toplumsal mı olduğuna dair görüşleri anlamak amacıyla sorulan sorularda ise medya kültürü içinden yıldız olgusunun belirleyici olduğu ve diğer tüm etkenleri devre dışı bıraktığı durumlar haricinde, sol görüşlülerin sağ görüşlülere kıyasla suçun toplumsal boyutlarını görme eğiliminde oldukları söylenebilir.

Sol görüşlülerin suçun toplumsal boyutlarını görmeleri, şaşırtıcı değildir. Suçu bireysel bir olgu olarak görüp cezalandırma mantığı, çağdaş toplumun insanı suça iten koşulları göz ardı eden bireyci yaklaşımlarına dayanır. Sol görüşlere yakın, yani daha toplumcu düşünmesi muhtemel kişilerin suçun toplumsal boyutunu görmesi olağandır.

Her ne kadar bu çalışma, dünya görüşüne göre medya metni ile izleyicinin karşılaştığı anlam inşa süreçleri üzerinden adaletin göreliliği bağlamında bilimsel olarak detaylıca ve derinlikli olarak inceleme yapmaya uygun bir şekilde tasarlanmamış olsa da, Anıl Çeçen'in adaletin görelilik ölçütlerinden biri olan "görüş" değişkeni bağlamında dünya görüşü de farklı anlamlara yakın olmak konusunda bir etken olarak karşımıza çıkmıştır.

Anketlerde dikkat çeken bir diğer unsur, yaş olmuştur. Yaş unsuru, Anıl Çeçen'in adaletin görelilik unsuru olarak ortaya koyduğu "zaman" unsurunu tam olarak karşılamasa da bu çerçevede düşünülerek, aynı tarihsel dönemde yaşıyor olsalar da söz gelimi daha yaşlı olanların daha genç olanlara kıyasla daha eski zamanların insanları olmaları nedeniyle düşünsel anlamda farklı olabilecekleri söylenebilir. Yaş, yalnızca Çukur ve Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizilerinde, adaletin formel hukukun sınırları içinde veya dışında gerçekleşmesi gerektiğine dair ve cezanın amacının suçluya öç alma duygusu ile zarar vermek veya suçluya fazla zarar vermeden ıslah etmek olduğuna dair iki araştırma ekseninde dikkat çeken bir etken olmuştur. Genel olarak söylenebilecek olan, yaşı daha büyük olanların nispeten daha yüksek oranda hukuk içi adaleti ve suçluya az zarar vererek suçtan caydırmaya yönelik cezalandırmayı tercih ettikleridir.

4.6. İki Farklı Eksende Benzer Eğilimin Etkenleri: Sermaye ve Dünya Görüşü

İzleyicilerin adalet anlayışları, formel hukuk içi veya hukuk dışı adaleti arzu etmek, suçluya acımasızca zarar vererek öç almaya yönelik veya suçluya mümkün olduğunca az zarar vererek hem onu hem de toplumun diğer fertlerini suçtan mümkün olan en

yüksek düzeyde uzak tutmaya yönelik cezaları uygun görmek ve suçun temelinde yatan unsurların ve suçun sorumluluğunun bireysel veya toplumsal boyutlarını görmek şeklindeki tercih eksenleri üzerinden sorgulandığında, üç eksende de birçok değişkenin karmaşık şekillerde izleyici görüşleriyle koşut olarak farklılaştığı görüldü.

Ancak, özellikle hukuk içi veya hukuk dışı adaleti istemek ve suçluya zarar vererek öç almak veya fazla zarar vermeden onu suçtan uzak tutmaya çalışmak eksenleri üzerinde, bazı değişkenler bakımından ortak yönelimler olduğu görüldü. Özellikle, ekonomik sermaye ve eğitim sermayesi şeklindeki kültürel sermayeye daha yüksek düzeyde sahip olmanın, bu sermaye türlerine daha düşük düzeyde sahip olma durumuna kıyasla; sol görüşlere yakın olmanın ise sağ görüşlü olmaya kıyasla, hukuk içi adaleti ve suçluya mümkün olduğunca az zarar vererek onu ve diğer insanları suçtan uzak tutmayı isteme konusunda daha etkili olduğu görüldü. Bu yönelim aynı zamanda, çağdaş liberal demokrasinin hukuk sistemi içinden meşru kabul edilmiş bir adalet anlayışını, daha önceki tarihsel dönemlerin veya dinlerin adalet yaklaşımlarından temellenen daha eski adalet olgularından ayıran bir yönelimdir.

Yani, sınıfsal olarak alt-orta sınıfa yakın olanlar alt sınıftakilere kıyasla, dünya görüşü sola kayanlar ise sağa yakın olanlara kıyasla, liberal demokratik hukuk sisteminin mantığı altında şekillenmiş olan adalet anlayışına daha yakın bir tavır sergilediler.

SONUÇ

Seyircilerin dizilerdeki olaylara nasıl bir adalet anlayışıyla yaklaştıkları meselesi üzerine kurulan bu çalışmanın başından sonuna kadar akılda tutulan iki unsur vardı: İzleyicilerin medya metinlerini okuma ve anlam inşa etme biçimlerinin çeşitliliği ve adaletin göreliliği.

Bu temelde, öncelikle izleyicilerin medya metni karşısında aldıkları özne konumunun Hall'ün ortaya koyduğu okuma biçimleri kavramsallaştırması ve bunun üzerine izleyicinin metinle ilişkisi konusunda anlam çerçevelerinin belirlenmesinde ağırlığın kodlama aşamasında veya kodaçımlama aşamasında olması arasında gidip gelen aktif izleyici anlayışının neresinde durduğuna dair değerlendirme yaptım. Yani izleyicinin ne kadar aktif olduğu konusunda, onun anlamlandırma çerçevesinin biraz daha belirlenmiş olduğu varsayımı ile hiçbir belirleyici olmaksızın aktif ve özgür olduğu varsayımı arasında gidip gelen yaklaşım çizgisinde, bu çalışmadaki izleyicilerin durumunu değerlendirdim. İzleyicilerin okuma biçimlerinin dizi metinleri ile kurdukları ilişki bağlamında, çok çeşitli yönlerde olması, yani kimi durumlarda egemen okuma, kimi durumlarda karşıt okuma yapmış olmaları, sözü edilen düşünce çizgisinin her iki tarafına da mutlak olarak çekilemeyecek kadar karmaşık ve çok katmanlı anlamlandırma süreçlerinin olduğunu gösterdi. Yani bu çalışmada, Morley'in *sarkaç* benzetmesi ile anlattığı yaklaşım farklılıklarındaki iki uçtan birine yakın bir kavrayışla değerlendirilemeyecek bir izleyicilik durumu olduğunu gördüm. Bu nedenle, ortalarda salınan bir sarkaç gibi, kimi zaman metinde kodlanan anlamlardan yana okuma yapmaya, kimi zaman da birçok farklı değişkene göre metinde kodlanandan çok daha farklı okumalar yapmaya izin veren bir izleyicilik durumu söz konusu olduğunu söyledim.

Bunun ardından, üç farklı eksen üzerinden izleyicilerin adalet anlayışlarını sorguladım. Bu üç eksenden birincisi, formel hukuk içi veya hukuk dışı adaleti istemek; ikincisi, suçluya acımasızca zarar vererek öç almaya yönelik veya suçluya mümkün olduğunca az zarar vererek hem onu hem de toplumun diğer fertlerini suçtan mümkün olan en yüksek düzeyde uzak tutmaya yönelik cezaları tercih etmek; üçüncüsü ise suçun temelinde yatan unsurların, buna bağlı olarak da suçun sorumluluğunun bireysel veya bireye dışsal olan toplumsal boyutlarını görmek şeklindeydi.

Adaletin göreliliğini sorgulamak amacıyla kurulan bu üç araştırma ekseni bağlamında, adaletin görelilik ölçütleri olarak Anıl Çeçen'in ortaya koyduğu sınıf, zaman ve görüş unsurları çerçevesinde, izleyicilerin hangi demografik niteliklere göre hangi adalet anlayışına yöneldiklerini sorguladım. Sorgulamada sınıf unsurunu, Pierre Bourdieu'nün maddi olanla birlikte kültürel olanı da içeren toplumsal tabakalaşma kuramına göre ele aldım. Genel sonuçlar, ekonomik ve kültürel sermayeye daha yüksek düzeyde sahip olanların, yani alt sınıfa değil de alt-orta sınıfa yakın olanların ve dünya görüşü sola yakın olanların, çağdaş liberal demokrasinin hukuk mantığı altında şekillenmiş olan adalet anlayışının bazı unsurlarını daha yüksek oranda kabul ettiklerini gösterdi. Ayrıca sonuçlar, toplumsal cinsiyet konumunun da hem medya karşısında izleyici konumu üzerinde, hem de adalete yaklaşım biçimi üzerinde önemli olduğunu gösterdi. Yani çalışmanın sonuçları, sınıfsal durum, dünya görüşü ve cinsiyetin, adaletin göreliliği konusunda önemli değişkenler olduklarını gösterdi. Ancak cinsiyete bağlı özne konumları üzerinden işleyen izleyici konumlarını değerlendirmek ve bunun üzerine adalet anlayışları üzerine söz söylemek ise bu araştırma kapsamında mümkün olmadı. Araştırmanın sınırları dışında kalan bu değerlendirme, feminist izleyici araştırmaları literatürüne içinden, adalet anlayışlarını sorgulamak üzere geliştirilecek olan başka araştırmalar ile yapılabilir.

Suçun temelinde yatan sebepler ve buna bağlı olarak suçun sorumluluğunun, kişisel etkenlerde mi yoksa kişiye dışsal olan bazı toplumsal etkenlerde mi olduğuna dair görüşler üzerine yaptığım incelemede, bu konuda dünya görüşü ve cinsiyet değişkenlerinin yaklaşımları farklılaştıran görelilik ölçütleri olduklarını gördüm. Ancak araştırmada dikkatimi çeken bir diğer durum, Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz adlı dizinin metinde kahraman olarak kodlanan karakteri Hızır Çakırbeyli ve Çukur dizisinin metinde anti kahraman olarak kodlanan karakteri Vartolu Saadettin söz konusu olduğunda, katılımcıların hiçbir değişkene göre farklılaşmayacak derecede yüksek oranlarda bu karakterlerin suçlarının kişisel değil, dışsal veya toplumsal olduğunu düşünmüş olmalarıdır. Bu durum dizinin kahramanının kim olduğuna dair sorularla birlikte düşünüldüğünde, daha anlamlı oldu. Çukur adlı dizide katılımcılar, Vartolu Saadettin karakterini, araştırmanın veri toplama aşamasının sonlandırıldığı zamana kadar olan anlatıda anti kahraman olarak sunulmasına rağmen, metinde kahraman olarak sunulan karaktere yakın oranda dizinin kahramanı olarak gördüler. Hızır Çakırbeyli'yi ise yine katılımcıların tamamına yakını kahraman olarak gördüler. Hem kahraman olarak görülen, hem de suçlarının sorumluluğu dışsal etkenlere dayandırılan bu iki karakterin durumunu, oyuncular Erkan Kolçak Köstendil ve Oktay Kaynarca'nın televizyon dizilerinin yıldız oyuncuları olmalarına yorumladım. Yıldız oyuncu olgusu etrafında bir çeşit televizyon kültürünün, belli durumlarda sınıfsal konumları, dünya görüşünü ve cinsiyete bağlı özne konumlarını etkisiz bırakacak kadar özgün durumlara yol açabileceğini iddia ettim. Ortaya çıkan tablo, maddi ve kültürel birçok boyutlarıyla toplum yaşamı içinde bulunulan konumların medya metnini anlamlandırma ve adalete yaklaşım biçimlerinde ayrım çizgileri oluşturduğunu ancak ayrıca medya kültürünün yerine göre özgün bir ayrım çizgisi ortaya çıkarabildiğini gösterdi. Medya kültürü ve şüphesiz televizyon kültürü, eskiye göre çok daha karmaşık olan yeni medya ortamında yeni biçimler edinmiş, medya kullanım deneyimleri hiç değilse çapraz kullanımlarla

geçmişte olduğundan farklı bir çehreye bürünmüştür. Bu çerçevede, yeni medya ortamlarının kullanımı ile medya kültüründe de değişimler meydana geldiği muhakkaktır. Hatta bu çalışmada üzerine değerlendirme yapılan televizyon dramalarının yıldız oyuncu olgusu bile artık, imgeleri yeni medya ortamlarındaki hayran sayfalarının da etkisiyle kurulan bir olgu haline gelmiş görünmektedir. Çalışmanın konusu, içinde bulunduğumuz, geçmişten farklı bu medya ortamındaki özgün kullanımların öncekilerden farkını ortaya koymaktan çok, bu yeni ve karmaşık medya ortamı içinde dahî televizyon olgusunun ve öyle veya böyle televizyon içeriği olarak üretilen dizi filmlerin önemini sürdürdüğü anlayışı üzerinden, izleyicilerin okuma biçimleri ve adalete dair yaklaşımların ayrım noktalarında nelerin etkili olduğu üzerinde düğümlenmiştir.

Kısacası, sınıfsal ve cinsiyete bağlı konumları, dünya görüşünü ve televizyon kültürünü, farklı izleyici konumları içinden farklı okumalar ve adalete dair yaklaşımların göreliliği konusunda ayrım etkenleri olarak ortaya koydum.

KAYNAKÇA

Akal, Cemal Bâli (2014). Hukuk Öğrencisi Raskolnikov Suç ve Ceza'yı Okumaya Mahkûm Edildi. *Birikim,* (298), 91-96.

Aziz, Aysel (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri.* Ankara: Nobel.

Balibar, Etienne ve Wallerstein, Immanuel (2017). *Irk Ulus Sınıf.* (Nazlı Ökten, çev.). İstanbul: Metis.

Beccaria, Cesare (2018). *Suçlar ve Cezalar Hakkında.* (Sami Selçuk, çev.). Ankara: İmge.

Bourdieu, Pierre (2017). *Ayrım.* (Derya Fırat Şannan ve Ayşe Günce Berkkurt, çev.). Ankara: Heretik.

Büyüköztürk, Şener (2018). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum.* Ankara: Pegem Akademi.

Çeçen, Anıl (1993). *Adalet Kavramı*.Ankara: Gündoğan.

Çelenk, Sevilay (2005). *Televizyon, Temsil, Kültür: 90'lı Yıllarda Sosyokültürel İklim ve Televizyon İçerikleri*. Ankara: Ütopya.

Gazioğlu Terzi, Elif (2014). Toplumsal Yapı ile Bireysel Eylem Arasındaki İlişki Bağlamında Pierre Bourdieu'nün Habitus Kavramı. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 12(46), 73-83.

Hall, Stuart (2005). Kodlama, Kodaçımlama. *Medya ve İzleyici Bitmeyen Tartışma* (Şahinde Yavuz, der.) içinde, (Yiğit Yavuz, çev.). Ankara: Vadi.

İmançer, Dilek, Özgökbel Bilis, Pınar ve Yılmaz, Mehmet (2006). Medyada İmajiner Kimliğin Kurgulanma Biçimleri: Bir Model Olarak Yıldız Olgusu. *Selçuk İletişim*, 4(3), 101-115.

İrvan, Süleyman (der.) (2017). *Medya Kültür Siyaset*. Ankara: Pharmakon.

Jaspers, Karl (2015). *Suçluluk Sorunu.* (A. Emre Zeybekoğlu, çev.). İstanbul: İthaki.

Jensen, Klaus Bruhn (2002). *A Handbook of Media and Communication Research.* Londra: Routledge.

Karabağ Sarı, Çağla (2014). İzleyici Araştırmaları ve Politik İmkân Sorunu. *Moment Dergi*, 1(2), 241-269.

Karademir Hazır, Irmak (2014). Bourdieu Sonrası Yeni Eşitsizlik Gündemleri: Kültürel Sınıf Analizi, Beğeni ve Kimlik. *Cogito*, (76), 230 - 264.

Lefebvre, Henri (2007). *Modern Dünyada Gündelik Hayat.* (Işın Gürbüz, çev.). İstanbul: Metis.

Levi-Strauss, Claude (2018). *Günümüzde Totemizm*. (Kasım Akbaş, çev.). İstanbul: Nora.

Lewis, Justin (2010). "İzlerkitle." *Kitle İletişim Kuramları* (Erol Mutlu, der.) içinde, (Erol Mutlu, çev.). (344-358). Ankara: Ütopya.

Lundby, Knut ve Ronning, Helge (2014). Medya - Kültür - İletişim: Medya Kültürü Aracılığıyla Modernliğin Yorumlanışı. *Medya Kültür Siyaset* (Süleyman İrvan, der.) içinde, (Nilgün Gürkan, çev.). Ankara: Pharmakon.

Mattelart, Armand ve Mattelart, Michele (1998). *İletişim Kuramları Tarihi.* (Merih Zıllıoğlu çev.). İstanbul: İletişim.

Morley, David (2005). Etkin İzleyici Kuramı: Sarkaçlar ve Tuzaklar. *Medya ve İzleyici Bitmeyen Tartışma* (Şahinde Yavuz, der.) içinde, (Yiğit Yavuz, çev.). Ankara: Vadi.

Morson, Gary Saul (2016). The Disease of Theory: Crime and Punishment at 150. *New Criterion,* 34(9), 4-10.

Mutlu, Erol (1991). *Televizyonu Anlamak.* Ankara: Gündoğan.

Mutlu, Erol (der.) (2010). *Kitle İletişim Kuramları.* Ankara: Ütopya.

Özsoy, Aydan (2011). *Televizyon ve İzleyici: Türkiye'de Dönüşen Televizyon Kültürü ve İzleyici.* Ankara: Ütopya.

Palabıyık, Adem (2011). Pierre Bourdieu Sosyolojisinde "Habitus", "Sermaye" ve "Alan" Üzerine. *Liberal Düşünce*, (61-62 Kış-Bahar), 121-141.

Punch, Keith F. (2003). *Survey Research: The Basics.* Londra: SAGE.

Rahimov, İlham (2014). *Suç ve Ceza*. (Tuğrul Veli, çev.). İstanbul: Türkiye Barolar Birliği.

Roscoe, Jame, Marshall Harriette ve Kate Gleeson (2005). Kabuledilmiş "Etkin", "Sosyal", ve "Eleştirel" Terimlerinin Yeniden Ele Alınması. *Medya ve İzleyici Bitmeyen Tartışma* (Şahinde Yavuz, der.) içinde, (Yiğit Yavuz, çev.). Ankara: Vadi.

RTÜK (2018). *Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması 2018.* Ankara: RTÜK Yayınları.

Stevenson, Nick (2008). *Medya Kültürleri*. (Göze Orhon ve B. Engin Aksoy, çev.). Ankara: Ütopya.

Stokes, Jane (2003). *How To Do Media And Cultural Studies.* Londra: SAGE.

Swartz, David (2018). *Kültür ve İktidar*. (Elçin Gen, çev.). İstanbul: İletişim.

Tanrıöver, Hülya Uğur (2012). *Türkiye'de Televizyon Yayıncılığı 2011.* İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

Tekelioğlu, Orhan (2017). *Televizyon Halleri: Dizi Dizi Televizyon.* İstanbul: Habitus.

Turner, Graeme (2016). *İngiliz Kültürel Çalışmaları.* (Deniz Özçetin ve Burak Özçetin, çev.). Ankara: Heretik.

Ülken, Hilmi Ziya (2016). *Ahlak.* Ankara: Doğu Batı.

Wallerstein, Immanuel (2017). Kapitalist Dünya Ekonomisinde Sınıf Çatışması. *Irk Ulus Sınıf* içinde, (Nazlı Ökten, çev.). İstanbul: Metis.

William, Raymond (2012). *Anahtar Sözcükler.* (Savaş Kılıç, çev.). İstanbul: İletişim.

Yavuz, Şahinde (der.) (2005). *Medya ve İzleyici Bitmeyen Tartışma.* Ankara: Vadi.

EKLER

EK - 1: ÇUKUR DİZİSİ İZLEYİCİ ANKETİ

1. Cinsiyet
1.Erkek
2.Kadın

2. Yaş
1. 18'den küçük
2. 18 - 25 arası
3. 25 - 35 arası
4. 35 - 45 arası
5. 45 - 55 arası
6. 55 - 65 arası
7. 65'ten büyük

3. Medeni Durum
1.Evli
2.Bekar
3.Boşanmış/Dul

4. Eğitim Durumu
1. Okur-yazar değil
2. Okur-yazar okula gitmemiş
3.İlkokul
4. Ortaokul
5. Lise
6. Üniversite
7. Lisansüstü

5. Çalışma Durumu / Meslek
1. Esnaf
2. Sanatçı
3. Ev Hanımı
4. İşçi
5. Öğrenci
6. Memur
7. Çiftçi
8. Emekli
9. İşsiz
10. Diğer ..... (Yazınız)

6. Ailenin Aylık Geliri
1. 0-1000 TL
2.1000-1600 TL
3.1600-2500 TL
4.2500-3500 TL
5.3500-4500 TL
6. 4500-5500 TL
7. 5500 TL üzeri

7. Dünya Görüşünüz nedir?
1. Muhafazakar
2. Dindar
3. Cumhuriyetçi/Kemalist
4. Milliyetçi
5. Sosyal Demokrat
6. Sosyalist
7. Ulusalcı
8. Diğer ..... (Yazınız)

8. Gazete haberlerini ne sıklıkla okursunuz?
1. Hiç okumam.
2. Ara sıra okurum.
3. Haftada birkaç gün okurum.
4. Her gün mutlaka okurum.

9. Gazete haberlerini nereden okursunuz?
1. Basılı gazete alırım.
2. İnternetten okurum.

10. Kullandığınız sosyal medya hesaplarını ve kullanım sıklığınızı (X) koyarak işaretleyiniz.

	1.Hiç kullanmam	2.Arada bir/nadiren kullanırım	3.Haftada bir kullanırım	4.Birkaç günde bir kullanırım	5.Sürekli kullanırım
Facebook	( )	( )	( )	( )	( )
Twitter	( )	( )	( )	( )	( )
Instagram	( )	( )	( )	( )	( )
Diğer	( )	( )	( )	( )	( )

11. Ne sıklıkla televizyon programları seyredersiniz?
1. Ara sıra, denk geldikçe seyrederim.
2. Haftada birkaç gün düzenli olarak seyrederim.
3. Her gün düzenli olarak seyrederim.

12. Televizyon programlarını hangi platformdan seyredersiniz?
1. Dijital platformlar
2. Kablo TV
3. Uydu
4. Çatı anteni
5. Bilgisayar
6. Mobil cihazlar (Telefon, tablet vs.)

13. Tablodaki program türlerini takip etme sıklığınızı işaretleyiniz.

	PROGRAM TÜRLERİ	1. Hiç seyretmem	2. Denk geldikçe seyrederim	3. Haftada bir seyrederim	4. Birkaç günde bir seyrederim	5. Her gün seyrederim
1	DİZİLER	( )	( )	( )	( )	( )
2	FİLMLER	( )	( )	( )	( )	( )
3	HABERLER	( )	( )	( )	( )	( )
4	TARTIŞMA PROGRAMLARI	( )	( )	( )	( )	( )
5	BELGESELLER	( )	( )	( )	( )	( )
6	YARIŞMA PROGRAMLARI	( )	( )	( )	( )	( )
7	MAGAZİN PROGRAMLARI	( )	( )	( )	( )	( )
8	EĞLENCE PROGRAMLARI	( )	( )	( )	( )	( )
9	KADIN PROGRAMLARI	( )	( )	( )	( )	( )
10	SPOR PROGRAMLARI	( )	( )	( )	( )	( )
11	DİNİ PROGRAMLAR	( )	( )	( )	( )	( )

14. Dizi seyretme durumunuza ilişkin aşağıdaki seçeneklerden size uygun olanı işaretleyiniz
1. Yalnızca Çukur dizisini seyrederim.
2. Beğendiğim birkaç diziyi seyrederim.
3. Her gün başka bir dizi seyrederim.

15. TV dizisi bölümlerini nereden seyredersiniz?
1. Televizyondan seyrederim.
2. İnternetten seyrederim.

16. Dizileri kimle birlikte seyredersiniz?
1. Ailemle / ev halkı ile birlikte seyrederim.
2. Arkadaşlarımla birlikte seyrederim.
3. Yalnız başıma seyrederim.

17. Neden dizi seyredersiniz?
1. Vakit geçirmek/eğlenmek için.
2. Hayattaki gerçekleri yansıttığı için.
3. Dizi karakterlerinde kendimi bulduğum için.
4. Seyretmeye değer başka şeyler olmadığı için.

18. Sizce Çukur dizisinin kahramanı kimdir?
1. İdris Baba
2. Yamaç Koçovalı
3. Vartolu Saadettin
4. Hiç kimse.
5. Diğer .....(Yazınız)

19. Polisin giremediği, her türlü suçun işlendiği ancak uyuşturucuya izin verilmeyen Koçova Mahallesi ile ilgili ne düşünürsünüz?
1. Bir suç mahallesidir.
2. Adaletli bir mahalledir.
3. Diğer .....(Yazınız)

20. Kahraman Koçovalı'nın, sübyancı adamın kafasını ezmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?
1. Haklıdır, cezasını vermiştir.
2. Onun yaptığı da suçtur, cezayı mahkemeler vermelidir.
3. Sapıklık cezasını Allah'tan bulmalıydı.

21. Vartolu'nun, Kahraman Koçovalı'yı öldürmesi ve Çukur'la uğraşması hakkında ne düşünüyorsunuz?
1. Vartolu haklıdır, annesinin ölümünün ve yaşadıklarının karşılığını vermektedir.
2. Vartolu haksızdır, Çukur'un düzenini bozmamalı, Çukur ailesine zarar vermemelidir.
3. Çukur'daki herkes gibi o da suçludur, hepsi ile birlikte cezalandırılmalıdır.

22. Vartolu Saadettin neden suç işleyen biridir?
1. Psikopat ve kötü biri olduğu için.
2. Çocukluğundan beri yaşadıklarının etkisinden dolayı.
3. Aile eksikliğinden dolayı.
4. Eğitim hizmeti alamadığı için.

23.Çukur'da yaşayanların işledikleri suçlar hakkında ne düşünüyorsunuz?
1. Suç düzenine ayak uydurmayı kendileri tercih etmişlerdir.
2. İçinde doğdukları koşullardan dolayı suçla yaşamaya mecbur kalmışlardır.

24. Sizce Çukur'un sonu ne olmalıdır?
1. Devlet Çukur'a müdahale etmeli, düzeni sağlamalı, Koçovalı ailesi dahil herkes yargılanmalıdır.
2. Çukur, çocukluğundan beri eziyet çeken Vartolu'nun hâkimiyetinde devam etmelidir.
3. Çukur, başındaki tüm belalardan kurtulmalı, Koçovalı ailesi yeniden hâkim olmalıdır.

EK - 2: EŞKIYA DÜNYAYA HÜKÜMDAR OLMAZ DİZİSİ İZLEYİCİ ANKETİ

1. Cinsiyet
1.Erkek
2.Kadın

2. Yaş
1. 18'den küçük
2. 18 - 25 arası
3. 25 - 35 arası
4. 35 - 45 arası
5. 45 - 55 arası
6. 55 - 65 arası
7. 65'ten büyük

3. Medeni Durum
1.Evli
2.Bekar
3.Boşanmış/Dul

4. Eğitim Durumu
1. Okur-yazar değil
2. Okur-yazar okula gitmemiş
3.İlkokul
4. Ortaokul
5. Lise
6. Üniversite
7. Lisansüstü

5. Çalışma Durumu / Meslek
1. Esnaf
2. Sanatçı
3. Ev Hanımı
4. İşçi
5. Öğrenci
6. Memur
7. Çiftçi
8. Emekli
9. İşsiz
10. Diğer ..... (Yazınız)

6. Ailenin Aylık Geliri
1. 0-1000 TL
2.1000-1600 TL
3.1600-2500 TL
4.2500-3500 TL
5.3500-4500 TL
6. 4500-5500 TL
7. 5500 TL üzeri

7. Dünya Görüşünüz nedir?
1. Muhafazakar
2. Dindar
3. Cumhuriyetçi/Kemalist
4. Milliyetçi
5. Sosyal Demokrat
6. Sosyalist
7. Ulusalcı
8. Diğer ..... (Yazınız)

8. Gazete haberlerini ne sıklıkla okursunuz?
1. Hiç okumam.
2. Ara sıra okurum.
3. Haftada birkaç gün okurum.
4. Her gün mutlaka okurum.

9. Gazete haberlerini nereden okursunuz?
1. Basılı gazete alırım.
2. İnternetten okurum.

10. Kullandığınız sosyal medya hesaplarını ve kullanım sıklığınızı (X) koyarak işaretleyiniz.

	1.Hiç kullanmam	2.Arada bir/nadiren kullanırım	3.Haftada bir kullanırım	4.Birkaç günde bir kullanırım	5.Sürekli kullanırım
Facebook	( )	( )	( )	( )	( )
Twitter	( )	( )	( )	( )	( )
Instagram	( )	( )	( )	( )	( )
Diğer	( )	( )	( )	( )	( )

11. Ne sıklıkla televizyon programları seyredersiniz?
1. Ara sıra, denk geldikçe seyrederim.
2. Haftada birkaç gün düzenli olarak seyrederim.
3. Her gün düzenli olarak seyrederim.

12. Televizyon programlarını hangi platformdan seyredersiniz?
1. Dijital platformlar
2. Kablo TV
3. Uydu
4. Çatı anteni
5. Bilgisayar
6. Mobil cihazlar (Telefon, tablet vs.)

13. Tablodaki program türlerini takip etme sıklığınızı işaretleyiniz.

	PROGRAM TÜRLERİ	1. Hiç seyretmem	2. Denk geldikçe seyrederim	3. Haftada bir seyrederim	4. Birkaç günde bir seyrederim	5. Her gün seyrederim
1	DİZİLER	( )	( )	( )	( )	( )
2	FİLMLER	( )	( )	( )	( )	( )
3	HABERLER	( )	( )	( )	( )	( )
4	TARTIŞMA PROGRAMLARI	( )	( )	( )	( )	( )
5	BELGESELLER	( )	( )	( )	( )	( )
6	YARIŞMA PROGRAMLARI	( )	( )	( )	( )	( )
7	MAGAZİN PROGRAMLARI	( )	( )	( )	( )	( )
8	EĞLENCE PROGRAMLARI	( )	( )	( )	( )	( )
9	KADIN PROGRAMLARI	( )	( )	( )	( )	( )
10	SPOR PROGRAMLARI	( )	( )	( )	( )	( )
11	DİNİ PROGRAMLAR	( )	( )	( )	( )	( )

14. Dizi seyretme durumunuza ilişkin aşağıdaki seçeneklerden size uygun olanı işaretleyiniz

1. Yalnızca Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisini seyrederim.
2. Beğendiğim birkaç diziyi seyrederim.
3. Her gün başka bir dizi seyrederim.

15. TV dizisi bölümlerini nereden seyredersiniz?

1. Televizyondan seyrederim.
2. İnternetten seyrederim.

16. Dizileri kimle birlikte seyredersiniz?

1. Ailemle / ev halkı ile birlikte seyrederim.
2. Arkadaşlarımla birlikte seyrederim.
3. Yalnız başıma seyrederim.

17. Neden dizi seyredersiniz?

1. Vakit geçirmek/eğlenmek için.
2. Hayattaki gerçekleri yansıttığı için.
3. Dizi karakterlerinde kendimi bulduğum için.
4. Seyretmeye değer başka şeyler olmadığı için.

18. Sizce Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizisinin kahramanı kimdir?

1. Hızır Çakırbeyli
2. Ünal Kaplan
3. Meryem Çakırbeyli
4. Hayriye Çakırbeyli (Hızır'ın annesi)
5. Diğer .....(Yazınız.)

19. Etrafında toplanılan "masa" ve yapılan silah ticareti hakkında ne düşünüyorsunuz?

1. Yapılan suçtur, masa da bir suç örgütüdür.
2. Kendi içinde adaletli bir masadır. Devletin ve milletin çıkarlarına hizmet ettiği sürece faydalı bir ticarettir.

20. Hızır Çakırbeyli neden yasa dışı işlerin içindedir?

1. Bu işler kendisine de uygun olduğu için, kendi tercihiyle.
2. Böyle yasa dışı işler yapan bir ailenin içine doğduğu için.
3. İçinde yaşadığı hayatın ve çevrenin etkisinden dolayı.

21. Hızır eşini aldattığında sizce ne olmalıydı?

1. Her şey olması gerektiği gibi oldu, kadın ve çocuğu yurt dışına gidince sorun kalmadı.
2. Meryem onu boşamalıydı.
3. Dostları ve ailesi Hızır'ı ayıplayarak, dışlayarak cezalandırmalıydı.

22. Masaya ihanet edenlerin öldürülmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?

1. Olması gereken budur, masaya ihanetin bedeli böyle ödenmelidir.
2. Doğru değildir, yanlışından dönmesi için başka türlü cezalar verilmelidir.

EK - 3: SEN ANLAT KARADENİZ DİZİSİ İZLEYİCİ ANKETİ

1. Cinsiyet
1.Erkek
2.Kadın

2. Yaş
1. 18'den küçük
2. 18 - 25 arası
3. 25 - 35 arası
4. 35 - 45 arası
5. 45 - 55 arası
6. 55 - 65 arası
7. 65'ten büyük

3. Medeni Durum
1.Evli
2.Bekar
3.Boşanmış/Dul

4. Eğitim Durumu
1. Okur-yazar değil
2. Okur-yazar okula gitmemiş
3.İlkokul
4. Ortaokul
5. Lise
6. Üniversite
7. Lisansüstü

5. Çalışma Durumu / Meslek
1. Esnaf
2. Sanatçı
3. Ev Hanımı
4. İşçi
5. Öğrenci
6. Memur
7. Çiftçi
8. Emekli
9. İşsiz
10. Diğer ..... (Yazınız)

6. Ailenin Aylık Geliri
1. 0-1000 TL
2.1000-1600 TL
3.1600-2500 TL
4.2500-3500 TL
5.3500-4500 TL
6. 4500-5500 TL
7. 5500 TL üzeri

7. Dünya Görüşünüz nedir?
1. Muhafazakar
2. Dindar
3. Cumhuriyetçi/Kemalist
4. Milliyetçi
5. Sosyal Demokrat
6. Sosyalist
7. Ulusalcı
8. Diğer ..... (Yazınız)

8. Gazete haberlerini ne sıklıkla okursunuz?
1. Hiç okumam.
2. Ara sıra okurum.
3. Haftada birkaç gün okurum.
4. Her gün mutlaka okurum.

9. Gazete haberlerini nereden okursunuz?
1. Basılı gazete alırım.
2. İnternetten okurum.

10. Kullandığınız sosyal medya hesaplarını ve kullanım sıklığınızı (X) koyarak işaretleyiniz.

	1.Hiç kullanmam	2.Arada bir/nadiren kullanırım	3.Haftada bir kullanırım	4.Birkaç günde bir kullanırım	5.Sürekli kullanırım
Facebook	( )	( )	( )	( )	( )
Twitter	( )	( )	( )	( )	( )
Instagram	( )	( )	( )	( )	( )
Diğer	( )	( )	( )	( )	( )

11. Ne sıklıkla televizyon programları seyredersiniz?
1. Ara sıra, denk geldikçe seyrederim.
2. Haftada birkaç gün düzenli olarak seyrederim.
3. Her gün düzenli olarak seyrederim.

12. Televizyon programlarını hangi platformdan seyredersiniz?
1. Dijital platformlar
2. Kablo TV
3. Uydu
4. Çatı anteni
5. Bilgisayar
6. Mobil cihazlar (Telefon, tablet vs.)

13. Tablodaki program türlerini takip etme sıklığınızı işaretleyiniz.

	PROGRAM TÜRLERİ	1. Hiç seyretmem	2. Denk geldikçe seyrederim	3. Haftada bir seyrederim	4. Birkaç günde bir seyrederim	5. Her gün seyrederim
1	DİZİLER	( )	( )	( )	( )	( )
2	FİLMLER	( )	( )	( )	( )	( )
3	HABERLER	( )	( )	( )	( )	( )
4	TARTIŞMA PROGRAMLARI	( )	( )	( )	( )	( )
5	BELGESELLER	( )	( )	( )	( )	( )
6	YARIŞMA PROGRAMLARI	( )	( )	( )	( )	( )
7	MAGAZİN PROGRAMLARI	( )	( )	( )	( )	( )
8	EĞLENCE PROGRAMLARI	( )	( )	( )	( )	( )
9	KADIN PROGRAMLARI	( )	( )	( )	( )	( )
10	SPOR PROGRAMLARI	( )	( )	( )	( )	( )
11	DİNİ PROGRAMLAR	( )	( )	( )	( )	( )

14. Dizi seyretme durumunuza ilişkin aşağıdaki seçeneklerden size uygun olanı işaretleyiniz
1. Yalnızca Sen Anlat Karadeniz dizisini seyrederim.
2. Beğendiğim birkaç diziyi seyrederim.
3. Her gün başka bir dizi seyrederim.

15. TV dizisi bölümlerini nereden seyredersiniz?
1. Televizyondan seyrederim.
2. İnternetten seyrederim.

16. Dizileri kimle birlikte seyredersiniz?
1. Ailemle / ev halkı ile birlikte seyrederim.
2. Arkadaşlarımla birlikte seyrederim.
3. Yalnız başıma seyrederim.

17. Neden dizi seyredersiniz?
1. Vakit geçirmek/eğlenmek için.
2. Hayattaki gerçekleri yansıttığı için.
3. Dizi karakterlerinde kendimi bulduğum için.
4. Seyretmeye değer başka şeyler olmadığı için.

18. Sizce Sen Anlat Karadeniz adlı dizinin kahramanı kimdir?
1. Vedat Sayar
2. Tahir Kaleli
3. Nefes
4. Avukat Esma
5. Osman Hoca
6. Diğer .....(Yazınız)

19. Vedat'ın Nefes'e yaptıklarıyla ilgili ne düşünüyorsunuz?
1. Sonuçta çocuğunun annesidir, istediğini yapar.
2. Suçludur, cezasını mahkeme vermelidir.
3. Suçludur, cezasını Tahir ve Kaleli ailesi vermelidir.
4. Suçludur, Allah'ından bulmalıdır.

20. Vedat Sayar cezasını nasıl çekmelidir?
1. Eziyet çekerek, zarar görerek cezasını çekmeli veya ölmelidir.
2. Yargılanarak cezasını çekmeli, topluma kazandırılmalıdır.

21. Vedat Sayar neden suç işleyen biridir?
1. Psikopat ve kötü biri olduğu için.
2. Çocukluğundan beri yaşadıklarının etkisinden dolayı.
3. İçinde yaşadığı hayatın ve çevrenin etkisinden dolayı.

22. Cemil Dağdeviren'in Vedat Sayar'la işbirliği yapması hakkında ne düşünüyorsunuz?
1. Haklıdır, çünkü Tahir kızının gururuyla oynamıştır.
2. Haksızdır, suçlu/kötü bir adamla işbirliği yapması doğru değildir.

23. Kaleli ailesi hakkında ne düşünüyorsunuz?
1. Silahlı ve yasa dışı işler yapan, suçlu bir ailedir.
2. Mazlumlara yardım eden adaletli bir ailedir.

EK - 4: ÇUKUR DİZİSİ KÜNYESİ

Kanal: Show TV

Yayın Günü: Pazartesi

Yapımcı Şirket: Ay Yapım

Yapımcı: Kerem Çatay, Pelin Diştaş Yaşaroğlu

Yönetmen: Sinan Öztürk, Özgür Sevimli

Senaryo: Gökhan Horzum

Oyuncular: Aras Bulut İynemli (Yamaç Koçovalı), Dilan Çiçek Deniz (Sena Koçovalı), Ercan Kesal (İdris Koçovalı) Perihan Savaş (Sultan Koçovalı), Erkan Kolçak Köstendil (Vartolu Saadettin), Öner Erkan (Selim Koçovalı), Rıza Kocaoğlu (Aliço), Kubilay Aka (Celasun).

Yayına Başladığı Yıl: 2017

EK - 5: EŞKIYA DÜNYAYA HÜKÜMDAR OLMAZ DİZİSİ KÜNYESİ

Kanal: ATV

Yayın Günü: Salı

Yapımcı Şirket: Raci Şaşmaz - ATV (2019 Şubat ayında yapımcı Raci Şaşmaz diziden ayrılmış ve dizi ATV bünyesinde yapılmaya başlanmıştır.)

Yapımcı: Raci Şaşmaz - ATV

Yönetmen: Onur Tan

Senaryo: Raci Şaşmaz, Bahadır Özdener, Berna Aruz

Oyuncular: Oktay Kaynarca (Hızır Çakırbeyli), Mustafa Üstündağ (Boran), Hüseyin Avni Danyal (Tufan), Tarık Ünlüoğlu (Ünal Kaplan), Yunus Emre Yıldırımer (Alpaslan Çakırbeyli), Ozan Akbaba (İlyas Çakırbeyli), Yalçın Hafızoğlu (Hızır Ali Çakırbeyli), Sevcan Yaşar (Esra), Sabina Toziya (Hayriye Çakırbeyli). Turgut Tunçalp (Haşmet Façalı), Emir Benderlioğlu, Ceren Benderlioğlu (Ömür Façalı), İlhan Şen, Gözde Okur, Savaş Özdemir (Tipi), Hakan Meriçliler (Karabatak Ziya), Zara (Gönül), Deniz Çakır (Meryem Çakırbeyli), Sanem Çelik (Ceylan), Olgun Şimşek (Yaşar Kimsesiz), Mesut Akusta (Ekrem Yıldıran), Turgay Tanülkü (Şahin Ağa), Tuna Orhan (Servet Karademir), Hakan Karahan, Müjde Uzman, Ece Hâkim (Zeynep), Birol Ünel (Teoman Yıldıran), Kenan Çoban (Fahri), Meryem Uzerli (Ajan Suzi), Cansu Melis Karakuş (Meltem)

Yayına Başladığı Yıl: 2015

EK - 6: SEN ANLAT KARADENİZ DİZİSİ KÜNYESİ:

Kanal: ATV

Yayın Günü: Çarşamba

Yapımcı Şirket: Sinegraf

Yapımcı: Osman Sınav

Yönetmen: Emre Kabakuşak, Osman Sınav, Yusuf Ömer Sınav, Veli Çelik

Senaryo: Ayşe Ferda Eryılmaz, Nehir Erdem, Erkan Birgören

Oyuncular: Ulaş Tuna Astepe (Tahir Kaleli), Mehmet Ali Nuroğlu (Vedat Sayar), İrem Helvacıoğlu (Nefes), Sinan Tuzcu (Mustafa Kaleli), Öykü Gürman (Asiye Kaleli), Nurşim Demir (Saniye Kaleli), Gözde Kansu (Eyşan Sayar), Sait Genay (Osman Hoca), Duygu Üstünbaş (Avukat Esma), Hilmi Özçelik (Cemil Dağdeviren), Belfu Benian (Mercan Dağdeviren), Çağla Özavcı (Nazar Dağdeviren), Furkan Aksoy (Fatih Kaleli), Cem Anıl Kenar (Murat Kaleli).

Yayına Başladığı Yıl: 2018

ÖZET

Bu çalışmada suç içerikli üç popüler televizyon dizisinin seyircilerinin adalet anlayışlarındaki ayrım noktaları incelenmiştir. Söz konusu inceleme, izleyicilerin dizi metinleriyle kurdukları ilişki bağlamında, özne konumlarının inşasında payı olabilecek çeşitli değişkenlere göre yapılmıştır. Bu inceleme yapılırken, dizi içerikleriyle kurulan anlamlandırma ilişkisi üzerinden, aynı değişkenlere göre okuma biçimlerinin göreliliği de değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, dizi metinleriyle kurulan ilişki üzerinden adalete dair inşa edilen anlamlandırma çerçevelerinin, çeşitli sınıfsal ve kültürel boyutları ortaya konmuştur. Tüm bu süreç, edebiyat üzerine değerlendirmelerden hukuk düşüncesine, izleyici çalışmalarından toplumsal tabakalaşmaya dair sosyolojik değerlendirmelere kadar farklı alanlarda kavramsal bir gezinti ile gerçekleştirilmiştir. Böylece bu araştırma, disipliner sınırların dışında ve arasında gezinme imkânları ile toplum ve insan bilimlerine yaratıcı ve nadide bir alan açan iletişim çalışmalarına, önemle üzerinde durulması ihtiyacı olan izleyici araştırmaları konusunda bir damla da olsa katkıda bulunma denemesidir.

ABSTRACT

In this study, the distinction points within the audiences of three popular crime-themed TV series in terms of their sense of justice were analyzed. The examination in question was carried out according to several variables which could contribute to the construction of audiences' subject positions in terms of the relationship that they established with the texts of the TV series. During the examination, the relativity of reading styles was also evaluated through the interpretation relationship established with the contents of TV series, according to the same variables. In this regard, various class and cultural dimensions of interpretation framework constructed on justice through the relationship established with the texts of TV series were demonstrated. The whole process has been carried out in a conceptual way in different areas from the evaluations of literature to the thought of law and from the studies of the audience to sociological evaluations of social stratification. Thus, this research is an attempt to contribute to the communication studies that open up a creative and precious space for the social and human sciences with the opportunity to wander both outside and within the disciplinary boundaries on the subject of audience researches that needs to be meticulously focused on.